document.ro

Maia Levantini

Cu titlu provizoriu

Romanul unui psihiatru melancolic – România, America, România

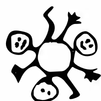
companía

Maia Levantini s-a născut şi a crescut în Bucureşti. A absolvit Facultatea de Medicină şi Farmacie « Carol Davila ». După aproape zece ani de practică în România, a plecat în Statele Unite ale Americii, unde locuieşte - cu titlu provizoriu - de peste cincisprezece ani.

Maia Levantini

Cu titlu provizoriu

Romanul unui psihiatru melancolic – România, America, România

compania

Macheta şi realizarea : compania
Ilustraţia copertei : pictură de Doina Botez, *Nimfa la izvor*, acrilic și ulei pe pânză, 40 x 50 cm
Redactarea : Adina Kenereș
Procesare computerizată : Vlad Predescu
Bogdan Constantinescu
Tipărit la Lumina Tipo

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
LEVANTINI, MAIA
Cu titlu provizoriu. Romanul unui psihiatru melancolic - România, America, România / Maia Levantini. - București : Compania, 2017
236 p. ; 20 cm. - (document.ro)
ISBN 978-606-680-018-1

821.135.1

Str. Maria Hagi Moscu Nr. 17, Sector 1, 011153 București
Tel. : 021 223 23 28 Fax : 021 223 23 24
Departamentul difuzare Tel. : 021 223 23 37 021 223 23 25
e-mail : editura.compania@gmail.com
www.compania.ro

Pentru mama. Și pentru Chevo

1. Despre aşteptare

Primele pagini nu au niciodată atâta greutate cât le acordăm în tinerețe și nici atât sens cât le dăm la bătrânețe. Le coasem în haine și ne țin de cald, dar de la un moment dat începem să scriem peste, iarăși și iarăși – soluția universală pentru a evita nebunia.

Decembrie 1992. Traversez Piața Rosetti, pleoscăind prin zloată. Ghete expirate, dar condamnate la locul de muncă, cer gri, cojocul mamei, împrumutat « doar pentru o zi » de vreo trei ani, o grabă fără chef, merg și eu să rezolv o treabă, poate o ieși, poate ba. Alice aruncându-se cu capul înainte în vizuina iepurelui știa mai bine în ce se bagă. Undeva în geantă am o *attestation d'hébergement* care spune că Zénon vrea și poate să mă găzduiască în locuința lui din rue des Cerises, Strasbourg.

Țara Franța.

Tot ce trebuie să fac eu e să iau o viză de la Ambasada Franței de pe Calderon, un bilet de tren și o rochie mai de Doamne-ajută pentru Revelion.

Zilele astea, gheața neagră de București este mai parșivă ca FSN-ul. Calc cu încredere și gheata se duce prin ea ca prin hârtie, apa trece peste carâmb și cele două rânduri de șosete mi se încolăcesc în jurul gleznelor, doi viermi proaspăt decongelați. *So what ?* Pneumonie ? Superstiție burgheză, demolată de ani de zile de ITB și PCR.

Nu mă gândesc mult la punctul final al călătoriei pentru că nu prea am de ce să mă agăț. Nu știu nimic despre Strasbourg, nu am văzut nici un film, doar am citit demult ceva obscur în Yourcenar despre episcopul de Strasbourg și am primit o vedere de la Zénon cu o catedrală enormă, luminată cu toate becurile din Balta Albă. O fantezie voinică are nevoie de o trambulină mai serioasă decât două zgârciuri de informație...

Vreau acolo, ca să plec de aici. Vreau să merg cu trenul până oi uita de unde am venit. O să încep să fumez ca să fiu demnă de Orient Express. Și poate împrumut un guler de blană de la Cati, că ea are de toate.

Ajung la ambasadă pe la două după-amiază și visele mi se sparg în paișpe. În jurul ambasadei sunt două ziduri : unul alb, proaspăt vopsit, și unul aproape congelat, mirosind a naftalină și usturoi, înaintând cârcotaș cu juma de metru pe oră.

Nu, drăguță, nu mai prinzi intrare azi ! Consulatul se închide la trei. Noi stăm pentru lista de mâine. Dar trebuie să fii aici la cinci dimineața. Ei, lasă, să vină și la șase, poate mâine merge mai repede ! Cinci dimineața ! Pneumonie ! Mai rău, schizofrenie ! Dar nu-i bai, am făcut și vaccinul ăsta. Clasa a șaptea, debut la coadă la pâine – o oră, ca pentru pifani. Clasa a opta – patru ore la crenvurști. Clasa a noua – batalion disciplinar, ulei de la șase dimineața. Și acum, de pe veranda mea americană făcută din zahăr și turtă dulce, îi mulțumesc Partidului că m-a martirizat la cozi nesfârșite și, deseori, fâsâite. Dus a fost ultimul crenvurst cu vreun șoim al pieței, mai căpos și norocos – nu-i nimic, venim și mâine. Răbdare și biscuiți, copiii americani habar nu au de secretul ăsta, își pierd mințile după două minute de așteptare.

Care va să zică intrarea în Vest se face printr-o coadă mondială. Cam suspect, îmi zic, cine ajunge în Nirvana zbierând ca apucatul în plină criză de nervi ? O să mă gân-

desc mai mult acasă mâine, după ce mă văd cu viza în buzunar. O să mă gândesc unde e capcana și pe urmă o să fac același lucru. O să mă sui în tren, *nach* Nirvana. *Mâine ?* Coada se zguduie de râs. Atâta prostie neprihănită e o tratație rară.

Umilită, mă întorc la Municipal, unde dau peste doamna Marinela în secția de terapie intensivă. Doamna Marinela e soră-șefă, și oricine a călcat într-un spital din România știe ce înseamnă asta. Cerber cu trei capete, zece buzunare și o mie de ochi.

Așa repede te-ai întors ? Ai luat viza ?

Trei capete, dar la fel de tâmpă ca mine.

Trebuie să mă duc mâine dimineață la cinci. Mi-o dau, dacă mi-o dau, în vreo șase săptămâni. E o coadă până în Piața Romană.

La revedere, țara Franța ! Zénon are vacanță de Crăciun, eu am vacanță de Crăciun, Crăciunul e în zece zile. Dar jocurile nu sunt făcute până nu licitează doamna Marinela. Doamna Marinela mă iubește – de fapt, o iubește pe mama, care i-a meditat trei copii ca să intre la liceu. Așa că se întoarce spre un alt asistent, pe care nici nu-l observasem până atunci, și-l ia, fermă, de braț.

Măi Garone, nu poate Sindicatul să o scoată pe fata asta în Franța ?

Se face, șefa ! zice numitul Garone, fără măcar să se uite la mine.

Și, uite așa, în nici treizeci de minute devin « reprezentant al Sindicatului », cu ștampilă și semnătură, și Garone îmi dă și numele unui țafandache de la consulat gata să mă primească mâine la orice oră până-n trei. *Voilà*, să mă pupe coada de la consulat drept pe fundul înghețat !

Las Municipalul, e timpul să mă duc acasă și să-mi schimb șosetele. La intrarea în metrou mă simt atât de victorioasă, încât, coruptă de bunăvoința dramatică a sorții, mă întorc și mă uit la spital. O huidumă de clădire fără cap

și coadă, o ambiție proastă, transplantată în delicata melancolie burgheză a Cotrocenilor. *Au revoir*, iguană arhitecturală !

Mai trist e însă ce evit să privesc. Înghesuită de spital, ca o frumoasă perlată și mahmură, prinsă dimineața în troleibuz lângă vreo subsuoară proletară, Facultatea mea de Medicină se comportă ca o capodoperă bine crescută. Adică ? Radiază în iarnă, sclipici de cărămidă aristocrată, se așază în anotimp, tachinează gerul imposibil și cerul de iarnă, nu ca blocurile blege ale lui Ceaușescu, reduse de prima umbră a iernii la stadiul de grobiene fantome igrasioase. Dar, așa capodoperă cum e, facultatea e acum goală. Cine conta a plecat de mult. Și-a luat bagajele și, după trei ani, s-a transferat la mama lui în Tel Aviv, iar eu am rămas la mama mea în Balta Albă.

Nu l-am mai revăzut niciodată pe Garone de la Sindicat. Nici nu știusem că exista un sindicat. Și nici nu era sindicatul meu. Eu eram doctor stagiar, un rahat cu ochi, cu diploma aburindă, de nici două luni, și un salariu de ștergeau infirmierele pe jos cu el.

Acum, douăzeci de ani mai târziu, trec prin controlul de pașapoarte ca prin gheața subțire și neagră a Bucureștiului de altădată, zâmbesc eu, zâmbesc ei, *Have a nice trip !*, Nirvana m-a sucit și răsucit până mi-am pierdut mirosul de câine vagabond, acum miros a sublim șampon capitalist și toate luminițele se înverzesc binevoitoare când trec prin detectorul de indezirabili. Iar în timpul ăsta, undeva în lume, o altă pârlită încearcă să scape, ascunsă în vreun camion, înghesuită în vreo barcă, fără pașaport și fără Zénon, și, cel mai adesea, fără nici o bunăvoință din partea sorții. Dar, ca și mine, o să ignore și ea subtitlurile derulate compulsiv : *Poate ar fi fost mai bine să aștept până mâine ? Poimâine ? La anul ? Poate*

ar fi fost și mai bine să stau locului ? Și ceilalți ? Mama ? Soso ? Cum îi las aici ? Când o să-i mai văd ? Cine e Garone ăsta ? Prin ce formulă intră și ies străinii din cadru ? Sunt într-un nor sau într-un ceas, domnule Popper ? Aflați funcția de distribuție probabilistică prin care se determină cât la sută din nostalgia de azi începe cu Garone de la Sindicat. Nu încă. Mai încolo. Subtitlurile se citesc doar la reluare.

Cinci zile mai târziu, sunt în tren. În dreapta, Mihaela, tot la vreo douăzeci și un pic de ani, dar blondă și numai zâmbet. Sub zâmbet, o piftie anxioasă, gata să explodeze când trenul se zbate un pic pe șine. Studentă la psihologie, deja măritată, soțul în Paris, probabil unul dintre primii deștepți apți să prindă o bursă de coadă și să nu-i mai dea drumul. Ea, tămâie, nu știe franceză, nu știe engleză, o rupe puțin pe rusește – ce lipsă de inspirație istorică ! În fața noastră, două doamne. Atunci aș fi spus că aveau patruzeci de ani, acum le-aș împinge la șaizeci, ca să rămân eu tânără. Cine știe, atâtea femei în România îmbătrâneau înainte de vreme, intrând de pe la patruzeci de ani până la moarte într-o stabilă suspensie gerontologică. Doamnele mele, gogonele în saramură, sunt politicoase, pline de secrete, coafate în tradiția sarmalelor autohtone și învelite fără grijă în vulpe și vizon, ce mai, suspect de burgheze.

Au mai fost microaventuri până la plecare, inclusiv cu vizele de tranzit pentru Austria și Germania. Ambasada Austriacă ne-a aruncat imperial pașapoartele vizate de la etaj, iar noi, șerbi din tată în fiu, le-am cules cu mulțumiri și înjurături din zăpadă. Poate că unul dintre noi, când a ajuns la Viena, s-a gândit să prăjească, drept mulțumire, lebedele alea grase și plictisite.

Ce oraș frumos e Strasbourgul, domnișoară ! Orașul meu preferat ! Un domn înalt și aranjat îmi spune asta la coadă la nemți, încercând să-mi ridice moralul după opt ore de așteptare. Moralul meu e însă în cădere liberă, deja îi scrisesem lui Zénon să-și facă alte planuri de Crăciun, că eu am fost prinsă în năvodul birocratic din consulatele marilor puteri, că de aici nu se iese, că la nunta mea va cădea o stea, și tot așa. Dar, așa demoralizată cum eram, ascuțeam toporul, mă sculam la ore mici, alergam la agenția CFR și o rugam pe mama de niște bani în plus și pe Cati de un parfum cu fițe – steaua aia avea să mai stea până să cadă.

Îmi amintesc prea puțin de călătoria prin România – vocea timidă a Mihaelei repetând după mine *Bonjour* și *Je t'aime*, doamnele din fața noastră uitându-se la noi într-un fel pe care abia acum îl înțeleg, *ce ocazie au fetițele astea și ce tolomace sunt, s-a dărâmat Zidul când viața lor abia începe și ele își frâng mâinile conjugând verbe...*

La Vama din Nădlac ne oprim. Nu mai știu câte ore stăm, dar nu sunt deloc surprinsă că nu ne mișcăm. Nu se putea să ieșim neted din România. Cu cât miza era mai mare, cu atât așteptarea trebuia să fie mai lungă. Și așteptăm. Și tot așteptăm. Vreo patru-cinci ore cel puțin. Fără explicații, fără scuze, că așa vrea mușchiu' lor de vameși. Fasoane de soldăței supărați că lumea a început să se învârtă fără aprobarea lor. Nici măcar nu așteptăm în picioare, în frig și cu spaimă că se termină laptele până ajungem și noi în față. Jocuri de grădiniță.

După un timp, nervii mi se regrupează într-o mandala albastră și mărinimoasă. Poate nu e mușchiu' lor de vameși, poate e mușchiu' șefului sau al șefului șefului. Poate Costel, cu tichia lui de vameș, e și el supărat, supărat că i se răcește gulașul acasă din cauză de reguli și trenuri și pasageri cârtitori, și poate că puțin îi pasă că lumea începe să se învârtă de la Vest la Est. Poate așteaptă și el să vină americanii.

Spre dimineață, Costel ne dă verde și trecem în Ungaria. Până la prânz ajungem la Budapesta. *Trop tard !* Trenul de la Belgrad, cu care trebuia să ne unim în marele Orient Express care merge până la Paris, deci trenul de la Belgrad venise și plecase, așa că acum trebuie să așteptăm. Iarăși. Cât ? Până seara cel puțin, când se eliberează traficul și putem să ne strecurăm până la Viena.

Doamnele sunt epuizate, tremură vizonul pe ele de indignare la adresa vameșului român. Mihaela este îngrijorată, soțul ei urma să o aștepte la gară în Paris, trenul avea să plece cu douăsprezece ore întârziere din Budapesta și lucrurile nu arătau bine, fiecare întârziere declanșa alte complicații, trenurile în Vest mergeau ceas, o fantomă restantă din România dădea totul peste cap, așa că Orient Express-ul nostru este tras pe linie moartă ca să nu-i încurce pe alții. Ceva în aerul de *rigor mortis* al trenului nostru îmi spune că avem să stăm acolo mult și bine.

Mi-e foame. O scot pe Mihaela din compartiment și sar pe peron. Primul șoc al Vestului (fie el și Budapesta !) : gara este curată și nu miroase a bere stătută și a urină uscată. Oamenii vorbesc politicos și nu se izbesc de tine în dușmănie ca în Gara de Nord. Evident, nu înțeleg o iotă din ce spun, dar gara este plină de buticuri și în unele putem chiar să plătim cu lei. Ne umplem buzunarele pufoaicelor cu napolitane și, tremurând, cumpărăm pentru prima oară în viață Coca-Cola, cea mai mică sticlă, cea mai teribilă destrăbălare. Ce fâsâit perfect dozat ! Ce viteză disciplinată în bulele de aer urcând la suprafață ! Catifelată și pișcătoare, dulce-amăruie, *yin* și *yang*, din ce bei, mai mult vrei, așa încep toți drogații. Tovarășu' secretar general ne-a spus el ce zace în inima capitalismului și noi nu l-am crezut.

Mai calmă după napolitane și Cola, Mihaela acceptă să ne plimbăm prin gară. Coborâm într-un pasaj și ne uităm la magazine cu gura căscată. Tăcute, ne ținem strâns de mână,

trecând încet de la o vitrină la alta. Suntem aproape paralizate. La doi ani după 1989, în București abia apăruseră în centru câteva magazine de lux, pierdute printre multe vitrine palide și anorexice, dar față de buticurile din pasaj păreau niște provinciale prăvălii prăfuite. Aici oamenii intră și cumpără, nu se uită ca la expo, geamurile sclipesc, lumina e caldă și îmbie la consum.

Tăcerea noastră se rupe când ajungem în fața unei vitrine cu lenjerie. *Nu se poate ! Vino aici ! Uită-te la asta ! Măi, cum se îmbracă chestia asta ?* Probabil că vitrina nu are mai mult de cinci-șase metri în lungime, dar noi alergăm de la un capăt la altul și înapoi, ca două găini fără cap, încă purtate de miracolul vieții. Adevărata viață ! Chiloți din dantelă neagră, furouri satinate, roșii și decoltate, ciorapi-plasă, sutiene îmbietoare, gata să ne adăpostească sânii în mătase brodată, portjartiere cu trandafirași, corsete cu șireturi aurii și alte bazaconii construite pe principiul șpilhozenilor mei de la patru ani, dar cu bretele împletite, dotate cu armături zglobii pentru sâni și capse de închis/deschis toată tevatură, plasate exact între picioare. Bine că am dat banii pe napolitane – altfel, aș fi rămas nemâncată doar ca să-mi pun un *body* din ăla pe mine. Ungurii trec pe lângă noi și uneori ne aruncă priviri nemulțumite. Iată două calice, clar venite din Est (pufoaice colorate electric – eu mov, Mihaela galben anilină, ghete scâlciate, coafuri demodate de anii optzeci, cu permanent, șuvițe și moț pe frunte), vorbind tare, neroade isterizate la niște țoale ieftine – ce mai, invazie de țoape, în curând o să defecăm în fața Parlamentului, *büdös oláhok*.

Vitrina aceea a rămas un punct prin care ar trebui să trec iarăși și iarăși, dacă acolo sus cineva m-ar condamna să repet ultimii douăzeci de ani. În sfârșit, înțelegeam că nu am nici cea mai vagă idee în ce mă arunc plecând din țară. În mintea mea erau cărți și spitale – cărți pe care dincolo puteam să le citesc liniștită și spitale în care puteam să lu-

crez fără să fac foamea sau să trăiesc din cratița mamei. Și o istorie calmă, trăită fără angoasă, departe de cei care se pișaseră pe țară cincizeci de ani. Nu tânjeam după altceva. Dar acum, în fața acelor cârpe colorate a căror existență nu o bănuisem vreodată, acum vedeam cât de necunoscut era viitorul în care mă zbăteam să intru. Câte alte lucruri neimaginate mă așteptau ? Câte dorințe neștiute aveau să iasă din hibernare ca să-mi complice viața ? Și ce o să fac ? O să alerg ca apucata de la un colț la altul al vitrinei ? O să mă izbesc cu nasul de geam, *pauvre Cosette* tânjind la șpilhozeni ?

Aeroportul din Detroit are un pasaj subteran care îmi amintește de fiecare dată de buticul cu șpilhozeni. Nu sunt magazine și panourile publicitare sunt foarte discrete. În schimb, pasajul este inundat de lumini colorate, verzi și roșii și albastre, care se schimbă periodic pe o muzică sedată – probabil, o încercare terapeutică pentru ăștia ca mine, care și după zeci de mii de mile de zbor, încă așteaptă îngroziți clipa în care avionul o să se prăbușească în mare.

Îmi iau la revedere de la Radu, care merge la conferința lui literară din San Francisco. *Radu, dacă Dani s-a schimbat ?*

Eu m-aș îngrijora mai tare dacă nu s-a schimbat. Hai, drum bun ! Nu uita să ne suni, că nu pleci în Franța !

Detroit-Amsterdam. Amsterdam-București. Avionul de Amsterdam este pe jumătate gol, cine călătorește în aprilie, la mijlocul săptămânii ? Eu, cu lenjerie fină în bagaj – obicei prins în pasajul din Budapesta și dus de atunci până la risc de faliment. *Vacation ?*, mă întreabă bătrânica din spate, păr lung și alb, împletit în două cozi, beretă franțuzească, privire marcată de imperativul socratic al vieții examinate până la epuizare. Tare bătrânica ! Se recomandă și se explică

în nici zece minute : Coleen Nables, americancă troțkistă, naturalizată în Paris. Americancă troțkistă ? Asta da învățătură de minte și istorie pentru o ignorantă care a crezut că *Dasein*-u' și-a epuizat imaginația atunci când Ceașcă a fugit de pe acoperiș ! Da, doamna Nables a abandonat de decenii cuibul american de vipere capitaliste și o ține într-o revoluție continuă în liniștea demodată a Europei.

So what takes you back ?

Med School reunion. I'm going to see someone I haven't seen for twenty years.

De la Budapesta până la Viena terminăm napolitanele. Mihaela are un teanc de bârfe din Psihologie, iar eu îi povestesc despre Dani și cum ne uitam unul la altul în primul an de facultate și nu ziceam nimic, așteptând să ne dea voie cineva să ne iubim. *Păi, de ce n-ai plecat cu el ?*

Inserez explicația deja ambalată de trei ani pentru curioși – există o lume în care, straniu confort, sunt redusă la ceva foarte simplu, o *shiksa*, o « abominațiune », o femeie pe care nici o mamă evreică nu o vrea pentru fiul ei.

De ce ?

Pentru că nu e evreică.

Ce tâmpenie !

Așa zisesem și eu când Dani mi-a explicat cum se fac jocurile în familia lui. Douăzeci de ani m-a ținut supărarea, iar speranța că vreo evreică i-a făcut viața amară m-a alinat an după an.

Spre seară, trecem în Austria. Oficial, dincolo de cortina de fier, care acum pare mai mult o cortină de întuneric. În România, dar și în Ungaria, cum se lăsa seara, cum trenul părea că trece prin Hades. Beznă fără sfârșit, poate un bec chior ici și colo, pe lângă o gară scheletică, dar cel

mai adesea doar umbre de case și de păduri, întuneric gros, descurajant, fără început și sfârșit.

Și acum, deodată, este Crăciun ! Nici nu avusesem habar că oamenii își decorează casele de Crăciun – cine și-ar fi putut permite să arunce festiv atâția bani pe electricitate ? Evident, capitaliștii ăștia nu aveau asemenea griji. Casele lor, scăldate în lumina gălbui-lăptoasă a sute de becuri, se înșiră, ordonate și proaspăt zugrăvite, la marginea drumului. *Toate sunt proaspăt zugrăvite,* zic eu, *poate au dat vreun decret de curând.* Cele două doamne se uită la mine cu milă. *Soțul meu o să mă aștepte la gară și o să se sperie așa de tare când nu o să mă vadă,* o ține Mihaela una și bună. *Dar de ce nu îi dai telefon, dragă ? Anunță-l că întârzii și gata !* Mihaela și cu mine ne uităm una la alta. Cele două gogonele au dreptate. Nouă, decreței obișnuiți cu ideea că mai repede ajungi pe Lună decât să suni în Vest, nu ne-a dat prin minte că există telefoane. *Păi, cum ?* întreabă Mihaela. *Păi, te duci la poștă, în gara din Viena, și suni. Ai telefonul lui, da ? Am telefonul gazdei, dar, dacă el nu e acasă, cum îi spun gazdei că întârzii ? Nu vorbesc nici o boabă de franceză, ce mă fac ? Vai de mine !*

Te ajută Mona, zâmbește subțire gogoneaua din dreapta. Atunci îmi pică fisa – doamnele știau franceză adevărată și mă lăsaseră să-mi dau în petic doar ca să le treacă timpul mai ușor.

Cum ajungem în Viena, cum trenul trage iarăși pe dreapta « vreo două ore cel puțin ». Ies din nou să vânez inimaginabilul. Am prins gust și vreau mai mult. Mai întâi schimb câteva mărci în șilingi. Apoi întreb în stânga și-n dreapta unde e poșta. Toți oamenii cu care vorbim sunt proaspăt bărbieriți și miros a levănțică. Cu cât stăm mai mult în preajma lor, cu atât mă relaxez mai tare, de parcă aș zăcea într-o baie fierbinte. Încordarea perpetuă din București, așteptând confruntarea, *hai sictir, golane,* a dispărut neînțelept. O haină nouă, un obraz curat, un zâmbet deschis și căldura din gară – acum pot să-mi deschidă ve-

nele și probabil că i-aș ajuta, *dar poftiți, încercați și vena asta,* ca să arăt și eu cât sunt de civilizată.

Aceeași suspectă bunăvoință și la poștă. Funcționar de poștă care să ne ajute, zâmbind calm, să aflăm prefixul de Franța ? Dorisem produse noi din sfera inimaginabilului ? Poftim – *upgrade* de la chiloți la natura umană.

Mihaela, în panica ei inepuizabilă, a avut dreptate. Soțul ei nu este acasă, așa că, tremurând, îmi pasează telefonul. *Bonsoir, madame. S'il vous plaît, on a un message pour Doru. Sa femme est en train de venir à Paris, mais le train a du retard. Le-train-a-du-retard.* Pot să simt în răspuns zâmbetul ironic al gazdei pentru franceza mea de baltă, dar ce contează ! Mesajul a fost trimis, Mihaela se va liniști. Și cum sunt deja cu telefonul în mână, prind curaj să-l sun pe Zénon. Dacă scrisoarea mea a ajuns și el s-a hotărât să plece la munte, la mare, la Paris ? Funcționara de la poșta vieneză răsfoiește cu sârg, găsește numărul, dar, vai, numărul este la secret ! Cum adică ? Dacă e la secret, de ce îmi spui că e la secret ? Pentru că numărul există, dar *monsieur* a ales să nu fie făcut public. Adică *monsieur* poate să aleagă ? Maică Precistă, ce mai urmează ?

Mihaela vrea să se întoarcă la tren, dar pe mine mă roade curiozitatea. Suntem în Viena, orașul lui Freud și al lui Klimt, nu se poate să trec prin el ca prin gara din Lehliu.

Ieșim din gară și ne oprim, tranchilizate de forța neașteptată a orașului. Un magazin de lenjerie e ca o iscoadă prinsă la graniță. Acum, în fața noastră se desfășoară diviziile de blindate ale dușmanului – clădiri enorme Jugendstil, blocuri moderne din metal și sticlă, toate luminate *a giorno*. Un zgomot infernal, mașini și autobuze, poate că memoria îmi joacă feste, dar cred că erau și tramvaie, o viermuială de oameni, panouri uriașe cu reclame la Ysatis de Givenchy, sigur era Ysatis, și la mașini rotunde ca oul ; și peste toate începe să ningă. Vreau să trec strada, să intru în gura lupului, să respir aerul rece al altei lumi, poate o să mi se facă părul blond

și ochii albaștri. *Nu*, se agață Mihaela de pufoaica mea, *nu mai stăm, e târziu. Dacă pierdem trenul ?*

Ne întoarcem la trenul nostru obosit și le găsim pe cele două doamne așteptându-ne nervoase pe peron. *Unde ați stat până acum ? Haideți, ne mută în alt tren, ăsta nu merge mai departe. Păi, de ce ? Păi, nu știm*. Poate că era murdar și plin de țuică, poate că le dădea frisoane funcționarilor de la căile ferate – jumătate de Orient Express, nici cal, nici măgar, încurcând trenurile sclipicioase și disciplinate ale imperiului. Eu am un rucsac cu două fuste, rochia de Revelion și o ediție bilingvă din Eminescu pentru Zénon. Mihaela plecase cu două geamantane și o sacoșă mare de pânză albastră. Trag de sacoșa ei și de geamantanul uneia din cele două doamne până la linia trei, unde ne așteaptă un tren ca-n povești. Compartimentul nostru are canapele din pluș, deși suntem la clasa a doua. Geamul este curat și glisează fără efort, iar toaleta de la capătul vagonului pare scoasă din țiplă. *Dacă trebuie să plătim în plus ?* întreabă Mihaela. *Plătim pe pizda mă-sii,* spune una din doamne, cea în vizon, trântindu-se pe canapea și trimițând un damf de șnaps spre noi. Așa care va să zică, noi la poștă, ele la bodegă – aveau dreptate să se uite la noi cu milă.

Adormim toate patru curând după ce trenul pornește lin, ca o bărcuță pe lacul IOR. Mă trezesc când cineva mă zgâlțâie de umăr.

Ah, ce amintire cristalină de șase milioane de pixeli, neciobită de tot alcoolul băut de atunci, de nopți nedormite, zeci de drumuri peste Ocean, gărzi la fiecare trei zile, hamburgeri americani, slănină, zahăr, grăsimi parțial hidrogenate, lovituri în inimă, lovituri în plex, lovituri în... *you got the picture !* Aplecat deasupra mea, blond și rumen, cu pomeți înalți și ochi verzi, arian perfect, *casus belli* antropologic – nașul. Nu înțeleg nimic din ce zice, dar, ca și la oamenii ăia din gară, nu este nimic amenințător în el, pare chiar patern

și un pic stingherit că m-a trezit din somn. *English ?* șoptesc pierdută. *Your ticket.* Culeg și biletele doamnelor și al Mihaelei, apoi nașul pleacă în vârful picioarelor și mă lasă visând cu ochii deschiși.

E târziu, după miezul nopții. Trenul a prins viteză și merge, trecând prin sat după sat, spre Bavaria. Ninge serios și în compartiment este cald, așa cum visasem în iarna lui '88 că ar fi paradisul : frig și ninsoare afară, cald și lumină înăuntru, cald de stat în chiloți, băut vin și așteptat vremuri mai bune. În dreptul unei gări măricele, trenul încetinește un pic și îmi amintesc că am trecut pe lângă un bloc de vreo patru etaje, cu balcoane enorme și ferestre din podea până în tavan. La una din camere lumina este încă aprinsă și un bărbat într-un tricou alb, cu un pahar în mână, se uită afară cum ninge. Trenul prinde iar viteză până apuc să-i fac semn, să-i mulțumesc că îmi ține cald locul la care mă abonasem pe când nu mai era nici o speranță.

Am stat așa câteva ore bune și puține amintiri mi-au rămas mai clare decât noaptea aceea. Nu era nimic de folosit pentru retușarea narațiunii, nici un cuier de agățat o poveste în plus – ceilalți dormeau, nașul plecase, trenul zbura cu precizie nemțească. Știam acum, după pasajul din Budapesta și ieșirea din gară la Viena, că de ce fug e nimica toată în comparație cu ce mă așteaptă. Știam că o să aflu lucruri și începusem să bănuiesc că lucrurile alea o să mă scoată din stâncă, sclav al unui Michelangelo imparabil. Era atâta liniște încât se puteau auzi dalta și ciocanul și răsuflarea îngerului, puțin obosit, puțin transpirat, neperturbat.

E cald și soare când aterizez la București. Șoferul mă lasă în centru, în spatele fostei Ambasade Americane – acum, o clădire părăsită, iarbă înaltă în curte și pisici plictisite

așteptând filmările la *Marile speranțe*. Mișu s-a mutat de vreo doi ani într-un apartament pe Tudor Arghezi, într-un bloc mic, interbelic, cu locuitori suspicioși, tavan înalt și parchet scârțâitor. Cât mi-aș fi dorit pe vremuri să locuiesc într-un asemenea loc – minoră disidență –, să reneg blocurile de cartier tăiate numai în unghiuri drepte, blocuri fără o debara ascunsă, fără o cameră de serviciu în care să scormonesc prin cutii de bomboane din 1938 pline cu poze zimțuite, fără uși cu vitralii, toate camerele mărunte și mirositoare ca o uniformă de soldat...

E miezul nopții peste Ocean, soră-mea trebuie că s-a liniștit la ora asta. *Hei, ai ajuns cu bine ? Ai sunat-o pe tanti Adina ?* Da, nu. *Cum e acasă, s-a schimbat orașul ?* S-a schimbat, e mai apretat, cel puțin în centru. Ar trebui să vii și tu mai des. Sunt o mulțime de oameni pe stradă, ca în Pittsburgh la parada de 4 Iulie, mașinile claxonează din orice, parcă și mai orice decât anul trecut. Copiii ? *Copiii sunt bine, nici nu au întrebat de tine, au mâncat, și-au făcut lecțiile. Aici a nins aseară un pic. Cum e Mișu ?* Mișu e neschimbat, revoltat și resemnat, să-i dea Dumnezeu sănătate ! *Și nevasta cea nouă ?* Ca și cele două de dinainte, se învârte Mișulică în jurul cozii, deh. *Când vine Dani ?* Mâine dimineață, cu El Al. *Tot mai ai emoții ?* Tot. *Unde e apartamentul ăsta nou ?* Aproape de Batiștei. Nu o să-ți vină să crezi cum a ajuns să arate Ambasada Americană, cică au construit una nouă, ca un buncăr, undeva în Băneasa. *Futu-le muma-n cur, ăștia ne folosesc țărișoara...* Dacă Soso începe cu Sauron, marele imperiu american, rămân fără minute de internațional. Plus că nu înțeleg cât de « noi » este ea de dincolo de Ocean, ea, pentru care România este un subiect mai expirat decât buletinul meu de București. *Bine, bine, pa, te pup, ai grijă.* Soso, dacă Dani se răzgândește și nu mai vine ? *Hai să facem pariu !*

★

În München nu mai ninge. Este o dimineață senină și rece, cobor în gară doar cât să treacă de vreo două ori vântul prin pufoaica mea *made in Turkey*. Am lăsat în urma Alpii Bavarezi, munți de lux, scăldați într-o lumină clară, fără cute, tăiată perfect, ca *Autobahn*-urile și *Kremschnitt*-ul. Deja nu mai număr lucrurile care îmi taie răsuflarea. Sunt asemenea unui morfinoman pentru care respirația este un moft pe lângă grozăvia bâlciului occidental. Drum uns de la München la Stuttgart. Pe măsură ce ne îndepărtăm de ceața Estului, așteptările sunt tot mai scurte, încurcăturile tot mai rare – care va să zică asta înseamnă să ai ingineri. Pauză de o oră în Stuttgart. Începem să facem foamea, cele două doamne au epuizat rezervele secrete de șnaps și devin tot mai irascibile, Mihaela povestește despre masa de Crăciun, iar eu în sfârșit mă gândesc la ce o să fac în țara Franța. O să stau într-o casă înconjurată de tot ce am văzut – magazine cu lenjerie din dantelă roșie, panouri publicitare la Givenchy și Opel, clădiri Jugendstil, Alpi Bavarezi sau înlocuitori pe măsură. Nașul cel blond o să stea în casa de vizavi, cel puțin până o să-l cunosc mai bine, că nu vreau să mă încurc cu vreun nazist. Primul lucru dimineața o să beau Coca-Cola. Zăpada o să rămână albă și cuvântul « zloată » va fi scos din dicționar.

Pe la două după-amiaza ajungem în fine la Strasbourg. Călătoria, care ar fi trebuit să dureze optsprezece ore, a durat trei zile. *Scrie-mi, sună-mă la Paris, ai numărul, uite adresa !* zice Mihaela. Doamnele mă însoțesc cu aceeași privire miloasă – oracole delfice de cartier. Poate știau că, oricât de departe m-aș duce, tot nu o să scap, că peste un an sau peste zece o să mă ia dorul, mai întâi încet, parșiv, o să mi se facă dor de cântecele lui Andrieș și o să vreau sarmale și cabanos, după care o să-mi pun covoare oltenești în casă și

o să învăț să fac cozonaci de Paști, și nimic nu o să folosească, nici expunerea anuală la vulgul vital al Bucureștilor, nici poveștile despre zeama politică sau despre sărăcia lucie a oamenilor de la țară, nu, mie o să-mi fie dor să intru înapoi în stână, oaie pierdută și încrezută, o să tânjesc după zumzetul străzii și cuvintele pe care nu trebuie să le traduc în cap, după cât de simplu e să înțelegi totul și cât de greu e să faci orice, țara mea !

Sunt amețită de foame și nedormită, așa că înghit până și cele mai năstrușnice idei. Ies din gară și am senzația brutală că am mai fost aici. Clădirea gării e atât de familiară încât încep să sper că timpul e rotund ca o gogoașă și eu alunec dintr-un secol în altul și, dacă o să am destulă inspirație, o să mă comport bine și nu o să ajung în viața viitoare vreun gândac de bucătărie în Ferentari. Păstrez secretul ăsta metempsihotic vreo săptămână, până când aflu de la Zénon că în gara din Strasbourg s-a filmat *Julia*, cu o Jane Fonda tămâie la toate, dar cu o eroică și luminoasă Vanessa Redgrave. Văzusem filmul de vreo trei ori, gata să iau lecții despre cum se luptă împotriva tiranilor. Dar acum, *déjà-vu*-ul mă înmoaie și mai tare. În fața gării găsesc un șir de autobuze și întreb, sfârșită, dacă vreunul merge la Eckbolsheim. *Numéro neuf.* Dezamăgire perversă. După toate obstacolele, nu m-ar fi mirat să fie nevoie să iau autobuzul și pe urmă ricșa sau calul sau funicularul. Nu ! *Numéro neuf* mergea direct la Eckbolsheim. *Rue des Cerises ?* A șasea stație. Autobuzul e gol. Gol ! Trei oameni maximum, din care doi încearcă să mă orienteze pe mine. Strada, acolo unde cobor, cu case din Frații Grimm, nu are țipenie de om. E trei după-amiază, ce-i liniștea asta suspectă ? Ăștia chiar muncesc până la cinci ? Toți ?

În autobuz, oamenii mi-au explicat cum să ajung în *rue des Cerises*, stânga, dreapta și iar stânga sau așa ceva, dar eu nu mai am suficient zahăr în creier ca să înțeleg limbi străine. Umblu la întâmplare, doar-doar voi da peste un suflet de om.

Picioarele îmi tremură și tocmai sunt gata să mă așez pe trotuarul curat ca marmura din Casa Poporului când apare poștașul. Nu așa de frumos ca nașul din trenul nemțesc, dar înalt și mare, un Depardieu din zilele lui bune. *Rue des Cerises ? Sigur, vă duc eu acolo, e în drumul meu. De unde sunteți, mademoiselle ? România ?* Pe vremea aceea, la doi-trei ani de la Revoluție, francezii încă ne iubeau. Se uită la mine cu maximă admirație, de parcă eu singură îl dădusem jos pe Ceașcă. Mă lasă în fața casei în care locuiește Zénon, după ce mi-a explicat că sunt patru apartamente în casă, că musiu Bernard stă la parter pe stânga, dar că, cel mai probabil, nu e acasă încă.

Acum chiar m-am așezat pe trotuar. Se întunecă rapid. O demoazelă cu părul roșu intră grăbită în casă sărind peste rucsacul meu. După cinci minute, iese cu un câine-lup și dispar amândoi după colț. În curând nu-mi mai simt mâinile. Picioarele mi-au amorțit de mult. Vreau să mă ridic, să mă mișc, dar mă cuprinde o mare toropeală. O să mor ca fetița cu chibrituri, o să mă găsească Zénon înțepenită și vânătă, și nu o să afle nimeni niciodată ce lucruri minunate am văzut pe drum până pe *rue des Cerises*. După mai bine de o oră, demoazela și câinele se întorc. *Pe cine așteptați ? Pe musiu Bernard. A, vine târziu, dar, dacă doriți, puteți să-l așteptați în hol. Bogdaproste !*

Pe cât e de mare casa, pe atât e de strâmt holul. Îmi găsesc un locșor sub scară, unde dau de niște scaune de picnic (boieri !). Desfac unul, îmi învelesc în fular urechile congelate și mă cuibăresc sub scară. Încep să plutesc spre Alpii Bavarezi. Vecinii din dreapta vorbesc tare și par sănătoși după voce. Clar, o să mor singură. La etaj se aude dușul, trebuie să fie fata cu părul roșu, probabil că lupul stă și o așteaptă cuminte în fața băii.

În sfârșit, puțin după opt, ușa de la intrare se deschide și apare Zénon. Fluieră vesel, scormonindu-și buzunarele după chei. *Bonsoir, mademoiselle, avez-vous oublié vos clés ?* Și,

fluierând în continuare, intră zâmbind în apartamentul lui cald, trântind ușa după el.

Așa care va să zică !

Ne vedem zi de zi, două săptămâni, în România, în august, vine acasă la mama, îl ducem la țară, la tanti Adina, mergem împreună la prietenii lui din Domenii și acum se uită la mine ca pisica la televizor. Este o întorsătură atât de mustoasă, încât abandonez planurile de moarte și vreau să-l fac să se simtă prost, așa de prost, încât să-mi dea plapuma și pâinea lui. Îmi scot jurnalul din rucsac, rup o foaie albă și scriu. *Je suis venue de Roumanie à votre invitation. Le voyage a duré trois jours, je suis froide et j'ai faim. Alors, vous ne me reconnaissez pas. Je vais retourner à Bucarest. À bientôt, salut.*

Sunt mulțumită de mine. Spiritul Nastasiei Filippovna plutește pe scări și mă aprobă, ba chiar mă îndeamnă să bag notița sub ușă și să-mi iau tălpășița. Atunci, aventurile din ultimele trei zile devin demne de o poveste, zice ea, specialistă în drame de lux. Are dreptate, *in the big scheme of things*. Dar *the big scheme of things* e material pentru tocșău, pe când mie îmi chiorăie mațul – asul care taie toate cărțile de când lumea. Și, *in the big scheme of things*, dacă mă luam după ea, din toată aventura asta ar fi rămas doar un articol de cinci rânduri în *Les Dernières Nouvelles d'Alsace,* iar eu aș fi ajuns la morgă, lânga fitilista de Nastasia Filippovna. Bat în ușă. Zénon deschide imediat. Îi întind scrisorica, o ia automat, dar nici nu se uită la ea. Se uită consternat la mine. M-a recunoscut.

Ne apropiem de prânz și e încă atât de cald în oraș, că las geamul deschis. Miroase a zambile, se aud pregătiri de masă, pași pe stradă, pisicile SRI-ului miorlăie în curtea dărăpănată a fostei ambasade – ce a fost în capul meu când

am acceptat să mă întorc în povestea asta ? România e un deșert prietenos cât timp țin aceeași potecuță de fiecare dată – ne oprim la mormântul tatei, ne întâlnim cu Mișu și soția lui *du jour*, mergem la tanti Adina la Văleni, mâncăm de ne spargem (mai ales băieții lui Soso), ne suim în avion și fugim iar de unde am venit. Un pas la dreapta sau la stânga și sunt în pline nisipuri mișcătoare.

O mașină oprește în fața blocului. Nu îndrăznesc să mă uit pe geam. Dacă e el, o să-l văd în curând, dacă nu, am câștigat pariul. Aud cum Mișu deschide ușa. Exclamații inarticulate și de-o parte, și de alta. Apoi pași prin hol, în sufragerie, același tempo ca acum douăzeci de ani, târșit, ezitant, *să mai stau ?, să merg înainte ?,* mersul unui poet rănit mortal în amor și nedumerit a doua zi că viața merge înainte. Mă vede de cum intră în cameră. Era mult mai înalt în amintirile mele.

2. Despre amnezie

Trebuie că mi-am luat la revedere de la mama când am plecat în America, dar nu îmi aduc deloc aminte. Probabil că Mișu m-a dus la aeroport, dar nu-l văd când mă uit înapoi. Fișierul acela s-a șters. Nu mai știu dacă am făcut escală la Viena sau la Frankfurt, nu mai știu dacă eram tristă sau speriată sau nerăbdătoare, e *tabula rasa*, ca și cum marea s-a dat la o parte să trec și apoi s-a închis la loc, ștergând orice urmă. Gata, eram prizonieră de cealaltă parte a Atlanticului.

Cu șase luni înainte, venisem la interviuri. Primisem invitație la interviu din locuri cu nume răsunătoare : Harvard Medical Center, Baylor College, Mayo Clinic, University of Pittsburgh, Emory University, dar și de la spitale mai subțirele, ca Rochester University, St Luke Roosevelt Hospital, Harlem Hospital, University of Virginia at Charlottesville, *safety nets* acceptate la sfatul lui Soso. *Îți rup picioarele dacă semnezi pe J1. Poate să fie și mama lui de Harvard, dacă nu îți garantează viză H, îi bagi în mă-sa. Înghiți un spital mai prost și iau ăia pielea de pe tine patru ani, dar după aia nu ajungi în Alaska. OK ?*

OK. În New York, dormisem pe canapea în sufrageria Ceciliei, prietena lui Soso din facultate, acum *research fellow* la Mount Sinai. Cecilica m-a îngropat într-un teanc de sfaturi, ca un camion răsturnând zăpada culeasă din tot orașul în capul primului venit.

Fusta asta e prea scurtă. Ai un sacou ? Nu, ăsta e prea strâmt, las' că îți dau eu ceva, trebuie să arăți serios. Fără ruj roșu. Fără parfum, aici mulți se dau « alergici » la parfum. Pe stradă, nu te uita la oameni în ochi. Dacă te pierzi, caută un polițist. Polițiștii sunt OK, nu-s ca ăia din Romînica. Vezi că la interviu o să te întrebe fel și fel de tâmpenii – care crezi că e defectul tău cel mai mare,

fixare anală cu superego carnivor,

unde te vezi în cinci ani,

unde mă văd de cinci ani – în tren, noaptea, ninge,

cu ce poți să contribui tu *în mod special la programul de rezidențiat,*

am o tolbă de povești și o haină neagră până la glezne.

Să nu cumva să te dai rotundă, mi-a zis mie Soso că te mănâncă-n fund uneori. Singurul defect acceptabil este că muncești « prea mult » și nu știi când să te oprești. În cinci ani te vezi parte dintr-un « academic team », ca să arăți că ai ambiție, și contribui la programul lor de spanac prin « pregătirea deja extensivă și perspectiva transculturală esențială într-o societate atât de diversă ca aceea americană ». Ai înțeles ? Rich and diverse society. Pe directorii de programe îi doare în cot de visele tale, au nevoie de sclavi pentru shift-urile de noapte și de dosare curate ca lacrima. Dacă vor să-ți dea J1, nu te încrunta, nu-ți da ochii peste cap, spune politicos că apreciezi oferta și le vei trimite e-mail cu răspunsul tău. Și să mă ții la curent, te rog, am înțeles că mai uiți să dai telefon de pe unde ești și mor toți de grija ta.

În prima noapte, în apartamentul Ceciliei, m-am trezit cu inima în gât : ceva vibra fioros lângă perna mea. Un gândac, clar, unul din acei uriași gândaci ca-n filme, radioactivi, fosforescenți și carnivori, un gândac eșuat din canalele New York-ului, nervos și întors cu burta în sus, frecându-și piciorușele să prindă elan să se răsucească și să-mi roadă pleoapele. Mi-am făcut curaj și am aprins lumina. Nimic. M-am uitat sub canapea, așteptând să dau cu ochii de un Gregor Samsa psihotic. Nimic și praf. Cum

m-am culcat, cum piciorușele au început iarăși să zbârnâie. Am stat până în zori ghemuită într-un colț, pregătită de atac. Cecilica a apărut dimineața din minusculul dormitor, gata să deschidă încă un pachet de sfaturi.

An după an, am văzut la românii exilați această bucurie de a-i sfătui pe inocenții abia coborâți de pe vapor. După vreo doi-trei ani de America, am prins și eu boala asta și îmi place, zău, parcă miros a pâine caldă când îmi suflec mânecile și mă pregătesc să luminez vreun suflet de proaspăt imigrant. În primul rând, se alege ceva bun și simplu de pe urma unui exil care îi buimăcește – mai învață și alții, învață mai repede, mai eficient, te privesc recunoscători, dar și perplecși, vagoane fără locomotivă mergând în inerție încă un an sau încă zece, până își dau seama ce ruptură colosală au trăit de fapt. Nu știu dacă e mai bine că le scurtăm intervalul de amorțeală și perplexitate, poate că unii ar vrea să rămână în America viselor lor mai mult timp, poate că alții nu cred o iotă din ce spui și bănuiesc că ți-ai pierdut mințile, dar cei mai mulți se calmează și chiar zâmbesc ușor sfidător, *Bring it on, big fat country, I'm ready for this game*. În al doilea rând, competența exilaților veterani este incontestabilă – nu trebuie să fii mare sculă, doctor în robotică sau neurochirurg, avocat sau filosof, tot ce trebuie este să fi trăit printre străini. Și, în ultimul rând, transmiterea orală mulțumește geniul folcloric al neamului, necazurile Mioriței pierdute prin preerie regăsindu-se misterios în poveștile românilor americani din Texas în Vermont.

Perspectiva primei generații dezrădăcinate e ca o rulotă de vacanță – martor detașat străbătând un continent străin. Copiii se dau jos din rulotă, scapă de accentul estic, dacă l-au avut, se pierd în peisaj și păstrează doar exotismul descendenței de peste mări și țări. *Happy end.* Americanilor le plac poveștile de integrare dacă nu ești prea mexican sau prea musulman.

Ceva face un zgomot oribil, mă plâng Ceciliei a doua zi de dimineață. *Ah, e pagerul meu, l-am uitat deschis, sorry*, a spus ea și a înhățat de sub noptieră o arătare extraterestră cât o cutie de chibrituri, neagră și fără piciorușe. *Nurse-le astea sunt niște tembele, nu verifică cine e de gardă, page-uiesc toți fellow-șii.*

Așa mi-am început călătoria din oraș în oraș, găzduită de programele de rezidențiat în hoteluri insipide ca roșiile americane, speriată să nu mă ia gura pe dinainte, fericită că de la New York la Boston am prins un tren futurist, rapid și silențios ca un ninja, enervată de sacoul lălâu al Ceciliei, mirosind a altă persoană, impostură majoră, ținând seama că deja trăiam în ghilimele. *« My biggest flaw is that I cannot stop working », « I see myself part of an academic team », « essential transcultural perspective ».*

Hai sictir...

Spuneam la fiecare interviu cuvintele învățate de la Cecilica, acum miroseam a ea, ce mai rămăsese din mine se refugiase adânc, în spatele inimii, între aortă și vertebrele toracice, asemenea partizanilor ascunși în munți, lăsând pentru turiști o versiune a țării demnă de cărțile poștale din anii șaptezeci, cu un Intercontinental nou și lucios, bulevarde fără mașini și, în general, o culoare verzuie, de holeră terminală. Pagerul era tot ce-mi lipsea.

Programul de rezidențiat de la Harvard avea așa un ifos, că m-am tăiat singură de pe listă. Nu era ștaiful lor de nasul meu. Prea multe *high standards, Harvard family, honor and reputation,* parcă intram la asociația studenților comuniști din România. Când, la două săptămâni după interviu, mi-au trimis un e-mail că vor să-mi ofere contract *prematch,* paranoia mea a explodat. În Harvard intrau geniile și olimpicii, nu emigrante sperioase, care aveau la dosar doar câteva activități de « reformă » în sănătatea mintală din Estul Europei și fix cinci articole, și alea niște oboseli balcanice. *Ești*

o toantă, mi-a explicat Soso fără ghilimele, ca de obicei, *toți deștepții aplică la Harvard, profesorii de acolo sunt sastisiți de scoruri maxime la teste, caută oameni care să iasă în evidență, le plac lucrurile neobișnuite în CV. Ai scoruri mari, ai terminat deja rezidența în România, așa că nu trebuie să-și bată capul să te învețe prea multe, ai recomandări din Anglia, ai « implicare civică ». Ești o toantă că-i refuzi, cu un rezidențiat la Harvard poți să te angajezi oriunde în America. Da', dacă ție nu ți-a mirosit bine acolo, dacă ți-au dat a bad vibe, dă-i în mă-sa și vino la Emory.*

Câțiva ani mai târziu, aveam să aflu că spitalul din Boston era, de fapt, un program de două lulele într-un cartier de trei surcele, un program care folosea momeala « Harvard » să prindă străini consternați de norocul porcesc care a dat peste ei. Americanii știau toate trucurile astea, așa cum noi știam să nu cumpărăm inele « de aur » de la țigani. Dar noi, cei proaspăt căzuți din lună, habar nu aveam cum se dau țepe în America, așa că, dacă înghițeam momeala, ne trezeam angajați într-o mahala plină de penali și, din mari barosani ce ne visam, ajungeam să purtăm vestă antiglonț și să devenim experți în sevrajul la heroină. E adevărat că, dacă rezistai până la capăt, primeai o diplomă pe care scria « Harvard », pentru că spitalul era – lucru miraculos – afiliat celebrei universități. Ștaiful și ifosele, *honor and reputation*, *Harvard family* cu care îmi făcuseră capul calendar erau doar mofturi compensatorii de parveniți mai catolici decât Papa. Cum spuneam, aveam să aflu toate astea mai târziu. Acum mă agățam de Emory University și de Atlanta, oraș aflat la doar câteva ore de Soso și ai ei.

La Emory însă, dezamăgire maximă – nici gând de viză H1. Socotelile de acasă... Ce vise ne făcuserăm pe seama lor ! O să fim aproape, « aproape » în termeni americani, dar oricum. O să fac plăcinte dimineața și seara o să fiu la Soso și la Radu cu sufertașul. Mare era tentația să accept viza J, dar aș fi căzut în aceeași cursă ca Soso cu patru ani mai devreme,

când a crezut că l-a apucat pe Dumnezeu de-un picior cu viza J la NYU, și, când a terminat rezidența, a trebuit să accepte pentru trei ani un post într-o « zonă defavorizată » ca să nu o trimită americanii înapoi, în brațele minerilor. În America, echivalentul unui post în vreun sat din Botoșani era Alaska. Sau la țară în Mississippi-Louisiana-Alabama-Georgia, în *the Bible belt*, centura de fundamentaliști creștini din Sud. Soso a ales Georgia rurală, unde Darwin este un apostat și avortul e crima supremă.

În centura biblică rurală, albii burghezi trăiesc în case enorme, cu garaje de trei mașini (terenul este atât de ieftin, că nu are rost să-ți faci etaj la casă, o mai lungești un pic și mergi pe role din dormitor până în bucătărie). Săracii și cei mai mulți dintre negri stau în cartiere separate, în rulote puse pe butuci, și se înclină de la mijloc, *Yes, m'am, yes, doctor*, când Soso îi caută de streptococ faringian. O lume desprinsă complet de gravitația Europei, o lume nezdruncinată de Revoluția Franceză, o planetă în derivă printr-un spațiu evanghelic, proptită cu arme și pilule. Toate gospodăriile au puști, cum aveau toți țăranii noștri coase și furci. Și ăștia le țin din aceleași motive – să-și apere moșia de hoți și să iasă, ca la 1907, să-i belească pe guvernanți pe motiv de biruri grele. Și toți sau aproape toți sunt pe pastile. Copiii pe pastile pentru deficit de atenție și adulții pe pastile pentru anxietate și depresie. Care nu ia pastile trage la măsea din greu. Cei mai mulți fac și una, și alta. *Nu o să șomezi niciodată aici,* a zis Soso, capsată că viața avea pretenții așa de ridicate de la ea, încât o credea capabilă să guste exilul în « zona defavorizată » și să se înviorez din asta ca armăsarul lui Făt-Frumos. *Vezi, nu trebuie să merg la Harvard, îmi găsesc de lucru mintenaș,* i-am zis când m-am oprit în « zona » lor, în drum de la Emory la Baylor. *Dacă mai stau mult aici, eu o să-ți fiu primul pacient,* a oftat Soso. Noroc cu Radu, că putea să scrie software de oriunde, așa că stătea acasă, făcea

bani, iar noaptea scornea povești sci-fi și schimba scutecele gemenilor.

În Houston, la Baylor College, l-am întâlnit pe primul psihanalist pursânge din America. Personaj celebru, din care citisem încă din România – a fost primul și singurul interviu șarmant dintr-o serie de buimăceli corecte și demne de uitare. Glen Gabbard era din acea specie rară de aristocrați americani – citit cât un baron de Oxford, dar asumându-și plăceri mai plebee, ca iubirea de *The Sopranos*, fără teamă că-și zgârie imaginea de intelectual superrafinat. Cred că nici nu i-a trecut prin cap să mă întrebe unde mă văd în cinci ani sau care e defectul meu cel mai mare. Analiștii serioși nu-și bat capul cu previziuni moarte în coteț și cam bănuiesc din tangente pe unde sunt stricată. După care – partea mea preferată – trebuie să pretindă că nu știu nimic.

Gabbard m-a ținut o oră în discuții despre umbre răsunătoare ale psihanalizei, timp în care torcea ca un tigru la siestă, zâmbea patern și relaxat – cel mai negrăbit american pe care-l întâlnisem până atunci. De la America neașteptată a mizeriei din zonele defavorizate la America visată a marilor maeștri trecerea era cam bruscă și amețisem.

Era prima mea experiență cu dulcea coabitare a extremelor americane – aici într-o clipă se ajunge de la bogăție la ruină și doar o stradă îi desparte pe troglodiți de chivernisiți. Acest contrast permanent nu zgâria deloc sensibilitatea populară, dimpotrivă, părea să fie singurul mod în care America știa să existe, ca un animal de pradă cu senzori încă primitivi, care nu observă decât mișcările bruște ale prăzii și trece orb pe lângă bucăți zemoase de existență imuabilă.

Sedusă de Glen Gabbard, m-am întors la New York visând la viitoarea mea carieră de analist american. O să le arăt eu protoanaliștilor de acasă, doctrinari neofreudieni, pierduți într-o fundătură mioritică, luptând cu un popor

voinic în defense, premiant la autocompătimire și suspicios până la os față de intențiile celor care vor să-l desfacă în bucățele și să-l pună la loc mai bine. Poporul știe mai bine, nu-i așa ?, că la reasamblare întotdeauna se uită câteva șuruburi pe dinafară. Aici, oamenii cred în vindecare, cred în povestea despre cădere, ispășire și renaștere. Acasă însă, nimeni nu uită ce-a pățit Luceafărul și știm că, odată căzut, rămâi prost și cu buza umflată.

Două săptămâni mai târziu, ajunsă înapoi în România, mă așezam cu mama la masă să facem lista cu programe de rezidențiat, cum să le numerotăm, dacă merită să sărim algoritmul *match*-ului prin care aș fi fost cuplată cu cel mai bun program care m-a vrut și el pe mine, și eu pe el, și să semnez contractul oferit deja de St Luke Roosevelt din Manhattan. Problema era că mamei nu-i plăcuse New York-ul, pe care îl vizitase vară de vară când Soso și Radu stătuseră acolo. *Orașul ăla se ia la trântă cu tine încontinuu, mă doare capul numai când mă gândesc la el,* zisese ea când eu pictam scene roz despre Metropolitan Opera și teatrele de pe Broadway. Problema era că Baylor nu voise să-mi garanteze *a hundred percent* că voi primi viza H1. Bye-bye, Glen Gabbard. Problema era că Harvardu' m-ar fi forțat la o cumințenie comunistoidă. Problema era că Emory nu avea nevoie de străini cu pretenții. Problema era că Mayo Clinic era prea departe. Departe de ce ? De cine ? Departe de cum era lumea desenată în capul meu, cu Bucureștiul în mijloc, centrat pe parcul IOR, cu o Franță umflată de amintiri și cu restul lumii înghesuit într-un milimetru pătrat, mai puțin Georgia lui Soso, unde practicam un salt cuantic și deschideam o altă dimensiune, pe care Soso, Radu și gemenii se legănau ca rândunelele pe sârmă.

Reality check : eram peste Ocean oriunde aș fi ales. Aș fi avut de mers o zi până acasă de oriunde. Ce mai conta o escală ? Cât despre soră-mea și familia ei, doar Emory mi-ar

fi permis să merg cinci-șase ore cu mașina până la ei, *n-ai tu grijă, că în primul an o să-ți pună pielea în băț oriunde te-ai afla, nu o să ai timp să faci călătorii la sfârșit de săptămână.* Emory primise veto chiar de la Soso, așa că, oriunde aș fi ales, aș fi fost parașutată în mijlocul deșertului. Măcar să aleg un loc unde să o pot aduce mai încolo și pe mama.

Ce zici de Pittsburgh ? a spus Soso când am vorbit la telefon în seara aia. *E cel mai bun program de cercetare din America și tu vrei să faci cercetare.* Mda... S-a trezit ambiția academică în mine. *Orașul nu e așa de mare ca New York-ul, să te pierzi în el, nu e așa de scump ca Bostonu', nu e prea mic, ca Rochester, să muriți de plictiseală. Și nu uita, e doar cu titlu provizoriu, până terminăm și noi cu zona defavorizată, pe urmă vedem ce facem, unde ne adunăm. Pe forumuri, românii din Pittsburgh zic că e mișto, că seamănă cu Sibiul, că ei se întâlnesc și fac petreceri și mănâncă mici împreună.* Păi, de-asta plecam eu din țară, ca să mă întâlnesc cu alți români să mâncăm mici ?! Cât despre românii din Pittsburgh, eu cunoscusem exact unul, pe Cosmin, inginer de software la Western Psychiatric Institute and Clinic, spitalul în care fusesem la interviu. Un ploieștean tuns chilug și cam supărat pe America, dar, ca și Cecilica, plin de sfaturi bune. Nu zisese nimic de mici, dar mi-a spus că, dacă ajung la Pittsburgh, o să vină el să mă ia de la aeroport.

Bun. *Nach* Pittsburgh !

Dragă Zénon,

Îți mai aduci aminte de primul Crăciun pe care l-am făcut la Strasbourg ? Cum am dormit optsprezece ore în prima noapte ? Cum m-am trezit a doua zi în miros de Earl Grey și croissante calde ? *Nu beau cafea, e prea tare,* ai spus tu, deodată fragil, trăit toată viața în scutec occidental pufos și

cald, norocul vostru cu americanii, că altfel vorbeați toți ori germana, ori rusa. Așa cum s-au făcut jocurile, o rupeți pe frangleză.

Ți-ai luat liber în ziua aia, ai sunat la ziar și le-ai spus că ești bolnav. Erai. Șocat nu atât de venirea mea – deși și asta era o surpriză după scrisoarea în care mă plânsesem că sunt blocată în România – cât de momentul în care trecuseși pe lângă mine în hol fără să mă recunoști. În sufrageria ta era o poză cu ai mei, făcută în optzeci și opt : mama, tata, Soso și cu mine, toți aliniați în fața blocului în ziua de Paște. Ți-o dădusem în august. Dar arătarea aceea tăcută și pe jumătate înghețată nu se potrivea cu fata guralivă, în rochie de vară, care te târâse cu câteva luni înainte prin tot Bucureștiul vechi.

Parșivenia calmă cu care o percepție falsă putea să schimbe realitatea te făcuse praf. În realismul tău naiv, pentru care ce se vede nu minte, pentru care girul autoritar al propriei minți ține nebunia la distanță, trăiai acum un spasm existențial de care mie mi se rupea drept în paișpe. Chestiile astea de *torment* interior, de una vedem și alta înțelegem, erau interesante la un pahar de vin, dar mai văzusem multe și, de obicei, se pierdeau din privire ca un avion după decolare, alt pahar de vin, alt avion, și tot așa, mintea își mănâncă propria coadă încercând să afle de unde vin umbrele de pe pereți. Lumini de Crăciun și croissante – ăsta era un șoc mai valabil – a doua zi erau tot acolo, indiferent de cum dormisem, ce citisem și cu cine vorbisem. Și, mai ales, indiferent de cum aș fi încercat eu să-mi răsucesc mintea la dreapta sau la stânga.

În prima seară m-ai dus la La Bourse, o braserie vizavi de gară. Așa am aflat cum stau lucrurile cu *Julia* Vanessei Redgrave. Ai comandat *tarte flambée* și Meteor, o bere tradițională alsaciană. *Tarte flambée* trebuia să fie aperitivul – un fel de pizza pătrată, cu aluat subțire și deasupra o cremă

smântânită, amestecată cu ceapă caramelizată și bucăți de slănină prăjită. O crimă cardiacă, dacă te iei după experți, dar ce moarte gustoasă ! Te așteptai să împărțim una. Am mâncat singură trei. Două le-am vărsat mai târziu, după ce tu te-ai dus să te culci, frământând problema accesului imediat la realitate al percepțiilor tale strâmbe. Eu, obiectul în sine al acestor percepții, aveam nu o problemă filosofică, ci una termodinamică, de comprimare și dilatare într-un spațiu închis, val de energie cinetică, tras apa după, relaxare, somn. De rușine că am vărsat în valoare de vreo cincizeci de franci din buzunarul tău, nu ți-am spus niciodată până acum cum s-a terminat cina de la La Bourse. Așa a fost. *Désolée*.

Cosmin s-a ținut de cuvânt și m-a luat de la aeroport cu o mașină ruginită și pârțâitoare ca Dacia lui tata. Când i-am spus unde am găsit apartament, a râs cu dus-întors. *Și noi stăm în același bloc. Cum l-ai găsit ?* a întrebat suspicios. Păi, prin tentaculele incredibile ale diasporei, că doar nu era să am spioni care să mă trimită direct în blocul vostru ! Un prieten al unui prieten al lui Radu știa o româncă binevoitoare din Pittsburgh. Femeia și-a luat liber de la catedra ei de fizică de la universitate și s-a dus să caute un apartament în apropierea campusului. Știa totul despre mecanica primelor luni și studiase problema așa cum probabil o studiaseră hunii când se hotărâseră să se așeze în Câmpia Panonică. Apartamentul trebuia să aibă vedere spre sud sau spre est, pentru că iarna lumina din Pittsburgh amintește de Copșa Mică. Trebuia să fie pe linia unui autobuz care mergea direct la spital – altfel, viața ar fi devenit rapid o înșiruire de miniexiluri în mijlocul orașului. Liniile de autobuz erau puține, iar în afara lor spații largi de oraș erau accesibile doar cu mașina, pe care nu o aveam. Și, nu în ultimul rând, apar-

tamentul trebuia să fie lângă un supermarket, pentru că altfel m-aș fi târât cu duzinile de pungi de cumpărături prin stațiile de autobuz. Catrinel – așa o chema pe doamna care îmi găsise o casă pentru că o rugase un prieten și pe urmă mai dăduse și patru sute de dolari garanție. Am apucat să o văd o singură dată, ca să-i dau banii înapoi. Apoi s-a mutat în California, la UC Davis. Mulțumesc, Catrinel, oriunde te-ai afla.

Era într-adevăr frumos apartamentul meu cel nou. Ziduri albe, tavan înalt, o sufragerie cât un apartament confort doi din Mihai Bravu, intrare în arcadă într-o bucătărie pe care acasă nu aș fi luat-o nici în zece ani. *Și unde dormi ?*

Cine doarme ? Am *jetlag*, am un nod în gât, am o ceață pe creier ca să nu aud *ce dracu' caut eu aici ?*, întrebare care s-a lipit de mine ca musca de clei. Păi, până acum nu mi-am pus întrebarea asta ? Ba da, în fiecare zi, aceeași întrebare mi-o pusesem și în România, *ce dracu' mai caut eu aici,* diferența *mai* este esențială – am avut ce căuta acolo, o viață de câine, e adevărat, dar la un loc cu alte potăi adorabile, și unele chiar preaiubite, am scurmat în stânga și-n dreapta și nu am găsit defel ce căutam, dar simțeam că mă uit unde trebuie, că ăsta e locul în care e marcată comoara pe hartă. Până când toate semnele de pe hartă s-au topit și a rămas doar hârtia bună de șters la fund. Chiar și așa, nu aș dormi în această primă noapte nici la Ritz.

Vino la noi, stăm la parter, dormi la ăla mic în cameră și mâine mergem să iei o saltea, ceva.

Și, uite așa, alți români – din neamul ăla faimos pentru că nu se ajută între ei, *de ce nu suntem și noi ca evreii ?* – s-au înghesuit trei – mamă, tată și copil – într-un pat, ca să pot eu să dorm pe moale în prima mea noapte în America. Era sfârșit de iunie, o căldură umedă cum nu trăisem niciodată acasă, nici la patruzeci de grade, o căldură grețoasă, care îți tăia respirația și te umplea de o sudoare subțire, unsuroasă.

Apartamentul nu avea aer condiționat. Cosmin, ca mulți alți români pe care aveam să-i întâlnesc mai încolo, făcea economii într-o dușmănie dezinvoltă față de excesul din jur.

Mai târziu, când aveam de unde alege și îmi face opinii, am văzut și din ceilalți, români care intrau într-o febră permanentă de cumpărături și își umpleau casa și dulapurile cu tot ce visaseră pe vremea împușcatului. Shoppingu' devenea un ritual săptămânal obligatoriu, între mersul la biserică și spălatul rufelor. Camerele de oaspeți se tranformau în *walk-in closets*, garajele se umpleau cu cutii de pantofi, televizoarele se înmulțeau până când în fiecare cameră se auzea zumzăit de reclame, covoarele de la Ikea erau înlocuite cu covoare persane peste care clar trecuseră hoardele lui Ginghis-Han, tabureții erau aruncați la Goodwill și în loc erau aduse scaune îmbrăcate în piele, lucrurile se adunau și înălțau o redută ca la Grivița, ținând la distanță țara de acum și lumea de ieri. O variantă specială erau cei care adunau « românisme ». Oale de Horezu umplând pereții suburbani, covoare oltenești, icoane bizantine, suveniruri de tarabă de la Peleș – o redută cu o alchimie specială, membrană semipermeabilă, închisă ermetic pentru aerul local, dar primitoare cu kitschul nostalgic al unei Românii imaginare.

Și apoi erau cei asemenea lui Cosmin, care făceau de o sută de ori mai mulți bani decât avuseseră în țară, dar trăiau înverșunați împotriva celor mai banale accesorii. Douăzeci de dolari în plus pentru loc de parcare în subsolul blocului ? Mai bine parcăm departe pe stradă. Cincizeci de dolari în plus pentru cablu TV ? Mai bine lipsă. Lapte cu zece cenți mai ieftin la magazinul de peste râu ? Mergem acolo. Hainele de la second hand, mașina cu aerisire prin găurile din podea, hârtia igienică de trecea deștu' prin ea. Și ăștia nu erau dintre cei care trăiau la negru de la un salariu la altul. Erau oameni înțepeniți în rata de schimb din țară, care calculau cât face gogoașa de la Dunkin Donuts în lei și mai bine mâncau aer

decât să dea douăzeci de lei pe o pârlită de gogoașă. Apoi erau cei cu plan de chiverniseală în România, care visau să se întoarcă acasă pe un cal alb, sau cei care trimiteau bani serioși rudelor rămase în țară. Și unii, și alții trăiau la ras, ca să poată duce cât mai mult înapoi. Și să nu-i uit pe cei mai nefericiți – speriații, izolații, îngroziții de brutalitatea Americii, de absența familiei, de nepăsarea societății americane pentru săraci –, imigranți care nu puteau dormi de teamă că, mai devreme sau mai târziu, vor ajunge pe drumuri, în zdrențe, răscolind prin gunoaie și devorați de câini vagabonzi, așa cum ne-a învățat Partidul că se întâmplă în țări străine.

În acea primă noapte nu știam decât că se respiră greu în cămăruța băiatului lui Cosmin. Am deschis geamul și cearșeaful s-a îngreunat de umezeală. Nu îmi amintesc să fi avut ceva special în minte. Făcusem liniște în cap, așteptam nemișcată, asemenea lui Old Shatterhand, să aud când năvălesc pieile-roșii.

Și, în liniștea aceea, am auzit pași grăbiți pe stradă. Pași mici, ușori – vreun copil ? Apoi mersul s-a transformat în fugă și din urmă, din spate s-au auzit pași serioși și supărați. Pași-mici a început să plângă sau mai curând să chițăie. *Let go, let go !* M-am ridicat și m-am apropiat de geam. Pași-mici era o chinezoaică de juma' de buletin, într-o cămășuță de noapte roz, cu volane la umeri și danteluță neagră la tiv. Lângă ea, deloc amenințătoare, ba chiar compătimitor și drăgăstoasă, o huidumă de american în șlapi și bermude. *Let's go back inside, baby, come on, please !* Chinezoaica plângea tot mai tare și începea să vorbească pe limba ei. M-am uitat la ceas – era două dimineața.

Te-au trezit ? Soția lui Cosmin intră tiptil și veni lângă mine. Era cât chinezoaica de scundă, dar nu mi-aș fi putut-o imagina niciodată chițăind așa. Mai curând o vedeam luând scalp după scalp dacă vreo piele-roșie s-ar fi apropiat de băiatul ei. *Am uitat să-ți spun de ei. De vreo trei luni fac circul*

ăsta de câteva ori pe săptămână. Ea fuge pe stradă în curu' gol, se vaită, își mai dă uneori și cu pumnii în cap. El uneori vine imediat după ea, alteori o lasă să se aerisească un pic și după aia o duce înapoi. Am făcut reclamație dar nu s-a ales nimic. Mail-in bride – tâmpitul a luat-o de nevastă de pe Internet și ea e supărată că în America nu e ca-n Sex and the City. *A început să iasă noaptea la protest de când el i-a tăiat credit cardu'. Prăpăditul e graduate student la Pitt și asta vrea haine de firmă și Manolos.*

Manolos ?

Hi hi, păi vezi, pe tine trebuia să te ia, ce pafaristă ești ! Manolo face niște pantofi de fițe, o pereche costă cât mașina noastră.

Păi, de ce nu pleacă Madama Butterfly înapoi ?

Am auzit că tâmpitu' vrea să plece cu ea, cică să-și deschidă o afacere în China.

Și studiile ?

Habar n-am, o fi din ăia care cred că viața e ca-n filme.

Între timp scheciul s-a terminat, cei doi pleacă îmbrățișați spre aleea blocului. *Gata. Păcat. Pe mine mă mai distrează un pic, că altfel nu mișcă nimic pe aici. Cosmin se enervează că nu mai poate să adoarmă după aia. Hai, culcă-te, că mâine mergem să-ți luăm o saltea.*

Spune și tu, *cher* Zénon, ce era să fac ? Să-mi iau geamantanele și să mă întorc acasă doar pentru că o chinezoaică îmi plânsese sub geam ? Păi, nu, dacă e să fie semn ceresc, atunci să fie un semn serios ! Ce spui ? Da, de exemplu, o mână ruptă.

« Am fost și eu în Arcadia ». E o casă mare pe rue des Cerises, cu ziduri verzi, cu cărți în loc de bibelouri, cu Mercedes Sosa cântând cu vocea ei alto în care amărăciunea era doar o trambulină pentru curaj, cu camere atât de calde, încât aerul rece de afară devenea răsfăț (ce nebunie !). Tu plecai

la lucru și eu ieșeam la plimbare ca o cocotă întreținută și fără griji, intrând obligatoriu la brutărie, de cele mai multe ori doar ca să trag în piept mirosurile de crustă caldă, ciocolată și cremă de marțipan. Pufoaica mea violet, culeasă cu mândrie și păruială de la Unirea, părea deodată țipătoare printre casele burgheze din Eckbolsheim, așa că ți-am cerut voie să port haina ta neagră care-mi venea până la glezne. Din țoapă emigrantă m-am transformat brusc în *Nouvelle Vague trendsetter*. *Haina asta îți vine foarte bine,* ai zis seara, *dar ai nevoie de niște cizme.*

Catedrala cea faimoasă era atât de înaltă, încât de aproape părea gata să se prăbușească peste tine. Pentru mine, obișnuită cu bisericile Bucureștiului, catedrala din Strasbourg era atât de încăpătoare, că s-ar fi putut juca fotbal sau înălța zmeie înăuntru. Avea cămăruțe închise cu zăbrele (*on les appelle chapelles, Mona)* și un ceas uriaș, cu un orologiu astrologic și o scară în spirală, care m-a întristat. Ceasul citea timpul în șapte feluri, spunea poziția planetelor și fazele lunii, venirea eclipselor și a anotimpurilor, dar eu nu vedeam decât scara aia care nu ducea nicăieri. Până mi-ai spus că, probabil, are un scop practic și nicidecum unul metaforic, că mașinăria aceea infernală necesită îngrijire serioasă, așa că trebuia cineva să se urce pe ceas și să-i curețe șuruburile din când în când. *Mai ales în dreptul Gemenilor au de curățat, că lăsați multe în urmă,* ai zis tu. Vai, ce amuzant, ha ha ! M-am liniștit. Metafora banală a vârstelor omului (copil la și-un sfert, tânăr la și jumate, adult la fără un sfert și bătrân la fix) m-a făcut să te întreb dacă oamenii care-l construiseră credeau că doar bătrânii sunt perfecți și noi, restul, suntem o aproximație asimptotică. Mi-ai zis că Borges își dorise să fie bătrân cât mai repede, pentru că tinerețea îl forța la încercări pentru care avea prea puțin respect.

Borges nu putea să spună asta decât după ce a îmbătrânit. Noi ce era să facem ? Să stăm pe limbile ceasului așteptând ora exactă ?

În fața catedralei erau deja tarabe luminate pentru *marché du Noël.* Am luat-o pe rue du Dôme spre place Broglie. Se înserase și, în afara luminilor de Crăciun, nu se mai vedea nimic. Îmi arătai fel și fel în stânga și-n dreapta, îmi explicai cum e cu Christkindel. Tot ce îmi amintesc e o spumă de lumini acoperind piața, o ploaie din mii de steluțe colorate, și nu sunt sigură că nu pluteam pe sub ele, împinsă de Christkindel, trasă de reni din zahăr ars și caramel, două globuri albe așezându-mi-se pe ochi ca doi fulgi enormi de zăpadă și steluțele acelea aurii lipindu-mi-se de piele. Așa sclipicioasă, ca o jucărie cu baterii, eram așezată cu grijă pe bradul cel mare din piața Kléber, o decorație între o mie altele, probabil deja arătând ca *une Alsacienne* cu o fundă enormă pe cap. Fundă neagră dacă mă dau cu protestanții. Roșie dacă trec la Biserica unică, catolică și apostolică.

Cred că am intrat într-un bistro după aventura asta. Sigur am băut ceva *vin de Moselle*, pentru că, ajunși înapoi în rue des Cerises, am adormit buștean, griji și amintiri dizolvate în riesling. M-am trezit, cine știe după cât timp, pentru că plângea cineva în hohote, ținându-mă strâns de mâna pe care din când în când mi-o săruta, apoi ștergându-și lacrimile cu dosul palmei mele. Așa am cunoscut-o pe Marie-Christine.

În seara următoare am dormit în apartamentul cel gol și alb, pe salteaua nouă, gonflabilă, $24 la Wal-Mart. Cum apartamentul meu dădea spre parc, am pierdut serialul sino-american de la miezul nopții. Adusesem cu mine două cearșafuri de la mama de acasă, din acelea de bumbac gros, cu bordură de dantelă și tiv dublu. Le mai am și acum, dar le țin în dulap, nu cumva să se rupă ; așa, mă pot uita la ele cu strângerea asta de inimă care nu mă lasă când dau de vreun lucru adus de acasă. Am adormit în mirosul din dulapul

mamei, miros de tămâie și săpun. A doua zi începeam lucrul ca medic rezident psihiatru la Western Psychiatric Institute and Clinic.

Dis-de-dimineață, autobuzul era plin de studenți, jumătate din ei chinezi.

Frumos îmbrăcată, cu fustă neagră și sandale cu toc, parfumată doar pe o parte ca să nu alergizez pe cineva, am ajuns cu o jumătate de oră mai devreme în fața spitalului, o clădire uriașă, din cărămidă portocalie. În jur, alte două spitale, o clădire de Public Health Department și o parcare pe cinci etaje, pentru că, spre deosebire de europeni, americanii nu suferă de înghesuială și nici nu-i încearcă spasme estetice dacă trec zilnic prin fața unei clădiri ca un schelet industrial. *We need to park somewhere,* și gata, parcările subterane sunt prea scumpe și nu a murit nimeni din dezamăgire edilitară.

La opt fix urc scările, intru pe ușile duble și de atunci nu am mai ieșit. *End of story... maybe*.

Găsesc biroul rezidentei-șefe, o fată înaltă, cu ochi verzi și pistrui pe o față plată ca o *tortilla*. Se uită la mine un pic mai lung, dar nu comentează. Nu încă. Abia după o săptămână de lucru în camera de gardă, mă ia deoparte și îmi explică ce este *a dressing code in the hospital.* Adică să nu mai vin în sandale din care mi se pot vedea degetele de la picioare.

De ce ?

E prea sexy. Și *unsafe*. Dacă mă înțep cu vreun ac ? De șase ani de când am intrat pe ușa aia dublă, nu am văzut nici un ac pe jos și vă jur că mă uit cel puțin o dată pe săptămână. Și să nu mai vin fără ciorapi-dres.

Pe căldura asta ???

Dacă vrei, îi aduci în geantă și-i pui când ajungi la spital. Și tricourile cu umăr dezgolit sunt interzise. Cerceii atârnători. *Blue jeans*. Fusta mai scurtă de o palmă deasupra genunchilor. Eșarfele.

Asta ce parascovenie mai e ?

Safety risk – poate să te stranguleze vreun pacient cu eșarfa. Buuun ! De reținut că pacienții din România nu au încercat în patru ani de rezidențiat nici măcar să mă scuipe. Hai să încercăm invers. Ce e voie ? *Eu am învățat că este cel mai confortabil să mă îmbrac în pantaloni de doc și saboți.* Aha. De asta colegii mei erau îmbrăcați toți ca niște gunoieri.

Preț de o săptămână nu intrăm în pâine. Ne « orientăm », aflăm ce secție e la fiecare etaj : parter – urgențe, doi – birouri, trei – psihiatrie infantilă, patru – birouri și cantina, cinci – psihoze, șase – oligofreniile, șapte – adolescenții, opt și nouă – psihoze, zece – adicții, unșpe – depresii și bipolari, doișpe – geriatrie, treișpe – tulburări de personalitate. Și restul până la șaptesprezece ? Cercetare. Laboratoare care mai de care mai sclivisite, inclusiv zone închise de cercetare pe animale, zone în care se intră cu *Ausweiss* special. Facem un tur prin cartier, spitalul e în plin campus universitar. Trecem strada la « spitalul cel mare », și anume Presbyterian Hospital, care e de trei ori cât Municipalul și care se unește prin tot felul de poduri suspendate și tuneluri cu alte clădiri, cum ar fi Eye and Ear Institute, School of Nursing sau Montefiore Hospital, acesta din urmă fiind un apendic aparent mai potolit, pentru că e scurmat în deal și are douăsprezece etaje pe o parte deși pare doar un blând de patru etaje la intrare. Cu totul, un ansamblu monstruos, cu tentacule pe patru străzi, o fabrică de îngrijit oameni și de făcut bani, mulți bani.

Din cinci zile de orientare, trei le petrecem în fața calculatorului. Gata, s-a terminat cu notele scrise cu creionul pe hârtie, aici au programe speciale « pe computer ».

Pacientul e deja în computer – nu-l vezi, măi proasto, cum aleargă în spatele ecranului, micșorat la o mie de biți, lovind cu pumnii cât gămălia în ecran ? Baftă, tovarășe bolnav, să te văd cum mai ieși din sistem !

Ni se arată cum dai un click și apar fel și fel de informații – unde stă pacientul și câți ani are, ce asigurare medicală are, ce alergii, consulturi mai vechi, diagnostice primite anterior – chestii pe care în România le aflam după o săptămână dacă trăgeam cu dinții și aveam noroc. Și apoi începi să lucrezi la « chibord » și, dacă nu știi cum să țăcăni la tastatură, ești un om mort, un om de secolul douăzeci, o vechitură prăfuită, bună de trimis în zone defavorizate. Computerul te ține disciplinat, nu poți să scrii în pleasnă câteva rânduri, îți arată ca la netoți ce și cât trebuie să scrii : un paragraf de anamneză, rând după rând de examen obiectiv, un paragraf de istorie psihosocială și un diagnostic în cinci puncte !

Că doar suntem acum în America, unde se știe la fel de puțin ca în oricare altă parte a lumii despre cum să diagnosticăm cu certitudine o boală mintală. Dar americanii știu bine că, dacă ești organizat, inspiri încredere. Dacă spui în cinci puncte cum stau lucrurile, lumea te ia în serios, chiar dacă mănânci rahat cu polonicul. Deci, un diagnostic în cinci puncte, urmat de singura sclipire de putere intelectuală din toată tărășenia asta computerizată : un paragraf în care tu, doctor, explici ce crezi că s-a întâmplat cu pacientul și de ce vrei să-l tratezi cum vrei să-l tratezi.

Mă gândeam cum ar fi reacționat baștanii din spitalele Bucureștiului dacă ar fi îndrăznit cineva să le spună că trebuie să-și justifice tratamentul, că trebuie să explice motivele pentru care internau sau nu un pacient. Ce tupeu ! Ce insultă ! Cine, la urma urmei, poate să înțeleagă ce planuri geniale avea profesorul Venturiano ? Nimeni în afara zeului Venturiano și, eventual, a colegilor lui, academicienii. În America, răspunsul era mai lung : asistentele, administratorii, doctorii de la asigurări și – pușchea pe limbă ! – avocații, toți citeau gândurile doctorului și bietul de el trebuia să învețe de mic să fie cât mai transparent. Chestia cu transparența mi s-a părut genială, dar alți români veniți aici la

rezidențiat au fost mai puțin veseli. *Asta e înregimentare !* au sărit ei, și-au luat bagajele și s-au întors acasă, unde nu-i lua nimeni la întrebări și puteau să fie proști sau deștepți, vrednici sau puturoși, citiți sau ignoranți doar după pohta ce pohteau.

Asta era înregimentare, e adevărat, cel puțin în perioada pregătirii. După ce primeau diploma de specialist, fiecare făcea ce voia și pe propriul risc. Dar deocamdată armata serioasă nici măcar nu începuse. Învățam să folosim programul din camera de gardă. Învățam pe ce butoane să « clicăm » ca să ne apară tot felul de protocoale, ca să printăm, ca să găsim alt pacient. Până să devenim specialiști în minți bolnave, deveneam experți în șiruri de « clicuri », învățam cum să navigăm prin lumea bizară a raționamentului digital în zero și unu, *you click here, and then here, and then here,* totul liniar și categoric, opusul perfect al minților bolnave pe care le aveam în grijă. Opusul perfect al oricărei minți.

Colegii mei americani erau ca peștii în apă. Spre deosebire de noi, cei de dincolo de Zid, scriau de mână ca niște oligofreni, dar tastau ca niște genii. Zâmbeau imediat ce mă vedeau, umblau mereu cu o cană enormă de cafea cu gheață în mână (vomă !) și spuneau întotdeauna că se simt *great.* Chiar și când se salutau, nu spuneau *hello* sau *good morning,* spuneau *How are you ?* și răspunsul era invariabil *Great !*. În afară de mine, mai erau doi străini, un kurd fugit din Irak, burtos, cu ochi verzi și triști, și un prichindel bărbos din Moscova. La sfârșitul orientării, Sașa se aplecă spre mine și șopti *Nu ți se pare că toți sunt hipomaniacali ?*.

Ba da ! Se luau la întrecere care face glume mai deștepte, se ofereau voluntari pentru rotațiile cele mai scârboase, nu se plângeau niciodată, vorbeau cu entuziasm despre cumpărături și mergeau la gym. Clar săriți de pe fix ! Ce om normal se oferă voluntar când e suficient căcat să ne îngroape pe toți ? Ce om normal se simte minunat zi de zi și ceas

de ceas, spune și tu, Herr Schopenhauer ? Condiția intelectualului modern este de nefericire la foc mic, de angoasă imposibil de tratat cu cumpărături, pastile sau cafea, de povară istorică, *history is a nightmare from which I'm trying to awake,* de alegeri dificile și rare mulțumiri estetice, de câte o diversiune amoroasă sau un futai mai voinic, dar, pentru Dumnezeu, vin rușii la fiecare cincizeci de ani, cum să te simți *great,* ești bătut în cap ? Geografia e destin, cot la cot cu biologia, dar în zilele alea înțelegeam foarte puțin din America. Transplantasem istoria noastră în capul lor și apoi îi bănuiam că sunt ori tolomaci, ori nebuni. Aveam multe de învățat...

Nu te-am văzut pierzându-te cu firea decât de trei ori. Prima dată a fost când ți-am povestit cum au venit minerii și a murit tata la Universitate. A doua oară a fost când Marie-Christine m-a trezit din somn. Și a treia oară a fost după ce mi-ai luat cizme de la Salamander și am început să mă smiorcăi, zicându-ți că o să-ți dau banii înapoi, să nu-ți faci griji, o să ți-i dau cumva, cândva, oftat trist, Muc mic ce sunt.

Băiat discret, uitaseși să-mi vorbești despre Marie-Christine, despre cum ați fost voi împreună aproape un an și cum i-ai spus pa și pusi prin primăvară, despre cum i-ai frânt inima și cum nu s-a lăsat și a sperat că o să te răzgândești, că timpul era scurt pentru planurile ei și, decât să intre iarăși în malaxorul amorurilor, mai bine se ținea de tine, că aveai stofă de tătic – mai curând de bunic, aș zice eu, dar Marie-Christine avea standardele ei personale.

O cunoștință comună ne văzuse la *marché du Noël* și, înștiințată, Marie-Christine bătu la ușă la unșpe noaptea, ca să ne prindă în flagrant. A trecut val-vârtej pe lângă tine și

s-a dus drept în dormitorul tău, unde nu a găsit decât teancuri de cărți. Cred că ți-ai ieșit din pepeni la faza asta, deși ai fost prea elegant ca să intri în detalii. *Elle était très malheureuse.* Până la urmă, Marie-Christine a câștigat și a obținut informația pentru care venise : o prietenă din România, nu, nu este iubita mea, a venit acum trei zile, a făcut o călătorie grea, e încă zdruncinată (*și așa am rămas !*), te rog, vorbește încet, să nu o trezești. Așa că a năvălit în camera de oaspeți ca să vadă cu ochii ei. De fericire, a început să plângă. Apoi a vrut să împărtășească fericirea asta cu mine.

Și, uite așa, de Crăciun, am primit cadou un scheci demn de Feodor Mihailovici, cu o Grușenka îmbrăcată în Chanel, frângându-și mâinile, pupându-le pe ale mele, *je t'aime tellement,* pe mine mă iubea carevasăzică. Mai întâi am înțepenit, mai ales că tu rămăseseși în sufragerie, alergic la isterie. Apoi m-am speriat. Cine e lesbiana asta ? Dacă toată prietenia ta a fost doar o vrăjeală, să-mi câștigi încrederea, și acum mă dai pe mâna traficantei ăsteia ?

Voilà, două nebune în dormitor, o rază de lumină din sufragerie și Christkindel nicăieri.

Am ieșit la lumină cu ochii umflați de somn și cu Marie-Christine după mine. *Elle est tellement jolie, tellement petite, tellement roumaine ! Zénon, nous sommes déjà les meilleures amies.* Bine măcar că nu mergea în genunchi și nu se dădea cu capul de pereți de păcătoasă ce era. Stăteai în fotoliu atât de stingherit și roșu ca sfecla, că mi-a trecut paranoia. Voiam acum să te ajut să scapi de ea, dar probabil că singura metodă eficace ar fi fost să mă sui în poala ta și să ne pupăm cu foc. Dar până și asta era riscant. Dacă lua o cratiță și-mi trăsnea una în cap ? Ai rugat-o să plece. Te-a pus să promiți că vă vedeți a doua zi. Te-ai zvârcolit nițel, de parcă te durea să deschizi gura, apoi ai promis, mincinosule. A plecat.

Așa s-a spart balonul de fericire. A durat exact trei zile. *Au revoir, Paul et Virginie*, singuri pe insulă. Erau oameni în ju-

rul tău, care contau într-un fel mai serios sau mai tragicomic, dar contau și gata. Te-am pus să-mi povestești în noaptea aia de Ajun despre mama ta, mare amatoare de bârfă și de operă, trăind singură într-un sat alsacian și care câștiga an de an concursul de cele mai frumoase ornamente florale la ferestre, despre fratele tău, profesor de engleză, așezat, așa cum visa Marie-Christine, cu trei copii și nevastă, despre prietenul tău cel mai bun, Christian Gabriel le Guez Ricord, un poet desăvârșit dar chinuit de halucinații, care s-a sinucis și te-a lăsat singur. Oare cum își imagina Marie-Christine că avea să te domesticească atunci când tu tresăreai la viziunile mistice și la neagra depresie a lui Guez Ricord ?

Și, cum balonul se spărsese, am căzut pe salteaua mea de siguranță și mi-am amintit și eu că am o mamă și o soră care nu știau nimic de mine de aproape o săptămână, de când mă suisem în Orient Express și le promisesem că le sun a doua zi, când ajung la Strasbourg. Acum să te ții perdaf !

3. Despre Chevo şi morminte

Robert.

Primul băiat care m-a plăcut și nu mi-a venit să o iau la fugă se chema Robert. Petrecerea de sfârșit de an în clasa a unșpea. Înaintea lui, un șir de proaste inspirații încă de la grădiniță. Le trezeam interesul unor indivizi derutați și supărăcioși, și îmi plăceau invariabil băieți care nici nu se uitau la mine. De exemplu, Mihăiță, băiat blond, la vreo cinci anișori, vesel și cu săbiuța veșnic scoasă din teacă. *Honi soit qui mal y pense.*

Am aflat că îmi place de el în același mod dictatorial în care aveam să fiu anunțată despre asemenea dezastre în tot restul vieții. Comunicat de presă cardiac pentru restul Monei : ne place Mihăiță. Drept urmare, vom intra în tahicardie când trece prin apropiere. Conform tratatului de alianță cu celelalte sisteme neurovegetative, Mona va transpira puturos, se va sufoca discret, va ameți ușor și amandinele o să-i provoace dintr-o dată greață. O să acaparăm o parte din creier, dar pentru că suntem barbari și știm ce să facem cu el, cum știam ce să facem cu Biblioteca din Alexandria, o să aplicăm tactica pământului pârjolit. Prin urmare, Mona se va prosti suficient cât să nu-i iasă nici o glumă care l-ar putea face pe Mihăiță să râdă, în schimb, se va hlizi cu întârziere de zece minute la ultimul banc cu Bulă spus de numitul Mihăiță. Mult succes în muncă, tovarășa !

M-am ținut pe lângă Mihăiță vreun an, palidă umbră care-i întinde tremurând jucăriile lui preferate și-i împrumută nelimitat revistele *Pif* ale lui Soso. Dacă ar ști ea unde au dispărut...

Am plecat apoi la școală și locul lui Mihăiță a fost luat de Georgel, băiatul pistruiat din blocul de lângă Piața Miniș, apoi de Făt-Frumos Gabriel Manuchian, cel mai sexy adolescent din Liceul de Matematică-Fizică nr. 3, apoi de tânărul X dar în același timp și de junele Y, pentru că dictatura cardiacă este generoasă în bâlbe și complicații. Ce aveau toți acești domni în comun ? Cecitatea groasă și bine circumscrisă la persoana mea – adică se uitau la mine ca prin sticlă, chiar dacă oglinda mea zicea că am cu ce să-i țin ocupați.

În schimb, atrăgeam tot felul de molii năuce și, nu, nu mi-a dat prin cap nici un moment că poate Făt-Frumos văzuse cum stau lucrurile, dar mă ignora fiindcă, pentru el, *eu* eram o molie năucă.

Dragă Făt-Frumos, tu crezi că, dacă aș fi putut evita să mă uit la tine, nu aș fi făcut-o ? Mai ales atunci când le făceai serenade feluritelor domnițe sclifosite în laboratorul de chimie... Aveam însă tot atâta putere cât prăpăditul ăla de student care s-a pus, cu plase în mână, în fața tancurilor din Piața Tiananmen. Și nu îmi spune că prăpăditul acela avea mai multă putere decât toate tancurile lumii, că spiritul eroic zdrobește orice opresiune, pentru că e mai contagios decât râia, și că băiatul cu plase a câștigat fără dubiu pariul cu Istoria pentru că a impregnat memoria colectivă cu opțiunea curajului. Sigur, așa este, dar, crede-mă, victoriile astea metafizice au prostul obicei să se lase așteptate mult și bine și să impregneze, de regulă, generațiile viitoare. Peste ani și ani, descopeream și eu vraja prin care puteam să transform tancurile în jucării din plastilină. Însă atunci, la paișpe ani, tu și tancurile tale ați câștigat fără drept de apel. Nu aveam nici o putere, zmeule, dar sunt de acord că era ceva eroic să

ies în fiecare zi din casă, să trec pe lângă tine prin curtea liceului, să-ți răspund la salut și, mai ales, să mă prefac că nu îmi pasă și că am altceva mai bun de făcut.

Și acum, înapoi la Robert. Petrecere de sfârșit de clasa a unșpea, acasă la Aura, colega mea încă din clasa întâi. Scorpions răcnind de la toate ferestrele. Bere, vodcă și coniac albanez. Ciocolată de casă. Cvasiîntuneric în toate cele patru camere micuțe ale apartamentului. Acum, ani și ani după, nu pot să înțeleg unde încăpeau toți oamenii ăia – era o fojgăială teribilă, dar nu ne călcam pe bătături și nici nu stăteam aliniați ca sardelele. Se dansa cu zbânțuială maximă, se beau fel și fel de amestecuri alcoolice inventate acolo pe loc (vodcă și zeamă de varză era cel mai popular cocteil), se fuma stângaci și furios. Iar eu, așezată pe dunga unei canapele desfundate, tremuram de frică să nu rămân cu miros de tutun în păr, că pe urmă aveam de dat explicații acasă. Vecinul din dreapta și-a aprins o țigară. La lumina chibritului, m-am uitat în jur : colegii mei, preocupați în urmă cu o săptămână de derivate și integrale, țopăiau ca nebunii sau se pipăiau temeinic prin colțuri, farfurii cu savarine stăteau să cadă de pe marginea mesei, Carmen făcea șpagatul pe două scaune și un băiat cu ochii verzi se uita fix la mine.

De data asta nu a mai fost nici o directivă – a fost un consens național, de la unghii până la urechi, din emisfera dreaptă până la orbita stângă, eram total prizonieră. Dar, pentru prima dată, am știut de cum s-a uitat la mine că eram amândoi în aceeași barcă. Dacă nu ar fi fost frisonul acela imediat, amintirea lui Robert ar fi fost acum la fel de interesantă ca turul unui oraș părăsit din Vestul sălbatic – o vizită de o oră, scurtă ruminație despre puterea de coroziune a timpului, speranța într-un univers paralel în care am ales să plec în loc să rămân, înapoi în autocar, mai departe, următorul obiectiv turistic. Dar așa, ori de câte ori îmi amintesc de Robert, înțelegerea implicită a gândului lui simplu de

atunci mă face mai blândă cu astrologii, șamanii și chiar cu baba Omida. De unde știam eu într-o clipă, atât de clar și fără îndoială, că mă place la modul absolut ? O sută de ecuații diferențiale, douăzeci de axiome și șapte leme nu ar fi putut să explice cum a țâșnit iepurele din pălăria magică.

Ce spun cărțile ? Cărțile o dau pe înțelegere non-verbală, pe comunicare intuitivă, pe limbajul corporal sau pe secreția luxuriantă de feromoni. Sigur, dacă au fost feromoni, au fost cei mai fioroși feromoni, pentru că altfel nu ar fi ajuns la mine din celălalt colț al camerei, prin ceața densă a zeci de nădușeli diferite. Sigur, în pâlpâirea de o clipă a chibritului aprins, mușchii Robertului s-au zbătut infinitezimal, dar inconfundabil, și expertiza mea îndelungă a prins mesajul fără greș.

Aiurea.

Mister nesatisfăcător.

Ne-am văzut, ne-am plăcut, eu am încercat să-l ignor, el a venit lângă mine.

Vrei să dansezi ?

Nu.

Ba vrei !

Nu, mă, lasă-mă-n pace.

Bine, atunci stăm.

Pleacă d-aici !

Nu.

Du-te, mă, dracului de aici.

De obicei, asta mergea perfect cu moliile năuce, pentru care rana în amorul propriu devenea mai urgentă decât dorul inimii.

Foarte bine, mă duc, dar vii și tu cu mine.

Adică tânărul Robert voia să mergem împreună la dracu'. Adorabil ! Perfectă inspirație pentru cucerirea unei adolescente morbide.

★

L-am păstrat secret pe Robert. În primul rând, avea un nume bun de miștocărit și, sigur, Aura sau Cati nu s-ar fi sfiit să-l ia în bombeu. Apoi, era el frumos, olimpic la matematică și plin de poante, dar era senin și necitit, ca băieții de la școala profesională de lângă betonieră. Chevo m-ar fi degradat de la stadiul de calfă a Marii Loje Clasice de Rit Balcanic la cel de ucenic cu mămăligă în dinți. *Cine mai e și Chevo ăsta ?* m-a întrebat Robert cu liniștea oarbă a neinițiaților.

Cine e Chevo ?

Cine este Chevo ???

Chevo este Marele Maestru, domnule !

Chevo rupe cusăturile lumii și scoate iepurii nebuni afară din pălărie. Chevo vede în Roentgen, merge pe apă și îmblânzește activiștii de partid.

Diriginta noastră e profa de română, una Chevorchian, a zis Aura în prima zi de școală dintr-a noua. Mai avuseserăm noi profe de română, doamne visătoare, cu sacoșe și reguli. Ei bine, în locul doamnei a apărut cel mai înalt, urât și păros individ, un personaj cu mers de centaur, dar îmbrăcat într-un costum bej impecabil, asortat de la batistă la ciorapi. Prima oră de dirigenție. Bănuiam o frecție maximă despre purtarea matricolelor, bentițelor, punctualitate, alegerea șefului clasei. Deja Aura și cu mine desenaserăm spânzurătorile în care să ne atârnăm reciproc, așteptând ca șefă să fie aleasă una din demoazelele ce păreau să cunoască pe toată lumea și se purtau de parcă crescuseră la liceu. Chevo și-a aruncat servieta diplomat pe catedră, a tras scaunul în mijlocul clasei și s-a așezat cu grijă să nu-și strice dunga la pantaloni.

Și acum, a început el, *după ce mamița, mam'mare și tanti Mița v-au văzut intrați la liceu, vreau să aud cui i-a plăcut de-adevărat* Mări sub pustiuri. Liniște. *Dar* Dobrogea, Dobrogea *?* Liniște. Aproape. Se auzi o voce peltică de băiat din ultima

bancă *Îmi vine să vărs numai când mă gândesc.* Întreaga clasă a izbucnit în râs, profesorul cu noi la unison. *Tinere, drept recompensă pentru curaj, ai învoire pentru mâine !*

Pe bune ?

Și, ca să terminăm cu administrația, vrea cineva să fie șeful clasei ? Liniște. Păi, nu facem alegeri, să iasă una dintre demoazelele tari în adjective ? *Cine a intrat primul ?* Din spate, o fetiță plăpândă, cu ochi imenși, se ridică pe jumătate de parcă și-ar fi cerut iertare. *Tu o să fii șefa clasei !* a întins Chevo mâna acuzatoare spre ea. Poate să facă așa ceva ? Poate ! Noua șefă se așeză buimacă, ca o demascată din ședințele proletcultiste. *Bun. După atâtea comentarii cu subiect fix, scoateți o foaie de hârtie pentru primul extemporal de licean.* Oroare. În prima zi de liceu ? *În trei pagini – cel mult ! – vă invit să scrieți ce credeți dumneavoastră despre lume și viață. Aveți douăzeci de minute.* Douăzeci de minute s-au dovedit prea lungi pentru cei mai mulți. După zece minute, mai toți predaseră extemporalul. Băieții au fugit în curte la o miuță, pentru că fotbalul era crezul lor despre lume și viață. La douăzeci de minute, doar șefa și cu mine mai aveam de combătut. Patru ani am combătut și, după ce am terminat liceul, am ținut-o tot așa. Acum zece minute am vorbit ultima dată și încă nu ne-am pus de acord.

Nici șefa, nici eu nu aveam vreo idee despre lume și viață, dar aveam o mie de opinii despre o sută de cărți. Ea, Cati, fidelă copie a *Domnișoarei Rivière* a lui Ingres și cea mai apolinică creatură pe care am întâlnit-o, avea angoase despre întâlnirea lui von Aschenbach cu un personaj sinistru, cu monoclu și păr roșu, așa că aștepta clarificări de la expert. Eu, jumătatea dionisiacă, deja enervată de aura luminoasă a șefei, aveam o problemă cu Raskolnikov și confesiunea lui exhibiționistă, și voiam să afle și noul diriginte ce idiot era Rodion Romanovici. Altfel spus, eram pline de fițe cu papion.

Chevo ne-a upgradat pe amândouă și ne-am trezit curând între alți domnișori și domnișoare, unii cu ifose literare (asemenea Gabrielei, poeta clasei), alții cu angoase existențiale precoce și triviale (ca mine și alți paișpe) și câțiva cu onestă vocație intelectuală, ca noua mea prietenă. Eram din cei cu care Chevo se întâlnea după școală, în timpul meciurilor de fotbal, într-o combinație de blândă terapie și instructaj ambițios, care în clasa a douăspea mă făcea să strâmb elitist din nas când Robert recita din bietul Nichita – hrană fâsâită, de profesor stagiar uitat la Colibași.

Spre deosebire de profesoarele visătoare, Chevo nu deschidea niciodată catalogul, nu venea niciodată cu manualul de română și nu visa la cai verzi pe pereți. Era mai curând o cârtiță minuțioasă și stăruitoare, care săpa drept la rădăcina lucrurilor și o păstra dezgolită pentru noi, calfe și ucenici, spre învățare și delectare.

Într-o după-amiază întunecată de decembrie aveam de discutat *Luceafărul*. Poeta Găbița, calfă suspinătoare, începuse să ne citească din referatul pe care îl pregătise pentru olimpiadă : i se adresa Hyperionului cu « tu » și, după ce-i plângea de milă pentru ghinionul cu Cătălina, îi oferea consolarea brațelor ei înțelegătoare dar cam dolofane. Spărgătoarele astea de grevă, care rup din disperare solidaritatea de gen, ar trebui trimise un an-doi în stagiu în Arabia Saudită. *Tu ai ales singurătatea, dar vreau să știi că nu ești singur. Tu respiri absolutul și atingi nemurirea.* Cati și cu mine deja chicoteam *Dacă respiră absolutul, mănâncă relativul ?, pipi infinitul ?* Ne dădeam coate pe sub bancă. Știam că o să ne vadă Chevo și ceva-ceva scandal avea să iasă din scrisoarea asta de grețoasă ofertă matrimonială. Atunci, deodată, în buna tradiție a anilor, s-a luat curentul. Un vuiet de mulțumire s-a auzit în clasă. Gata, o întindem acasă, să stăm acolo pe întuneric ! *Liniște,* a tunat vocea lui Chevo, *nu mișcă nimeni, nu vorbește nimeni ! Gabriela, cât mai e din referatul tău ?*

Patru pagini.

Mă spânzur, am zis eu atât de tare, că a răsunat clasa. Uitasem că întunericul nu astupă urechile. Printre hohotele clasei, tună iarăși vocea profesorului :

Decât să îți iei viața, Dumitrescu, mai bine spune-ne ce părere ai tu despre discuția dintre Hyperion și Demiurg ?

Până să apuc să deschid gura, am simțit mâna lui Cati pe umăr și vocea ei, tremolo dulce, cerându-și scuze că ne inoportunează cu prostii :

Am și eu o întrebare despre Demiurg. George Călinescu spune că Luceafărul *are o infuzie de elemente gnostice, corect ?*

Corect.

Dar nu este demiurgul gnostic o zeitate inferioară și oarecum răuvoitoare ? În credința gnostică, ființa supremă este detașată complet de universul nostru, iar creația este opera plină de erori a demiurgului, o ființă imperfectă și înrădăcinată în lumea materială. Eminescu...

Eminescu a împrumutat doar anumite caracteristici ale demiurgului gnostic, a încercat Chevo să-l scoată pe poet basma curată.

Dar eu nu înțeleg... continuă Cati, și atunci am știut că e groasă, pentru că, dacă ea nu înțelegea ceva, tot ce înțeleseserăm noi până în punctul respectiv se dovedea imediat bun de aruncat. *Dacă Luceafărul este de inspirație vedică, cum se potrivește acest Demiurg gnostic cu Brahman ? Unde este conexiunea ?*

Hai Steaua ! răcni disperat unul dintre băieții din ultima bancă sincron cu lumina.

Cât de deștepți ne simțeam dintr-o dată numai pentru că un adult ne lua în serios într-o vreme în care părinții erau doar repere de evitat, ca niște obstacole la slalom uriaș ! Dovadă de cât de în serios ne lua Chevo stau nu numai

încurajările lui să citim la cinșpe ani Pavese și Goethe sau concentrarea cu care asculta toate părerile noastre banale dar înfocate despre Andrei Bolkonski și de ce se uita el atât de intens la cerul albastru. Cu câțiva ani înaintea noastră, un grup din clasa a zecea venise cu ideea să înceapă un club unde să invite fel și fel de scriitori faimoși. Așa a apărut « Cercul de estetică » (de ce « estetică » ? habar nu am, pentru că nu știu să fi avut vreodată invitați din alte arte frumoase decât literatura), la care Chevo aducea nume serioase – Șerban Cioculescu, Nicolae Manolescu, Eugen Simion, Ana Blandiana, Mircea Dinescu, Ștefan Augustin Doinaș, Zoe Dumitrescu Bușulenga. Cum ? Mi-a zis o dată că lucrul cel mai greu era să facă rost de numerele lor de telefon, pentru că, altfel, aproape toți cei abordați erau de acord să vină să vorbească în fața unei clase pline ochi cu liceeni care puneau tot felul de întrebări necenzurate. Mulți, ca Șerban Cioculescu, reveneau an de an. Când Blandiana și Rusan au venit să vorbească despre *America ogarului cenușiu,* o brunetă pașoptistă s-a ridicat din ultima bancă, întrebând : *Cum sunt copiii americani ? Sunt într-adevăr așa dezinvolți ca în filme ? Conduc mașina la șaișpe ani ? Spun ce le trece prin cap ?* Răspunsul a fost destul de tangent și anecdotic, ceva despre cum americanii își lasă copiii mici să meargă de-a bușilea pe stradă fără frică de « infecții », iar ultima întrebare a rămas fără răspuns. Însă faptul că în forum deschis puteam să punem asemenea întrebări ne-a dat curaj și, la următoarea întâlnire, când Chevo l-a invitat pe Mircea Dinescu, *all hell broke loose.*

Ce părere aveți, domnule Dinescu, despre împușcarea mareșalului Antonescu ? La Uniunea Scriitorilor se oprește curentul electric ? Puteți să ne spuneți în ce circumstanțe a murit Marin Preda ? Păi, s-a trotilat cu whisky și s-a înecat în propria vomă, a răspuns poetul, a cărui față de gumilastic spunea să nu credem ce zice. Directoarea liceului, venită și ea la întâlnirea cu poetul-vedetă, se făcuse roșie ca racul și încerca să cenzureze

întrebările, dar Dinescu îi trase un cot camaraderesc, zguduindu-i cocul. *Stați liniștită, doamna directoare, pe răspunderea mea, nu se întâmplă nimic.*

Într-adevăr, nu s-a întâmplat nimic. După o oră, ne-am răspândit pe la clasele noastre, discutând înfierbântați și mulțumiți de noi, ca niște pui de vrabie care zburaseră pentru prima dată, chiar dacă fusese doar de pe o cracă pe cealaltă. Cineva deștept ar fi învățat multe din ora aia – iată, o generație care, lipsită de memoria represiunii acute din anii cincizeci, nu știa ce e frica și se pregătea pentru baricada de la Universitate. Nu părea însă să fie nimeni deștept prin preajmă și până și Chevo se uita la noi adesea cu o privire de părinte care își conduce copiii la închisoare. Prin '96, i-am amintit de momentele lui melancolice din anii optzeci. *Mă gândeam cum și voi o să fiți înghițiți de sistem, zdrobiți, cu aripile tăiate, învățând să vreți tot mai puțin ca să supraviețuiți fără să înnebuniți.*

Și Goethe, dom' profesor ? Cum credeați că o să ne folosească ?

Singura metodă de supraviețuire morală în vremea aceea era retragerea în sine, a zis el. *Voiam ca sinele, în care, mai devreme sau mai târziu, urma să vă retrageți, să fie unul confortabil și bine mobilat.*

Acesta era Chevo. Astăzi, din cauza lui, a lui tata și a încă vreo doi-trei, am un plan viguros pentru viața de apoi. Câte o să-i povestesc ! Cum i s-ar suci mintea kantiană în fața relativismului axiologic al lumii noi ! Chevo trăia într-atâta în imperativul categoric, încât în clasa a douășpea încerca să ne convingă să nu chiulim de la ore ca să mergem la meditații pentru facultate, pentru că *este necinstit față de colegii voștri care au ales să vină la școală*. Cu puțină atenție, am fi putut atunci să vedem că plutea deasupra pământului, pe un norișor croit special pentru el, care îi ținea pantofii imaculați și conștiința curată. Ceva din norul acela s-a infiltrat și în jurul discipolilor lui, și pentru ani de zile am rămas într-o ceață

sârmoasă, care electrocuta scurt pe oricine nu se ridica la nivelul astronomicelor noastre criterii. Poate că o să-i cerem anii aceia înapoi când ne-om vedea dincolo, deși ar putea să ne spună că exaltarea noastră nu era responsabilitatea lui, că el aducea doar vorba, nu și sabia.

Dar Chevo nu prea se potrivea cu alți adulți nici în liceu și nici mai târziu. Filosofi și psihanaliști, scriitori și eroi întâlniți peste ani stăteau cu picioarele pe pământ, chiar dacă mai căutau discret vreo moviliță să-i înalțe puțin. Și nu am mai auzit niciodată pe cineva folosind expresii ca « esențele absolute ale creației », « fiorul liric » sau « aspirația spre frumos » fără cea mai mică ironie, ba chiar cu un aer de îndreptățire războinică. Purismul îl făcea, cu siguranță, indigest și plictisitor pentru adulți și pentru o bună parte din adolescenți, care îl suspectau de fariseism sau, și mai rău, de lipsă de umor. Dar numai printre adolescenți ar fi găsit Chevo plastiline atât de disciplinate și exaltate ca noi, dispuse să roadă sute de pagini din Thomas Mann în speranța iluminării. Bătrânul panglicar își găsise o nișă perfectă între liceeni.

Cum era să-l introduc pe Robert în arena asta ? Teamă îmi era că m-aș fi alăturat și eu leilor dispuși să-l mănânce. Așa că ne plimbam seara departe de cartier, pe malul lacului Herăstrău, în orele în care eu trebuia să fiu la meditație la fizică sau la chimie. Mirosea a tutun și coajă de portocală când ne sărutam, mă făcea să râd până și într-o zi burnițoasă, iar când s-a oprit din declamat poezii romanțioase și a început să cânte porcării lăutărești, m-am liniștit. Adică ? Consensul național se stabiliza și rațiunea nu se mai refugia sus, în castelul Poenari, ci accepta conviețuirea pașnică și chiar colaborarea tovărășească cu cealaltă națiune conlocuitoare,

trădătoare, e adevărat, dar fermecătoare – în sfârșit ! – sub noua guvernare robertiană.

Consecința imediată a fost o inspirație maximă în minciună și disimulare. Nici chiar Soso, care altfel mă citea într-o clipă, nu mai vedea prin mine – dragostea mă făcea opacă, un păcat pe care l-am tot repetat de atunci, inversul a ceea ce li se întâmplă celor mai mulți oameni, care devin transparenți și vulnerabili atunci când îi lovește amorul. Stabileam întâlnirile prin scrisorele ascunse în spatele caloriferului de la intrarea în bloc, îmi foloseam toate prietenele ca paravan (*mă duc să tocesc la chimie cu Aura*) și Dosto mi se părea deodată un flecar isteric. Am ales să merg la olimpiada de română, deși nu-mi folosea la nimic înaintea unui examen bestial, cum era cel de la intrarea la medicină. Dar știam că o să am câteva duminici libere sub pretexul « pregătirii » și apoi puteam să dau rasol la olimpiadă, să plec mai repede din sală și să mai tragem o tură de Herăstrău. Se făcea primăvară până atunci.

Însă, în loc de tură prin Herăstrău, s-a nimerit ca în duminica olimpiadei părinții lui Robert să fie plecați la Târgoviște. *Hai să-mi vezi camera*. Stăteau pe Maria Rosetti, într-unul din blocurile interbelice în care mi-o imaginam fumând pe Doamna T. Așa am aflat că inginerul de taică-su era de fapt director la Avicola (carne !!!). Casa era plină de bibelouri, trei vitrine cu chinezării numai în sufragerie, podelele acoperite cu covoare groase, lângă televizor erau un VCR și videocasete cu filme americane, Robert avea în cameră propriul lui casetofon, precum și două postere uriașe, unul cu Maradona și altul cu Rolling Stones. Nu puteam să-i sufăr pe Rolling Stones și buzele fără secrete ale lui Mick Jagger. Camera lui Robert era cât sufrageria noastră, și patul, mai mare decât al părinților mei. Salteaua era prea moale. Cearșaful mirosea a Persil. Toate astea din copane de pui, esențe absolute ale creației...

Când m-am întors acasă în seara aceea, mă așteptam să vadă cineva – mama, tata, Soso, vecina de la parter, securistul de la etajul trei, femeia de serviciu, câinele blocului –, cineva, oricine, ce mare m-am făcut. Undeva pe fața mea trebuia să scrie acum că sunt o persoană serioasă, adultă și oarecum dezamăgită de micimea marelui ritual inițiatic. Cărțile mele – toate, dar toate – spuneau că se moare pentru asta.

Pentru asta ?!

Dincolo de inovația ansamblului anatomic doi-în-unul și de noutatea diverselor valuri olfactive, sexul cu Robert fusese o chestie obosită, demnă de Cântarea României. Și cam neplăcută la început. Cum rămâneau lucrurile cu iluzia mea, născută din poveștile grecilor antici, că o să-l iubesc și mai tare, o să-l iubesc de-adevăratelea după aia ?

Până și Ana lui Ion a Glanetașului trebuie să o fi avut mai bine prima dată. Ideea că *asta* se repetă la nesfârșit într-un mariaj m-a zguduit mai tare decât schimbarea de statut biologic. Ce nebunie putea să o facă pe o femeie să accepte săptămânal (sau mai des, tulai, Doamne !!!) un asemenea plictis mondial ? Acum începeam să înțeleg de ce le aduceau bărbații cadouri femeilor. La urma urmei, lui Robert se pare că îi plăcuse, ba chiar a propus tura doi, de am sărit din pat imediat și a aflat că am teză a doua zi. Pe măsură ce meditam la chestiune, îmi dădeam seama că, de fapt, nu dădusem peste izvorul dragostei, așa cum sperasem, ci peste sursa unui principiu economic fascinant. Flori, bomboane, tinichele, poezele – toate mijloace de plată, plata pentru biletul de intrare, și apoi doamnele stăteau exact ca ușierele de la teatru, costumate în pielea goală, cu același entuziasm pe față și cu ochii pe ceas. Oare ce m-ar fi putut face pe mine să mă întorc între bibelourile din Maria Rosetti ? Niște mănuși noi ? Volumul ăla de poezii al lui Tagore pe care nu-l găseam în nici un anticariat ? Discul cu Dire Straits pe care îl avea Robert în dormitor ? Poate niște copane de pui pră-

jite în ulei de floarea-soarelui și stropite cu mujdei de usturoi ? Hmmm, descopeream acum și principiul fondator al curvăsăriei. Altă plictiseală, doar mai puturoasă.

Atunci ce era de făcut ? Pe degeaba, părea o prostie fără margini. Ceva era de neînțeles în toată tărășenia asta, și, ca lucrurile să fie și mai bizare, nimic din jurul meu nu mă îndemna să cred că recompensa pentru participarea la exercițiul ăsta searbăd putea continua pe termen lung. Mama preda engleză la școală cu normă întreagă, dădea meditații, stătea la cozi (că tata era prea ocupat cu doctoranzii lui la Universitate), făcea mâncare, spăla rufe, geamuri, vase, podele, plus fundurile noastre cât am fost mici. Tata schimba siguranțele arse (fix cinci minute la trei-patru luni), înlocuia garniturile tocite (alte cinșpe minute la jumătate de an) și, o dată pe lună, stătea câte șase ore la coadă la benzină. În rest, trai neneacă și recurs zilnic la contemplarea eternului feminin.

Entuziasmul astenic din dormitorul lui Robert se transformă în următoarele săptămâni într-o curiozitate furioasă, dar *Al doilea sex* și Mary Daly aveau să mai aștepte. Deocamdată, secretul Robert îmi crea probleme – nu puteam să o întreb pe Soso ce și cum (soră mai mare, ar fi trebuit să aibă răspuns la toate), prietenele mele erau până la punctul acela niște tocilare nenorocite, Chevo deodată era bărbat cu nevastă (vai de capul ei, vai de capul tuturor nevestelor !), Internetul era încă doar un pârț în National Science Foundation Network, și – acum eram convinsă – cărțile erau profund măsluite de bărbați, bărbați care făcuseră afacerea mileniului – afacerea istoriei ! – obținând ce voiau pe de-a moaca, ba chiar mai rău (vezi rufe, vase, geamuri, podele, funduri de copii). De filme nu mai vorbesc. Puținele pe care le văzusem pe video la Cati erau și mai confuze – spectacole literar-muzical-coregrafice, cu multă transpirație și semnificație, adică, vezi Doamne, ce mișto și creator de destin e momentul acela. Copil crescut cu Televiziunea Română și ziarul *Scânteia*,

înțelegeam bine ce e aia propagandă, dar mi-am zis că e nevoie de mai multe eșantioane înainte de a trage o concluzie definitivă. Așa că m-am întors de două ori în Maria Rosetti, de fiecare dată cu mai puțin amor. Nimic nu întărește rațiunea mai mult decât lipsa plăcerii.

Un an mai târziu, Dani avea să-mi strice teoriile. Mâinile puteau nu doar să gâdile enervant, buzele puteau nu doar să lase dâre de melc pe față, ochii mi se închideau când răsuflarea i se apropia de urechea dreaptă (s-a prins rapid că stânga e denervată), n-aș mai fi plecat, și mă tot întorceam zi de zi în căminul plin de șobolani de pe Splaiul Independenței. Când i-am povestit despre sexul de plastic din liceu, Dani mi-a spus că evreicele măritate îi pot cere rabinului să le divorțeze dacă soțul e prost la pat. *Este motiv foarhte serhios.* Ah, de ce nu s-a contaminat și Noul Testament cu regula asta !

Dar până la Dani mai aveam de mers – păduri tropicale, tarantule și grindină mă așteptau, pe rând și uneori chiar toate deodată. Se terminase martie și eu încă mai aveam câteva capitole din cartea de biologie de învățat pe de rost. Și, dacă Soso nu s-a prins că am căzut la pat cu fantele de cupă, a mirosit însă rapid că e ceva în neregulă vreo lună mai târziu, când a venit acasă cu un pachet de crenvurști pentru care stătuse cinci ore la coadă în Piața 1 Mai, iar eu – de obicei, exterminator de crenvurști – m-am uitat la ei cu scârbă și am fugit în baie. M-a trezit după miezul nopții – așteptase să se culce mama, care nu mai putea să gătească decât la unșpe noaptea, când venea presiunea la gaze. *Noni, ce-i cu tine, ești gravidă ?* Eram prea brusc sculată din somn ca să am timp să mint. De fapt, nici nu a fost nevoie să-i spun ceva, acum toată povestea era scrisă, paragraf cu paragraf, pe fața mea – plimbările pe frunte, sexul tâmp pe buzele uscate, progesteronul pe nasul subțiat. *Aoleu, tâmpito, proasto, idioato ! Nu ți-am zis de o mie de ori să-mi spui când te apuci de prostii ?* Mă

lovea acum, mai exact, dădea cu pumnii în pătură, dar mai curând ba mă împingea, ba mă mângâia, sau poate de la progesteronul ăla nu mai simțeam mare lucru. *Puteam să-ți fac rost de pilule de la arabi, ți-o trăgeai fără griji cât voiai.* Nu, mersi, mi-a ajuns. *Ce ne facem acum ? Dacă află tata, te dă afară din casă. Ce vrei să faci ? Te măriți ? Îl păstrezi ?* Doamne ferește ! Eu vreau să mă fac doctor, vreau să aflu dacă Stavroghin e nebun și Heathcliff psihopat, vreau să vindec schizofrenia și să aflu secretul bolii Alzheimer. Rufe, vase, geamuri, podele și funduri de copii nu sunt pe listă.

Când i-am spus lui Robert, s-a jurat că prezervativele lui taică-su erau germane (sigur că da, tot așa cum frații Petreuș erau americani !). În două săptămâni, maică-sa a găsit pe cineva, *om de încredere,* a scos bani de la CEC și a aranjat *să scăpăm de asta* într-o sâmbătă dimineață în care Soso i-a spus mamei că au băgat pui la Hala Traian și și-a lăsat loc la rând de cu seara. Omul de încredere avea o cămașă albă pătată pe guler cu polen de crini, *semn rău,* a zis Soso, mai palidă ca mine, *dacă mori, mă omoară mama.* Mama Robertului plecă de acasă după ce-l plăti pe omul de încredere, să nu fie mai târziu acuzată de complicitate. Taică-său probabil că jumulea puii pe care Soso și cu mine i-am dus mai târziu acasă ca alibi. Robert încerca să fie folositor ca să nu se uite la mine, chiar l-a întrebat pe omul de încredere și pe însoțitoarea lui dacă vor o cafea. Voiau. În timp ce Soso îl descosea pe respectivul ce și cum (*fără griji, domnișoară, fac zece pe zi, punem sonda, sigur, e sterilizată, am fiert-o cu mâna mea, stați liniștită, până mâine e gata*), eu eram fascinată de însoțitoarea lui, o brunetă luxuriantă, cu o rochie roșie evazată, dintr-o mătase care se strecura printre picioare și se lipea de sâni, de ce nu era ea gravidă ?, clar avea mai multă chemare în domeniu. *Nu mai fi așa speriată, iepurașule, că nici măcar nu doare prea tare,* mi-a zis ea, crezând că mă holbez de frică, *eu am pierdut socoteala câte am făcut, anul trecut m-am dus la un botez*

a doua zi. Nu tresărea nici un pic de ironie pe carnea ei albă și bună de pupat.

Au hotărât că masa din sufragerie e locul cel mai potrivit. Robert a strâns macrameul enorm care trona pe masă și a pus cu grijă bibeloul cu bătrânul pescar chinez pe servanta de lângă masă, pe urmă a dispărut în bucătărie să fumeze. M-am suit pe masă, Soso m-a luat de o mână, doamna în roșu de cealaltă, omul de încredere și-a pus mănuși de latex, a scos din geantă o sondă de cauciuc, *relaxează-te, drăguță !.* Am simțit o ciupitură cumplită, de i-au ieșit ochii din cap bietului pescar chinez. *Gata ! Ai văzut ? A trecut. Până mâine dimineață se elimină tot și ai scăpat de griji. Succes la examen la vară !*

Nu era nici unșpe când am plecat din Maria Rosetti. *Nu ne crede mama că am luat două pungi de piept de pui în nici două ore, hai să mâncăm o savarină.* Nu mă simțeam rău, dar așteptam să mă sparg în bucăți, așa că mergeam cu grijă și mi se uscase gura de frică. *Noni, o să fie bine. Dacă vrei, mergem și stăm peste noapte la Alina, părinții ei sunt doctori.* Nu, nici vorbă, voiam la mama acasă. *Mama e la meditații până la patru, hai să mergem acasă, nu vreau nici o savarină.*

Am stat în pat toată după-amiaza, deși nu aveam nici pe naiba. Spre seară am început să am niște crampe de parcă îmi venea ciclul. Am răsuflat ușurată – mare lucru, asta înduram în fiecare lună ! I-am zis mamei că mă simt rău, parcă aș avea gripă, mai bine mă culc. Soso mi-a adus un ceai, de care nu m-am atins. Din dormitorul nostru simțeam aromele puiului prăjit și mă simțeam vag curvă dar și mândră că de la mine li se trăgea masa cea copioasă. La zece seara, crampele au devenit brutale, așa că am început să mă chircesc cu perna în brațe. Spre miezul nopții zbieram în șoaptă și o strângeam pe Soso de mână, albindu-i degetele. Care va să zică așa se suferă, ăsta e secretul torturii, secret până atunci de neînțeles pentru mine (ce mare lucru să te ții tare și să taci ?).

Așadar, există o modalitate de a simplifica viața – dorințe și tristeți, visuri și rușini, prieteni, surori și ambiții, toate erau supte în singularitatea durerii. Cât timp ea exista, restul erau umbre, ecuații proaste, scrise cu creta pe asfalt și incapabile să pornească un motor de Mobră.

O să mor, i-am zis lui Soso. *Încă puțin,* a zis ea, *încă puțin și s-a terminat.* Am simțit deodată că sunt îngropată în gheață, apoi pereții au devenit foarte luminoși și fosforescenți, iar tavanul a început să se onduleze ca o tablă încinsă. Bucăți din tabla asta se desprindeau și planau duios deasupra mea, strâmbându-se ca niște maimuțe trimise de demiurgul cel scârbos. Uneori se dezechilibrau și se rostogoleau epileptic, explodându-mi în burtă. *O să mor, Soso, să nu mă îngropați în București, duceți-mă la mamaie, la Nucșoara.* Atunci, ușa dormitorului nostru s-a deschis și am auzit vocea mamei *Ce se întâmplă aici, de ce nu dormiți ?* Soso s-a albit și pentru o clipă m-am gândit la altceva decât la moarte : Soso o încurcase mai rău ca mine, eu eram pe ducă, brazi și păltinași îmi erau nuntași, puteam să stau liniștită, că perdaful major avea să-l înghită soră-mea. Nu știu ce-au vorbit, s-au apucat să șoptească în prag, am auzit o palmă trosnind pe obrazul lui Soso (v-am spus eu !), apoi aceeași palmă s-a așezat blând pe obrazul meu. *Noni, puiul mamii, ce-ai făcut ?* Dar uite că nici de mama nu-mi mai păsa și mă părăsise până și ambiția mea dintotdeauna de a scoate lucrurile la liman înfășurându-le într-o poveste. Ce-am făcut trecuse – introducere, dezvoltare tematică, apogeu, rezoluție, nu aveam nici un chef să povestesc. Acum era vremea să mor de durere. Am răcnit din toți rărunchii, fără să-mi mai pese că mă aud vecinii sau că mă dă tata afară din casă.

Scoate sonda aia, că nu mai pot ! Nu mai pot, mor ! Spun tot ! și m-a pufnit un râs mondial. Se pare că trebuia să-mi sară o doagă înainte să-mi dau obștescul sfârșit.

Printre hohotele mele de râs, mama mi-a scos sonda, dar odată cu ea a ieșit un val de sânge atât de masiv, încât am simțit că se afundă salteaua. Și atunci, brusc, s-a făcut liniște și am revenit pe lume. O vedeam pe Soso în picioare, lângă dulap, albă ca varul și acoperindu-și gura cu mâna, ca o țărancă la înmormântare. Mama, în genunchi lângă mine, strângându-și tâmplele cu mâinile pline de sânge. Și eu, întinsă pe pat, patru membre sfrijite și un cap prost unite printr-o baltă crescândă de sânge.

Nu mai doare, am răsuflat ușurată. Și, ca să-mi facă în ciudă, în momentul ăla m-a prins un cârcel în burtă, s-a încordat din ce în ce mai tare până mi-a luat răsuflarea și s-a dat de trei ori peste cap, transformându-se în cea mai pură, albă durere. Deci se putea și mai rău. *Mami... Doamne, iartă-mă...* Așa vorbea mamaie la Nucșoara, și de ani de zile nu mai auzisem pe nimeni cu *Doamne, iartă-mă*, dar ajunsesem, probabil, la curățenia finală, care arunca afară din casă și jucăriile de altădată, uitate prin podul casei.

Ajut-o și pune o haină pe ea, mergem la spital, a aruncat mama un prosop spre Soso și a plecat din cameră. Am auzit-o vorbind la telefon, apoi s-au auzit pașii tatei, pe care nu l-ai fi sculat nici cu miliția. Mă așteptam să-i aud strigând unul la altul, ca de obicei, dar vocile erau înfundate și calme, ca la priveghi. Mama a reapărut cu o pătură. *De ce nu e îmbrăcată ?* șopti ea cu venin spre Soso. *Nu pot să o mișc. Cum o mișc, cum o doare mai rău. Nu ar fi mai bine să chemăm salvarea ? Nu, salvarea vine la paștele cailor. Mergem noi cu mașina, tata s-a dus să împrumute o canistră de benzină de la nea Dorel.* Când s-a întors, tata a venit în sfârșit în camera noastră, care pentru el era *terra interdita* de când crescusem. A pus pătura pe patul lui Soso fără să scoată un cuvânt. Am leșinat când m-a ridicat în brațe. Soso mi-a spus mai târziu că m-a așezat pe pătură, m-a învelit, m-a dus singur două etaje, m-a pus pe bancheta din spate, și-a scos nitroglicerina și a tras două pufuri.

Mi-am revenit când roata din spate a nimerit într-o groapă pe Mihai Bravu. Mama îmi ținea capul în poală. Spunea ceva despre ce noroc avem că Aurora, prietena ei din liceu, e de gardă în noaptea asta și despre cum tata trebuie să se ducă să aibă o vorbă cu părinții lui Robert, parveniți iresponsabili, dispuși să riște viața copiilor altora. Când am ajuns la Colțea, tata l-a rugat pe portar să cheme brancardierii. *Nu-i nici unul pe aici, dom'le, mai bine intri dumneata până la camera de gardă.* Am intrat, am ajuns, mama a sărit din mașină, s-a întors cu vreo trei fantome, două m-au pus pe targă, a treia mi-a făcut o injecție – pa și la revedere.

M-am trezit într-o rezervă, în patul din stânga. În cel din dreapta era o femeie cu bucle scurte, portocalii, care croșeta privind atentă la mine. În mijlocul camerei mai înghesuiseră un pat, pe care zăcea o fată albastră la față. *Miros a mort,* zicea fata, *miros rău a mort.* Aveam o durere surdă, floare la ureche. *Cum te cheamă ?* a zis fata albastră. *Dumitrescu Monica. Pe tine ? Pe mine mă cheamă Nicolau Eugenia Gabriela.*

Când m-am trezit iarăși, patul din mijloc dispăruse. Lângă mine, pe un scaun metalic stătea bătrânul pescar chinez, înfășurat în macrameul de pe masa din sufrageria lui Robert. *Ce mantie de prost gust,* i-am zis cu limba împleticită. S-a uitat la mine plin de reproș. *Păi, spune ceva,* i-am zis, *sau vrei să stai pururi tânăr până se împute peștele ăla ?* Tăcere. *Fetițo, cum te simți, nu ți-e bine ?* Era vocea femeii cu croșeta. *Unde e fata aia albastră, Nicolau Eugenia Gabriela ? Ai, ai, sărăcuța de ea, n-a avut zile. Norocul tău, mi-a zis asistenta că mult nu mai aveai nici tu, cine ți-a făcut așa un pocinog, spune-mi mie, a fost doctorița asta, Popescu ? Ea a fost, nu-i așa ?* Habar nu aveam cine era doctorița Popescu, dar prea era curioasă tipa asta. *Zi, dragă, cine, acum ai scăpat, nu-ți fie teamă.*

Uite, el ! și am arătat spre mutulică de chinez, să-l toarne pe el la procuratură. *Mă duc s-o chem pe asistentă,* a zis ea, *că am impresia că nu ți-e bine la cap.* În loc de asistentă, a venit o

femeie înaltă, voinică și blondă. *Dr. Popescu* scria pe ea. Mi-a controlat perfuzia, mi-a dat pătura la o parte, ocazie cu care am văzut un bandaj gros pe burtă, a pipăit în jurul bandajului, nu am zis nimic, durerea asta era mizilic. *Te doare ceva ? Rana se vindecă bine.* Abia acum se uită în sfârșit la mine, încercând să-mi evite ochii, curioasă de forma buzelor, rotunjimea obrajilor, moliciunea sprâncenelor. Părea tristă, o tristețe blândă, în do minor, nu mai era de plâns, era doar de oftat. *Îmi pare rău, ți-am scos uterul, dar n-am avut de ales. Ai perforat. Să știi că nu e sfârșitul lumii, copiii pot fi adoptați, e aceeași bucurie. Mâine să încerci să te dai jos din pat, o să-i spun asistentei să te plimbe puțin, nu e bine să zaci așa.*

Ai auzit, i-am zis chinezului după ce a plecat doctorița, *nu e sfârșitul lumii. Mai e până atunci.* A dat din cap aprobator și a rămas acolo toată ziua, legănându-și visător peștele în sfoară și strângând din buze când turnătoarea mai încerca să mă tragă de limbă, să afle *cine mi-a făcut asta*. A doua zi dimineață, chinezul plecase și eu am ieșit cu asistenta pe culoar, încercând să mă țin pe picioarele moi ca vata. După aproape o jumătate de oră am ajuns târâș-grăpiș în holul mare. Afară era soare – zarzări înfloriți, păsări gureșe, scandal de primăvară. Umbra mea se vedea clar în geamul înalt al ușii dinspre hol. Înfășurată în pătura de spital, despletită, în papucii aduși de mama, crescusem mare, învățasem să mor, aveam acum și cimitir.

4. Balada internului buimac

Orientați în ale Americii, internii din clasa noastră s-au împărțit în două. Grupul voluntarilor (nu eu ! nu eu !) a intrat direct în șase luni de medicină internă, rotație cu o reputație atroce. *O să vă muncească mai rău decât în lagăr, vai de mămăliga voastră, trebuie să te ții tare, când scapi de internat, ești făcut, o să vă chinuie ca pe hoții de cai, e un lagăr de muncă liber consimțit* (chestia asta cu lagărul o mai auzisem și începuse să mă îngrijoreze). Unele comentarii erau mai New Age, *o să aflați din ce sunteți făcuți, este o provocare, un nou orizont plin de încercări.* Când au ajuns la Nietzsche și lucrurile care nu mă omoară, m-am gândit cu nostalgie la cabinetul de psihiatrie de la APACA. Dădusem vrabia jigărită din mână pe o psihopată de cioară sadică.

Împreună cu grupul iepurașilor sperioși, am fost repartizată în camera de gardă de la psihiatrie și din prima zi m-au trimis la tura de noapte. *You don't mind, do you ? You are a vampire.*

Pauză.

De când am venit în America, Dracula și vampirii au rămas o sursă nesfârșită de glumițe și *icebreakers*. *De ce așa palidă – aha, de la vampiri ! Nu trebuie să găsești nici un costum special de Halloween, doar pune o etichetă « Made in Romania ».* Mda. Cel puțin o dată la o lună-două se trezea câte un amețit să mă întrebe *A existat Dracula de-adevăratelea ?*, de cele mai multe ori cu o curiozitate naivă, celebră trăsătură națională

care i-a făcut pe mulți străini să creadă strâmb că americanii sunt tâmpiți. Variante de răspuns :

Nu (problema se rezolvă rapid, dar se pierde din credibilitate, valută forte în America, iar aparența de ostilitate nu ajută la integrare),

Da, dar era un erou național (se intră în stufărișul disputelor istorice, asta mănâncă timp și poți să apari ca un apucat naționalist – americanilor nu le place excepționalismul la alte neamuri decât al lor, *bien sûr*),

Da și nu, e o figură bună de făcut bani pe seama turiștilor americani (asta merge cel mai bine, banii și miștoul sunt o combinație forte).

În București, camera de gardă de la Balamuc avea în anii nouăzeci o anticameră prăpădită, cu câteva scaune metalice, o cameră propriu-zisă cu un birou pricăjit, un pat de campanie și un dulap din anii cincizeci, un salon cu vreo zece paturi și două rezerve, cu saltea mai moale și cu telefon – camerele în care se retrăgeau să doarmă specialiștii și rezidenții când erau de gardă. În Pittsburgh, « camera de gardă » era, de fapt, un departament cât un Mega Image, cu detector de metale la intrare și bodigarzi cât dulapul, cu o sală de aștептare mobilată cu fotolii comode (dar grele cât un camion, ca să nu poată vreun pacient supărat să le arunce în asistente), cu săli de interviu (cea pentru copii era plină de prințese, ursuleți și iepurași desenați pe pereți), cu săli de izolare albe, moi și goale ca *Eva* lui Cranach, cu două camere de consult medical și intervenții de urgență, și cu o sală de conferințe inaccesibilă pacienților, unde se adunaseră vreo zece stații de lucru – computere, tratate de psihiatrie, farmacopeea din ultimul an, mașini de cafea, frigidere, microunde. Ceea ce nu exista în Pittsburgh erau camerele de odihnă pentru doctori. Nu veneai la serviciu să dormi, chiar dacă lucrai în schimbul de noapte. Existau momente, mai ales între patru și șase dimineața, când valul de pacienți se poto-

lea uneori, și oamenii de serviciu începeau să curețe mocheta din sala de așteptare și să golească toate coșurile pline cu pahare de cafea și cutii de pizza. Nimeni nu pleca însă la culcare. Numai mie și rusului Sașa ne trecea prin cap să o întindem pentru o oră sau două ca să tragem un pui de somn pe canapeaua din camera internilor. Americanii stăteau pe baricade, uneori chiar nervoși că nu era nimic de făcut, înviorându-se când se auzea vreo salvare intrând pe aleea din spate. *Sașa, vezi de ce v-au luat fața ? Nu au stare dacă nu muncesc, ce țară mai e și asta ?*

Un lagăr de muncă liber consimțit.

În București, pacientul aștepta în grămada din anticameră și, când îi venea rândul, intra la consultație și vorbea direct cu doctorul. Asta dacă pacientul nu era Mariana, cea mai bipolară creatură din Berceni, ochi verzi ca marea, pomeți slavi, dinții din față lipsă – mâncată de boală, fața ei, altădată spectaculos de frumoasă, arăta acum ca un conac boieresc dărăpănat, gata să cadă. Mariana obișnuia să intre ca o furtună, împingându-i pe ceilalți pacienți (bieții oameni aveau inspirația să nu se pună cu ea, dar eu trăiam mereu cu teama că, într-o bună zi, Mariana va împinge omul nepotrivit), dădea buzna în cabinet până să se dumirească asistenta, arunca toate registrele și rețetele de pe masă și se arunca pe birou, încremenind în poză Madame Récamier, capul sprijinit pe mâna stângă, dreapta pe șold, picioarele atârnând peste marginea biroului.

Vindecă-mă ! spunea, râzând răgușit.

În Pittsburgh, Mariana ar fi fost, probabil, imobilizată de patru bodigarzi de cum ar fi încercat să treacă de ei și ar fi fost trântită la pământ cu fața în jos și brațele răstignite *in four-point restraints.* O asistentă i-ar fi oferit Marianei opțiunea « pastilă sau injecție », și, așa cum o știam pe Mariana, ea ar fi optat pentru injecție doar de-a dracului, după care i-ar fi împroșcat pe bodigarzi cu toate sudălmile învățate în două-

zeci de ani de vagabondaj, păstrându-le pe cele mai porcoase pentru asistenta cu injecția.

Le-ar fi spus mai târziu Mariana celorlalți abonați la internare că doctorul american e mai bine păzit decât Obama și că, pentru a ajunge la el, a trebuit să treacă prin șapte încercări voinicești, care o făceau pe Ana lui Manole să pară o biată mironosiță, epuizată din trei mișcări.

Unu. Un vânt de tatonare, de intimidare, de abdicare : control de arme (pistoale, cuțite, spray-uri cu piper, sfori, șurubelnițe și chiar un topor) – depozitul din camera de gardă era pe măsura bolilor tratate în spital.

Doi. Apa rece a birocrației. Bolnavul completează un teanc de formulare mai bizantine decât cele de la miliție de pe vremea răposatului (nume, adresă, număr de securitate socială, telefon, rude imediate, telefoanele lor, asigurare medicală, medic de familie, telefonul lui etc., etc.). *După atâtea rubrici, pot să-l văd pe domnu' doctor ? In your dreams.*

Trei. Cădere de bolovani. Pacientul intră pe mâna asistentei de boli interne, care se asigură că nu are o tensiune de peste douăzeci de la cocaina pe care a prizat-o toată seara sau un rinichi acut blocat din o mie și unul de motive. Dacă e șubred, e trimis peste drum, la Presbyterian Hospital, să-i dea de capăt interniștii.

Patru. Invazie de lăcuste – ca pe la 1540. « În zilele acestui Ștefan-vodă, fosta-au foamete mare și în Țara Moldovei și la unguri, că au venit lăcuste multe, de au mâncat toată roada, pentru aceea l-au poreclit și i-au zis Lăcustă. » Intră în scenă *clinicianul,* un fel de asistent social specializat la locul de muncă în obținerea de informații clinice. Cu o pregătire psihiatrică aproximativă (deși unii aveau chiar un master în *public health* – habar nu am la ce le folosea masteratul ăla în camera de gardă), clinicianul avea un instructaj-beton în structura unui interviu psihiatric. Tot ce știa să facă era să afle răspunsuri la o mie de întrebări. Aș fi aflat de la ei și

ce fel de elevă a fost Mariana la liceu (briliantă !), și dacă cineva a abuzat-o (cineva ? – le-a pierdut șirul), și cine în familie are vreo boală mintală (toți din partea mamei – ghinion), și unde locuiește acum (în parc vara, în pivniță la sora Ana iarna), de unde are bani (de la clienți și de la pești), dacă mai suferă de altceva (și-a cam făcut ficatul praștie cu coniac albanez și a avut sifilis de vreo patru ori, că de câte ori a avut gonoree nu se pune), dacă își ia medicamentele (da, dacă nu le fură aurolacii), dacă a fost arestată sau a avut alte necazuri cu legea (nimic interesant). Mi-ar fi spus cât doarme Mariana în fiecare noapte (două ore într-o zi bună), dacă adoarme prea greu sau se trezește prea ușor, dacă mănâncă, dacă e nervoasă sau deprimată sau expansivă sau confuză (câte puțin din fiecare, *very strange case*), dacă vorbește cu cap și coadă (mai pierde ea șirul, dar e încăpățânată și o ia de la capăt), dacă vrea să se omoare sau a pus gând rău altcuiva (nu și nu), dacă se crede urmărită, ascultată pe ascuns de guvern, de extratereștri, de ruși, de Mossad, dacă e trimisa lui Dumnezeu pe pământ sau o persecută « jidanii și francmasonii », dacă citește viitorul, dacă e hipnotizată cu mașina aia specială ascunsă în frigiderul de la Alimentara, dacă a murit deja, dacă e gravidă cu cei zece copii ai regelui Mihai, dacă vede vocale (*oh là là !*, Arthur R., dacă încăpeai pe mâna lor !), dacă aude voci blânde sau aspre, care o ceartă sau o amenință sau o îndeamnă să dea foc la casa de nebuni, și, în sfârșit, să vedem dacă știe ce zi e azi, dacă reține trei cuvinte după cinci minute și poate să facă scăderi și adunări. *Ia mai du-te, băi măscărici, în pizda mă-tii ! Ce e asta ? Tu crezi că eu am venit să-mi dau doctoratul ? Eu sunt expertă internațională, am masterat în kama-sutra și mama-sutra, am supt toate pulele din Gara de Nord, și dacă vrei ți-o sug și ție, da' numa' să-mi dea doctorița picăturile, că nu mai am stare, nu mai dorm, visez cu ochii deschiși, văd ce e ieri peste ce e azi, se duc cuvintele unu-n-altu' ca niște schiori beți, nu vezi, măi Tache Mutunache Tudorache, limbă-n lapte, trei în șapte.*

În București, Mariana își primea rețeta de haloperidol și pleca înapoi la Gara de Nord. Uneori o opream în spital vreo două-trei săptămâni, mai ales dacă era jigărită și înfometată, dar nu stătea niciodată de bunăvoie prea mult pentru că, între cuvintele lovindu-se unul de altul când nu era tratată și cuvintele legate de zid când primea trifluoperazin și litiu, Mariana nu ezita să aleagă debandada, lunecând în incoerență în locul unor posmegi uscați rămași pe raft din 1986.

În Pittsburgh, clinicianul ar fi notat conștiincios tot ce spunea Mariana și apoi, lăsând-o stoarsă să aștepte sub ochii atenți ai bodigarzilor, ar fi venit să-și deșerte sacul în fața rezidentului. Iar rezidentul, așa cum am învățat la orientare, ar fi scormonit prin computer după toate internările Marianei și toate medicamentele pe care le primise și toate reacțiile adverse, după care s-ar fi dus, împreună cu clinicianul, să o vadă pe Mariana.

Mai mișcă pacienta sau a dat în primire ? Mișcă, da' nu-i vine a crede. OK, mai departe.

Valul numărul cinci. Foc și pară, pietre de pucioasă. Rezidentul o ia de la capăt. Cum dormi, chiar ai slăbit zece kile, de ce ai oprit picăturile (*nu le-am oprit, cucoană, s-au terminat, că am luat de două ori mai multe în ultimele săptămâni*), te-ai gândit să te omori (*nu*), te-ai gândit să omori pe cineva (*nu, da' dacă mă mai întrebi o dată, cine știe*), ești dispusă să stai în spital (*da' ce, sunt proastă ?*). Cel mai adesea, rezidentul e un intern prăpădit, un pisoi care abia a terminat facultatea de medicină și care învață în tranșee, că nu îi dă nimeni două săptămâni libere pe lună doar ca să citească el totul despre psihoza maniaco-depresivă. Uneori se nimerește un rezident de an mare, care face ore suplimentare plătite regește. Atunci, ca un tânăr motan mai antrenat la prins șoareci, încearcă să plonjeze nițel în mintea Marianei, așa cum a văzut că fac tigrii bătrâni – spune-mi mai mult despre mașina aia de la Alimentara, poți să oprești vocile alea dacă vrei,

am înțeles că ai niște abilități speciale, trebuie să fie grozav, mai ai și altele ?

Nu, nu se termină aici.

Pe bune.

Rezidentul de gardă merge apoi și îi prezintă cazul specialistului, faimosul *attending psychiatrist,* cel care are pâinea și cuțitul, cel care – spun miturile mediciniștilor din România – face într-o lună câți bani face un medic român în cinci ani, cel care intră la apă dacă Mariana pleacă din spital și se aruncă de pe primul pod, cel care îți rupe gâtul cu forța minții – ce mai, am ajuns la vârful piramidei, în sfârșit, că au interogat-o pe biata femeia mai ceva ca la Lubianka. *Și ce vrei să faci cu ea ?* îl întreabă specialistul pe rezident. Pisoiul de intern înghite în sec și află că e mult mai ușor să descrii halucinații și deliruri grandioase decât să ai planuri concrete de îngrijire. Tânărul motan a învățat deja câte ceva, inclusiv să pară sigur pe el chiar dacă habar n-are – element esențial pentru orice doctor din orice țară –, așa că dă din gură, spune ceva, vrea să o interneze involuntar, foarte bine. *Attending*-ul trebuie să-și abandoneze tronul și să vorbească el personal cu Mariana, pentru că așa scrie la lege, și aici nu le dă prin cap să zică una și să facă alta. Dar corectitudinea se lasă adeseori cu oboseală și sictir, *attending*-ul respectiv e singur în tot departamentul de urgențe și are în subordine vreo cinci rezidenți și zece clinicieni, și dacă toți rezidenții ăia sunt niște pisoi neisprăviți, atunci trebuie să stea cu ochii pe fiecare ca să nu dea cu oiștea în gard.

Al șaselea val, marele cavaler al Apocalipsei. Unele Mariane își pierd cumpătul aici, mai ales dacă *attending*-ul e mai castravete și întreabă iarăși *cum dormi-ești tristă-vrei să te omori-auzi voci. Attending*-ii deștepți nu o iau de la capăt, ci schimbă foaia și vorbesc despre planul de bătaie. *O să te ținem în spital câteva zile... Nu vreau, boierule, dă-mi picăturile și plec... Cred că ai nevoie să rămâi în spital... Și ce, o să mă ții dacă nu*

vreau ? În București, discuția despre internarea involuntară se petrecea de obicei doar cu familia, în absența pacientului, care – miel perplex – se lăsa apoi condus de brancardieri spre una din secțiile închise ale spitalului. Îmi amintesc de un singur pacient care a sprintat dintre doi brancardieri obosiți, a trecut printr-o gaură din zidul spitalului (că doar mai fusese internat de 'jde mii de ori și știa locul ca pe ograda mă-sii) și a fost adus înapoi de poliție de la Piața Berceni, unde se oprise la coadă la covrigi. În Pittsburgh, până și pacientul care credea că a aterizat de pe Marte afla direct de la *attending* că va fi internat involuntar pentru șaptezeci și două de ore și apoi (el sau avocatul lui) trebuia să convingă un judecător că poate fi externat.

Și, în sfârșit, al șaptelea val, tsunamiul hârtiilor și al telefoanelor. Clinicianul scrie un raport de cinci pagini, telefonează la asigurarea medicală ca să primească aprobare de internare și apoi la *county representative* (un fel de funcționar din consiliul județean) ca să primească aprobare pentru internarea involuntară. Funcționarul ăsta are o pregătire de fix o săptămână în psihiatrie, în care învață cum să potrivească simptomele descrise de clinician cu lista de comportamente considerate periculoase și, ca urmare, demne de închis sub cheie.

Cine rezistă fără să-i sară capacele la un proces atât de baroc ? Surprinzător, mai toți. După ce se lămuresc că *o să dureze,* cei mai mulți își resetează așteptările, *aha, aici e poveste lungă, cu asta o să-mi umplu seara și nimic altceva,* și, dacă o pornesc chitiți să piardă cinci ore, o rezoluție după trei ore îi înveselește pe toți, mai puțin pe cei profund depresivi.

Și agitații ? Marianele la pătrat ? Sinucigașii culeși de poliție de pe podurile Pittsburghului (care sunt mai multe decât podurile Veneției) ? Bătrânii confuzi care fac caca în mijlocul sălii ? Copiii autiști care se lovesc cu capul de pereți ? Pentru ei, sistemul a construit un palier separat : ambu-

lanța oprește într-un « doc » special, ușa se deschide într-o cameră de izolare cu uși dublu-încuiate, liniștire chimică rapidă, control medical sub sedare, apoi expediere sus pe secție. Nu ca la Nr. 9, unde pe vremuri un bolnav cu agitație catatonică a fost lăsat de ambulanță la zece noaptea în fața camerei de gardă, și-a păstrat cumpătul până a intrat în clădire și apoi a pus pe fugă asistenta, cele două infirmiere și toți pacienții care încă mai așteptau la ora aia, în vreme ce eu m-am încuiat rapid în camera medicului, telefonând disperată după faimoșii brancardieri, care își luaseră liber la o bere. Așa că mi-am petrecut noaptea ascultând cum, în cealaltă cameră, bietul om spărgea cu obstinația teribilă a bolii fiecare obiect casabil, inclusiv chiuveta și oglinda din baie, geamurile dulapului de medicamente, fiolele de haloperidol, plegomazin și diazepam, ferestrele, tablourile, telefonul. Într-o oră le terminase pe toate, dar apoi a luat-o de la capăt și le-a mărunțit până pe la cinci dimineața, când a obosit și s-a culcat pe jos, pe cioburi. Acolo l-au găsit turmentații de brancardieri la șase dimineața.

Cum este posibil ca în țara eficienței absolute un pacient să aștepte cinci-șase ore de când e văzut de primul angajat al spitalului până e internat, iar în țara debandadei ardente un pacient să fie « rezolvat » în cel mult o oră, dacă nu punem la socoteală timpul petrecut la ușa camerei de gardă ? Explicația imediată este că în România pacientul era văzut la rasol și trimis pe secție ca să se descurce cei de acolo cu el ; în America, pacientul ajuns pe secție a fost deja scărmănat de toate problemele grave, iar doctorilor de pe secție nu le rămâne decât să le trateze și, eventual, să caute probleme mai subtile. Altfel spus, americanii își fac treaba temeinic și nu sar nici o literă a regulamentului ; românii o făceau mai în pleasnă, fără să știe prea bine care e regulamentul, pe care nu-l respectă.

În fond, problema se rezolvă prin cuplarea celor două țări la două dintre principiile care le guvernează : pentru americani, credința în progres este la fel de tare ca aceea în a doua venire a lui Hristos ; pentru români, nemișcarea (și echivalentul ei – învârtirea în cerc) a fost o calitate istoric salvatoare. A face pe mortul (sau pe prostul) este o opțiune verificată de generații în Carpați.

Americanii cred cu fanatism în benevolența istoriei, în calitățile tămăduitoare ale schimbării și în infinitul potențial de îmbunătățire, pe care Tocqueville l-a pus pe seama tendinței națiunilor democratice de a extinde irațional credința în perfectibilitatea umană. Fiecare val birocratic din departamentul de gardă vine din dorința de schimbare și din convingerea că schimbarea înseamnă ameliorare – uneori medicală, alteori etică sau financiară. Pacientul are nevoie de un examen fizic, așa că asistența de triaj e obligatorie (nu în România, unde, dacă pacientul a reușit să stea în picioare vreo două ore înainte de a intra la doctor, se simțea suficient de bine ca să fie internat). Istoricul bolii este esențial, dar nici un doctor american nu are timp să treacă prin toate avatarurile unui pacient, așa că angajăm oameni care fac strict asta și raportează mai departe (nu în România, las' să mai muncească și alții, să pună mâna rezidenții de pe secții să facă anamneza). Un clinician e plătit a cincea parte din salariul unui *attending*, așa că timpul *attending*-ului e foarte prețios și el trebuie ajutat să vadă cât mai mulți pacienți în opt ore, astfel încât spitalul să poată deconta cât mai mulți bani de la societățile de asigurări (nu în România, unde nimănui nu-i pasă câți pacienți vede doctorul pe banii statului). America încă își amintește de *Zbor deasupra unui cuib de cuci*, așa încât decizia de internare a fost luată din mâna doctorilor și transferată autorităților civile. În România, ne jenam mai puțin de trecut, așa că decizia de internare aparținea în continuare aproape exclusiv doctorilor, mai precis unei « comisii alcă-

tuite din doi psihiatri plus un internist *sau* un reprezentant al societății civile ». Eu n-am văzut nici un *reprezentant*, dar cine știe. Și, uite așa, în America, strat peste strat de raționamente și intenții, mărunte sau grandioase, alcătuiesc un labirint birocratic în care pacientul este tratat foarte bine, foarte civilizat, foarte corect, dar foarte, foarte, foarte încet.

Cu amintirea vitezei de internare de la Nr. 9, la unsprezece noaptea, în prima mea tură, am intrat optimistă în departamentul de urgențe, văzând doar vreo zece oameni care așteptau. Zece ? Într-o oră aveam să fiu gata și apoi puteam să dorm până dimineața și apoi aveam să mă duc acasă să-mi cumpăr tacâmuri și lampă și vază de flori.

Abia am avut timp să merg la veceu pe la patru dimineața.

Aveam să învăț în prima noapte cele șapte valuri ale Apocalipsei și aveam să învăț că americanii stau la rând cu totul altfel decât nervoșii de români : cei care decid să stea la coadă se așază blânzi, își găsesc de lucru, se uită la televizoarele răspândite prin sală, mănâncă (unii chiar comandă pizza din afară), se ceartă între ei dacă au venit cu familia, dar niciodată cu cei din jur. Este adevărat că o coadă la doctor nu se face în picioare, ca epicele cozi românești. Omul stă jos și își păstrează un spațiu personal. Cozile în picioare sunt rare și mulți cedează rapid, coada rămânând puchinoasă. Dar, atunci când apare o coadă în picioare, oamenii păstrează distanța între ei, nu ca la coada la ulei de la Miniș, unde știam imediat dacă cel din față a uitat de pasta de dinți sau cel din spate nu și-a schimbat ciorapii de o săptămână.

Coada americană nu se solidarizează – fiecare stă cu ochii pe telefonul sau ziarul lui ; coada la români este *Mitsein*-ul ultim, loc de educație și de încăierări – este un happening din care invariabil ieșim cu ceva mai mult decât obiectul cozii. Și nici unui american la coadă nu i-ar trece prin cap să-i spună vânzătorului (de multe ori un tolomac mai lent decât

căruța) cum să-și facă treabă, cum să nu dea *decât câte una de persoană* și cum *să se miște mai repede, cine te-a făcut așa tălâmb ?*. Dimpotrivă, fiecare, cum ajunge în față, schimbă câteva cuvinte politicoase cu vânzătorul, *How are you today ?*, *It looks like you are really busy*, și nimeni nu zbiară din spate *mișcă-te, domnule, mai repede, ce atâta vrăjeală !*.

Dacă stau la coadă, americanii o fac de obicei pentru plăceri, nu pentru nevoi (ultima versiune de iphone, ultimul concert al lui Beyoncé). Aș vrea să cunosc un român emigrat în America decis să ia în piept o coadă doar ca să fie el primul cu cel mai lucios telefon.

Coada la americani nu are conotațiile metafizice ale cozii la români. Coada la români era premoniție și predestinare (*vai și amar, așa suntem noi mereu bătuți de soartă*). Coada la americani este o întâmplare neplăcută, dar măruntă, anecdotică. Românii la coadă erau victime retraumatizate ; americanii sunt turiști nimeriți într-un cartier prost. Așa că americanii se instalează confortabil în așteptare – o trăire care românilor nu le provoacă încă decât nevricale.

De cealaltă parte a baricadei, vânzătorii de pâine, timbre sau servicii medicale americane nu dau rasol doar ca să termine mai repede, fiecare client e tratat cu aceeași curtoazie rece, vânzătorul oricum lucrează de la unșpe noaptea la șapte dimineața, așa că, dacă rezolvă zece sau douăzeci de oameni, tot aia e – de fapt, e mai înțelept să se miște cu încetinitorul, pentru că zece oameni înseamnă zece dosare de scris, douăzeci înseamnă de două ori pe atât, mănăstire într-un picior, ce o să facă vânzătorul de servicii medicale ? O să lucreze încet, încet, că și el e om, și las' să mai muncească și ăla care vine după el.

Și am mai învățat că americanii ăștia nu se astâmpără noaptea, asemenea bunilor români care rarisim apăreau la camera de gardă după miezul nopții. Noaptea e pentru dormit sau terorizat familia, care familie nu se gândește să « de-

ranjeze » doctorul decât în situații extreme (dacă-l deranjează, mai știi, pe urmă o s-o trateze și mai prost). În America, familia terorizată pune imediat mâna pe telefon și cheamă poliția, care cheamă ambulanța, care oprește la docul special din fața camerei de izolare cu două uși și, țac-pac !, ajungi la trei dimineața închis în secția de psihoze. La deranjul doctorului nu se gândește nimeni.

Primul meu pacient a fost un negru cât casa, un domn care – conform clinicianului – voia să se omoare pentru că era chinuit de halucinații. Și *prizează cocaină zilnic.* Mă prezint, cum am învățat în orientare. *Doctor who ?* Păi, da, nu puteam să am și eu un nume ușor de transferat în engleză, ceva ca Filip, Barta sau Vaida ? *Where are you from ? Russia ?* Splendid ! Am fugit din umbra rușilor ca să ajung una de-a lor – ironia subțire e divină, ironia groasă este plăcută ca un gândac mort în frigider.

Răbdarea pacientului meu pare neatinsă de valurile de intervievatori, omul răspunde afabil la toate întrebările. Problema este că nu înțeleg aproape nimic din ce spune, în afară de *da* și *nu*. *Am înțeles că te-ai gândit să te omori, este adevărat ?* întreb eu timidă, încă sub imperiul pacientului român, pe care nu-l întrebi niciodată ceva atât de serios într-un mod atât de brutal – riști să te mintă ca pedeapsă pentru mârlănie. Sinuciderea este ceva la fel de intim ca sexul, e nevoie de cel puțin două-trei întrebări de uvertură până ataci punctul nevralgic.

Dar mă bazez pe faptul că domnul cel negru a trecut deja printr-o uvertură cât tot *Inelul Nibelungilor*. Deloc deranjat, americanul meu se lansează într-o poveste despre cum și când vrea el să se omoare, din care nu am înțeles decât cuvântul *bridge.* Aha, voia să sară de pe vreun pod. *Du iu fil samoan iz tochin tu iu uen iu ar ălăun ? Oh, yeah, dude, them voices 're a bitch.* Am pescuit *voices.* După care, cu un amestec de relaxare și mândrie, îmi spune că

e *paranoid,* ceea ce mă aruncă într-o nedumerire fenomenologică majoră.

Karl Jaspers s-ar fi întors în mormânt dacă ar fi auzit pe careva recunoscând nonșalant statusul de « paranoic », starea cea mai opacă la realitate și, drept urmare, aproape imposibil de autoevaluat. Recunoașterea dizolvă statusul, este unul dintre jocurile brutale ale minții – sigur, mă simt urmărit, dar pe bună dreptate, toate mașinile parcate în fața blocului sunt de la Securitate, nu sunt paranoic, sunt vigilent, iar tu ești un naiv spălat pe creier, un bou care vede doar formele și ignoră fondul. Americanul acesta contesta decenii de fine observații clinice și se așeza dezinvolt în boală, ca un cățel intrând fericit într-o cușcă plină cu purici.

Mă întorc în sala de lucru cu coada între picioare. Aura mea de mare expert (la urma urmei, terminasem deja o rezidență în psihiatrie și lucrasem aproape doi ani ca specialist de renume mondial în România), aura mea se chircise și mirosea a haine vechi. Dacă până acum toți colegii mă priviseră cu respect, acum aveam să ajung de râsul clasei. Nu eram singura care o luase de la capăt în America – mai aveam în program în anii mai mari un vietnamez care lucrase ca internist vreo zece ani și un indian care fusese chirurg în New Delhi –, dar eram singura care trecuse deja prin rezidența de psihiatrie. Și acum nu înțelesesem trei sferturi din ce spusese omul ăsta, om care cică vrea să moară (părea cam senin pentru planurile astea) și aude voci (dar nu le ia în seamă – o performanță specială) și e paranoid (dar nu pare să-l sperie nimeni și nimic în camera de gardă). Care va să zică primul meu pacient american era un simulant ??? Doi gândaci morți în frigider !

Dacă în România mai văzusem simulanți la Institutul Medico-Legal (de obicei, nefericiți care încercau să iasă basma curată după ce furaseră o ceapă), nu întâlnisem pe nimeni care să spună brașoave ca să intre în spital. Ce, erau

nebuni să vrea să doarmă în saloanele închise de douăzeci de paturi, cu vecinul din dreapta în delirium tremens și cu cel din stânga amenințându-te cu bătaia pentru că emiți energie negativă ? Să mănânce varza sleită din hârdaiele transportate cu căruța trasă de infirmiere de la bucătărie, pe aleile spitalului, pe sub cârdurile de ciori, fie ploaie, fie zloată ? Să împartă toaleta cu alți douăzeci de oameni (dacă nu-s doi într-un pat), mulți incontinenți de la cocteilul de psihotrope ? Să supraviețuiască fără vânătăi, coaste rupte sau cap spart într-un salon încuiat în care nici un cadru medical nu stă de veghe peste noapte ?

E homeless, îmi rezolvă *attending*-ul nedumerirea (de asta sunt așa de tigri, nu-și pierd timpul, merg direct la miezul problemei). *E homeless, dar e posibil să fi halucinat de la cocaină. Probabil că a rămas fără bani, nu mai poate lua droguri, îl caută poliția sau, și mai rău, traficanții cărora le datorează bani.* Bun, și ce facem, îl internăm ? *Cum vrei tu.* Impresionat că m-am prins că pacientul simula, *attending*-ul îmi dă mână liberă. Îl internăm, mi se pare mental că vrea cineva la balamuc.

La șapte dimineața, când ies din șut, dau o raită până sus, pe secția de adicții, să văd ce servicii hoteliere oferă stabilimentul. Tocmai au adus micul dejun și pacienții aleg între cârnăciori, omlete, clătite, vafe, cinci feluri de dulcețuri, trei de cereale, suc de portocale sau de mere, salată de fructe, cafea fără cofeină. Ridicol. În apartamentul meu alb, toată mâncarea se rezumă la o bară de cereale și o cutie de lapte. Mai departe, rezerve cu un singur pat, chiar dacă patul e destul de spartan (ca să nu se poată spânzura nimeni de el). Șase băi la treizeci de oameni, provizie de prosoape și șampoane la liber. O cameră cu mașini de spălat haine, dacă vor să fie mai curați. Altă cameră, bibliotecă. Trei televizoare. E vremea să mă duc acasă și să citesc mai serios despre tehnicile de depistare a simulării, că și

eu aș fi jucat cartea asta în locul primului meu pacient american.

Lunile petrecute în camera de gardă s-au dovedit minunate. Clinicienii și asistentele m-au învățat accentul de Pittsburgh și mi-au modernizat colecția prăfuită de înjurături anglo. Sașa mi-a povestit despre secțiile de psihiatrie legală din spitalele rusești (față de care secțiile închise din România erau sanatorii de înfrumusețare) și m-a învățat cum să beau vodcă fără să mă troscănesc rapid. Simulanții veneau câte doi-trei pe schimb – de obicei, cocainomani. Khalid, internul aterizat tocmai din Kurdistan, ne făcea baclavale și humus, și ne povestea cum se trăia în Irak printre bombe. În Moscova, evreii nu aveau voie să se înscrie la facultatea de matematică, așa că se duceau la facultățile din provincie. În Mosul, doi insurgenți sunniți au sărit în aer, luându-l cu ei pe fratele lui Khalid, polițist acuzat de colaborare cu armata americană. Mătușa lui Sașa fusese răpită pentru răscumpărare de niște interlopi. România mea părea un loc călduț, uneori zglobiu, alteori tembel, uneori exasperant, alteori șarmant, până la urmă abonat pe termen lung la o realitate mediocră, însă comprehensibilă și perfectibilă. Rusia sau Irakul miroseau a film de groază cu buget mic.

Și apoi erau *attending*-ii, marii specialiști americani. Nimeni nu încerca să-i pupe-n fund, pentru că posturile de specialiști nu erau « scoase » când și cum voiau ei, așa că toți rezidenții eram camarazi de suferință. Specialiștii chiar voiau să afle cum gândeam un caz, și nu să se asculte pe ei vorbind. Toți păreau trecuți prin Oxbridge, *Could you please see the next case ? Don't worry, I'll be right here to help if needed.* Nu a fost unul care să-și dea ochii peste cap de plictis sau grandoare, să zbiere sau să înjure rezidenții, așa cum văzusem pe

ici-pe colo în București. Formulările lor de caz erau întotdeauna precise, chiar dacă nu prea profunde. Unii aveau o onestitate incredibilă, pe care un doctor din România ar fi considerat-o sinucidere profesională. *Nu am petrecut timp suficient cu pacientul ca să mă aventurez într-o evaluare de personalitate*, a scris unul. *Este neclar pentru mine dacă pacientul este hipomanic sau hipertimic,* și-a terminat altul evaluarea. Mai târziu am încercat și eu metoda asta neosocratică – ce eliberare incredibilă să-mi declar ignoranța în piața publică ! Cât de neașteptate erau ofertele de a mă vindeca de obiceiurile românești !

Pe de altă parte, cei mai mulți *attending*-i trăiau în acest prezent hipertrofiat, divinizat în America – lucrurile vechi sunt proaste, lucrurile noi sunt bune. Psihanaliză ? Fumată și abandonată de cincizeci de ani ! Analiză tranzacțională ? La gunoi, ca un pantof la modă în urmă cu treizeci de ani. Terapii dinamice scurte ? Un șlagăr ofilit. Logoterapia ? Ah, ifose europene, niciodată verificate într-un *randomized trial. Dar vreau și eu, doamnelor și domnilor ! Vreau să trec și eu prin toate « ifosele » astea și să-mi dau apoi cu părerea, relaxată și iluminată !* Eu nu apucasem să scâlciez pantofii ieșiți din modă, ci doar, în toți anii rezidenței românești, văzusem într-o vitrină telescopată o prezentare strălucită a teoriilor în vremea lor de glorie. În buna tradiție a judecăților rapide și mârlănești, i-am etichetat « încuiați ». Dar, după o lună, am aflat că Olaf Jacobs lucrase cu școala de la Palo Alto, că Charlie Mansour făcuse douăzeci de ani de psihanaliză și avea cabinet privat, în care pacienții plăteau trei sute de dolari pe oră pentru o terapie « fumată și abandonată », că Dan Kupfer era membru al societății de analiză jungiană. Am aflat toate astea de la clinicieni, pentru că experții aceștia americani se purtau ca niște aristocrați pentru care este de prost gust să-și etaleze averea.

În România, specialiștii veneau în anii nouăzeci în sortimente mai simple și mai brutale. Cel mai ușor de depistat și mai greu de evitat erau *Ceșcanii, frații lui Ceașcă*, dictatori de buzunar, cei care nu « spuneau » nimic și te munceau ca pe o gloabă, cei care își trăgeau seva din jocuri de putere (cu noi pe post de culegători de bumbac), cei care își păstrau tainele meseriei ca pe un patent prețios, dar te trimiteau pe tine, rezident, să scrii toate foile, să faci toate externările, să alergi după toate testele, după care își luau doza de plăcere zilnică strivindu-te sub pantof, arătându-ți cât ești de prost, de necitit, de moale, de superficial, de imposibil de recuperat. Apoi erau *Coloneii*, cei care nu « spuneau » nimic și te tratau ca pe o umbră – își făceau singuri treaba și nu voiau decât să nu stai în calea lor, să nu le deranjezi aranjamentele cu bolnavii. Un mister plana în jurul lor – poate erau deștepți, poate erau geniali, poate erau niște cioflingari, dar nu aveam cum să știm, iar asistentele ne sfătuiau doar să-i lăsăm naibii în pace. Și apoi, glorie a medicinii românești, cauza finală a supraviețuirii bolnavilor în condițiile mizere ale sistemului sanitar, motivul pentru care nu deveniserăm niște criminali cu diplomă – *apostolii*. Apostolii erau cei care « spuneau », care pasau ce știau, gândindu-se că noi o să-i tratăm pe ei și familiile lor când va veni timpul, care își rupeau din program să-ți arate un examen neurologic sau un interviu cu un pacient psihotic, care le împrumutau rezidenților cărți rare și îi luau cu ei la conferințe. Erau cei care îți spuneau fără teamă de ce a ajuns profesor alde Ionescu (frate-său fusese general de Securitate) sau conferențiar nea Popescu (a luat-o de nevastă pe fata profesorului Iliescu). Erau cel mai ușor de recunoscut pentru că umblau de obicei cu o turmă de rezidenți după ei, pe când ceilalți aveau câte unul-doi nefericiți care nu știau ce scheme să mai practice ca să se transfere la un loc cu turma. Dar, indiferent de tip, ierarhia era brutală, opinia șefului de necontestat, teo-

riile răsuflate dar aprig argumentate, tratamentele arhaice, critica inacceptabilă. În general, trăiam într-o prăfuială colosală, visând la formări serioase în fel și fel de terapii, de la psihanaliză și terapie cognitivă la chestii cu nume deștepte și exotice, ca analiză tranzacțională sau programare neurolingvistică.

În Pittsburgh, pentru prima dată în viață aveam cont în bancă și bani în cont. Am început să car sacoșe cu mâncare până am umplut frigiderul și rafturile din bucătărie, pe urmă le-am îngrămădit și prin dulapurile din dormitor, să nu rămân fără, dacă vine raționalizarea. La începutul lui septembrie, de Ziua Muncii (că doar statul ăsta capitalist până în măduva oaselor nu o să sărbătorească 1 Mai în același timp cu socialiștii europeni), Soso, Radu și pruncii au venit să mă ajute să mobilez apartamentul cel alb, care până atunci rămăsese gol ca un cub din Matrix. Plonjată în altă lume, simțeam că învăț mult mai mult despre ea dacă nu pun prea multe obiecte în jur. Covoarele, fotoliile, cărțile, televizoarele, toate ar fi atenuat pumnii culturali pe care îi primeam zilnic în America.

De ce spuneau mereu americanii « *interesting* » când nu-i interesa ceva ?

De ce nu erau oameni pe stradă ?

De ce era pâinea dulce și moale ca o budincă ?

Unde se ascund intelectualii lor ?

De ce porțiile de mâncare la restaurant sunt enorme ?

De ce nu trage nimeni chiulul ?

Ce e cu gândirea asta « pozitivă » ?

De ce aleargă prin parcuri ca apucații în timpul liber, fie ploaie, fie vânt ?

De ce nu înjură în gura mare când întârzie autobuzul ?

Cum de au dinții așa de albi și de aliniați ?

De ce vin la muncă femei cu copii de două luni ?

De ce sunt atât de mulți grași și de ce poartă haine așa de strâmte ?

De ce merg pe stradă cu stacane uriașe pline cu gheață și sorb mereu din paie de parcă s-ar deshidrata mintenaș ?

De ce numesc « cafea » spălătura aia de ciorapi ?

Cum pot să asculte până la capăt vreo tâmpenie și apoi să spună calm și ferm *mă tem că nu sunt de acord cu ce ai spus* ?

Soso s-a uitat la lista de întrebări și mi-a zis *Îți trebuie o mașină. America este de neînțeles fără mașină.* În România, gluma mea de salariu de rezident din anii nouăzeci îmi ajungea să cumpăr de mâncare două săptămâni, după care trăiam pe spinarea mamei. În America, Soso și Radu mi-au găsit o Mazda 626 la mâna a doua pe care am luat-o cu banii jos după trei luni de serviciu. M-au învățat cum să parchez paralel ca să iau examenul de șofer și au plecat înapoi în zona lor defavorizată.

Stea de cinema, în mașină argintie, cu aer condiționat și o duzină de butoane misterioase, mă pregăteam să trăiesc o viață ca-n filme, că doar ce altceva puteam să-mi imaginez ?

Parchez la spital, mă grăbesc la camera de gardă, mândră de parcă eu aș fi construit mașina aia. Abia apuc să spun ce-am făcut, că asistentul-șef, un Arnold Schwarzenegger cu tresăriri de Ku Klux Klan, tare în predici despre lenevia negrilor și binecuvântarea puștilor, începe cu întrebări *putere, cilindri, injectoare*, chestii pentru care credeam că trebuie să te duci la școală ca să le știi. Aiurea ! Toți bărbații din camera de gardă, de la omul de serviciu până la *attending*, s-au trezit parcă din somn, mi-au luat mașina la refec, apoi au trecut la alte douăzeci de tipuri, dovedind o înțelegere atât de adâncă a motoarelor, bujiilor și uzurii carburatorului, încât pricepeam acum cu ce își umpleau ei timpul de se uitau la mine cu ochi goi de fiecare dată când le aruncam

momeală câte o referință culturală de acasă, doar-doar voi prinde un pește.

Cu mașina am pescuit cu dinamită – au ieșit toți cu burțile în sus.

Schwarzie avea un Hummer, *attending*-ul vorbea despre nu știu ce Porsche, clinicienii să încăieraseră pe care-e-mai-bună Honda sau Toyota, Sașa visa la un Audi TT, iar Khalid credea că un Range Rover îl va face american. Zdrobită de atâta cunoaștere, la sfârșitul gărzii am plecat să-mi oblojesc mașina, speriată că s-o fi supărat de umilința suferită.

Și – oftică majoră.

Un pic de cârâială metalică, apoi zgomotul acela sinistru de motor pe moarte, plat, fără crescendo, asemănător discursului găinilor din curtea lui tanti Adina, apoi tăcere. Mă întorc deznădăjduită la camera de gardă. Ca un comando SEAL, ies toți experții în parcare, chinuie motorul (cân-cân, puf, pa), deschid capota, unul se târăște sub mașină, până la urmă Schwarzie declară autoritar *S-a stricat cutia de viteze. Ai garanție ?.* Am niște hârtii. Se uită pe ele. *Ai noroc, ți-au dat un an garanție pentru motor și transmisie. Sună-i și întreabă-i unde poți să schimbi cutia de viteze.* Mă întorc iarăși în spital, că nu vreau să fac asta singură din apartamentul meu pierdut în spațiu. Vânzătorul, foarte amabil, mă întreabă ce mai fac, dacă îmi place toamna, dacă m-am obișnuit cu America (asta în ultimele șapte zile de când nu l-am văzut). Cutia de viteze ? Era perfectă ! Nu, nici vorbă să plătească el ca să o schimb, probabil că am stricat-o eu cu obiceiurile mele exotice de a conduce o mașină. Poate să-mi recomande câțiva mecanici extraordinari care să o repare (pe socoteala mea, *of course*). Îl pusesem pe speaker, gândindu-mă că, dacă nu o să înțeleg ceva, Schwarzie și clinicienii or să descifreze unde să mă duc și ce să fac. Sunt gata să închei conversația, recunoscătoare vânzătorului pentru lista de mecanici și pentru politețea lui vindecătoare de amintiri românești. Dar Schwarzie mă

împinge la o parte și își așază fundul musculos lângă telefon. *Dude, I'm the lady's boyfriend. The transmission is broken and she drove this car for exactly ten miles since she bought it. There is a warranty you signed, and that warranty includes the transmission. So... wait, I'm not done, don't interrupt me, that pisses me off. So, here is how I see things : either you pay for the new transmission or you don't. If you don't, we'll report you to the bureau of small business and you'll hear from my lawyer. Yeah. It's a slam dunk, dude. Come get it and fix it, while I'm still nice.*

În două ore, mașina era tractată din parcarea spitalului și, până seara, adusă înapoi cu o transmisie nou-nouță. Schwarzie și vânzătorul și-au dat mâna zâmbind, au făcut ceva glume pe socoteala femeilor la volan și eu m-am întors în apartamentul cel alb. O piatră enormă mi s-a luat de pe inimă.

Deci existau și în America găinari ! Deci se dădeau țepe și aici ! Distanța între România și America se micșorase astronomic. Țeparii vorbeau mai frumos (și făceau duș zilnic), dar mintea lor lucra la fel, și era primul tipar comun pe care îl recunoșteam. Pentru prima dată de când venisem în America, am dormit ca un bebeluș în noaptea aia.

De acum era ușor – aveam mașină, aveam prieteni, instalasem cablu și Internet (dar nu avusesem timp să-mi iau computer), îmi acopeream umerii și genunchii la serviciu, mi-am luat pantaloni de doc și saboți de muncitor, ce mai, mă integram cu o viteză cosmică !

Și, cum se întâmplă când ți-e lumea mai dragă, rotația din camera de gardă s-a terminat și m-au trimis la cele șase luni obligatorii de medicină internă. *Aici nu e spitalul de psihiatrie, aici nu e dolce vita.*

Bon, cât de nasol putea să fie ?

Păi, era cam așa : programul începea la cinci și jumătate dimineața, pentru că toți pacienții trebuiau văzuți până venea *attending*-ul la șapte. Dacă nu eram de gardă, terminam pe la opt seara, dar aveam o gardă la trei zile, ceea ce

însemna că de două ori pe săptămână începeam la cinci jumate dimineața și terminam a doua zi pe la cinci după-amiaza. Treizeci și șase de ore non-stop în spital. Apoi două zile « normale », urmate de alte treizeci și șase de ore non-stop. Sâmbăta și duminica la fel. Primeam liber douăzeci și patru de ore o dată la zece zile. Nu aveam voie să cerem concediu sau zile libere în timpul internatului. Dacă vreunul își lua concediu medical, trebuia să refacă zilele pierdute la sfârșitul rotației. Media era de o sută de ore de lucru pe săptămână. Și se pare că față de internii de chirurgie eram boieri, ei ajungeau ușor la o sută douăzeci de ore de lucru pe săptămână. Pentru comparație, în România se lucra pe principiul « niciodată până la nouă, niciodată după două », principiu care însuma douăzeci și cinci de ore pe săptămână, dat fiind că weekendul era sacru și rezidenții nu erau obligați să facă gărzi la Nr. 9.

Dar de ce ? De ce era nevoie să stea în spital o sută de ore un pârlit de intern ? Se răsturna căruța cu bolnavi în fiecare zi la poarta spitalului ? Nu erau interni de-ajuns ? Interni erau cu duiumul – mergeam în haită prin spital, chinezi și indieni, ruși și vietnamezi, americani și africani, toți înscriși la tocător. Spitalul era mereu plin, însă nu vedeam, ca în România, paturi suplimentare îngrămădite pe holuri sau bolnavi dormind doi în pat. Dar fiecare pacient avea nevoi nesfârșite și noi eram prima linie de atac. Analize, medicamente, note zilnice, telefoane la farmacia pacientului ca să verificăm dozele din ambulator, telefoane la asistenții sociali ca să aranjeze transportul la externare, telefoane la clinică pentru programarea pacientului la control după externare, întâlniri cu familia, prezentat cazul rezidentului, *fellow*-ului, *attending*-ului, consultantului de la neurologie, de la infecțioase, de la recuperare, de la cardiologie, citit printre picături despre ultimele tratamente pentru SIDA, făcut toracocenteză, paracenteză, mamaeidecenteză – noi luam totul în

plin. Sau, cum mi-a explicat un rezident de anul trei, *Sistemul este piramidal și, prin urmare, tot rahatul se scurge la bază.*

În fiecare zi mă întrebam cum de supraviețuiseră pacienții din România fără alergii verificate de trei ori, fără șapte ecografii și puncții, fără analize zilnice, cu medicamente de acasă și varză călită de la cantină. Era mortalitatea în România una dintre cele mai mari din Europa, dar la câte chestii erau trecute cu vederea, mi se părea că bolnavii ăia din București aveau o legiune de îngeri păzitori.

În prima lună m-am ținut tare. Nu aveam copii să zbiere de foame acasă, puteam să stau și până la miezul nopții, puteam să dorm în spital, ca internii de pe vremuri care trăiau tot anul în spitale. Mâncam la cantină, cafeaua era gratis, biscuiții la fel. Unde erau fițele de modă din România, hainele schimbate în fiecare zi, concursurile de stil între domnișoara doctor Ionescu și domnișoara doctor Popescu, tocurile țăcănind pe holurile spitalelor ? Uniforma albastră din bumbac indestructibil, spălată zilnic de sânge și vomă dacă e nevoie, niciodată călcată, că numai casnicele au vreme de călcat, uniforma aceea era mai eliberatoare decât meditația budistă. Nimic nu se schimba în imaginea din oglindă zi după zi, aceleași țoale albastre, aceiași adidași albi, aceeași coadă de cal, pagerul de secție pe dreapta, pagerul de gardă pe stânga, stetoscopul la gât, ciocanul de reflexe în buzunarul stâng, lanterna de reflex oculomotor în buzunarul de la piept, ecusonul prins la guler, azi și mâine și săptămâna viitoare, drumul de la aparență la esență se scurta considerabil.

În schimb, după vreo lună, pungile de sub ochi au început să se lungească. Am devenit țâfnoasă și rea. Până atunci, îi ținusem de șase celeilalte interne din grupa noastră, o chinezoaică pricăjită și înfometată, care se refugia mereu în vreun colț ca să mănânce. Acum o lăsam în plata Domnului, să o prindă rezidenții chiulind. Mă uitam la o leucogramă de două ori și tot nu vedeam că neutrofilele alea săreau peste

limită. Vorbeam cu un accent din ce în ce mai est-european – pe la trei noaptea, parcă eram femeia spion KGB din filmele cu James Bond.

Ține-te tare, și eu am trecut prin asta, mi-a spus Soso. Deci despre asta era vorba în poveștile din primul ei an în America, atunci când o sunam și vorbea cu încetinitorul, iar mama intrase la bănuieli că ia droguri ? *Hold on, it will pass, just get some sleep whenever and wherever you can,* mi-au spus rezidenții de ani mai mari. Care va să zică cele o sută de ore pe săptămână, sculatul la cinci dimineața, mersul prin ger și întuneric la ora la care restul țării sforăie, pager după pager, toate astea erau, de fapt, un ritual de inițiere ? Trebuia să dovedim că suntem capabili să avem grijă de bolnavi chiar atunci când creierul ne funcționează în regim de avarie ? Era o metodă prin care leneșii erau făcuți să abandoneze ? La urma urmei, știam câțiva românași care își luaseră valizele și se întorseseră în România după câteva luni de rezidențiat, dispuși mai curând la compromisuri cu universul fanariot al Bucureștilor decât la epuizarea din stagiile americane. Cred și eu, între douăzeci de ore de frecat menta în București, mai ales dacă babacul e doctor și te aranjează după rezidență, și o sută douăzeci de ore de sclavie în America, cine vrea să aleagă sclavia ?

Eu. Soso trecuse prin asta și nu o luase pe arătură. Toți rezidenții de ani mai mari păreau mai echilibrați decât noi, interni nervoși, nesiguri și puși pe chițăială. Atâția alți români, chinezi, indieni, americani, vietnamezi, egipteni – ce, eu eram mai proastă ? Puteam să o scot la capăt. La urma urmei, după ce i-au confiscat comuniștii pământul, bunicul a făcut trei ani la Canal și a supraviețuit. Bunica a trăit cu cancer cinci ani după ce doctorii au zis că moare în două luni. Șase luni de învățat medicină internă nu-mi strica după anii de psihiatrie din România. Doar nu aveam să mor din privare de somn.

Hmmm !

Oare ?

Cu un an în urmă, un intern din Chicago s-a urcat în mașină după gardă, a adormit și a intrat în plin în altă mașină, omorând toți pasagerii. Altul a lovit un camion și și-a fracturat zece oase. Un intern emigrant român a murit la fel în Pennsylvania. Un intern de chirurgie a adormit la stop în trafic în New York și s-a trezit doar când poliția i-a bătut în geam. Privarea de somn nu numai că mă făcea să înțeleg de ce cedase Buharin, dar putea să mă trimită *pronto* sub roțile vreunui camion. Dacă lăsam mașina acasă și mergeam cu autobuzul, puteam să prind încă o jumătate de ora de somn și niște ani de viață în plus. Dar la cinci dimineața nu vine nici un autobuz. Și eu oricum dorm prost, mă trezesc dacă-mi respiră pisica la ureche, nu pot să adorm dacă mă aștept să mă *page*-uiască cineva, stau ca huhurezul visând Alpii Bavarezi până se face dimineață. Ticălosul de Sașa se întindea pe orice birou neocupat și în două secunde sforăia.

Dar, în general, politica asta îmi părea o prostie – internii obosiți scriau ordine greșite, încurcau pacienții, înțepau în stânga în loc de dreapta, dădeau aspirină la ulcer. Spitalele plăteau pentru greșelile astea bani frumoși.

Atunci de ce ?

Argumentele de fațadă erau că « așa se călește oțelul », că pacienții au nevoie de « continuitate în îngrijiri », care va să zică ar suferi dacă nu ar vedea aceeași figură (chiar dacă din ce în ce mai obosită) zi de zi, că internatul este similar pregătirii trupelor speciale și doctorii sunt apoi capabili să-și păstreze calmul în situații de criză, că sunt atâtea de învățat în medicină, încât noii recruți trebuie călăriți non-stop, ca să le intre știința în cap.

Argumentul adevărat – banii. Spitalele foloseau forța de muncă supercalificată a internilor și a rezidenților – în fond, deja doctori, cu facultatea terminată –, pe care îi plăteau

mai prost decât pe vânzătorii de hamburgeri. Cu cât spitalele exploatau mai abitir o armată de interni și rezidenți, cu atât mai puțini specialiști trebuiau să angajeze. Bani pe procese pentru greșeli medicale contra bani pe salariile spectaculoase ale specialiștilor. Se pare că era mai profitabil să plătească daune pentru oalele sparte de internii cheauni decât să angajeze câțiva specialiști în plus.

După două luni de internat, îmi trecuse țâfna, nu mai aveam energie să mă enervez. Mă regrupasem într-o poziție fatalistă – ce-o fi o fi ! –, umblam ca un zombi pe culoare, entuziasmul învățării se transformase în încăpățânarea de a supraviețui. Acum iar nu mai înțelegeam de ce cedase Buharin – la cât eram de câine, aș fi murit cu NKVD-ul de gât.

Noaptea mergeam pe coridoarele albe ale spitalului, chemată la un pacient care vărsa sânge sau care intrase în embolie pulmonară. Partea cu trupele speciale era relativ corectă – la ora două dimineața, singura șansa a bolnavului era o reacție automată, intrată în oase. La trei, era transferat în terapie intensivă, legat la o mie de fire, dar în viață. La patru, mă întorceam, pe aceleași coridoare labirintice, la cazul următor.

Uneori mai vedeam o Mona mergând paralel cu mine pe alt coridor, alteori Mona asta venea și mă ținea de mână până ajungeam în camera de gardă sau se oprea la vreo cotitură și mângâia o potaie șchioapă, ca javra noastră comunitară din Balta Albă, sau sărea șotronul în fața mea, sau... Vorbeam cu ea, o întrebam dacă a avut timp de Skype cu mama, dacă în universul ei are vreo veste de la Dani, dacă a auzit despre planurile de pensionare ale lui Chevo, dacă are vreun banc nou din țară sau vreo bârfă politică nouă ca să mă țină trează. Nu îmi răspundea niciodată și nu apărea decât exact după opt căni de cafea și treizeci de ore de lucru non-stop. Amestecul de cafea și nesomn crea un antagonism perfect, care nu se rezolva decât în halucinații, și zău

dacă îmi păsa că o iau pe ulei, eram chiar ușurată să descopăr un spațiu, fie el și psihotic, în care nu existau reguli, ierarhii, protocoale, doze fixe pe kilogram/corp, scale de măsurat catatonia, insuficiența cardiacă, insuficiența renală, delirium tremens, întru totul o cacofonie mai uscată, mai arogantă și mai nocivă decât muzica atonală.

Într-o după-amiază, deja în primăvară târzie, Don Bachmann, rezidentul grupei noastre de interni, ne-a promis tratație la sfârșitul rotației. El urma să termine rezidențiatul și să devină baștan, noi aveam să absolvim ritualul de inițiere, visam fripturi în sânge. *Mergem să tragem la țintă*, a spus Bachmann. Așa avea să se întâmple constant ori de câte ori mă instalam confortabil într-o bucată de lume americană : se desfăcea podeaua și cădeam în altă lume. Don era frumos, brunet și deștept, venea la spital pe motocicletă și asculta *jazz fusion* la orele mici ale dimineții. Ingredientul secret care lega toate astea cu trasul la țintă promitea o mâncare mai interesantă decât visata friptură în sânge. Dar până atunci mai aveam două săptămâni.

În ultima duminică de gardă, Don m-a tras deoparte după ce tocmai vorbisem cu nefrologul care consulta una dintre noile internări.

Ce ți-a spus ?

Cine ?

Nefrologul.

Că vine pe la șase.

Ești sigură ?

Da.

M-am uitat la tine în timp ce vorbeai și dormeai.

Dormeam în timp ce vorbeam ?

Da.

În picioare ?

Da.

Bullshit. Poate aveam ochii închiși și atât.

Nu. Am venit lângă tine și ți-am luat pixul ăsta din buzunarul de la piept. E al tău ?

E al meu.

Dormeai.

Fuck. Dormeam.

Te duci și te culci. Dă-mi lista de pacienți și o să am eu grijă de ei până te trezești. O să vorbesc și cu nefrologul, să vedeam ce a zis.

Am plecat spre buncărul rezidenților. Eram impresionată de mine însămi. Poate că toate cărțile au fost citite, dar era clar că spărsesem bariere supersonice. Mai țineți minte partea cu « eu adormeam atât de greu, mă sculam la cel mai mic zgomot, mă deranja respirația pisicii etc., etc. » ? Ifose mic-burgheze ! Am adormit până să pun capul pe pernă. Când am fost trezită de niște izbituri în ușă, parcă se rupsese firul, senzație complet diferită de trezirea aceea blajină, în care reminiscențe de vis mai plutesc la suprafață câteva minute, în care există o conștiință a timpului trecut peste noapte. Partea de creier care ține cont de timpul scurs, de complicitatea vis-veghe dăduse în primire la un loc cu tot stabilimentul. M-am sculat de parcă nu dormisem și am deschis ușa în care Don lovea cu pumnii și cu picioarele.

Am crezut că ai murit. De ce nu răspunzi la pager ? La telefon ?

Și pagerul, și telefonul erau chiar lângă urechea mea, dar, cum spuneam, tot stabilimentul intrase în vacanță.

Nu am auzit nimic.

Vino, pacientul pe care l-ai internat azi-dimineață a murit.

Cum ? De ce ? Din cauza mea ? Ce-am făcut ? Ce n-am făcut ? Or să mă dea afară de la spital ? Or să mă trimită înapoi în România ?

Anevrism de arteră renală. Nu era nimic de făcut. Și eu, și nefrologul eram în cameră când a cedat.

Atunci de ce m-ai trezit ?

Ca să faci hârtiile, a râs Don. *Ești intern, faci hârtiile.*

Două săptămâni mai târziu, internatul s-a terminat. La câtă medicină învățasem în astea șase luni, puteam să-l resuscităm și pe Iisus Hristos. Don ne-a adunat pe toți *internii lui* și ne-a dus într-un loc numit Allegheny River Arsenal. Am primit căști și pistoale, Don ne-a explicat cum să armăm pistolul numai după ce suntem în poziție de tragere și cum să ochim drept în mijlocul pieptului. Ne explica lucruri simple ca unor idioți, simplifica lucrurile complicate, ca să pară o joacă de copii, și apoi aștepta performanță de campioni – ceva tipic american. Bărbații au făcut pariuri care din ei câștigă – cel mai bun lua câte douăzeci de dolari de la fiecare, eram cinci, era o avere ! Chinezoaica s-a uitat la pistolul pe care i-l pusese Don în mâini ca la un tel de bătut sufleul. Am văzut-o cum închide ochii când trage. M-am uitat la țintă.

De când ajunsesem în America era un du-te-vino continuu în capul meu. Oamenii se poartă aici așa. În România făceau altfel. Aici toți citesc tâmpenii și sunt mândri de asta. În România ne rușinam unul pe altul dacă scăpasem vreun autor din canonul clasic. Șoferii conduc aici cu încetinitorul, dar numai până ies pe autostradă, când parcă îi pișcă deodată strechea. În România erau toți la 220 de cum porneau mașina. Ziarele nu au aici nici o opinie, numai fapte. În România pierdeai urma faptei pentru care se scriau zece opinii. Pâinea are o crustă moale și scârboasă, în România îți rupeai dinții în ea de crustă caldă și crocantă. Zăpada cade aici într-o dungă, în România se așeza la nouăzeci de grade fix. Cafeaua. Tele-evangheliștii. Prieteniile făcute greu și rupte repede în America. Prietenii de o viață de acasă.

Acolo era așa, aici este pe dincolo, aici sus, acolo jos, aici nord, acolo sud – dihotomii nesfârșite guvernând totul de la mare la mic, o viață prinsă în capcana unui fractal carnivor, și eu când oftând nostalgic la gândul mirosului de fân de la mamaie, când oftând ușurată la gândul frățiorilor lui

Ceașcă. Atâta energie era absorbită de oglinda asta paralelă, încât o viață întreagă putea fi irosită într-un sport mental fără ieșire. Pășind într-o țară străină, un emigrant timorat de o realitate care a trecut pe lângă imaginația lui ca rapidul pe lângă marfar își deschide un joc video personal, pe care îl cară după el prin viață ca pe o a patra dimensiune, o dimensiune secretă și necruțătoare, atașată fiecărui lucru, fiecărei persoane, fiecărui miros. Cum scap ? Să scap ?

Cineva trebuia pedepsit pentru ambuscada asta ignobilă. Cu cine să încep ? Cu tovarășul Iliescu ? Mai înainte ? Cu tovarășul Stalin ? Cu Suleiman Magnificul ? Cu Meșterul Manole ? Mi-am făcut o listă în cap și am trecut tacticos prin ea cu fiecare țintă. În două ore am câștigat două sute de dolari, cu care am dus toată gașca la fripturi în sânge.

5. Despre vederea în tunel

Oarbă în America, *la moara cu sclavi*, munceam zi de vară până-n seară, cu capul în cărți și cu mintea amorțită de șocul Lumii Noi.

Trăiam în deșertul postindustrial al Pittsburghului, printre clădiri rămase de pe vremea când orașul era Reșița Americii, când se spunea că sângele rușilor și oțelul Pittsburghului i-au terminat pe germani în al doilea război mondial, când orașul, urât și afumat, împrăștia în jur o forță brută, implacabilă, forjată din cel mai crud capitalism. Într-una dintre suburbiile muncitorești ale orașului există un monument închinat muncitorilor oțelari greviști împușcați de trupele armatei americane în 1892 la cererea suavilor domni Carnegie și Frick, domni care mai apoi au vrut să-și spele păcatele cumpărând artă, construind muzee și donând milioane universităților locale. Urmașii domnilor Carnegie și Frick, mai sofisticați și mai puțin atașați de oraș, nu au mai pus tunul pe sindicate, ci, supărați că profiturile lor nu mai cresc astronomic și temându-se să nu ajungă la mâna sindicatelor, *ca în cuibul socialist din Europa de Vest* (da, da, *de Vest*), au închis în 1982 minele orașului și au transferat liniile de asamblare ale oțelăriilor în locuri mai ieftine – Mexic, Chile, Bolivia. Sindicaliștii s-au trezit șomeri, Pittsburghul s-a prăbușit într-o recesiune fără precedent, tinerii au fugit stoluri, orașul a fost la un pas de dezintegrare. Pentru următorii cincisprezece ani, Pittsburghul a devenit un oraș-fantomă,

cu clădiri abandonate, cartiere în ruină, case cu acoperișuri prăbușite și ferestre bătute în cartoane.

A rămas doar nucleul dur al Universității. Și de acolo fostul oraș-mușchi a fost, treptat-treptat, reinventat de creierul său. La începutul anilor 2000 deja se vedeau schițele noilor brațe și un set nou de plămâni fără silicoză. Pittsburghul devenea un oraș științifico-fantastic, orașul roboților și cercetării medicale, clădind laboratoare în care se construiau valve cardiace din țesut uman crescut în eprubetă și membre robotice manipulate cu gândul prin inserția unei interfețe computerizate în cortexul motor. Curat Star Trek ! Încet-încet, clădirile abandonate au fost demolate sau refăcute pe ici-pe colo, tinerii s-au întors, Google s-a așezat în oraș, orchestra simfonică a redevenit una dintre cele mai bune din America, restaurante cu bucătărie franceză, belgiană, spaniolă, panasiatică, moleculară (așteptăm ciorba cuantică), toate au apărut precum ciupercile după ploaie. Renașterea este mult mai lentă decât implozia din anii optzeci și multe cartiere sunt încă în ruină – inginerii viitorului trec în mașinile lor hibride pe lângă dărâmături, loturi goale de parcări, case dărăpănate, toate ca niște bube vechi, necicatrizate pe o față de curând siliconată.

Dar eu nu vedeam nimic. Campusul supraviețuise în mare parte fără răni, cartierele universitare erau pline de vile și parcuri. Orașul abia se dezmorțea când am venit. Habar nu aveam de catastrofa istorică prin care abia trecuse. Umblam prin el ca printr-o schiță desenată în grabă, mergând pe un fir de asfalt, trecând pe lângă case și magazine de parcă ar fi fost doar prelate pictate care-i făceau publicitate unui oraș bun de imigrat – priviți, duduia doctor, ce castani înfloriți, ce case idilice, ce brutărie ca-n Eckbolsheim, ce gazon gras și verde ! În mintea mea nici nu conta dacă orașul are istorie, dacă se transformă, dacă trăiește. Conta doar că nu era Bucureștiul. Străzile nu aveau gropi, auto-

buzele erau încălzite iarna, șoferii îmi făceau semn să trec strada, nu să mă duc la strămoși, puteam să vin prin cartierul evreiesc la miezul nopții fără frică, *da* era *da* și *nu* era *nu*, nu săream mese ca să plătesc întreținerea și biblioteca spitalului avea toate revistele lumii, plus ediții originale din Bleuler sau Minkowski.

Mărirea, căderea și reinventarea Pittsburghului compun un scenariu biblic drag inimilor americane. Este adevărat că pentru fiecare Pittsburgh există zece alte orașe care s-au prăbușit și nu s-au mai ridicat de la pământ, dar, spre deosebire de esticii Europei, care zăbovesc filosofic pe lângă damnați și ratați, antrenându-se în discursuri dostoievskiene despre savoarea căderii *cu capul în jos și cu picioarele în sus*, care scormonesc frenetic în ratare, așteptându-se să găsească acolo sămânța supraviețuirii și mâna lui Dumnezeu, americanii privesc căderea cu o oarecare melancolie jenată, cu dezamăgirea ușor dezgustată a profesorului pentru un elev care s-a ratat doar pentru că a cedat prea repede. Pentru ei, speranța e tot în mișcarea pe verticală, dar nu în mărire și cădere, ci în capitolul trei, în ridicare și renaștere. Spre deosebire de ruși, americanii au citit Noul Testament până la capăt.

Oarbă eram printre americani, pe care nu știam cum să-i citesc. Acasă știam după cum se uita un om la mine încotro o să bată discuția – se uita de sus, de jos, mai oblic sau mai șmecher. Apoi știam cum miros cei care merg cu metroul sau cu autobuzul față de cei care ies din mașina personală dotată cu un deodorant grețos, cum miros hainele celor care stau la garsonieră confort trei față de cei care au balcon. Mâinile aveau romanul lor, dinții tot așa. Până deschideau gura, deja calibram palierul de pe care veneau și surprizele erau rare. După care apăreau cele mai bogate informații, dar nu din ce voiau ei să aud, ci din accent și din pletora de « *deci* » și « *vorbim despre* » și « *păi* » și « *super* »

și « *auzi* » și « *nașpa* » și trei adjective fără nici un substantiv și din greșelile gramaticale (mare deosebire între greșelile unui absolvent de școală profesională din Târgu Frumos și greșelile unui absolvent de la Institutul de Construcții). Ca să nu mai pun la socoteală hainele pe care le purtau, cărțile cu care se mândreau, filmele pe care le pomeneau, ziarele pe care le cumpărau. Credeți-mă că dilematicul avea alte angoase, altă gramatică și alte așteptări de la psihiatru decât clienții energoterapeuților sau pacientele de la APACA pe care le-am consultat în ultimii doi ani înainte de a ajunge la Pittsburgh.

Iar aici ? *Tabula rasa* ! În afara homeleșilor și a unora dintre imigranți, toți miroseau la fel, adică nu miroseau. În plus, puțini se parfumau – femei sau bărbați –, având grijă de eventualele sensibilități olfactive ale celor din jur, așa că am pierdut altă sursă de informații (tipa mirosind a *Angel* vine din altă zonă decât cocoana în *Cerruti 1881*). Hainele ! Toți se îmbrăcau la fel, în uniforme profesionale. Muncitorii în blugi, bancherii în costum și, la mijloc, tot restul lumii în pantaloni de doc. Și femeile tot în pantaloni. Toți aveau dinții albi și lucioși. În primul an nu înțelegeam nici un accent și, în afară de cele mai rudimentare greșeli gramaticale, nu vedeam nici o deosebire între un absolvent de colegiu și unul care a rămas repetent în liceu.

Agnosia culturală era îngroșată de confuzii prozodice. Accentul pus adesea pe silaba penultimă în română se regăsește în engleza britanică frecvent pe ultima silabă, regulă pe care americanii au ignorat-o și au mutat accentul pe prima silabă, zăpăcindu-i pe cei care, asemenea mie, au crescut cu engleza britanică. Engleza învățată de mine păstra aceleași intonații ca și româna atunci când vorbitorul adăuga un strat emoțional : frecvențe mai înalte spre finalul propoziției, transferarea accentului prozodic și tot așa. Pentru bucurie sau supărare, americanii urmau aceeași regulă, doar că lim-

bajul își schimba calitățile prozodice mult mai târziu : românii încep să zbiere de la un nivel 2-3 de supărare, americanii abia de la 6-7. De obicei, între vorbă și faptă e un interval mult mai lung în română (ne înjurăm voinicește mult și bine până sărim la bătaie), pe când, dacă un american zbiară la tine, confruntarea fizică e foarte aproape – informație vitală într-o țară în care armele de foc sunt la liber.

Cu emoțiile simple mă mai descurcam, dar în chestii mai rafinate, ca sarcasmul și ironia, eram perfect oarbă, mai ales dacă vorbitorul era negru sau vreun alt amețit ca mine, venit de peste mări și țări. Îmi amintesc cum am supărat o asistentă neagră în prima lună intrând în lift și instalându-mă prea aproape de ea. Spațiul personal era mult mai important pentru ea decât pentru mine, copil înghesuit în troleibuzul 79. *Well, excuse me*, a zis (ulterior, mi-am dat seama că s-a și umflat un pic, fenomen colosal, pe care lipsa de pene îl face delicios de misterios). *You are fine, don't worry,* i-am răspuns eu tălâmbă. Atunci s-a holbat la mine, mai întâi convinsă că îmi bat joc de ea (impulsul explicațiilor paranoice este dintre cele mai vechi și rudimentare metacogniții), apoi mi-a văzut numele pe ecuson și a început să râdă, *God bless you, my child !*

Dar cea mai frustrantă orbire era legată de colegii mei. Măcar oamenilor de pe stradă sau pacienților le mai simțeam câte un colț, le mai pipăiam câte o falie. Colegii mei, care se dădeau transparenți ca aerul, erau opaci ca șorțurile de plumb din radiologie. Nu înțelegeam de ce Amy aducea mereu prăjituri (voia să-l cucerească pe Jason, dar așa ?, ca la grădiniță ?), de ce Tim rămânea calm chiar când spunea că e nervos (marijuana – am aflat mai târziu), de ce Petra găsea totul *interesting* (avea un creier de curcă și aceeași simplă dar perpetuă uimire în fața vieții), de ce Dan era obsedat de jocuri video (la treizeci de ani ???), de ce Amina era prietenă cu Sarah când prima era o egipteancă snoabă și cealaltă o evanghelistă plină de umor (erau amândouă vir-

gine și făceau front comun până la nuntă – nuntă pentru care totul era pregătit, doar că nu găsiseră încă ginerei dispuși la o asemenea aventură medievală – *how far have we come...*). Era o ruptură între motivație și comportament sau, și mai rău, o legătură ridicolă, infantilă, pe care o ignoram din start, că doar doftorii ăștia erau oameni în toată firea, capabili să înțeleagă motivații psihologice complexe și interacțiuni farmacologice mortale, nu mi-ar fi trecut prin cap că viața lor era dictată de atașamente arhaice, adicții stupefiante sau jocuri de seducție puerile. Un homo postsovieticus ca Sașa sau kurdul Khalid erau mai ușor de citit decât americanii, deși în cazul lui Khalid era destul de clar că, mergând prea departe, voi da cu capul de zidul Coranului. Singurul american mai transparent era Jason, dar Jason avea aproape patruzeci de ani, trecuse prin primul război din Irak, făcuse un doctorat în Husserl și apoi, dându-și seama că nu e trai cu filosofia în America, s-a apucat de medicină. Imersiunea în opaca fenomenologie continentală îl făcuse oarecum mai transparent – ironie a contagiunilor culturale. Însă și Jason avea misterul lui – care român în toate mințile și-ar fi schimbat neforțat atât de dramatic viața ? Poate câte unul pe ici-pe colo, dar, în anii optzeci-nouăzeci, de cele mai multe ori soldatul rămânea în armată, doctorul în spital și filosoful în capul lui. America, în schimb, e plină de Jasoni dispuși să-și testeze roțile pe cele mai neîncercate drumuri. Pentru că viața nu e un concurs de supraviețuire, spun ei, e ba un cadou, ba o aventură, ba o provocare – ce mai, e o lozincă *new age*, o floare parfumată la o ureche răsfățată.

Ochii au început să mi se deschidă încet-încet în al doilea an, mai cu ajutor de la Soso, mai dând-o singură în bară, mai vorbind cu românii din oraș. Și apoi mi s-au deschis larg în anul trei de rezidențiat, când Amina a propus să începem un *process group*, adică un grup terapeutic doar pentru rezidenții clasei noastre. Ideea era să « decompresăm », adică

să bârfim pe rupte despre rotații și *attending*-i și viața groaznică de rezident, și eventual să găsim câte o interpretare mai serioasă, poate chiar analitică, la toate cele prin care treceam.

În prima lună am refuzat să merg. Ce viață groaznică ? Ce bârfă ? Ia să se ducă dumnealor frumos în schimb de experiență în România și să se plângă după aia că doctorul Smith nu a fost suficient de respectuos cu bietul rezident sau că nu sunt destule opțiuni de *moonlighting* (adică muncă suplimentară pentru bani frumoși) sau că mâncarea de la cantină nu are suficiente opțiuni sănătoase (adică barul de salate nu era organic, nu avea *kale* și *boy chok*, iar sfecla roșie era răscoaptă) sau că birourile noastre (fiecare rezident cu biroul și computerul lui personal !) sunt prea mici, au vedere spre parcare sau limbrici în pereți !

Vino, o să afli multe despre mulți, mi-a zis Jason după vreo lună.

Ești proastă, am aflat tot despre cine cu cine se culcă, mi-a zis Sașa (prietenia cu un rus are marele avantaj că nu trebuie niciodată să te întrebi ce a vrut, de fapt, să spună).

OK, joi după-amiaza, de la cinci la șase, ne adunam în formație aproape completă. Khalid nu a mai venit după primele șase întâlniri, un an mai târziu mi-a spus că s-a speriat când a văzut cu câtă libertate își criticau americanii șefii. S-a gândit că, până la urmă, cineva o să ne toarne la direcție, el o să-și piardă locul de muncă și o să fie trimis înapoi în Irak. Nu i-a dat prin cap că direcția știa perfect ce facem, că doar nu eram primul grup terapeutic de rezidenți, dar era mulțumită că ne ventilăm nemulțumirile în grup și nu dăm interviuri prin ziare despre sclavia medicilor în pregătire, cum făcuseră alți rezidenți din New York sau Chicago. Și, uite așa, am aflat și eu cine cu cine sau cu cine de ce nu. Când Tim s-a plâns că hamburgerii vegetarieni nu sunt destul de zemoși, am spus că vreau și eu să comande cantina mici și cabanos măcar de 1 Decembrie. Când Sarah a mârâit

despre cât de mizerabil este să conduci iarna prin zăpadă, le-am povestit cum era cu weekendurile cu soț și fără soț. Atunci Jason, care părea amuzat de fiecare dată când aveam ceva de zis, nu s-a putut abține, *Mona, it's good to remind us that it can be worse, but it's no shame to want more...*

Șase luni mai târziu, aproape de sfârșitul orei, Amina ne-a rugat să mai rămânem *câteva minute* pentru că are nevoie de ajutor.

Știți că în ultimele două luni am ieșit cu Tarek...

Știm, am primit *regular updates.* Respectivul era *attending* în spital și ne simțeam toți ca în *Grey's Anatomy*, mai puțin partea cu sexul, despre care Amina a refuzat să vorbească.

Aveam mari speranțe. Voiam să-l prezint părinților mei.

Verbul la trecut însemna că se terminase ceva ce nici nu prea începuse.

Duminica trecută m-a adus acasă și, în mașină, în fața blocului, mi-a spus că ar fi bine să rămânem prieteni.

L-am văzut pe Jason că se uită la mine aproape zâmbind. Alt zmeu, de data asta unul coborât din scandinavi, înalt și lat, mustață blondă, blând diversionistă, de fapt, genul ucigaș fără efort, împachetat în nepăsarea supremă a marilor exportatori de feromoni.

Dintr-o dată ! Fără vreun avertisment ! Totul era perfect.

S-a terminat – lacrimi, durere, bubiță narcisică, șase săptămâni până la vindecare dacă nu s-a culcat cu el. Apoi altă încercare – lacrimi, durere, cade coaja în șase săptămâni. Și tot așa – era a patra, a cincea oară ? Amina nu voia să audă de compulsie la repetiție și nici de sfaturile noastre să intre în terapie cât timp ni se oferea aproape pe gratis.

Am sunat-o pe sora lui... Voiam să înțeleg... Am aflat că a fost însurat trei luni acum cinci ani... Trei luni ! Am sunat-o pe fosta nevastă... Mi-a spus că, imediat după luna de miere, ea a fugit înapoi

la părinții ei pentru că l-a găsit pe Tarek în pat cu altcineva. Cu unul dintre studenții lui.

Haoleu, mânca-ți-aș fața de fată mare, cu ochii ăia mari și curați, chestia devine interesantă ! Kali, zeița neagră a răzbunării !

M-am gândit și m-am tot gândit și cred că e de datoria mea să-l raportez. Un asemenea om nu poate fi profesor universitar.

Deci așa, care va să zică ! Până atunci ne tot învârtiserăm ca elicopterele pe deasupra casei Amina și casei Tim și casei Mona, iar acum, deodată, acoperișul casei Amina se desfăcea și puteam să vedem covoarele din sufragerie și hârtia igienică din baie și, mai ales, cuțitele bine ascuțite din bucătărie. Săracul Tarek !

Am încercat noi să-i explicăm Aminei că nu o să ajungă nicăieri cu povestea asta, exceptând cazul în care studentul respectiv (acum, probabil, deja doctor plin) o să accepte să facă o plângere formală.

Nu vrea !

Deci l-a găsit deja ! În patru zile, Amina a dat de fosta soție și de fostul amant.

Tarek spunea că fosta soție e nebună și că s-au despărțit pentru că el a descoperit după nuntă că ea era borderline.

Hmmm... Asta miroase a cioară vopsită. Acuzație tipică de psihiatru – cine altcineva poate să verifice un diagnostic de *borderline* ? Și s-a trezit brusc după nuntă că până atunci, vezi Doamne, și-a ascuns diagnosticul sub pernă !

Deh, fiecare profesie cu tarele ei – psihiatrii au o manieră artizanală dar foarte eficace de a se insulta, asemenea karatiștilor, care știu perfect cum să lovească în punctul cel mai slab al adversarului. « Este un anal incorigibil », « are un narcisism carnivor, dar fragil », « n-a rămas decât supraeul din tine », « trăiești în proiecții » și tot așa încă două volume, să te ferească Dumnezeu.

Între timp, zeița Kali nu se lasă :

Dar eu cred că, dacă studentul ăsta e forțat să dea o declarație în fața comitetului de disciplină al universității, nu o să mintă. O să fie obligat să spună adevărul.

Amina, dragă, a început Jason, cu vocea pe care o folosea când pacientul îi spunea că e mort de anul trecut, *poate că Tarek a făcut ce spune fosta lui nevastă, dar nici studentul, nici fosta nu par să fie dispuși să-l reclame. Cea care vrea să-l reclame este o rezidentă pe care a scos-o la cină de trei ori și atât. Universitatea o să fie obligată să ancheteze, dar mi-e teamă că singura care o să iasă prost din chestia asta vei fi tu.*

Spui asta pentru că îl placi pe el !

Tu și proiecțiile tale necontrolate ! Dragă, mie îmi place altcineva.

Lovită în plex, Amina a tăcut. Dar plângerea tot a făcut-o, obligând universitatea să deschidă o anchetă oficială. A ieșit chiar un scandal pe cinste, deși nimeni în afară de Amina nu a venit să-l reclame pe *attending*-ul dezonorat. Amina a fost chemată la un interviu formal cu o comisie a decanatului, alcătuită numai din femei, trei profesoare și două avocate. Ne-a rugat să mergem cu ea, *să o sprijinim moral.* Americanii (cu excepția lui Sarah, prietena ei întru virginitate) au refuzat să meargă, dovadă că națiunea asta e mai rezistentă la *bullshit* decât pare. Sașa și cu mine ne-am dus din curiozitate – auzisem atâtea povești despre cariere terminate din cauza unei *relații nepotrivite* (ca să nu mai vorbim de hărțuire sexuală), că voiam să vedem cum se hrănește monstrul. Sașa nu a pierdut ocazia să amintească de procesele-spectacol din '37-'38.

Cele cinci anchetatoare au chestionat-o pe rând pe Amina despre relația ei cu Tarek.

Was he ever in a position to decide on your professional performance ?

No.

Did he promise to marry you ?

No.

Did he threaten you ?

No.

Did he imply your education will have to suffer if you do not date him ?

No.

Did you have sex ?

No (jur că am văzut cum li s-au înțepenit spinările când au auzit răspunsul – nu tu sex, nu tu relație ierarhică ! Tarek ăsta nu a fost nici o zi *attending*-ul Aminei, a avut doar neșansa să lucreze în același spital cu ea). Așa cum anticipase Jason, nimic din ce auzise Amina de la fosta și de la fostul nu a contat. În schimb, vreo zece studenți au scris declarații de sprijin pentru *integritatea morală* a lui Tarek.

Ați crede că lucrurile s-au terminat cu bine pentru năpăstuitul *attending*. Nu chiar. Scandalul făcut de Amina a fost atât de mare, încât decanul a hotărât că nu este înțelept să-l lase să mai predea – nu de alta, dar universitatea ar fi plătit sume uriașe dacă un alt student ajungea în patul lui Tarek și pe urmă se hotăra să facă reclamație de abuz. Așa că *attending*-ului i s-au luat toate cursurile și a fost trimis să lucreze la căminele de bătrâni. Tarek nu s-a lăsat mai prejos, a dat în judecată universitatea pentru încălcarea contractului (el semnase pentru post de medic *și* profesor), a primit câteva sute de mii de dolari despăgubire, și-a luat mobila și s-a mutat la Boston.

Iar eu am rămas cu impresia că m-a lovit un tren.

Dragă Amina, vreau să-ți povestesc ceva. Eram în România, abia mă întorsesem din Franța. De ce m-am întors ? Mama plângea să mă întorc, că Soso pleacă în America și ea rămâne singură. Zénon nu mi-a spus să rămân, *dar, dacă eu*

vreau, ne căsătorim ca să stau în Franța. M-am întors. Cum era să mă mărit – *dacă vreau* – pentru un pașaport ?!

În sfârșit, acum eram rezidentă în România, abia începusem, pe rezidenți nu-i băga nimeni în seamă decât ca să-i dea la o parte. Când îți vine să plângi că șeful de pe psihoze *nu te respectă ca pe un viitor coleg*, nu ar strica să te teleportezi la București, circa 1994. Se terminase cu speranța nebună că ne vom da de trei ori peste cap și lumea se va schimba, Elveția o să scrie pe noi. Deșertul dinainte de '89 se preschimbase într-o mocirlă nesfârșită și atât de adâncă, încât și cei mai naivi vorbeau acum de *zece-douăzeci de ani* până se transformă « în marmură cărămizile de bălegar ». Până una-alta, cărămizile se topiseră și înotam cu toții în rahat.

Rămăseserăm doar mama și cu mine. Soso tocase toate economiile familiei cu examenele americane și drumul peste Ocean, iar acum era pe altă planetă, în New York. Mama era la școală sau la biserică, făcând pomeni peste pomeni pentru sufletul lui tata. Eu – la spital, în prima rotație la neurologie. După câteva luni, eram îngrozită că o să ajung ca specialiștii locului : grăbiți, hărtăniți, înghesuind, mai mult sau mai puțin stingheriți, plicurile cu ciubuc în buzunarele largi ale halatelor de molton, urzind intrigi împotriva unuia sau altuia pentru o treaptă mai sus pe o scară care nu ieșea din mocirlă nici măcar de un deget. Trecuseră cinci ani de la Revoluție și nimic nu se mișca în lumea medicală în afară de sforile trase la fel ca pe vremea lui Ceașcă (acum, din Pittsburgh, îmi vine să râd amar că am disperat la cinci ani de la Revoluție – de trei ori pe atât a trecut de atunci și doctorii, câți au mai rămas, sunt ținuți în aceeași servitute șantajabilă, iar pacienții, tratați după cum au norocul). Mama aduna suficient din meditații ca să trăim amândouă fără probleme, dar ce aveam să fac dacă ea se îmbolnăvea ? Cine o să devin când o să-mi deschid buzunarele ca să intre, răsfirate, plicurile bolnavilor ?

Chevo ce o să zică atunci ?

Cum rămânea cu imperativul ăla categoric ?

Încet-încet, lumea se transforma și libertatea pe care pariasem până ieri, când avusesem viitorul deschis, se schimba într-o cușcă penibilă. Mă sufocam. Bani pentru examenele americane nu puteam să am nici în douăzeci de ani. Nu ăsta era proiectul meu de viață și nu îmi crescuse încă organul cu care să mă conving că *e bine și așa.* Simțeam că viața mea de până atunci – și ar fi trebuit să fie doar un prolog sau, cel mult, actul întâi – fusese totul. Înotasem în ocean – Dani, Revoluția, mineriade, Franța, vise. Acum dădeam din mâini într-o cadă – exact, plină cu rahat ! Părea că actul unu se terminase, iar restul poveștii avea să fie un epilog lung și răsuflat, în același decor, cu variații uneori edulcorate (vreun amor – bună diversiune pentru cei prinși în capcane istorice), alteori euforice (vreo carte bună care să-mi taie respirația, niște alegeri anticipate, Iliescu la pârnaie, mai știi ?), cu zvâcniri de revoltă pe ici-pe colo, urmate de blajine filosofări despre aparențe și altruism. Ce mai, intrasem – cam devreme, e drept – într-o criză existențială tipică. Din păcate, cura banală a maternității nu mai era în cărți, iar cura profesiei, la fel de ieftină și acaparantă, părea mai curând o boală lungă și urâtă decât o soluție.

Așa că m-am decis să n-o mai lungesc. Puteam să aștept până apărea ceva literalmente oribil – judecând după cei zece ani dinainte, nu ar fi fost mult de așteptat. Dar, la vremea respectivă, m-am gândit că este de prost gust să te folosești de tracțiunea întâmplărilor nefaste. O decizie altfel rațională ar fi fost subminată de intoleranța durerii, iar mie mi se părea că o viață, chiar și una scurtă ca a mea, merita mai mult respect decât să fie distrusă de copita impulsului. Merita să fie dinamitată cu grijă și rasă fără urmă.

Jason ar fi zis că eram un copil care citise prea mult și trăise prea puțin.

Într-o zi, după vreo șase luni de rumegat temeinic, mi-am scris o rețetă de amitriptilină, fenobarbital și levomepromazin. Știu că nu ești tu prea tare la farmacologie, dar știi totuși destul : era un cocteil perfect. Fenobarbitalul urma să mă adoarmă, levomepromazinul să îmi provoace colaps vascular, iar amitriptilina urma să-mi dea lovitura de grație, provocând o aritmie cardiacă fatală. În cazul în care ceva nu mergea și amitriptilina dădea greș, puteam să mă bazez pe stopul respirator produs de fenobarbital. Am calculat dozele letale pe kilogram corp și am dublat numărul de pastile necesar. Mi-a fost teamă că farmacistul o să-și dea seama de ce am în cap, așa că m-am gândit să scriu mai multe rețete și să merg din farmacie în farmacie până iau toată doza. M-am răzgândit, zicându-mi că, dacă farmacistul se prinde, renunț la idee. Tipică ambivalență de sinucigaș.

Farmacistul nici nu a clipit. Într-o jumătate de oră eram înapoi acasă cu toate pastilele. Am așteptat să plece mama vineri seară la Nucșoara, la tanti Adina, apoi am încuiat ușa și am lăsat cheia în ușă. Dacă se întoarce mai repede, o să dureze ceva până vine lăcătușul și deschid casa. I-am scris lui Soso să o ia pe mama în America și să ia și parfumul pe care mi-l dăduse Zénon cadou la despărțire.

Erau aproape o sută de pastile. După ce am înghițit zece din ele, mi-am dat seama că planul meu e prost. O să amețesc și s-ar putea să adorm până ajung să le iau pe toate. Așa că am luat mojarul de usturoi și am pisat de zor până s-au zdrobit, le-am amestecat cu apă și am dat peste cap pasta cenușie.

Planul ăsta s-a dovedit însă și mai tâmpit. Nu scria în nici un tratat de farmacologie cât de cutremurător de amară este amitriptilina și profesorul Stroescu uitase să ne spună că este un iritant gastric clasa întâi. După vreo jumătate de oră mi s-a făcut rău. Am încercat să ajung la baie, dar m-am împiedicat de propriile glezne, deodată grase și moi. Am că-

zut, vărsând în mijlocul dormitorului un jet masiv, gri-gălbui și amar ca fierea.

M-am trezit duminică după-amiază, cu voma încrustată în păr și pe covor. Cu viteza melcului, am reușit totuși să curăț camera și să fac un duș până s-a întors mama, care a boscorodit că am lăsat cheia în ușă.

A doua zi, în loc să mă duc la neurologie, am luat metroul și m-am dus la psihiatrie. În facultate, avusesem ca asistent un caz terminal, un unchiaș care nu împărțea pacienții decât în *nevroze-psihoze-psihopatii.* De vreo două ori îi ținuse locul un tip oarecum tânăr, jovial, blonduț și grăsuț, cu o tunsoare lungă, hippiotă și un aer de înțelegere blajină pentru aberații și nebunii – exact ce îmi trebuia mie. L-am așteptat în fața cabinetului, la un loc cu rudele bolnavilor, până a ieșit din salonul închis de la etaj. I-am spus că i-am fost studentă și mi-a zis să-l aștept până termină de vorbit cu restul lumii. Cum am intrat în cabinet am început să plâng, și-am plâns, și-am plâns, până mi-a trecut. Nu a zis nimic, a așteptat liniștit. I-am spus ce-am făcut, i-am spus că mi-e teamă că o să încerc iarăși, pentru că nimic nu s-a schimbat în afară de gustul amar din gură. A vrut să mă interneze. *Aici ?* Aici. Îmi aminteam prea bine saloanele de treizeci de paturi de la balamuc, era tot ce îmi trebuia ca să mă convingă definitiv că s-a terminat. *Nici vorbă. Altă soluție ?* Mi-a scris o rețetă de antidepresiv. Când m-am uitat pe ea, m-a pufnit râsul – îmi dăduse o doză bună de amitriptilină. Poate că era mai tolomac decât îl crezusem. Imediat însă și-a dat seama ce gogomănie a făcut și mi-a smuls rețeta din mână. A scris pe o carte de vizită un nume și un număr de telefon. *Sun-o, este psihoterapeut, s-a format în Franța, spune-i că te-am trimis eu.* Mult mai bine. *Dar trebuie să-mi promiți că nu faci nici o prostie până ajungi la ea.*

Prostie ? De ce prostie ?

Ești prea tânără, habar n-ai ce vorbești.

Și dacă mor după ce am scris patruzeci de ani rețete de amitriptilină sunt mai deșteaptă ?

Ar fi trebuit să-mi țin gura. S-a supărat și a decis să mă ducă acasă și *să mă dea în grija mamei*. Mama ar fi urmat să stea cu ochii pe mine ca pe butelie până când analista întoarsă din țara Franța mi-ar fi strâns șuruburile la loc. Ne-am suit într-o vechitură de Oltcit, cu încălzirea defectă și cu transmisia ruginită. L-am întrebat dacă s-a gândit vreodată să se omoare.

Orice om se gândește.

Și ?

Și ce ? Oricum ajungem acolo. Mai apar bucurii pe drum.

Cum ar fi ?

Ți-am spus că ești prea tânără. O să trăiești și o să vezi. Nu ai și tu altceva mai bun de făcut ?

Nu. Și apoi, este singura problemă filosofică importantă, nu ?

Nu zău ?!

Mi-a zis că eu nu sunt filosof, sunt doctor, iar la asta nu am știut ce să-i răspund. Eram doctor de prea puțin timp ca să mă fi atașat, ca el, de identitatea de rigoare. În plus, era o asemenea rigiditate anxioasă în vocea lui, *ești doctor, nu filosof*, că mi s-a făcut milă. Cred că își spusese sieși de multe ori asta ca să se dea jos din pat dimineața și să meargă la balamuc.

Bănuiesc că e și ăsta un truc care se învață, i-am zis, zâmbind împăciuitor, mai ales că lua cu Oltcitul lui toate gropile de pe drum.

Și atunci m-a întrebat *Vrei să bei o cafea ?* și eu am zis *Sigur.* Eu am înțeles la cafenea, el a înțeles la el acasă, și cum el avea volanul, am ajuns la el acasă, în Baba Novac, la nici o jumătate de oră de mers pe jos de la noi. Ca să vezi ce mică e lumea ! Apartamentul era țeapăn de icoane, câte două-trei pe fiecare perete, și de cărți, multe lăsate teancuri pe podea. *Faci tu cafeaua ?* Păi, sigur, primul loc în care mă

trimite este la bucătărie, că toate cărțile alea de pe podea nu au instrucțiuni despre cum să fierbi apa. Vag capsată dar și mulțumită că sunt de folos, îmi fac de lucru cu cafeaua în timp ce-l aud cum deretică prin casă. Termin înaintea lui și îl găsesc înghesuind haine în șifonierul din dormitor. Pe o noptieră e *Mitul lui Sisif*. Mă pufnește râsul, *Nu zău, domnu' doctor ?*. Pe cealaltă noptieră e un parfum pe care a uitat să-l ascundă. Miss Dior, cadoul lui Zénon. *Un mélange de patchouli et ambre gris. Serios ?* zice el, *dacă îți place, ia-l !* L-am pus la loc pe noptieră – dacă aș fi fost în locul doamnei ale cărei haine le ascunsese în șifonier, nu mi-ar fi plăcut să-mi ia cineva parfumul. *E gata cafeaua ? Sigur că da, boierule, altceva mai dorești ?* Mai. M-a tras spre el, patul era chiar acolo, mi-aduc aminte că am râs, parcă pornise la oaste, ca Ștefan cel Mare, așa își luase elan, l-am sărutat înapoi dar avea o gură atât de adâncă, încât părea că am plonjat în ocnă, însă brațele erau adevărate, amețitor de puternice, mușchi șerpuind umflat, oase groase de bărbat matur în plin avânt... Ei, nu știu ce s-a întâmplat cu avântul ăla, că s-a fleșcăit deodată la fel de brusc cum s-a pornit. Ăsta da motiv să recitești *Mitul lui Sisif* ! A zis ceva de oboseală, de gărzi, de examen de primariat, de scârț, de mârț, probabil că aștepta ajutor, dar între graba cu care ascunsese hainele celeilalte în șifonier și firescul cu care mă trimisese la cafea, așa m-a cuprins un val de fenobarbital neterminat, că tot ce voiam era să dorm. Am simțit cum mă scufund în pernă. *Ce faci, ești nebună ?,* m-a zgâlțâit, *nu poți să dormi aici !* Apoi a mai zis el ceva, dar am alunecat în somn. M-am trezit cu o cană de apă rece aruncată pe față. *Tu nu auzi ? Nu poți să dormi aici !* M-am ridicat amețită (aveam să învăț la toxicologie în Pittsburgh clasicul val tardiv de sedare provocat de metaboliții secundari ai fenobarbitalului) și mi-am adunat țoalele. *Auzi, dragă,* mi-a zis în timp ce, amețită, îmi trăgeam blugii pe mine, *tu chiar ai vrut să te omori ?*

★

De ce îți povestesc ție chestia asta insalubră ? Pentru că, viperă resentimentară, ai încercat să profiți cu nerușinare de un paradis legal nevisat acum două sute de ani de sclavele violate de stimabilul Thomas Jefferson sau în 1920 de sufragetele hrănite cu forța sau de fiecare prăpădită din România anului 2000 care prea des crede că ea e de vină, asta-i viața, n-ai ce să faci, dacă șeful o ciupește de cur sau dacă profesorul o trântește la examen că a refuzat să stea capră în birou în pauza dintre cursuri. Pentru că mie nici nu mi-a trecut prin cap să-l reclam pe acel domn, la urma urmei eu acceptasem să urc la el în apartament, nu m-a târât de păr și nici nu mi-a forțat mâna, cum se mai întâmpla prin facultate. M-am gândit de multe ori însă ce-o fi fost în mintea lui să se lege de o pacientă, și fostă studentă. Ce acrobație mentală o fi folosit ? *Nu mi-e pacientă nici de o zi, așa că merge ?, povestea asta cu omorâtu' e sigur o brașoavă, așa că nu e pacientă de-adevăratelea ?, sunt obosit, îmi trebuie o vacanță ?* Acum, după atâția ani, am în continuare o curiozitate profesională, dar și o deznădejde resemnată, pentru forța și flexibilitatea minții în a-și apăra îndreptățirea.

Ah, și stai așa, că povestea are și epilog ! Rotația de neurologie s-a terminat după șase luni și am fost cu toții trimiși la Numărul 9, vajnici proaspeți rezidenți în ale psihiatriei. L-am prins pe Dumnezeu de-un picior : asistentul meu era un hobbit de pe vremuri, un apostol școlit în Cluj, știutor din toate câte puțin și din câteva remarcabil de mult, hâtru și tandru cu pacienții lui, iar cu colegii îngăduitor ca un călugăr, dar bucuros de bârfe ca un copil de bomboane. Cu noi, rezidenții, era cel mai generos profesor, stătea ore întregi să ne învețe cum să vorbim cu bolnavii psihici, ne împrumuta cărți rare, traduse pe sub masă și ne încuraja pe toți să plecăm din țară.

Eram deja rezidentă la balamuc de vreo doi ani când hobbitul a căzut pe gheață, și-a rupt șoldul și a ieșit din circuit vreo trei luni (în America ești înapoi pe picioare a doua zi și în câteva săptămâni ești bun de muncă, doar nu o să stai acasă pe banii companiei de asigurări). În locul lui a venit omul cu elanul, pe care reușisem să-l evit cu măiestrie până atunci.

Ce-am făcut ? Mi-am tuns și mi-am încrețit părul într-un afro roșu. M-am fardat gros în prima zi când a venit pe secție. S-a uitat la mine cu un vag interes. *Ne cunoaștem, domnișoara doctor ?* Era clar că nu mă recunoscuse, deși o scânteie neurală se aprinsese undeva în subsol, însă a lăsat-o să moară și a mers pe mâna aparenței. Nici nu era greu – când m-a « tratat », eram un vierme verzui, cu plete lungi și blege, o umbră palidă, mirosind a exudat de amitriptilină și cu sclipiri de fenobarbital în ochii altfel cețoși. Ca orice sinucigaș, aveam în jur o crustă de gravitație infinită, care bloca dialogul emoțional, așa că nimeni – nici prietenii mei, nici mama și sigur nici omul cu elanul – nu văzuse prea multă emoție în mine pe atunci. La ei ajungeau doar reacții generice, răspunsuri plate, de vânzătoare la pâine la sfârșit de program.

Doi ani mai târziu, dincolo de comedia cosmetică și frizura de circ, înviasem. Râdeam, făceam mișto sau cârâiam împotriva lipsei de medicamente, lipsei de cărți, lipsei de training, ce mai, omul nu avea nici o șansă să mă confunde cu o stafie. Poate că avusese dreptate, erau bucurii pe drum. Hobbitul îmi deschisese gustul pentru mințile bolnave, îmi arătase cum să merg prin ele fără să calc pe teren minat, îmi confirmase că nu fusese o alegere așa de proastă să mă fac psihiatru, deși din când în când mai răbufnea bietul de el, *La cum le argumentezi în stânga și în dreapta, măi drăguță, poate ar fi trebuit să dai la drept.*

Și, uite așa, vreme de trei luni, zi de zi, în fiecare dimineață, îi prezentam raportul fostului meu doctor, după care mă mai ținea uneori să vorbim despre lume și viață, ce

cărți am mai citit, ce s-a mai spus la ultimul congres național de psihiatrie, ce medicamente colosale au în alte țări, cum ar trebui reformat sistemul, de ce era Freud un paranoic, și tot așa. Nici măcar o dată nu am văzut un licăr de recunoaștere sau măcar de spaimă că ar fi ceva în neregulă, semn clasic al unei întoarceri avortate a amintirilor refulate. Nu cred că refulase nimic. Pur și simplu, pentru el eram altcineva și sentimentul pe care-l trăiam era glorios. Într-o lume americană, ar fi fost probabil denunțat, degradat, și-ar fi pierdut diploma, iubita și banii din cont. În România, toată afacerea era un zgârci pe care eu trebuia să-l mestec singură. Chiar dacă aș fi vrut să o fac publică, nu ar fi pățit nimic, era cuvântul lui împotriva cuvântului meu, ca pe vremuri în țara în care ai norocul să trăiești. I-am povestit asta unei colege, fără să-i dau nume. *Lasă, măi Mona, zi mersi că n-a fost în stare, poate mai rămâneai și gravidă !*

Dar, dacă accesul la corecție era blocat, îmi rămânea acel joc fantastic de realități paralele între care puteam să sar în timpul raportului de dimineață, mai ales că se făcuse vară acum și omul cu elanul avea obiceiul să poarte cămăși cu mânecă scurtă, cu vedere la mușchii cei șerpoși și noduroși ai brațelor. *Eu știu ce ești și tu nu știi că știu.* Nu găseam cuvinte pentru ce trăiam în timpul rapoartelor de dimineață, dar simțeam că stau în fața unei falii și uneori săream peste ea în cealaltă parte, *Nu poți să adormi aici*, și în fracțiunea de secundă cât dura saltul, vedeam lumina eterică dintre lumi și săream iarăși, doar ca să o mai văd o dată, și iarăși, și iarăși, bănuind că acolo, în lumina aceea dintre lumi, se află un secret care mi se refuza, cochet și amenințător. *Domnișoara doctor, unde sunteți cu gândul, dacă îmi pemiteți să întreb ?* În perversitatea mea, fie ea chiar existențială, nu eram altfel decât un chelner care scuipă în bucătărie în ciorba mitocanului de client ce-și așteaptă comanda în sala de mese și apoi privește fascinat plăcerea clientului sorbind din zeama contaminată.

Ce-ar fi zis Chevo ? Iremediabil sedus de Kant, ar fi spus că nu-i frumos ce făceam. Dar mie mi se părea aproape extatic, un fel de *performance art*, altfel cum puteam să explic plăcerea estetică pe care mi-o dădeau salturile zilnice dintr-o aparență în alta ? Sigur, nu aveam de ales decât o sublimare perversă, pentru că România nu avea pe atunci legi de rea purtare cu pacientele, cu studentele, cu toate pe care le ai sub putere, dragă domnule. Acum am auzit că le are, și tot degeaba.

Aici, legile de rea purtare s-au transformat în războiul ideologic al corectitudinii politice, război despre care toată lumea are o opinie. Inclusiv românii americani. Cei mai mulți, cred eu, păstrează o tăcere înțeleaptă, dar cei care vorbesc de cele mai multe ori nu văd decât o pojghiță în alb sau negru.

În colțul din stânga, în alb, v-o prezentăm pe Zoia Kosmodemianskaia, de obicei tânără, venită de curând în America, excesiv de educată în ale științelor umane și – de obicei – supermuncită și prost plătită. Zoia ar lua pielea de pe prepuțul tuturor șefilor care își hărțuiesc subalternele, i-ar pârli pe scaunul electric pe polițiștii care împușcă negri, i-ar trimite la muncă silnică pe homofobi și i-ar concedia pe nesăbuiții care le spun grașilor grași și proștilor proști. Toată lumea educată știe că grașii sunt bolnavi cu glanda și proștii doar nu au avut noroc de o educație bună. Ca un bun comisar politic, Zoia știe că schimbarea poate fi dureroasă (așa, ca un gulag mai mic), dar că binele colectiv bate nefericirea personală (unde am mai auzit asta ?). Dacă am întâlnit vreo Zoia ? Câteva și câțiva. Mi s-a făcut frică de ei. Am vrut să cer azil politic în Groenlanda.

În colțul din dreapta, în negru, vi-i prezentăm pe domnul și doamna Icsulescu. Icsuleștii sunt în America de ceva timp, au strâns cheag și nu le place să dea o treime din venit pe taxe. În plus, au auzit de prea multe cazuri dintr-astea ca

al tău, dragă Amina, adică de dudui care distrug cariere de ciudă și răutate. Doamna Icsulescu știe că o femeie trebuie să fi făcut ceva (sau să fi purtat ceva) care a luat mintea bărbatului. Domnul Icsulescu știe că toți negrii sunt puturoși și criminali, mai rău ca țiganii români, că taxele lui se duc pe întreținerea lor și că au căutat-o cu lumânarea dacă au ajuns să fie împușcați de poliție. Pe el de ce nu l-a împușcat nimeni ? Doamna Icsulescu i-ar băga pe « poponari » la pușcărie sau la spitalul de nebuni, ca să nu-i mai strice pe copii. Undeva în discursul ăsta apare și frica de Dumnezeu, dar ce-l deosebește pe domnul Icsulescu de camarazii lui americani este că el a făcut școala în România, așa că nu o să-l bage pe Dumnezeu la înaintare împotriva lui Darwin. Dacă i-am întâlnit ? Da, și pe ei, și pe camarazii lor. Am vrut să-i dau pe mâna Zoiei.

Și restul ? Restul stau și se uită la Zoia și la Icsulești și la prietenii lor americani, prototipuri gălăgioase care, mai nou, fac « mândria » Americii în lume. Stau și se uită, dar nu pentru mult timp. Le întorc apoi spatele și își văd de viețile lor, așa cum numai în America se poate. Încă se mai poate.

Asta-i toată povestea, dragă Amina. Îți admir într-un fel energia feroce și chiar și nesimțirea de a-ți spăla rufele relativ curate în public, doar ca să te hrănești din responsabilitatea colectivă. Nu știu ce poți învăța din povestea asta veche, dar Chevo credea că oamenii învață din greșeli și, măcar din când în când, mi-ar plăcea să sper că avea dreptate.

Amina era o excepție, dar genul acela de excepție care le dă coșmaruri bărbaților europeni ajunși în America – mai ales continentalilor flirtăcioși, care nu au nevoie decât de un bobârnac și încep a tuna și fulgera împotriva *puritanismului american,* de parcă nu doar obiceiurile lor senioriale, ci chiar prezervarea speciei umane este în pericol. Ciudat cum

nu am auzit nici o femeie venită de peste Ocean tunând și fulgerând pe aceeași temă, nici una să zică *Domnule, ce ipocrizie, nu mă fluieră nimeni pe stradă, nu mă pipăie nimeni în autobuz, este o catastrofă, nu pot trăi dacă nu-mi spun cinci bărbați pe zi ce bună sunt și ce mi-ar trage-o !*

Cât despre prezervarea speciei umane, cuplurile se făceau și desfăceau în spitalul din Pittsburgh cu aceeași frenezie ca în București, doar că bârfele călătoreau mai lent și mai pe seară, când ne adunam cu toții la cârciumă. Ritualurile de cuplare erau chiar mai fascinante în amestecul de culturi din Pittsburgh. Am văzut glorioase cupluri americano-asiatice, americano-europene, americano-indiene, indiano-chineze, chinezo-europene, fiecare cu parfumuri inedite, dar și cu mizerii greu de ascuns în lumina venită din unghiurile neștiute ale altei culturi. Unele dintre aceste cupluri se spărgeau cataclismic într-o zi, altele descopereau o vitalitate de buruiană transportată între debile plante autohtone și supraviețuiau încăpățânat an după an.

Din câte am putut să-mi dau seama, cel mai dificil părea să fie pentru bărbații români sau est-europeni, mai ales pentru cei din generațiile mai vechi. Am întâlnit un singur emigrant român trecut de treizeci de ani care s-a căsătorit cu o americancă *and so far so good.* Bănuiesc că, pentru cei mai mulți, independența și asprimea femeilor din America este castratoare. Nici una din duduile autohtone, deja la a treia generație de feminism ieșit din umbră, nu rezistă la obiceiurile asimetrice cu care sosesc mulți din tovarășii lor de peste Ocean. Cum fac casă împreună, cum el așteaptă ca iubita să-i strângă ciorapii aruncați pe jos, să-i facă mâncare, să-i spele și să-i calce (să-i calce ??? *What the hell is that ???*). Dacă supraviețuiesc până la copil, într-un an se sparge coșmelia, spre perplexitatea românului, care nu înțelege cum de o femeie cu copil mic – deci maxim vulnerabilă, nu ? – își ia bagajele și mai curând se luptă pentru viață singură cu

copilul decât să aibă grijă de doi, unul de trei luni și unul de treizeci de ani. Apucăturile luciferice de șef în materie de spirit probabil că nu ajută nici ele prea mult, după cum nu ajută nici opacitatea culturală a doamnelor americane, puțin impresionate de citate din clasicii ruși sau francezi. Americancele deștepte și cultivate își iau tălpășița după ce sunt expuse la obiceiurile domestice patriarhale, iar cele mai puțin deștepte și mai puțin cultivate îl exasperează pe bietul român cu spiritul lor frivol dar pragmatic. Știu cel puțin trei români care s-au întors în țară în vacanță prelungită doar ca să-și găsească nevastă (doi dintre ei s-au dus anume la țară ca să aleagă specimene rurale neprihănite, crescute în frică și respect pentru capul familiei).

Româncele, în schimb, par să fie valută forte. Asta știa până și Meșterul Manole, primul valutist al țării, *dă-mi, Doamne, o biserică, geniu, nemurire artistică, și ia, Doamne, la schimb o femeie preaiubită* – cu ce altceva se pot cumpăra asemenea valori ?! Americanii căsătoriți cu femei din România sau din Europa de Est au câștigat la loterie. Există site-uri matrimoniale speciale pentru pescuit doamne din Est, dar nici unul pentru găsit domni de pe aceleași plaiuri. Spre deosebire de americancele abrazive și cu apucături egalitare, nevasta din Est îi gâdilă domnului piciorușele, prestează voluntar în slujba domestică, nu cere prea mulți bani, nu are pretenții de urcuș social abrupt (la urma urmei, deja a performat vertiginos din Botoșani până în America), nu e supersexată, nu vrea să o asculți « empatic » plângându-se de toate prostiile și toate colegele (are prietene și surori cu care vorbește ore în șir la telefon și care probabil satisfac nevoia asta delicată), și nu te amenință țac-pac cu divorțul pe motive obscure, cum ar fi *we are growing apart* sau *I don't feel fulfilled in this marriage*. Da ! Nevasta din Est este replica actuală a nevestei premoderniste, pre-Betty Friedan, circa 1950 – o specie pe cale de dispariție în America. Și poate fi considerat vinovat de

ipocrizie bărbatul liberal american că, după mii de ani de supremație ideologică, își dorește încă partea mai caldă a patului ? Ce contează ipocrizia când trăiești poezia ? Americanul și nevasta lui româncă vor trăi fericiți până la adânci bătrâneți și s-ar putea chiar să se mute la pensie în România, unde nu doar nevasta, ci și întreg poporul ei îl privesc ca pe John Wayne cel viteaz și plin de bani.

După câțiva ani de experiențe amoroase, unele mai temeinice, dar cele mai multe destul de expeditive, ne-am adunat vreo zece emigrante din România într-o seară – patru din noi erau rezidente în diverse specialități medicale, una era chirurg, două terminaseră psihologia și alte trei erau ingineri de software. Cum prinsesem curaj, mă gândeam că visurile mele din România nu erau prea departe și începusem deja să intru în cercetare. Învățam *neuroscience* și statistică, așa că m-am decis să procedez sistematic și le-am propus celorlalte expatriate să facă o listă cu calitățile bărbatului român. Și o alta cu calitățile bărbatului american. În ordine descrescătoare. Separat, în lunile următoare, am reușit să adun un număr egal de opinii de la bărbații români din Pittsburgh (dar nu i-am strâns la un loc – femeile discută cu plăcere asemenea subiecte în grup, bărbații ba).

Disclaimer ! În America sunt câteva sute de mii de vorbitori de română – numai în Pennsylvania au numărat o sute cincisprezece mii la ultimul recensământ. Observațiile mele au zero putere statistică. În plus, subiecții analizați erau binișor trecuți de treizeci de ani, așa că apucăturile celor născuți după Revoluție au rămas pentru mine un mister. Dar, ca să duc munca până la capăt, am încropit un tabel despre frecușurile astea transculturale. E doar un tabel, dar tabelele creează o psihoză a preciziei. Nu e nimic precis în părerile a douăzeci de emigranți români cu vârste cuprinse între treizeci și patruzeci și cinci de ani, dar coloanele și liniile au un efect calmant în haosul Lumii Noi.

	Calități	Defecte		Calități	Defecte
Bărbatul român	e deștept ; e predictibil ; e citit ; minte prost ; are umor.	face pe deșteptul ; e leneș ; e zgârcit ; miroase rustic ; bang, bang, thank you, m'am.	**Femeia româncă**	e frumoasă ; se îngrijește ; e cuminte ; e vrednică ; nu aruncă banii pe prostii.	n-are umor ; se ceartă din orice ; nu-i plac aventurile ; te duce cu preșul ; nu face sport ; se trece repede.
Bărbatul american	are umor ; sex, sex, sex ; miroase a nou ; nu face pe deșteptul ; face treabă fără scandal.	n-a citit decât prostii ; e naiv ; e imprevizibil ; e risipitor ; se îmbată ușor și prost.	**Femeia americană**	e onestă ; are umor ; are curaj ; « niște apucate ».	merg ca niște bărbați ; ori sunt grase, ori sunt obsedate de fitness ; aruncă banii în prostie ; fac mișto din orice ; habar nu au să gătească ; sunt supersexate.

Cuplu	**Bărbatul român**	**Bărbatul american**
Femeia româncă	Cuplu beton, redută defensivă. Deseori stau împreună în America, chiar dacă de mult s-ar fi despărțit în țară.	Cuplu de vis, fiecare partener este fantezia în carne și oase a celuilalt
Femeia americană	Rateu major, disensiuni ireductibile. Rare și interesante excepții.	Cuplu standard, neinteresant din perspectivă transculturală. Risc de divorț 40 %.

Într-o seară, eram de gardă – o gardă ușoară –, așa că mi-am luat dosarele de dictat, m-am dus în cantină și, sub pretextul lucrului serios, moșmondeam la tabelul meu, pe

care îl promisesem pentru următoarea întâlnire românească. Mă gândisem că n-ar fi stricat să întreb și niște americani, dar era o prea mare bătaie de cap. În plus, puțini mi-ar fi spus din prima ce gândesc. M-ar fi îngropat în complimente vagi despre românii pe care îi întâlniseră, dar mi-ar fi trebuit câteva luni ca să le câștig încrederea și să scot ceva mai serios de la ei. La urma urmei, asta nu era lucrarea mea de diplomă. Eu trebuia să mă hotărăsc dacă rămân în Pittsburgh după terminarea rezidenței, sperând că Soso și Radu vor găsi ceva de lucru aici, dacă primesc oferta spitalului să lucrez aici ca *attending* pe secția de psihoze, sau dacă mă apuc de cercetare, așa cum visasem în România.

Ce e asta ? E pentru proiectul tău de cercetare ?

Jason întotdeauna lucra târziu. Bănuiam că o să mă caute ici și colo.

Nu. E o problemă sociologică.

I-am tradus fiecare celulă din tabel. Știam zâmbetul ăsta – parcă venise acasă după o zi lungă și ar fi găsit mâncarea preferată în bucătărie (în cazul de față, risotto cu creveți) și femeia responsabilă în dormitor. Fantezii în carne și oase.

Cuplul ăsta e de vis ? a arătat Jason spre celula de rigoare.

Așa rezultă din această cercetare exhaustivă, pe cohorte de mii de participanți, urmăriți prospectiv pentru douăzeci de ani.

Însă tu ai ieșit cu câțiva americani, dacă nu mă înșel.

Nu te înșeli.

Păi, unde e visul ? Din câte știu, ești singură.

Ei, și tu acum, eu nu sunt un bun exemplu. Eu cred în Marx, în Groucho Marx, când spune Whatever it is, I'm against it.

S-a așezat lângă mine și, în sfârșit, după mai bine de trei ani, am aflat cât de caldă îi era mâna.

Whatever it is, you are against it...

Yeah.

Poate ar fi timpul să te aliniezi și tu la restul lumii, Mona, ce zici ?

Am tăcut, ca să nu spun vreo prostie. Am simțit că mi se încinge capul, mai ales spre ceafă – semn că barbarii iar au dat foc la creier. Dar oare cine nu a visat la clipa în care tancurile pornite să te lipească de asfalt se transformă în fluturi aurii și ți se așază pe umăr, atât de simplu, atât de calm ?

6. Dragă Irinel

Freud e mort. Mort și omorât din nou, iarăși, și iarăși, și iarăși. Strangulat de fiecare psiholog sfătuitor de aici sau de acolo și sufocat de fiecare film în care refulatul se întoarce la țanc. Fiert la foc mic de Oprah și canibalizat de prietenii ei, după ce a fost crucificat de cognitiviști și existențialiști și comportamentaliști și – am uitat pe careva ? Cultura pop l-a sfărâmat în mii de cioburi, clonate și purtate la mișto în fiecare inimă postmodernistă, dezinhibată și relativistă. Feministele l-au jupuit de piele și Jung a pus sare pe carnea vie. Iar acum, cu duhul blândeții, îl asasinează frații budiști, meditând în dușmănie asupra Eu-lui până se topește ca untul într-o mare călduță de Id.

Cu o asemenea speranță în suflet, m-am reapucat în timpul rezidenței americane de psihanaliză, urmând spusele hobbitului de la Nr. 9 cum că un psihiatru netrecut prin analiză este ca un chirurg cu o mână legată la spate. Dar, vedeți, doamnelor și domnilor, una este să încerci să devii un psihiatru mai bun în condiții de pionierat postrevoluționar, când proaspeții analiști se joacă cu tine brav dar stângaci, ca și cum ai fi o jucărie misterioasă cu cheițe bizare, și alta este să stai în cabinetul unei analiste americane care preț de cincizeci de ani a întors toate cheițele și a desfăcut toate jucăriile, așa că acum mai trage și câte un pui de somn în vreme ce tu te întrebi pentru a suta oară de ce te-ai suit la Viena în trenul de București când Zénon a spus *Stai, dacă vrei, stai, dacă vrei, ne întoarcem la Strasbourg.*

Doamna venită din Franța (la care mă trimisese omul cu elanul) se întorsese la Paris la nici cinci ani de la Revoluție. Nu apucase să mă trateze nici jumătate de an. La plecare îmi mărturisise că nu se așteptase defel ca, deși în România mai toți oamenii ar fi meritat un tratament, nimeni nu voia de fapt să plătească pentru asta, că doar sănătatea e pe gratis și boala trece cu bacșiș.

Marele experiment comunist reușise o incredibilă inginerie psihologică : omul socialist păstrase, congelate, fel și fel de apucături victoriene. Temperaturile sub zero îi amorțiseră simțul moral, dar îi păstraseră intacte oceanul inconștientului primordial și flora sa antediluviană. Inhibițiile antebelice, sexul sub plapumă, impulsuri neexaminate, băieței amorezați de mămici, fetițe fixate în Oedip ca muștele în chihlimbar – fenomene care, în America, s-au metamorfozat sub bombardamentul continuu al educației freudiene în psihopatii bizare, adicții indulgente și angoase suicidare, în România au rămas proaspete și nealterate. Mintea americană, ca o bacterie deșteaptă, se adaptase la bazaconiile analizei și oferea mutații psihologice provocatoare. În România, în primul deceniu după Revoluție, pământul se deștelenea într-un masiv experiment de psihologie socială, dar puțini erau cei care citeau ce stătea scris pe pereți. Analiștii trăiți în sertar pe vremea lui Ceașcă nu vedeau în pacienții lor decât confirmarea lui Freud. Analiștii veniți din Vest aveau puțin contact direct cu pământul deștelenit – ei veniseră să « formeze formatorii » și să plece înapoi la croissantele și la Lacan-u' lor. Auzisem că erau câțiva analiști buni prin oraș, dar doamna din Franța m-a dat pe mâna unui protoanalist, un domn cu plete, burtică și pantaloni verzi, care mi-a explicat inocent că « vom învăța împreună ». Păi, nu, *mon cher*, cum să regresez eu ca la carte dacă stau cu pușca în mână să te păzesc pe matale cât înveți ? Ce sunt eu, victima tranziției ? Iarăși ?!

Într-o zi, am văzut un anunț în ziar. *Cuplu de psihanaliști, formare completă, acceptă clienți.* Bun, ăștia erau formați, trecuți prin analiza personală, trataseră pacienți sub supravegherea unor analiști veterani, nu mai învățau « împreună » cu mine regulile jocului. Adresa era în hotelul Continental – cam bizar sediu. Căutând pe acolo, mă lovesc de altă găină, o psiholoagă mai coaptă de la Nr. 9, venită la același anunț. Ajungem noi la etajul șase, la camera cu pricina, și batem la ușă. Nimic. Mai încercăm. Nimic. Dăm să plecăm și ușa se deschide. O femeie din acelea care și-au fumat carnea de pe oase ne privește capsată și pe jumătate dezbrăcată. *Interesant,* zice mintea mea, gata să se dea în călușei, chiar dacă mai avea amitriptilină uscată pe la colțuri. Imediat, în spatele femeii apare și *El,* analistul « format ». Amândoi sunt cam rumeni și transpirați, deși afară e iarnă și camera de hotel e mai rece. Cine dracu' i-a pus să deschidă ușa ?

Psiholoaga și analistul încep să discute. Fumătoarea și cu mine suntem clar pafariste. Oi fi citit eu una și alta din scoarță în scoarță, dar întrebările fundamentale îmi sunt inaccesibile.

Unde o să practicați ?

Aici.

Nu zău ? În camera asta obosită, cu pat matrimonial ?

Unde v-ați format ?

În singurătate, doamnă, ca toți marii inițiați.

Psiholoaga se foiește pe scaun, s-a lămurit, vrea să plece. Eu nu – sceneta are zeamă, mă distrez în sfârșit după săptămâni și luni de lingoare.

Cum o să structurați ședințele ? Cât de des ?

De patru-cinci ori pe săptămână. O să vă scrieți visele și o să le discutăm împreună.

Aveți un tarif stabilit ?

Cinci mii pe ședință.

Oho, păi eu făceam cincizeci de mii pe lună. Douăzeci de ședință pe lună era tocmai salariul meu pe două luni, adio și la vară cald !

Nu pune, dragă, la suflet, îmi zice psiholoaga în timp ce troscănim prin zăpadă, întorcându-ne la stația de troleibuz. *Primii care ies la suprafață după o revoluție sunt impostorii, îi culegi ca spuma de pe ciorbă.*

Păi, și atunci ce să fac ?

Ce să faci ? Poți să mai aștepți puțin, că știu oameni serioși care să ocupă de asta. Dar, dacă vrei să începi imediat, dacă vrei să vorbești cu cineva, vino la mine la cabinet.

Ați făcut psihanaliză ?

Nu, dragă. Dar asta e doar o sfârâială șmecherească ca să-ți ia banii. Închipuiește-ți ! Ani de zile, câte o oră de patru-cinci ori pe săptămână, nu ești gata decât când zice « el » că ești gata, dacă zici că ești bine, îți zice că ți-ai refulat problemele, dacă nu ești de acord cu interpretările lui, zice că « ești defensivă », cum o dai, e tot ca el, și îți ia și banii pe deasupra ! Ce mai, sfârâială șmecherească ! Vino la mine și vorbim. Sau vorbește cu prietenii tăi. La occidentali chestia asta prinde, că amărâții ăia nu au cu cine vorbi. Ieși la o bere și la un mic și zi ce te roade. E mai ieftin.

Zis și făcut. O sun pe Cati.

Firman

Șurubelniță

Onanie

Efendi

Onanie

Ibovnic

Lapona Enigel.

Iar s-a cuplat cu vreun cocălar. Fata asta are o atracție spre sordid căreia doar un analist hârșit i-ar da de cap.

Îl sun pe Chevo. Se apropie Crăciunul, *Sărbători Fericite, dom' profesor, La fel, Dumitrescu, cum merge cu pregătirea ?, Merge pe coate și pe genunchi, vreau să învăț psihanaliză. Aha ! Ești si-*

gură că nu te plictisește ? Freud avea idei puține și fixe, râde Chevo de unul singur. Asta îmi spusese și cu un an înainte – cine avea acum idei puține și fixe ? *La Mulți Ani, dom' profesor, La Mulți Ani, Dumitrescu, vino să ne vizitezi când găsești niște timp.*

Tranziția avea dezavantajul aburilor de canal neacoperit, dar fermentul era viu și imprevizibil. La nici două luni după aventura de la Continental, hobbitul îmi spune că au venit, în sfârșit, americanii la balamuc. Formare în terapie ca în America ! De care terapie ? De oricare, doar americană să fie ! Se fac liste, se taie juniorii (că și baștanii vor să afle cum o fac americanii), hobbitul ne pune înapoi pe listă și se scuipă cu baștanii, noi îl iubim și mai tare, vine și ziua magică, și iată-i ! Doi americani bătrâiori, el și ea, înalți, lați, cu ochi albaștri, piele portocalie, dinți aliniați și albi ca adidașii nou-nouți din picioare. Aduși printr-o organizație non-guvernamentală – un ONG încă timid în colectarea de fonduri din Vest pentru « reformarea » Estului. Prima săptămână e de încălzire, un seminar de două ore la sfârșitul zilei de lucru (pe care americanii au vrut să o pună la cinci seara – hohot general, *niciodată până la nouă, niciodată după două* –, deci la unu după-amiază).

Toți stăm în cerc, și John&Jill ne învață « *how to engage the clients* ». Adică bolnavii, care nu mai trebuie numiți *bolnavi* (prezumțios !) și nici măcar *pacienți* (autoritar !). Sunt *clienți ai serviciilor de sănătate mintală*. Cei mai hârșiți dintre noi miros aici o altfel de potemkiniadă și după două zile dispar discret de la seminarul american. Baștanii se pierd și ei unul câte unul, perturbați de democrația excesivă a americanilor care nu înțeleg că un șef nu poate să se frece în coate cu un rezident și nici nu poate fi pus să « practice » *engaging body language*, el e șef și deja știe tot. La sfârșitul săptămânii rămăseseră doar o duzină de naivi. Recompensa noastră este excursia ! Cum ONG-ul are fonduri limitate, în loc de Sinaia-Predeal, mergem la Călimănești.

Pe drum ne întrecem în glumițe intelectualiste despre artroza psihiatriei românești, despre balsamul terapeutic al nămolului freudian, despre izvoarele inconștiente ale apelor termale (sau apele termale ale inconștientului – ne contrăm nițel să vedem care-i mai isteț). E adevărat că americanii au fost cam prostuți până acum și nu au pomenit nici măcar de Freud (pe care noi l-am mâncat din scoarță în scoarță și vrem să arătam pe unde ne-am îngrășat de la el !), în schimb, s-au canonit cu scheme de clasa a patra lățite pe planșa de prezentare.

Client → Provider.

Aha.

Îi bănuim de secretoșenie, că doar am întâlnit deja destui « maeștri » locali care își păstrau cărțile sub pernă, nu cumva să aflăm și noi cum l-a executat Jung pe Freud (și invers) sau cum aplica Maslow piramida de « self-actualizeișn ». Ne facem planuri să aflăm ce ascund. Cădem cu toții de acord că nu e bine să-i bombardăm cu întrebări în timpul seminarelor, dar plănuim o ambuscadă la cină, ambuscadă pentru care Călin și Roxana se oferă voluntari. Mai întâi de toate, abia ce au descoperit că se iubesc, așa că fiecare vrea să-l impresioneze pe celălalt. În al doilea rând, amândoi, gură-n-gură, abia l-au citit pe tânărul Patapievici și vor și ei să zboare în bătaia săgeții. Și, în al treilea rând, au citit cât noi toți la un loc și vor să nu uităm asta nici la cină.

Călin I was always curious how can we reframe the therapeutic dyad.

John : Interesting indeed.

Călin : Because the original dyad, as described by classical psychoanalysis, has a different dynamic than the doctor-pacient dyad.

Jill : Provider-client.

Călin In the original dyad, there is an ambivalence between the desire to internalize and, thus, cannibalize the object, and the desire to mirror the idealized object.

John Very interesting.

Roxana : I believe Julia Kristeva commented on that recently.

Călin I wonder if structural anthropology or social psychology are not better frameworks.

Roxana Combined ?

Călin Synergistically, yes.

Roxana : Or maybe we can access Mead's symbiotic interaction.

John&Jill încuviințează fiecare propoziție. Se vede că Jill i-a pierdut pe drum – pe față i se lungește un zâmbet firav, împletit din trei în patru. John mai încearcă, încăpățânat ca Bruce Willis în *Die Hard* :

John Dar tu, Călin, tu cum te simți în această diadă ?

Călin se uită panicat la Roxana.

Călin Adică în relația cu Roxana ?

John Nu, nu știam că sunteți într-o relație (ba știa, ticălosul, și l-a jucat nițel din bombeu pe Călin, chiar dacă habar nu avea de Julia Kristeva). *Când vine un pacient la tine, care este primul lucru pe care-l faci ?*

Călin Tac.

Aici a nimerit-o mai bine decât în toate meandrele sinergismului canibalizat de neastâmpărul ambiției juveniloide. Noi, martori tăcuți până atunci, izbucnim în râs. Călin iubește teoria, detestă practica. Recită Melanie Klein și stă morocănos în fața duduilor anxioase. Jason l-ar trata de Asperger, că așa e la modă acum pentru deștepții cu alergie la oameni.

Jill s-a plictisit, așa că se dă pe brazdă :

E important să asculți cu inima deschisă, pentru că fiecare client are povestea lui. Atâta timp cât ai inima deschisă, nu poți greși. Iisus a spus chiar el asta, nu ?

Tăcere. Atât de lungă, că oftatul meu se aude peste toată masa. Care va să zică noi așteptăm diviziile aeropurtate de analiști americani capabili să vadă în infraroșu zbaterile Id-ului și ni se trimit doi papagali pensionari de la școala de duminică ???

Dacă sunt toți așa ? Roxana aruncă în arenă frica ascunsă a tuturor pe drumul de întoarcere de la Călimănești.

Ei, cum să fie ? Și Kohut ? Kernberg ? Karen Horney ? Harry Stack Sullivan ?

Până la București, Călin trece prin toată literatura analitică, apoi ia la rând școala de psihologie socială, doar ca să ne demonstreze că am căzut de fraieri și că americanii își țin flota acasă.

Suntem dezamăgiți, dar nu ne lăsăm. Dacă ne lăsăm, ajungem ca baștanii balamucului – roboți industriali înarmați cu rețetare și resemnare. După mai puțin de jumătate de an, prin puzderia de ONG-uri păduchioase apare fundația Soros. Anunțuri cu fel și fel de seminarii – cel mai lucitor dintre toate, seminarul medical de la Salzburg, ținut de psihiatrii de la Cornell University. Aplicăm cu toții. Nici acum nu înțeleg de ce m-au luat. Jason spune că multe aplicații sunt respinse din motive de engleză de baltă. A mea era de Balta Albă, poate că asta a fost diferența câștigătoare.

Plic mare cu bilete de avion, insignă, itinerar, program. Pentru prima oară în avion, mintea mea terifiată făcea încontinuu scenarii cu Nea Mărin, cum ar fi dat el săracu' în bâlbâială după ce îi luau prazul la vamă și l-ar fi legat de scaun în avion ca pe « clienții » mei de la Numărul 9.

Ajunsă la zece mii de metri, am decis că nu îmi place să zbor. Și nu m-am răzgândit până azi. E o experiență aproape religioasă – forțe nenaturale te ridică de la pământ la cer, moartea stă pe aproape, iar dacă îngerii îți dau drumul și cazi, ai timp în äia zece mii de metri să trăiești cu încetinitorul o frică insuportabilă, să regreți tot ce-ai zis și ce n-ai făcut, și să o vezi pe maică-ta plângând deasupra sicriului tău plin cu cenușă, în vreme ce îi simți, neputincios, durerea fără sfârșit. Grație descărcărilor terminale masive de adrenalină, creierul devine brusc genialoid și, într-o iluminare finală, s-ar putea să cuprindă sensul vieții, înțelesul morții,

problema răului, misterul timpului, liberul arbitru, cum știm și ce cunoaștem – adică toate lucrurile la care te-ai gândit tangent în tinerețe și pe care apoi, resemnat, le-ai abandonat pentru hedonisme minore, tehnici de supraviețuire, varii masaje egotice și *all you need is love.* Dar, oftică majoră, revelațiile nu-ți folosesc la nimic – la un minut după ce ai aflat ce e cu viața asta, te zdrobești chiftea de pământ ! În mașină se mai lasă cu oase rupte și poate ai noroc și scapi, din tren tot așa, până și *Titanicul* a avut supraviețuitori, dar cu avioanele astea este zero sau unu – ori aterizăm, ori murim. Lipsa de nuanțe este de prost gust, am decis de la primul zbor.

Ajungem la Viena și nu știu cum să plec mai repede spre Salzburg. Cu trei ani înainte, Zénon venise cu mine până la Viena, poate încercând să-și dea curaj să mă convingă să mă întorc cu el la Strasbourg. Ne opriserăm la Viena într-un hotelaș cam păduchios, cu pereții roșu-bordel și veceu pe hol. A doua zi ne-am dus la Kunsthistorisches Museum, unde m-am intoxicat cu Rubens. Seara am mâncat la un restaurant lângă gară. Șnițel și riesling. Cum m-am pilit, cum au început să-mi danseze în fața ochilor toate grasele lui Rubens, niște matracuci perverse care, în loc să se așeze pe scaun lângă Zénon și să-i explice că dacă plec nu mă mai întorc, s-au luat de mânuțele lor dolofane și, galeșe, s-au înlănțuit, unele în X, altele în Y și câteva în Z (alea au fost cele mai nesimțite, le vedeam pubisul gras și blond, abia acoperit de un fald călduț de grăsime roză). După trei pahare de riesling, grasele lui Rubens acaparaseră structura lumii, și oamenii din restaurant, creaturi liliputane în blănuri și mătăsuri, vibrau ca niște electroni captivi în textura rubensiană. Mesele aveau separeuri din fier forjat și, cum-necum, am reușit să-mi bag capul prin arabescul din spatele scaunului și să-mi sprijin gâtul pe metalul rece.

M-am gândit atunci la o variantă de ghilotină super-sadică, în care Marie-Antoinette e așezată cu fața-n sus, să vadă ce o așteaptă și să-i picure pe obraz sângele rămas pe lamă de la contele executat înainte. Cum creierul nu moare decât după un minut de hipoxie globală, are timp dumneaei să vadă cerul, să audă mulțimea și chiar, amețitor, să-i vadă pe spectatori când cu picioarele pe pământ, când cu susul în jos, după cum i se rostogolește tărtăcuța pe eșafod. Transmiterea sinaptică și sinteza proteică se paradesc primele, apoi, după treizeci de secunde-un minut, crește masiv concentrația de radicali liberi și calciu ionic, iar în final se prăbușește citoscheletul neuronal, pa și pusi. Dacă 16 octombrie 1793 a fost o zi mai rece, atunci neuronii reginei au rezistat câteva zeci de secunde în plus – numărați până la nouăzeci și imaginați-vă că sunteți un cap cules de pe jos de maestrul Henri Sanson, poate încă simțiți durere când vă ia de smocul de păr ca să-i arate mulțimii cât de bine și-a făcut treaba. Cât despre supraviețuirea gândului, disperat sau deja detașat, cred că vremea rece de afară avea puține de spus.

Cu alte cuvinte, mă făcusem mangă și tot șnițelul s-a dus în veceul comunal. A doua zi, pe peron, Zénon a bâiguit *Stai, dacă vrei, stai, dacă vrei, ne întoarcem la Strasbourg.* Păi, cum să mă întorc în Franța și să o las pe mama singură pe o bâlbâială ? Pe mânuțe frânte de atâtea îndoieli ?

Asta a fost, s-a dus, acum zburăm mai mulți « sorosiști » de la Viena la Salzburg cu un avion și mai mic, și mai aproape de moarte. Măcar fortărețele alea zburătoare de Boeing-uri mari dădeau o aparență de stabilitate și apreciasem cât de bine încercau să mă prostească. Avionul de Salzburg era o cutie cu două elice, din cele pe care, în formulă mono, probabil le folosise Aurel Vlaicu atunci când s-a zdrobit de munți.

La Salzburg am fost cazați în vis, așa cum li se cuvine unor psihiatri. Pentru prima și ultima oară în viața mea am

dormit într-un castel. Schloss Leopoldskron fusese construit de arhiepiscopul Salzburgului în plin rococo și, chiar după renovările moderniste din timpul lui Max Reinhardt, a rămas o construcție extravagantă, de o frumusețe histrionică matură, asemenea unei femei nițel trecute, dar calmă maestră în o sută de tehnici de punere în valoare a unei perechi de sâni copleșitori. Marmură și stuc oriunde întorceai ochii, intarsii din esențe rare, canapele adânci lângă biblioteci misterioase, săli de bal și scări pompoase așteptând trenele rochiilor de seară.

Lecția numărul 1 de la Salzburg : mă învățam cu binele periculos de repede. Camera rezervată pentru mine ar fi trebuit să fie, ca pentru toți bursierii, în clădirea administrativă (un fel de economat austriac), dar în noaptea precedentă i se spărseseră țevile din baie. În loc să mă înghesuie în cameră cu duduia din Praga, organizatorii m-au trimis în castel. Ați înțeles ? M-au pus să dorm în *Schloss* și și-au cerut scuze că nu mai aveau camere cu vedere spre lac.

Lecția numărul 2 de la Salzburg : americanii nu au câștigat Războiul Rece doar pentru că rușii au dormit în cizme. Seminarul de la Salzburg era ținut de doi analiști, un farmacolog și un cognitivist, toți patru profesori la Cornell. Ce defilare de forță intelectuală ! Ce amestec de instrucție, subtilitate și precizie ! În sfârșit, crucișătoare elegante și zdrobitoare, care se minunau politicos de inteligența și știința noastră, de parcă eram delfini zburdând pe lângă ei în plin Atlantic.

Din prima zi m-am străduit să arăt că sunt ca peștele în apă : treceam pe lângă haleurile fine ca o îmbuibată plictisită, dădeam din cap cunoscătoare la auzul numelor unor medicamente care în România ar fi costat cât un rinichi, zâmbeam finuț, ținându-mă bine de paharul de șampanie, în vreme ce analiștii Cornell-ului discutau lejer despre greșelile lui Otto Kernberg, dar *Otto is such a great guy*, spunea

doctorul Stein și mie mi-a stat inima în loc, tâmpităcretină-idioată, credeam că bravul Otto era mort de mult, ca orice autor respectabil.

După două zile de ifose, aveam niște dureri de cap mondiale, așa că am întors foaia. M-am așezat în pauza de după-amiază lângă maestrul Stein și l-am luat, în sfârșit, la întrebări cathartice : cât durează pregătirea în analiză, cât costă (întotdeauna e mișto să-i vezi pe americani cum aproape se îneacă la *cât costă*), care este locul psihanalizei în psihiatria americană contemporană, ce autori sunt la modă peste Ocean, terapiile scurte au vreo valoare pe termen lung, ce părere are despre critica lui Marcuse la Fromm, jungienii mai trăiesc, a murit Freud ? *Of course, many times !* Până seara se adunase un grup respectabil în jur – bursieri din Praga și Cracovia, din Zagreb și Budapesta, toți cu liste nesfârșite de întrebări.

Lecția numărul 3 de la Salzburg : am crescut toți la fel de strâmb în uterul strâmt al Armatei Roșii. Toți aveam biblioteci în cap și nu prea știam cum să le descărcăm în lume. Focomelici hipercerebrali, duceam lipsă de organizatori care să pornească mașinăria unor asociații profesionale eficiente, iar Stein, oricât de elegant în opinii despre Marcuse și Fromm, era un lord. Noi toți aveam nevoie de un vechil.

La cină mă așez lângă Andela (psihiatră din Zagreb, viitor vechil de mare succes). Îl văd pe Stein că se îndreaptă spre noi (bun, nu l-am exasperat, poate că îi place adorația asta curioasă, pe care răsfățații lui de studenți americani probabil i-o refuză), când din spatele lui țâșnește o fătucă blondă, care îi taie fața și se așază senină lângă noi, asemenea nesimțiților de liceeni care furau locul pensionarilor în troleibuzul 79.

Bună siara, dumniavoastră sunteți Mona ? Eu îs Irinel Dombrovschi, îs din Chișinău. Ie ca-n povești aici, nu ? Un vis, nu alta. Și când te gândești că au pierdut războiu'...

Nu am înțeles imediat ce război pierduse cine. Eram eu însămi pierdută, holbându-mă la Irinel, o ființă atât de frumoasă, încât mă ustura nedreptatea lumii. Angelică, blondă, palidă, dar roză-subversiv în obraji, privire limpede, liniștitoare și albastră, totul perfect calibrat pe cel mai clasic canon – sâni și picioare și talie și fund, ce mai, careu de ași, o recompensă vie pentru visele umede ale lorzilor, vechililor și chiar ale lui Henri Sanson. Irinel pierduse cursa de Chișinău și venise a doua zi, ajungând seara târziu. Știind că, indiferent când își va face apariția, va fi remarcată, a decis să se culce și a apărut proaspătă, stropită de rouă, în a treia zi de seminar. Engleza ei era atât de aproximativă, încât pe toți ne luau cele mai nedrepte gânduri despre Soros-Chișinău. Era fluentă în rusă, dar cei doi bursieri de la Moscova o tratau ca pe un caniș pisălog, așa că s-a aciuat pe lângă mine.

Jumătate româncă, *sunt moldoveancă,* jumătate rusoaică, Irinel terminase primul an de rezidență, trecuse, conform CV-ului, prin cursuri de formare în energoterapia Reiki și în tantra yoga, și era interesată de programare neurolingvistică, hipnoză și antroposofie.

Ați făcut programare neurolingvistică, doctor Stein ? Nu ? Vai ! Este genială ! Este știința cibernetică a minții ! Ne reprogramează comportamentele modificând interacțiunea dintre neuroni și limbaj. Trebuie să încercați !, și mânuța ei, duioasă ca o baladă, se așeză peste mâna osoasă a psihanalistului.

Lecția numărul 4 de la Salzburg : românii nu sunt singulari în tehnicile de abordare a străinilor (corolar la lecția numărul trei). Îi tratăm adesea pe străini ca pe niște ignoranți care au nevoie de o lecție, *haide să vă spunem noi cum stau lucrurile de fapt*. Revers : americanii ne tratau de parcă știam tot, fenomen verificat la nesfârșit peste ani. Le povesteam despre bătălia de la Rovine. *How interesting !* Le povesteam și despre bătălia de la Gettysburg ? *I'm not sure that's how I remember it, but I may be wrong.*

Mărinimie imperială ? « Hai să-l facem pe străinul din colțul hărții să se simtă bine ? »

Modestie culturală ? « Străinul ăsta știe despre America mai mult decât știm noi despre Orbecăistanul lui. »

Naivitate ? « Dacă zice că știe, știe ! »

Respect de sine ? « Străinul ăsta se poartă ca un mârlan, dar asta nu înseamnă că și eu trebuie să mă port la fel. »

Cine știe... În orice caz, ne dădeau suficientă frânghie ca să ne spânzurăm la liber și noi nu mai știam cum să le facem pe plac.

Sam, did you know about this therapy ? Lingvistic something ? Stein îl chemă în ajutor pe farmacolog, un hispanic încruntat ca o măslină uscată.

Lingvistic neuroprogramation, chicoti Irinel.

Neurolinguistic programming, mârâi Andela, croata, umilită de apropierea geografică de corola de minuni a Irinelului.

Farmacologul dădu peste cap un pahar întreg de whisky și se strâmbă cu dezgust :

Oh, yeah, it's some unverified bullshit from the seventies. A flash in the pan.

Irinel se uită la mine cu cei mai albaștri ochi din lume. *Spune că o metodă neverificată,* am sărit eu peste amănunte. *Nieverificată ? Di șini ? Di iel ? Poati verifică și pe Shakti tuciuriu' ăsta !* Apoi se întoarse plină de energie primordială spre Stein :

Better subject, how is psychoanalysis ? Where should I start ?

Where should I start ? Asta m-am întrebat și eu niște ani mai târziu în Pittsburgh, în cabinetul luminos al Marthei Jordan, o analistă scundă, gheboasă și uitată de Freud pe pământ încă dintre cele două războaie.

Cum sunt analiștii Pittsburghului ? Păi, cum să fie, mult mai așezați decât protoanaliștii Bucureștiului anilor '90, mașinăria lor merge unsă și ei nu trebuie să transpire dând la manivelă ca să o pornească. Puțin defazați totuși, ca toți analiștii lumii – martori de decenii la execuția publică a maes-

trului lor. Uneori, la întâlnirile săptămânale ale Societății Psihanalitice din Pittsburgh, aveam impresia că discut cu urmașii mayașilor, resemnați să vândă suveniruri printre ruinele piramidelor de altădată.

Where should I start ?

De oriunde, a răspuns Stein.

De oriunde, a spus Martha Jordan. *Istoria unei vieți este ca o pânză de păianjen, oriunde o înțepi, se simte peste tot*, a zis ea. Bun, poate să vorbim despre Soso și familia și mutarea lor iminentă în Pittsburgh. Ce înseamnă mutarea lor ? Înseamnă că pământul începe să mi se întărească sub picioare. Sau, mai bine, să vorbim despre Jason și cât este de minunat să fii îndrăgostit, ce pauză binecuvântată este dragostea în cursa vieții.

În schimb, am vrut să verific afacerea cu pânza de păianjen și nu am început nici cu Soso, nici cu moartea tatei, nici cu dragostea pentru Jason. Am început cu Irinel. I-am povestit Marthei Jordan ce vinovată m-am simțit după cina de la *Schloss* pentru că am lăsat-o singură pe Irinel, care pusese bot, uitată pe o bancă în grădină, ca un gingaș extraterestru lovit cu leuca. Am coborât pe la unșpe să văd dacă plecase (în cameră măcar se putea regrupa între broșurile ei de hipnoză și antroposofie). Nu, nu plecase. Sub lumina lunii, grația Irinelului era picătura care în sfârșit aducea castelul la perfecțiune. Dacă noi toți ceilalți, estici și vestici, păream niște turiști mai mult sau mai puțin răpciugoși, Irinel era singura creatură care putea rivaliza cu barocul locului.

Era la fel de bosumflată cum o lăsasem.

Moniciu, zi și tu, ce-i cu oamenii ăștia ? Stau agățați de « verificări », de « evidienți » ! Ce-i asta ? Asta criede Stein că-i știință analitică ?

Am dat să-i spun că psihanaliza nu e cel mai bun exemplu de epistemologie popperiană, dar nici gând să mă asculte. Era încă în război cu Sam Rosario, farmacologul.

Dacă viața ar fi făcută numai din lucruri cari se pot vierifica, șe coșmar ! Șe deșert ! Trebuie Tolea să-mi trimită numaidecât niște pase energetice, că altfel mă siacă ăștia cu « vierificările » lor !

Până la miezul nopții am aflat că Irinel era meșteră în tantra yoga, pe care o studia asiduu de șase ani sub oblăduirea unui mare guru din Chișinău, pe numele lui Tolea Botezatu. Ea visa ca, într-o bună zi, să separe conștiința de materie, *purusha* de *prakriti*, Shiva de Shakti. Voia să o poată simți pe divina mamă Shakti în fiecare fir de viață și să aibă parte de unirea cu zeița primordială. Cum Tolea era deja iluminat, învățăceii lui urmau regulile pe care el le redescoperise, inclusiv o readaptare a celor cinci M tantrici : evitarea *madya* (alcool), *mamsa* (carne), *matsya* (pește), *mudra* (grâne) and *maithuna* (sex). Hmmm, tantra asta de recesiune era tristă ca un marfar uitat în triaj.

Tolea a descoperit că ienerjia Kundalini triebuie ieliberată riepede, nu triebuie aștieptat pânî în stadiile finali di iluminare, ca în Vajrayana. Ie un jeniu. Nu pot să spun câte am înțeles de la el și cum m-a salvat. Am dat din cap aprobator, gândindu-mă doar că Tolea ăsta suferea probabil de ejaculare precoce. Tolea o avertizase să nu se înscrie la seminariile *jîdelui de Soros,* dar Irinel a vrut să afle dacă televizoarele color sunt tantrice sau doar orgasmice. Și acum, secată de pozitivismul americanilor, stătea pe bancă, așteptând pasele lui Tolea. *Ahhh*, își arcui Irinel spinarea, împungând cu sânii ei minunați în energia lumii. *Sîmți ?* Nu « sîmt » decât venin volterian.

Probabil că pasele au reîncărcat-o suficient, pentru că, în seara următoare, am văzut-o pe Irinel dezbătând aprig cu Sam Rosario, în plimbare pe malul lacului, urmărind lebedele și arcuindu-se discret atunci când discuția devenea prea serioasă.

De ce ai vrut să începi cu ea ? m-a luat la întrebări Martha Jordan.

Din două motive. Mai întâi pentru că potrivirile perfecte dintre imaginar și real mă scoteau din minți, iar Irinel la Salzburg era perfecțiunea întruchipată de *frumoasă-și-proastă.* Iar al doilea motiv era că, de curând, aflasem că potrivirile astea perfecte nu existau decât în zona tembelă din capul meu.

Abia terminasem rezidența în Pittsburgh și devenisem cercetător stagiar. Jason și cu mine căutam casă pentru Soso și familia. Aveam instrucțiuni clare : să găsim o casă cu patru dormitoare – unul pentru Soso și Radu, câte unul pentru copii și unul mare, cu baie separată, pentru mama. Să aibă curte serioasă, să aibă școală bună în apropiere, să aibă sală de gimnastică la doi pași (Soso nu credea în deznodământul inevitabil al corpului după nașteri repetate și ar fi rușinat cu abdominalii ei feroce orice atletă nulipară), să aibă subsol mochetat dar parchet lucios la parter, să aibă garaj pentru două mașini și să fie într-un cartier în care există trotuare (nu râdeți, că mai des nu-s decât sunt). Jason și cu mine ne-am oferit imediat să facem o listă de case eligibile – ne jucam de-a viața domestică, de parcă apartamentul meu alb, în care el se mutase în ultimul an de rezidențiat, era doar o glumă intermediară.

Agenția imobiliară ne-a trimis o listă de case de inspectat și ne-a spus că agentul ne va aștepta la prima casă. Cartier spălat, cu trotuare și curți bune de jucat fotbal. Casa, mai obosită, dar așezată calm între castani în floare. Și, uite așa, se deschide ușa și apare Irinel, o Irinel peste care cei aproape opt ani au trecut cu buldozerul, i-au luat buclele blonde și au lăsat-o într-o tunsoare androgină, i-au uscat obrajii și șoldurile, sterilizându-i imenșii ochi albaștri în spatele unor ochelari portocalii – o imagine mai tristă decât o piscină golită și abandonată.

Hello, îi întinde eficient mână lui Jason, *eu sunt Irina Rosario, agentul vostru imobiliar.*

Irinel ?

Mona ? Moniciul ? Moniciul !!!

Sigur, când nu mai reușise să-l combată pe Sam Rosario, l-a sedus, iar el a luat-o în serios, pentru că așa se întâmplă cu pozitiviștii ăștia pentru care ori e albă, ori e neagră. Și-au scris vreun an, el scrisori uscate dar ardente ca deșertul californian, ea poeme în proză despre destinul lor scris în stele, într-o engleză din ce în ce mai flexibilă, până când Sam a cedat și a venit în vizită la Chișinău, s-a pilit în fiecare seară și la plecare a cerut-o de nevastă. Au trăit fericiți exact încă o lună, cât s-au plimbat prin Italia. În America, Irinel a trecut cu brio examenul de limbă engleză, dar a eșuat doi ani la rând la examenele de echivalare a diplomei medicale. *Aici, medicina e doar un uriaș pat al lui Procust, se potrivește ori ba, te înghesuie într-o cutiuțî și dau cu insecticid pe tine ca pe molii dacă îți rămân pișioarili afară.* Sam nu a apreciat chestia cu Procust, ba chiar a zis că nu-i pasă de cine era domnul respectiv. Irinel l-a făcut incult. El a făcut-o medievală. *Auzi, Moniciu, mediivală !, a zis că eu îs mediivală, când ei aiși îs încuiați și înapoiați, nu înțeleg decât de bani, bani și iarăși bani. Eu știu că în Moldova ieram sărași, dar nu încercam să ne îmbogățim, încercam să ne luminăm la cap. Aiși toți vor bani și șelebritate, auzi tu, la ce folosește să fii șelebru ? Cum te faci mai înțelept, mai bun, mai clarvăzător dacă te recunoaște lumea pe stradă ? Îs bolnavi tăți, zău așa.*

Dar Sam nu a cedat așa ușor. S-a gândit că poate altă ocupație i se va potrivi mai bine soției lui. Așa că a înscris-o pe Irinel la cursuri de yoga, să devină *trainer* și să le deschidă americanilor chakrele înfundate. Apoi s-a întâmplat ceva ce i-a adus pe amândoi în Pittsburgh, dar Irinel a sărit peste detalii, ținând-o una și bună cu *încuiații ăștia, muggles, zău, cum zice Heri Potăr.* Orice s-o fi întâmplat, le-a pus capac și, la nici un an de la mutarea în Pittsburgh, au divorțat. Irinel s-a ales cu o pensie alimentară consistentă, dar nu părea deloc încântată de asta. *Adică șe mai e și asta ? A plătit ca să scape de*

mine, în loc să trecem împreună prin foc și pară, a tăiat un șec și adio și-un praz verde ! Așa că, în loc să frece menta la cumpărături ca o respectabilă divorțată cu bani, a făcut cursuri de agent imobiliar. Între sala de yoga și agenția imobiliară, Irinel era destul de ocupată până când avea să găsească o ieșire demnă din America.

Tolea încă îi trimitea pase energetice și, din când în când, Irinel ne tăia de pe listă vreo casă care *nu avea vibrații bune.* În nici două luni, cu ajutorul ei găsiserăm cinci case care respectau toate criteriile, apoi Soso și Radu au descins cu tot tribul, au ales casa cu cel mai mare dormitor pentru mama și au semnat contractul de cumpărare. Irinel a primit un bonus serios, pe care l-a pus la bancă, cu excepția prețului unei sticle de Barolo, pe care a adus-o seara la noi în apartament ca să sărbătorim evenimentul.

Tocmai ce mă gândeam că poate i se arseseră beculețele esoterice, când a început să-mi povestească de ce și-a redobândit speranța în America. *De atâția ani mă tot canonesc, doar-doar oi găsi un drum spre lumea lor, că nu se poate să fie toți un zid de cărămizi și dolari. Moniciu, am aflat ! Mi-a arătat drumul un tip, unu' Jorge, vine la studio la yoga, și am vorbit, am vorbit mult, și mi-a zis. Așa e viața, te dai cu capul de pereți până vine cineva și desenează o ușă. Cheile drumului sunt la naguali.*

La cine ?

La naguali. Carlos Casteneda vorbește de ei, sunt spirite magice de pe vremea olmecilor – de ce olmecilor ? *– care înțeleg forța indescriptibilă a Cosmosului și care învață cunoașterea pură, nemijlocită de cuvinte. Nagualii trec prin lume ca învățători sau ca vrăjitori, și uneori ca animale – cel mai des lupi sau jaguari. Ei ne ajută să ne desprindem de inorganici, uneori fără să vrea și fără să știe. Trebuie să-i găsesc, așa o să înțeleg America. Vrei să citim Castaneda împreună ?*

I-am tradus lui Jason, care, fără să clipească, a spus că Irinel ar trebui să meargă în California sau cel puțin ar putea

să caute o comunitate New Age și să trăiască acolo, culegând morcovi și pândind naguali. I-a promis lui Irinel că o să afle pe unde sunt cele mai avansate asemenea comunități, iar ea a plecat acasă cu capul plin de vise și de Barolo.

Ne-am certat în seara aia, Jason și cu mine. El zicea că Irinel are dreptul să trăiască așa cum vrea, eu ziceam că trebuie apărată de parascoveniile astea așa cum protejezi un alcoolic ascunzând băutura de el. El zicea că, oriunde s-ar fi aflat, Irinel ar fi găsit vreo variantă de misticism și că asta e o întreprindere onestă și veche de.când lumea, și doar diletantismul ei o făcea ridicolă. Eu ziceam că, lăsată de capul ei, Irinel o să ajungă sclavă sexuală în vreun cult obscur. El zicea că e alegerea ei. Eu ziceam că « alegerile » astea sunt bazaconii americane și că uneori oamenii trebuie salvați de propria prostie. El zicea că, poate, Irinel e un geniu mistic, dar că mintea mea fără oase mistice nu poate să evalueze obiectiv valoarea ei. Eu l-am rugat să-mi explice cum e cu obiectivitatea și cu valoarea. El... și tot așa, zi de vară până-n seară, ne-am împăcat abia atunci când el m-a făcut iar tiran și eu l-am întrebat dacă vrea să fie sclavul meu.

Iluminată de sfatul lui Jason, Irinel a găsit singură o comunitate de kundalini în Maryland. Într-o zi, mi-a spus că și-a luat bilet de avion și m-a rugat să o duc la aeroport.

În ziua plecării, la două dimineața, a sunat telefonul.

Moniciu, du-te acasă, cred că i-am păcălit, nu mai trebuie să mă păzești.

?

Sierios.

Pe cine ai păcălit, Irinel ?

Ehe, mă înșerci ! Tâcăloșii ăștia ascultă pe fir, măi. Zău așa, du-ti, sunt OK.

Păi eu sunt acasă, ai sunat pe telefonul de acasă, cum să răspund dacă sunt la tine ?

Telefonul s-a închis și eu l-am trezit pe Jason. *Trebuie să mă duc până la Irinel, ceva nu e în regulă.*

Vrei să vin cu tine ?

Nu, te sun dacă e cazul.

Aproape zece minute sun la ușa Irinelului și nu-mi deschide. Când sunt gata să scot mobilul ca să o sun, se crapă ușa și o aud șoptind *Ești singură ?*. Înăuntru întuneric beznă, exceptând lumânarea pe care Irinel o ține grijulie la piept. Nu mă lasă să aprind lumina, dar, mergând după ea prin casă, văd că nu a împachetat nimic – cărțile sunt pe rafturi, vesela murdară în straturi în chiuvetă, pantofii claie peste grămadă la intrare. Irinel mă conduce în baie, închide ușa și aprinde lumina.

Di șe ai vienit aici ? Dacă s-au întors și ti-au văzut ?

Și uite așa aflu că Irinel e sub supraveghere de cel puțin două luni, că e probabil o operațiune mixtă CIA-FSB, că CIA i se trage de la scrisoarea pe care i-a scris-o lui George W. Bush ca să-i ceară să se predea Tribunalului Internațional de la Haga ca să fie judecat pentru crime de război în Irak, iar FSB-ul o are în vizor de când era ucenica lui Tolea, *care face telekinezie și a refuzat să lucreze pentru ei, așa că l-au arestat pentru corupere de minore și trafic de persoane.* Păi, de ce pe ea, că sunt mii care au strâns petiții ca să-l trimită la răcoare pe Bush ? Pentru că ea i-a trimis în scrisoare un cod secret, pe care doar președintele putea să-l descifreze. Și cum știe că l-a descifrat ? Păi, a trimis CIA după ea ! Bun, m-am lămurit cu CIA, dar FSB-u' ? FSB-ul probabil că l-a torturat pe Tolea și a aflat că Irinel, deși nu e capabilă (încă !) de telekinezie, are celulele nervoase speciale pentru a dezvolta abilități paranormale, așa că FSB-ul vrea să extragă celulele alea sau să o ducă înapoi în Rusia și să o controleze ca să lucreze pentru ei.

Mă uit la ceas – e aproape patru dimineața. Situația nu e de comunitate de yoghini, e de camera de gardă. O întreb

dacă are medicamente în casă. *Ienupăr și spirulina și niște extract de valeriană.* Acceptă să ia niște valeriană (ehei, vremuri de Extraveral !), cu condiția să o trezesc dacă văd mișcare în fața blocului. Îi spun că mă întorc la prânz, după ce îmi termin programul.

O să stai în casă până mă întorc ?

Da, da, nu deschid la nimeni.

Blocul e o clădire cochetă cu trei etaje, cu balcoane largi și curte interioară. Din câte zice Irinel, mașina CIA e un Nissan albastru. Mă uit prin parcare după vreun Nissan, mi-e teamă să nu-i vină Irinelului ideea să spargă geamurile sau să taie cauciucurile la mașina vreunui nefericit de *muggle.* N-am găsit decât Toyote și Honde. Când mă întorc după-amiază, iarăși nu deschide ușa, dar acum nu o deschide nici după cincisprezece minute, nici după o jumătate de oră. Aud telefonul sunând înăuntru. O sun pe mobil. Îl aud vibrând, probabil l-a lăsat pe măsuța din hol. După o oră, îmi trece prin cap să-mi verific mesajele pe telefonul de acasă. *Dragul meu nagual monicios, sunt bine, nu-ți face griji pentru mine, îți doresc o viață minunată.* O văd cu ochii minții spânzurată în baie sau aruncându-se în fața vreunui Nissan albastru. Cum am putut să plec și să o las singură în plin episod psihotic ? Aici nu suntem în România, dacă biata de ea face vreo trăsnaie, ajunge la pușcărie în doi timpi și trei mișcări. Sun la poliție și o raportez dispărută, măcar așa poliția o să fie în alertă și, dacă o găsesc, o să o aducă la spital în loc să o bage la pârnaie. Sun la camerele de gardă din oraș – nimic. Între timp, Jason îmi face rost de numărul lui Sam Rosario.

Abilify, zice Sam când îi spun ce s-a întâmplat.

E singurul medicament pe care îl tolerează și la care răspunde bine, celelalte fie nu folosesc, fie o fac zombi. Probabil că l-a oprit dacă a început iarăși cu FSB și CIA. Adică nu e prima dată. Nu, nici măcar a doua oară ! A fost internată la Chișinău de câteva ori, în America s-a întâmplat

prima dată la New York, credea că șeful departamentului de psihiatrie de la Cornell era agent acoperit FSB, a pus afișe în campus, l-a « denunțat » decanului, Sam a internat-o, dar i-au dat drumul prea repede pentru că e liniștită, nu e agresivă, ia medicamente. Cum i-au dat drumul, cum s-a dus la cabinetului șefului și a pus un afiș cu « AGENT FSB » pe ușă. Sam și-a luat concediu și a stat cu ea acasă până a început să-și facă efectul medicația, aproape trei săptămâni. S-a gândit să o trimită înapoi în Moldova, dar *e o mizerie incredibilă acolo, mai rău ca în Mexic, și îi dăduseră niște doze de cal, mi-a fost teamă, mi-a fost milă. Și are perioade foarte lungi în care este OK.* Îl întreb de prieteni, rude, cunoscuți. *Nu are pe nimeni în America. Are un frate și o soră în Moldova, sora e în azil de zece ani, frate-său era beat mai tot timpul.*

Între timp apare poliția. Explic ce s-a întâmplat și polițiștii îl aduc pe administratorul blocului ca să descuie ușa. Nici un cadavru spânzurat în baie. Totul e la fel, doar adidașii lipsesc din hol. Sosește și Sam – mi-a adus Abilify-ul pe care l-a mai găsit prin casă. Nu vrea să stea, abia se uită la mine, îi amintesc de zile prea frumoase. Irinel, zice el, e cea care l-a părăsit, pentru că o controla mereu dacă și-a luat medicamentele. *N-aș fi părăsit-o niciodată, când nu e bolnavă, e minunată, the sweetest, the best woman I have ever met.*

Poliția nu ne dă voie să rămânem în apartament. Sam pleacă, eu mă așez în casa scărilor. Nu mă pot hotărî să mă duc acasă, să aștept un telefon la care să aud că au găsit-o în vreun șanț.

Eu îi am pe Soso și pe Cati și pe Radu, și mama vine și ea din țară ca să stea cu noi șase luni pe an. Îl am acum și pe Jason, care crede că sunt *the best woman he ever met.* Și chiar și așa, uneori simt că sunt pe o plută în mijlocul oceanului. Sunt un animal legat de țară așa cum pisica lui Soso e legată de casă. Sunt legată de limba în care m-am născut, cu toate scurtăturile minții. Totul e elaborat și oficial în alte limbi,

când mă doare burta, mă doare în română și, când mi-e frică, transpir în română, poate că ar mirosi mai frumos să transpir în engleză, dar trebuie să mai aștept până când Jason și cu mine ne mutăm în vreo casă cu verandă și adoptăm doi copii, unul din Botoșani și unul din Zalău. Și apoi, poate peste cincizeci de ani, o să-mi înjur oasele anchilozate în engleză.

Cine știe dacă, plutind ca Irinel în derivă, nu m-aș fi împrietenit și eu cu vreo doi agenți secreți și nu mi-aș fi trimis pase energetice cu Bilbo, hobbitul de la Numărul 9, în loc să mă uit la lumea din jurul meu ca la muzeu, *do not touch the exhibits, please.*

Au găsit-o ? îl sun pe Jason acasă. Nu, n-au găsit-o. Să-ți aduc ceva de mâncare ? E aproape opt. *Nu, dacă nu vine în noaptea asta, am pierdut-o.*

A venit pe la nouă, senină, nedumerită de supărarea mea. Uitase că a promis să mă aștepte. S-a dus în parc și a cules frunze roșii, *uiti cât sunt de frumoasi.* Avea o sacoșă de plastic plină de frunze de toate culorile. Stătuse toată ziua, *într-un nod enerjetic,* sub un arțar bătrân.

La început nici nu a vrut să audă de Abilify. *Gândesc ca prin pâslă cu el.* Am amenințat-o cu internarea. Nu a mers. Am zis că o să doarmă mai bine. Nimic. Că o să dorm eu mai bine. Asta a mișcat-o puțin, dar nu suficient. Apoi i-am zis că motivul pentru care gândește ca prin pâslă cu Abilify este că medicamentul blochează semnalele din celulele ei proto-telekinetice. Cum a oprit pastilele, cum FSB-ul a găsit-o pentru că porcii ăștia de ruși au sateliți speciali cu care scanează Pământul ca să identifice oamenii capabili de telekinezie. Abilify împiedică depistarea celulelor ei speciale. Bingo !

A durat vreo două săptămâni până când medicamentul a început să-și facă efectul, dar nu am mai scăpat-o din ochi în timpul ăsta. Când eu nu puteam să stau cu ea, am aranjat cu Soso și cu soția lui Cosmin să treacă pe acolo. Sașa era

scutit pe motiv de FSB, Jason pe motiv de CIA. Radu a zis că lui îi e frică de afacerea cu olmecii și că mai bine face baie la copii un an de zile decât să-l lăsăm singur cu Irinel. Încet-încet, Irinel a început să tragă la o parte draperiile, să iasă pe balcon (înainte, balconul era locul de maximă vulnerabilitate), să vină cu noi la restaurant și să facă yoga. După o lună, s-a întors la agenția imobiliară și a început să răspundă la telefonul de acasă.

Într-o seară făceam împreună salată bœuf (toate tradițiile culinare, regal disprețuite în țară, devin delicatese peste Ocean, vă dau în scris !) și, pentru că ea se încăpățâna să învârtă la maioneză, *doar nu o să mâncăm maioneza asta chimică din borcan,* am ridicat eu receptorul. *Vriau să vorbiesc cu Iriniel.* Vocea era groasă de țigări și plină de țâfnă.

S-a dovedit că, până la urmă, Sam l-a sunat pe fratele ei și i-a spus ce s-a întâmplat, iar acum fratele își luase bilet de avion și voia să o anunțe pe Irinel să-și facă bagajele și să vândă de ce n-are nevoie, că într-o săptămână vine să o ducă înapoi acasă, unde îi e locul.

Albă ca varul, Irinel a pus jos receptorul, apoi s-a așezat pe podea. *Eu nu mă duc cu el, tu nu știi cum e, e o brută. Sor-mea și cu mine ne ascundeam de el tot timpul, și era un singur loc unde nu ne găsea, în spatile sobei din bucătărie, dar era loc numai de o piersoană, așa că fășeam cu rândul, care stă să fie bătută. Și nu vrieau la Chișinău, o să mă baje iarăși un an întreg la spital și acum Tolea e în pușcărie, n-are cine să mă scoatî de acolo, acolo îmi rămân oasili.*

Sam știe de povestea asta ?

Nu știe.

Dă-mi numărul, că-l sun eu pe frate-tău și-i spun să stea acolo, că nu pleci nicăieri.

Mi-a zâmbit de parcă toate lucrurile din lume se potriveau în sfârșit perfect și m-am gândit că trebuie să creștem doza de Abilify.

Nu-i nevoie, a zis, *îl sun eu mâine, că acu' e târziu, îl sun și-i spun să stea pe fundul lui acolo unde ie.*

Nu l-a sunat. Dar când Jason și cu mine am venit a doua zi seara să o luăm la sushi, apartamentul era descuiat, iar Irinel dispăruse. În frigider lăsase doar castronul cu salata bœuf și, peste el, un plic pentru mine.

Dragă Moniciu,

Nu te supăra pe mine, mi-e frică de el, mi se înmoaie picioarele de cum îi aud vocea. Dacă vine, plec cu el, ca un copil. Așa e mai bine, mă duc departe și promit să am grijă să nu mă găsească. Promit să iau Abilify să nu mă găsească nici ceilalți. Știu că tu o să ai grijă de mine și chiar dacă nu ne mai vedem niciodată, tot o să ne mai întâlnim noi. Eu știu că au avut dreptate Castaneda și Don Juan Matus, când vezi un nagual, îl recunoști imediat dacă știi cum să te uiți. Eu te-am recunoscut imediat și te-am văzut schimbată în lup cum păzeai parcarea să nu vină ceilalți după mine. Doar nagualii pot să facă asta. Nu-ți fie teamă, nu o să spun la nimeni. Îți mulțumesc din suflet că ai hotărât să ai grijă de mine. O să fiu bine, nu o să te fac de râs. Sunt locuri în țara asta unde sunt binevenită, crede-mă. Tot ce te rog este ca, din când în când, să vii să mă vezi în vis.

Nu am mai auzit niciodată nimic despre ea. Dar acum, în rarele dimineți în care nu-mi amintesc ce am visat peste noapte, gândul îmi rămâne agățat de Irinel și lumea ei.

7. Poveşti nemuritoare

Eu sunt cel mai potrivit [Ce înseamnă « potrivit » ? De clarificat. Potrivit să-l scrie ? Să-l editeze ? Să-l citească ?] scriitor pentru acest roman. Am trăit mai bine [Precizie. 25 ? 26 ?] de un sfert de secol în România. Trăiesc de mai bine de un deceniu în America. Am experiență în sistemul sanitar românesc (*sistem*, vorba vine, singurul lucru sistematic in medicina românească este haosul [Nu cred că este o idee bună să devii prea implicată afectiv în introducere și să faci cometarii ironice și nesusținute de literatura de specialitate.]). Am experiență în sistemul sanitar american. Astfel, sunt capabilă să ofer o relatare obiectivă, echilibrată și nedistorsionată a celor două lumi [Subliniază nu numai de ce ești capabilă, dar de ce ești mai capabilă decât alți candidați. Nu uita că rata de finanțare este de 5-7 %. 95 % din aplicații sunt respinse.]. Am scris peste douăzeci de articole științifice, două monografii și patru capitole în manuale de psihiatrie. Această productivitate dovedește că voi fi capabilă să folosesc în mod eficient fondurile oferite de Fundația Messerschimdt pentru a finaliza proiectul descris în secțiunea 2.1.2 [Foarte bine, dar nu uita de activitatea didactică, munca voluntară în azilurile de bătrâni din Statele Unite și activitatea de reformare a sistemului de sănătate mintală din România. Fundația preferă candidați angajați civic.]. Atașez în secțiunea 4.1.1. primele șase capitole.

Sunt de acord cu voi. Ce e porcăria asta de autogratulare pompoasă și nerușinată, care l-ar pune la colț până și pe Adrian Păunescu ? Cine scrie așa ceva, în afară de politicieni în campanie electorală ?

Răspuns : așa scriu oamenii de știință ai Americii atunci când aplică pentru fonduri de cercetare. Pe bune. Pe cât de recomandabil cultural este să fii modest și *understated* în viața de zi cu zi, pe atât de obligatoriu este să te bați cu pumnii în piept atunci când îi ceri bani Unchiului Sam. Mai ales că e vorba de un purcoi de bani.

Statele Unite cheltuiesc peste 400 de miliarde de dolari anual pentru cercetare (aproape 3 % din PIB). România ? 0,5 % din PIB – nu vreți să știți suma. Cheltuim mai mult decât Belarus, dar mai puțin decât Ucraina sau Mexicul. Jumătate din finanțare în cercetarea medicală din lume vine din Statele Unite. Până și între țările Europei de Est, România este pe ultimul loc la proporția de fonduri alocate sănătății (5,6 % în 2010, comparativ cu Cehia, Bulgaria sau Ungaria 7-9 %). Republica Moldova alocă 11,7 % – ce părere aveți ? Cât despre cercetare în sănătate mintală – vai, ce glumă bună !

O glumă bună, mi-a spus hobbitul când m-am suit pe cal și i-am explicat eu, mucărie proaspăt devenită expertă, că psihanaliza în sine e o frecție mentală, că fenomenologia este un drum elegant, dar fără ieșire, și ar fi mult mai productiv să vedem ce se întâmplă în creier când cineva intră în panică sau halucinează sau vrea să moară. *Și cum vrei să faci tu asta ?* Îi pun în scanner, am spus eu cu o minte nedospită, îi pun în scanner, așa cum se face în America, și vedem ce și pe unde se aprinde.

Găsim dovada, cum zicea Tovarășa, *dovada* !

Partea cu scannerul i-a amuzat cel mai tare. Pe vremea aia era un singur scanner de rezonanță magnetică nucleară în București și ăla doar pentru scopuri clinice – localizare

de tumori, diagnostic de scleroză multiplă, evaluare de hernii de disc. Bun, refrenul deja este obositor (nu se face cercetare medicală în România, nu e nici prima, nici ultima țară care abia are după ce să bea apă), iar prioritățile naționale (cum ar fi delapidarea economică în masă) strangulează orice inițiativă. Nu o să descifrăm noi genomul, dar ceva simplu, cum ar fi un studiu epidemiologic național, ca să aflăm câți oameni suferă de depresie sau de schizofrenie, nu ar fi fost imposibil de făcut. Impotență ? Indiferență ? Mister !

În ultimul an de rezidență la balamuc, am avut de ales între spitalul județean din Tulcea (vodcă, vodcă și iar vodcă) și policlinica din APACA (habar nu aveam că există o policlinică în APACA – de cum am auzit, creierul meu s-a fixat ca o căpușă pe Petre Roman). Tulcea era o variantă prea hristică pentru mine – mă vedeam răstignită în deșertul Deltei la un loc cu stagiari entuziaști din filmele comuniste. Așa că am redeschis cabinetul de psihiatrie din policlinica APACA, rămas liber de câteva luni, după pensionarea fostului chiriaș.

Să ai grijă să ai calciu suficient, mi-a zis o internistă bătrână în prima zi de lucru. Și, de parcă i-ar fi auzit sfatul, chiar de a doua zi au început să vină în valuri *căderile de calciu pe sistem nervos*. Toate femei pe la treizeci și cinci-patruzeci de ani, în halate și cu batic, aduse pe brațe de colegele de pe secție, uneori cu spinarea arcuită și ochii dați peste cap, alteori în spasme pseudoepileptice. Se mai întâmpla să simtă vreuna când vine criza, să ceară voie de la maistră și să ajungă până în fața cabinetului de psihiatrie, unde, invariabil, ceda și iar spasme, spinare, plafonare. Asistenta deja știa lecția și scosese seringile și fiolele de calciu.

Eu : Nu facem calciu.

Asistenta : Nu ?

Eu : Nu. Ia-i sânge și trimite-l la laborator pentru calciu total și ionic, doar așa, de amorul artei.

Asistenta (reproș total) : Păi, o lăsăm să se chinuie așa, donșoara doctor ?

Corul înțeleptelor : Generația asta tânără e fără minte.

Las' că-i vine ei rândul !

Doctorul Dragomirescu le ajuta întotdeauna.

Da, dar el știa multe, văzuse multe...

Eu : Îi facem un diazepam intramuscular. Iar depozitul de fiole de calciu îl dai cadou doamnei doctor Ionescu (internista cea bătrână).

Corul înțeleptelor : Nu e bine să te pui rău cu colegii.

Nu e bine să te dai rotundă, când ți se văd colțurile.

Biata femeie, se vede că i-a căzut calciu'.

Noi nu suntem doctori.

Dar tot ne dăm seama.

Uite cum tremură ca o frunză.

Eu (capsată) : Și unde i-a căzut calciul ăla, mă rog ? În chiloți ? (Noaptea, acasă, nu pot să dorm de la comentariul ăsta – la urma urmei, isteria și sexul au fost legate de când lumea de alte coruri de înțelepți și poveștile lor cu utere migratoare. Și, iată, la prima criză pe care o tratez solo, nu am ceva mai bun de făcut decât comentarii despre chiloți.)

Corul înțeleptelor : Acum avem capelă în APACA.

Poate mai bine îl chemăm pe părinte !

Să-i spună de deochi.

Sau de exorcism.

De ce ?

Poate e posedată, dragă !

Păi, spune așa !

Între timp, diazepamul își face efectul, femeia se relaxează, începe să respire normal, deschide ochii. Le dau afară pe înțelepte și o trimit pe asistentă cu eprubetele la laborator. După zece minute, femeia se ridică, îmi cere scuze

și un pahar de apă. De ce scuze ? *Că v-ați certat cu doamna Cornelia din cauza mea.* Doamna Cornelia e asistenta și, la prima impresie, nu era nici certăreață, nici supărăcioasă, ci doar fără chef și vlagă, trezită la viață doar când ieșea pe poarta fabricii. *Las' că-i trece doamnei Cornelia, mai bine spune-mi ce-ai pățit tu.*

Nu a pățit nimic. I-a venit așa, din senin, o pacoste, uneori i se întâmplă și de două ori pe săptămână, bea lapte și ia pastile de calciu, dar încă așteaptă rezultate. O rog să-mi spună ce a făcut ieri. Păi, nimic. Ieri s-a sculat, a trezit copiii (câți ? patru), le-a făcut micul dejun, pe cei mari i-a lăsat acasă să plece singuri la școală, pe ăla mic l-a luat cu ea și l-a dus la maică-sa, că era prea devreme de grădi, apoi a venit la lucru. Necazuri la lucru ? Nu, nimic special, s-a cam supărat șefa pe altă fată și le-a amenințat pe toate cu *reducerea de personal*, a băgat viteza în ele, nici nu le-a mai ars de pauză, că, dacă *o reduce*, e groasă, soțul e în șomaj de aproape un an și nu găsește decât la negru ceva pe ici-pe colo. Și acasă ? Acasă, bine. Soțul cam nervos că nu are de lucru, dar ce să faci ?, îi mai ajută părinții ei, dar soțul mârâie. Cine are grijă de casă ? Cum cine ? Ea când vine de la serviciu. Și soțul ? Soțul e bun, e bun, donșoara doctor, da' merge și el cu băieții să se mai descarce. Te bate ? Vai, nu, cum să mă bată, mai îmi scapă câte una când se supără, ca aseară. De ce aseară ? Ei, donșoara doctor, știți cum e, ca între soți, am tras la serviciu, pe acasă mereu e ceva de făcut, eram și eu obosită și am vrut să dorm, s-a supărat, deh, ca bărbatul. Te-a forțat ? Ei, m-a forțat, că doar nu era să mă pun cu el, ce 's nebună ?, e soțul meu, l-am lăsat să-și facă treabă și gata, m-am sculat la cinci, mi-am luat pastila de calciu și l-am dus pe ăla mic la maică-mea și am venit la lucru și, zău, nu a țipat nimeni la mine, să mor eu dacă știu de unde îmi vin crizele astea.

Povestea asta aveam să o aud repetată de sute de ori, cu oareșce variații – soacra a paralizat și s-a mutat cu ei ca să aibă nora grijă de ea, copilul cel mic/mare/eu-știu-care are

astm și a venit salvarea peste noapte, bărbatul o înșală sau bea sau o învinețește (că o palmă scăpată din când în când nu se pune), au datorii, nu i-a venit ciclul și, dacă e iar gravidă, își ia câmpii, că nu are bani de avort, și tot așa – atâta neliniște proletară l-ar fi rușinat pe Kierkegaard și *Angst*-ul lui aristocratic. Cel mai des, temerile astea pluteau ca niște flocoane în ochi și uneori se îngroșau până nu se mai vedea nimic și izbucneau într-un atac de panică sau forau adânc, ca niște picături acide, și ieșeau prin piele și mușchi într-o criză de conversie isterică clasică. Le puneam să completeze chestionare peste chestionare, că doar voiam să fac cercetare. Chestionarele aveau să-mi arate ce știam deja : 90 % din pacientele mele de la APACA aveau anxietate patologică, cele mai multe atacuri de panică și anticipări catastrofice. Aproape jumătate aveau stres posttraumatic, cel mai des de la abuz fizic sau sexual. Trei sferturi din femeile cu istoric de viol preferau să nu-și aducă aminte, adică foloseau o supresie brutală a amintirilor traumatice, supresie care, în cea mai clasică tradiție freudiană, le lăsa cu spasme isteroide și anxietate cronică. Cât despre violul conjugal, le pufnea râsul – un oximoron. O treime erau atât de deprimate, că ar fi trebuit să le trimit la balamuc.

Pe lângă chestionare le mai dădeam și pastile, și încă din cele ieftine, care îți usucă gura și te constipă toată săptămâna, pentru că nu s-ar fi atins de cele scumpe. Degeaba le ziceam cum e faza cu drepturi și abuzuri, toate dădeau din umeri, toate. *Și ce să fac ? Să-l las ? Toți sunt la fel. Măcar ăsta ține la copii și aduce banii acasă.*

Într-o zi mi-a venit o idee genială – am lipit anunțuri prin policlinică pentru terapie de grup, după-amiaza de la trei, când se termina primul schimb. Timp de o lună, am dat anunțul fiecărei paciente care îmi trecea pragul. M-am rugat de interniști, de neuroloagă și de orelistă să-mi facă reclamă. Muncitoarele luau anunțul, se uitau lung la el și apoi

dădeau din umeri. *N-am timp, donșoara doctor, cum să stau o oră după program doar ca să vorbesc de necazurile mele ? De ce, să știe pe urmă toată fabrica ? Și ce, dacă spun la toate, o să-mi treacă necazurile ? Vai de mămăliga mea ! Eu zic săru-mâna de pastilele astea, dați-mi o rețetă nouă, că nu îmi mai sare inima din piept când aud cheia în ușă.*

În ziua cu pricina am așteptat o oră și nu a venit nimeni. Pe la trei jumate a băgat capul pe ușă doamna Cornelia, *țî țî*, apoi m-a lăsat în durerea mea. Ei drăcie, se vedea treaba că era mai greu să intru în mijlocul proletariatului decât în mijlocul protipendadei.

Era un post temporar, postul ăsta de la APACA. Aveam să găsesc altceva, să mă transfer la vreun spital când se eliberează un post. Da ?

Giovanni Drogo : Nu. O să apară ceva și pe urmă altceva, și tot așa, până când mori de cancer.

Hans Castorp : Nu. O să apară cineva și pe urmă altcineva, și pe urmă mori de tuberculoză. Sau în tranșee. Sau de tuberculoză în tranșee.

Soso : Am strâns bani să-ți plătesc examenele pentru America. Pune mâna pe cărțile pe care ți le-am trimis și învață, în doi ani ești aici.

Să mergem pe mâna lui Soso, că domnii citați sunt creaturi imaginare dispuse să spună orice vrea autorul, autor care toarce un fir, aleargă cu el prin labirint și te face apoi să crezi că drumul firului lui acoperă tot labirintul. Așa se strică oamenii la cap. Dar și așa, cu ăștia doi ani ce aveam să fac ? Să arunc tot ce nu ținea de examenele americane ? Ce pierdere mai colosală de timp devine orice altceva ? – cele opt ore de serviciu dispar *à la* doamna Cornelia, alte evenimente sunt rase din memorie, alți oameni sunt băgați în congelator, scopul bate viața, iar la douăzeci și opt de ani, doi ani înseamnă un șir fără capăt de zile nou-nouțe. Bun, doi ani sunt un preț rezonabil pentru a evita pensionarea de la policli-

nica APACA. În plus, ce rost are să-ți bați capul cu o problemă atât de trivială, că e scrisă până și pe tricouri *Life is what happens when you're busy making other plans ?* Am hotărât să mă țin de plan, ca șogunul, și, când vine vremea, să-i las în urmă pe toți tâmpiții care și-au pierdut timpul trăind clipa.

Dar cu proletarele mele ce aveam să fac în următorii doi ani ? Am mai încercat o dată să încep terapia de grup. Le-am explicat că nu le învăț *la prostii* (adică să-și ia lumea în cap sau să-l pună pe soț să spele vase), dar că « știința arată că oamenii care trec prin aceleași necazuri se ajută între ei cel mai bine. Că le trec palpitațiile. Că nu le mai cade calciul ».

Cu cine să mă ajut, donșoara doctor ? Cu Marilena ? Vai de capul ei de muistă, o știe toată fabrica ! Ce, credeți că degeaba o arde bărbată-su ? Sau cu Aurica, pe care au prins-o furând costume Hugo Boss ? Aia și când se bese dă vina pe alta.

Nu știam de Marilena și Aurica, dar era clar că știința suferea la APACA și calciul avea să cadă iar și iar.

Într-o zi, doamna Cornelia mi-a șoptit că *au rămas haine de la Armani* și, dacă vreau și eu, să merg cu ea pe la ora două, că se duce să vadă ce poate să aleagă. Până atunci nu intrasem în fabrică decât la magazinul de desfacere, unde mai găseai câte o țoală ieftină cu tăietură, material și etichete din Vest. Unele firme își aduceau până și ața, tot ce voiau erau legiunile de Aurici și Marilene, să coasă repede și ieftin. *Nu mergem la magazinul de desfacere,* a zis doamna Cornelia, *magazinul de desfacere e pentru fraieri.* Am urmat-o prin depozite, apoi sus pe scări, ne-am întâlnit cu o *doamnă Dorina*, care m-a măsurat expert, *Nu știu dacă am măsura ei, Armani croiește pentru femei înalte.* Dar nu m-a trimis de unde am venit, ne-a dus mai departe, printr-un labirint de scări și coridoare, până am intrat într-o hală de producție.

Nu se auzea nimic în afară de zgomotul mașinilor. Stafii în halate albastre treceau prin fața noastră înfășurate într-un nor lăptos de scame. Podeaua era acoperită de un praf gros

și moale. Nimeni nu voia să se uite direct la mine, oricât m-am străduit – le prindeam mai mereu cu spatele, depărtându-se, ignorându-mă, lăsându-mă să mă descurc singură cu scamele care îmi intrau în nări și cu lumina de morgă, zvâcnind odată cu pulsul infernal al mașinilor.

O mână m-a prins de halat și m-a tras grăbită spre ieșire. O secundă de întuneric solid și mucegăios, urmată imediat de intrarea în altă hală. De data asta zgomotul era mai subversiv, un bas de fond peste care țâșneau acute isterice de aburi eliberați din mașini de călcat industriale. Aerul tropical era irespirabil, dar muncitoarele păreau netulburate. Cele mai multe umblau doar în șlapi, chiloți și halate albastre semitransparente. De data asta, fețele lor lucioase se lăsau văzute, dar doar ca să-mi dau seama că nu conta, nu aveam să aflu nimic, nu răzbătea nici o explicație în privirea lor despre cum se poate răbda o asemenea viață, puteam să deschid Dickens și *Germinal* și Marx, toate cărțile și ideile treceau ca avioanele pline de turiști deasupra Afganistanului.

Doar o generație mă despărțea de muncitoarele de la APACA. Dacă nu ar fi venit comuniștii, tata ar fi rămas la coada vacii, că bunicii abia aveau după ce bea apă. Eu și cu Soso am fi fugit de haiducii din Nucșoara, sărind în primul tren de Văleni și de acolo direct la București, angajate ucenice – ea lăbuș în norul de scame, eu *La Maja desnuda* în etuva de alături. Atunci și numai atunci aș fi putut avea pretenția că am înțeles măcar un pic din viața de proletar.

Cât despre costumele Armani, doamna Dorina avusese dreptate – mă înecam în ele. *Poate găsim ceva petită,* a încercat asistenta. Doamna Dorina scotocea prin rândurile de haine, *uite, cred că am găsit ceva,* m-a chemat lângă ea. Nu găsise nimic, dar m-a luat iarăși de mâneca halatului. *Donșoara doctor,* mi-a șoptit, *nu vă supărați că vă întreb, dar sunteți pocăită ?* Ei, drăcia dracului. *Nu ? Atunci de ce vreți să le che-*

mați pe fetele astea la ședință ca la biserică la pocăiți ? Păi, să vezi că nu e ședință, e terapie de grup și le-ar prinde bine, că sunt toate cu nervii în batistă. *Poate că le-ar prinde bine, că știți dumneavoastră ce știți de la școală, dar, credeți-mă, nu vine una, le e lehamite de ședințe. Plus le e frică, niciodată nu știi ce iese la ședințele astea. Autocritică, sancțiuni, știți și dumneavoastră. Ce ziceți de pantalonii ăștia, donșoara doctor ? Eleganți, ca de doctoriță.* Nici legată nu m-aș fi îmbrăcat ca o cucoană în carouri. *Dar cum ?* Ceva mai subțire, evazat, larg să intre vântul prin ei și să mă gâdile pe după genunchi și în sus pe coapse. *A ! Știu, crepdeșin ! Am ! Trebuie să-i scurtăm și să-i strâmtăm, dar am ! Și zău, vă rog eu, fetele astea au prins drag de dumneavoastră, își aduc aminte una alteia să ia pastilele ce le-ați prescris, vă rog, nu le mai chemați degeaba la ședință. Le vindecarăți de o sperietură și le dați alta, zău așa.*

Am luat pantalonii de crepdeșin cu mine peste Ocean. Și acum stau în dulap, deși de mult nu mai intru în ei. Noaptea, când visez că sunt acasă, pantalonii de crepdeșin ajung iarăși pe mine, ca azi-noapte, când am visat că strângeam cu o greblă lăcuste moarte din Herăstrău și vântul mă mângâia prin mătasea moale.

Nu o să treacă niciodată dorul de casă, chiar și de o casă plină de gândaci și lăcuste moarte. În primii ani, am crezut că o să se ducă în timp, dar acum știu că e ca și cum ai aștepta să-ți crească înapoi o mână pe care ai tăiat-o ca să scapi cu fuga din capcană.

Într-un an, în America, am făcut un experiment. Terminasem rezidența și mă pregăteam să aplic pentru un grant federal. Departamentul mă plătea un an ca să stau și să scriu cum sunt eu cel mai potrivit aplicant și cât de superextraordinară este ideea mea să sperii niște oameni cât sunt în scanner și să văd unde și ce se aprinde în creier când încearcă să

se calmeze singuri, săracii. După care voiam să îi tratez și să îi sperii iarăși, în ideea că anumite circuite se normalizează, o să aflăm care și o să le folosim mai departe ca să monitorizăm răspunsul la terapie. *Dovada !*

Institutul Național de Sănătate Mintală spusese că e o idee bună, așa că acum trebuia să dezvolt proiectul și pe urmă, dacă era acceptat, să stau cinci ani pe bani publici învățând *neuroimaging* și scanând voluntari.

Americanii au o încredere nebună în puterea științei – cred că se va descoperi un tratament pentru orice atâta timp cât se investesc timp și bani destui. Așa cum a fost cu SIDA (doar nu pomeniți de francezi), cu vaccinul pentru cancerul de col uterin, cu tot felul de cancere limfatice. Bagă oamenii ăștia bani în fel și fel de proiecte demne de Vestul sălbatic, știind că, din zece, nouă or să crape dar unul o să scoată un tratament nou. Oh, se trag sfori și la ei, n-aveți grijă, se găsesc câțiva granguri unși cu toate alifiile, care cunosc pe toată lumea și primesc granturi pentru niște proiecte de care ar râde și curcile. Dar grangurii ăștia sunt puțini, se fâsâie de la o generație la alta, ca poezia lui A. Toma, și – cel mai important pentru comunitatea științifică – nu sunt lacomi. Pe lângă un grant de spanac, se finanțează o sută de proiecte interesante și douăzeci de-a dreptul revoluționare : hai să punem fire în mezencefal și să stimulăm substanța neagră ca să tratăm Parkinsonu', hai să modificăm genetic neuronii ca să devină sensibili la lumină ca să putem să le urmărim activitatea *in vivo,* și tot așa, ca niște copii supradotați uitați într-un magazin plin de jucării – ideile apar zece pe minut, nouă mor în ridicol sau în vis, a zecea mărșăluiește printre valurile de birocrație și în zece ani băgăm fire în mezencefal.

În sfârșit, pusesem piciorul la intrarea în magazinul de jucării. Trebuia doar să scriu douăzeci și cinci de pagini în care să explic până la ultimul amănunt de ce să îmi dea mie bani (și nu altuia care se bate și mai tare în piept), de ce merită

să-i speriem pe bieții oameni (ca să nu mai cadă calciul la APACA peste douăzeci de ani), câte cursuri de învățat *neuro-imaging* și statistică și tehnici de *trial*-uri clinice am de gând să iau (ce curs anume, de la ce universitate, cu ce profesor, în ce an). Mai trebuia să și analizez datele preliminare obținute din proiectul finanțat de universitate și să aleg din cele o mie de poze și scheme cinci mari și late pe care să le inserez în aplicație. Nu trebuia să fac gărzi, nu trebuia să văd bolnavi, nu trebuia să mai public nici o lucrare. Aveam un întreg comitet de conferențiari și profesori care mă supravegheau să nu dau în bălării și să nu fac de râs departamentul și universitatea. Fiecare îmi trimitea comentarii peste comentarii, cele mai multe despre cum să mă laud pre mine însămi ca pe Mesia.

În afara comitetului științific, aveam și un grup de secretare și administratori experți în lupta cu birocrația, capabili să navigheze prin toate formele necesare pentru completarea unei aplicații la Institutul Național de Sănătate. Pentru că, oricât ar părea de bizar, birocrația românească este parfum în comparație cu cea americană, iar ce văzusem în camera de gardă în anul de internat nu era decât încălzirea. Birocrația românească este ostilă și capricioasă, dar relativ rudimentară și, mai ales, coruptă – o binecuvântare dacă ai bani dar n-ai timp. Un cartuș de Kent (pe vremuri) sau un plic bine burdușit acum simplifică sau rezolvă complet problema. Birocrația americană este un labirint exuberant, un proiect labirintic imposibil de defrișat, o hidră înfometată care înghite colecții de forme, subforme, secțiuni, adeverințe, și care peste noapte visează ce hârtii noi pot fi adăugate (niciodată scoase), câte formulare suplimentare sunt necesare pentru ca aplicanții să-și ia lumea în cap și să renunțe la a cere bani de la guvern.

Nu există cartușe de Kent – o ironie dureroasă pentru emigrantul român la prima înfățișare în fața hidrei. Au mai fost românași care au adus o floare, o prăjitură, o cafea. De

obicei, funcționara americană devenea foarte prietenoasă sau foarte țepoasă (convinsă că românașul nostru se dă la ea), dar nu-i trecea prin cap că asista la patetice manevre de corupere. Oricum, cumpărarea unui birocrat nu folosea la nimic, pentru că fiecare formular ținea de un alt funcționar și, în America, doamna Tanți nu se poate duce la doamna Neli să-i ceară o mână de ajutor. Chiar dacă sunt prietene, Tanți și Neli știu că pot să-și piardă slujba. Și aici, dacă îți pierzi slujba fără scrisori de recomandare, îți pierzi casa din ratele neplătite, rămâi fără asigurare de sănătate și mori mâncat de viermi sub vreun pod cu toți drogații. Așa se țin subiecții aliniați și disciplinați, așa merge mașinăria, unsă cu frica de anihilare.

Dar nu avea rost să înot în truisme « frica este important de studiat pentru că nimic nu unge mai bine sistemul » sau să mă abonez la expertiza în anxietatea de grup – povară periculoasă pentru oameni cu nervii tari. Nu puteam să scriu nici despre corelația dintre efervescența birocratică și decăderea imperială, de la dinastia Ming la Imperiul Sovietic, trecând prin Imperiul Bizantin – altă facultate, alți ani pierduți, las' că sunt destui care se ocupă cu asta.

Așa că aveam să scriu despre suferința celor care rămân branșați la frică zi și noapte, care trăiesc într-o coajă de ou și care așteaptă. Ce așteaptă, pe cine, unde și când – astea se schimbau de la o zi la alta, dar anticiparea rămânea mereu acolo, nucleu fierbinte al unei stele gata-gata să explodeze în fiecare zi.

Și cum nu aveam nevoie să fiu în Pittsburgh ca să scriu grantul, mi-am luat laptopul și geamantanul și m-am întors la mama acasă, în Balta Albă. M-am gândit că în șase luni dau gata tărășenia asta, departe de tentații – Jason și planurile lui să mergem o lună în Hawaii, băieții lui Soso și Radu, adorabili și fără frică, ieșiri, plecări, Marele Canion, Key West etc., etc.

Dezastruoasă decizie ! Ponta și Dragnea ar fi judecat situația mai bine ca mine. Gașca din liceu se aduna marți. *Ce face Cati ? Cum e America ? Ai pistol ? Te-ai văzut cu Ovidiu ? Am auzit că e prin Iowa. Mihaela e la Toronto, e departe de tine ? Dan a plecat în Australia, cred că are o firmă de software.* Gașca din facultate – miercuri. Gașca din rezidență – vineri, la Carul cu bere. *Ce mașină ai ? Te-ai măritat cu vreun american ? Faci fMRI, pe bune ? Și Soso ? Îl mai ții minte pe Gabi ? Lucrează la OMS, în Elveția. Cât face un chirurg ? Bogdan cel mare e tot chirurg la New York ? E pe Facebook ? Dudu e în țară, dar s-a lăsat de medicină, e director la Sanofi. Adina ? Adina a ajuns mare sculă la minister.*

Ce plănuiam eu cu scannerele mele li se părea esoteric și cam suspect. Ca niște buni clinicieni, erau mult mai impresionați de ce făcea Soso, adică *interventional neurology*, o afacere de neimaginat acum douăzeci de ani. Soso prindea oamenii în primele douășpe ore după ce aveau un accident vascular cerebral, le băga un cateter prin artera femurală până sus în creier și dizolva cheagul blocat. Sub ochii ei, omul reîncepea să vorbească sau să-și miște mâinile și picioarele, și pleca apoi bine mersi la casa lui. Greu să nu te simți Dumnezeu, dar nu puteam să-i spun găștii din facultate că Radu, Jason, mama și cu mine o monitorizam în secret pe Soso ca să nu-și ia nasul la purtare din prea multă putere de viață și de moarte. Deocamdată, singura expansiune evidentă fusese în repertoriul lui Soso de înjurături, dezlănțuite mai ales când ambulanțele aduceau pacienții prea târziu și magia ei nu mai putea să reanimeze bucata de creier mort. Din fericire, înjura pe românește, așa că asistentele și rezidenții nu înțelegeau cât de vulgară era indignarea doamnei doctor.

Ce mai, în pantalonii ei de yoga, cu cizmele peste genunchi și pagerul agățat de rucsac, Soso trăia ca-n visele noastre de pe vremea lui Ceașcă. Nu înțelegea deloc dorul meu de țară. *Dacă te nășteai în Zimbabwe, ți-era dor de Zim-*

babwe. Este o condiționare de care te dezveți, că doar nu e control sfincterian. Și de ce ți-e dor, Noni ? De Robert ? De « cercetarea » de la APACA ? De câinii vagabonzi din curtea balamucului ? De « du-te la cratiță » ? De predestinarea întru ratare ? De cutia de conserve din Titan ?

Ei da, de camera noastră din Titan îmi era dor. De multe altele – nu. Soso punctase bine.

Lista numărul unu. De ce *nu* îmi e dor din România.

– De oamenii care știu tot și nu întârzie să ți-o spună.
– De penalii și moftangiii care conduc țara. De buzunarele fără fund și fără fermoar.
– De sfaturile medicale din vecini, din troleibuz, de la coadă, din *Formula As*.
– De bărbații care nu știu să accepte un refuz.
– De praful Bucureștiului vara. De noroiul Bucureștiului iarna.
– De mașinile suite pe trotuar.
– De scările blocurilor de cartier.
– De cratiță sau bordel – carierele femeiești amendate istoric.
– De casele rămase goale la țară.
– De vânzătoarele plictisite, de instalatorii puturoși, de milițienii de la sate și orașe, și de doctorii care habar nu au câte nu știu.
– De lipsa de educație etică. De mahalaua crescută ca o ciupercă de când comuniștii ne-au lăsat fără elite.
– De conspirațiile antiromânești.
– De mirosurile naturale din troleibuzul 79.
– De șoferii apucați, complexați, frustrați – am o veste pentru voi : viteza nu ține loc de puță. Că puța nu ține loc de tot restu' vorbim altădată.
– De hemoragia de creiere. Faceți o socoteală cât încă mai puteți.
– De vecinul cel mare de la Răsărit.

Dar de camera din Titan îmi era dor și m-am atacat că Soso – care se ține de *carpe diem* ca maimuța de copac – a aruncat-o la coș.

Ce dacă era cât o cutie de sardele și ne puteam ține de mână stând întinse fiecare în patul ei lipit de peretele opus ? Ce dacă trecea un vânt rece de la geam la ușă de îmi amorțeau degetele de la picioare ? Ce dacă fereastra dădea spre alt bloc peste care se vedea alt bloc peste care se vedea alt bloc ? M-am îndrăgostit de Serioja Esenin în camera aia, ne-am certat câte să-i iertăm lui Céline, am dormit una în brațele celeilalte după moartea tatei, aproape am murit în camera asta – și nu mi-e dor de camera asta doar de dragul istoriei.

Obiceiul geriatric al nostalgiei doar de dragul întâmplării ce a fost să fie nu m-a ajuns încă. Nu că ar fi un obicei rău – tandrețea față de propriul trecut e ca apa turnată la rădăcină. Dar mie mi-era dor de camera aia pentru că îmi lipsea acum în America un poet de care să mă îndrăgostesc, îmi lipsea seriozitatea adolescentină a discuțiilor noastre, îmi lipsea ce proaspăt se întâmpla totul. Sunt sigură că nu păstram doar o amintire osificată nostalgic, pentru că, așa americanizată cum eram, încă mai deschideam o carte cu speranță și încă mai așteptam să se întâmple ceva pentru prima oară. Încă mai aștept.

Lista numărul doi. De ce îmi e dor din România.

- De toate scurtăturile pe care le știam – ca să ajung la spital, ca să obțin o adeverință, ca să vorbesc cu cineva de-adevăratelea în două fraze și trei minute.
- De subînțeleasa educație clasică.
- De Chevo. De hobbitul uitat la balamuc. De prietenii mei.
- De mirosul de tămâie din biserică.
- De librăriile Bucureștiului.

– De străzile cu trepte din orașul vechi.
– De mâncare – orice, până și urzicile, ciorba de salată și slana cu ceapă, pe care nu le-aș fi atins nici moartă înainte. Fasolea bătută, sarmalele, brânza de burduf, cabanoșii, roșiile cu telemea, urda, saramura de crap, șprotul prăjit cu usturoi, halvaua aia veche de pe vremea lui Ceașcă, cu paie și nisip, și mai bine mă opresc, că mă îmbolnăvesc.
– De melodia difuzorului din Gara de Nord.
– De sfinții de doctori puțini și buni care nu au plecat din țară.
– De oamenii de la munte. Dealurile de la Nucșoara. Covoarele oltenești.
– De umorul inclasificabil al bărbaților inteligenți.
– De zgomotul străzii din fața blocului vara, la lăsarea serii.
– De atenția obsesivă la mersul istoriei – de la mineriade la fiecare alegere de primari, fiecare om pare să știe că trăiește într-un spasm hegelian, și încă într-unul, și vine altul, țineți-vă bine ! Americanii se miră ca broasca la barieră când se întâmplă ceva important și uneori trec luni sau ani până își dau seama că sunt pe un val istoric. Ai noștri se prind cu o viteză extraterestră de semnificația istorică a fiecărui eveniment și prizează istoria ca drogații cocaina.

Așa că am plecat aproape șase luni din America. Să scriu liniștită și să văd dacă mi se face dor de America așa cum trăiam în dor de România. La urma urmei, puteam să fac și în somn o listă cu toate lucrurile care îmi strepezeau dinții în America.

A durat exact două zile. Nici nu îmi revenisem bine din *jetlag*. Am luat un taxi de acasă (cucoană acum, deh) până la părinții lui Radu, în Drumul Taberei. Aveam instrucțiuni să recuperez manuscrisele lui de *sci-fi* și să le aduc în America.

Ei bine, am ieșit din taxiul ăla scărmănată ca o pisică scăpată dintr-o haită de câini. Începem pianissimo, *Duduiță, închideți geamul acolo în spate, că trage.* Bun, nu ne angajăm în dezbateri despre pericolul strict est-european al curenților de convecție. Nicăieri în altă parte a lumii nu « trage ». Dar aici, cu cât te apropii mai mult de Moscova, cu atât trage mai tare. Cum zicea Soso ? E o condiționare, ca dorul de casă. Trecem pe lângă un șantier. Ce se construiește aici ? *Un mol nou, Dumnezeii mamii lor de hoți !* Trecerea la fortissimo este atât de bruscă, încât se trezește psihiatrul din mine. O fi vreun instabil ? Poate că nu i-ar strica niște litiu ? Scade o octavă, dar menține tensiunea și timp de zece minute trece la o serenadă despre Epoca de Aur. Cât de bine era și ce proști suntem. Cum toți trăiam egali, așa cum e dat de la Dumnezeu. Mă înviorez la ideea lui Ceașcă – mâna lui Dumnezeu. Discursul devine o sârbă bătută pe loc : nimeni nu îndrăznea să fure (eu pesemne am trăit în altă țară), școala era școală (așa zice și mama, așa zice și Chevo – șoferul meu mai prinde câte un iepure), aveam toți de lucru și toți aveam un acoperiș deasupra capului și nu murea nimeni de foame (se vede că nu făcea gărzi în spitale, unde veneau toți malnutriții). Acum ? Acum se schimbă tempoul, scherzo, mai întunecat, fiți atentă la mine, duduie. *L-au terminat pentru că devenea prea puternic, plătise toate datoriile. Nu mai puteau să-l controleze, că așa controlează Ei țările lumii, le dau bani și pe urmă le strâng de coaie, fă-o la dreapta, fă-o la stânga, nu vrei, mai strângem un pic șurubul. Reactorul de la Pitești era aproape gata, păi, știți ce însemna asta, duduie ? Însemna libertate, nu ne mai trebuia petrol de la nimeni, gaz de la nimeni, să ne pupe-n cur cu toții !* Bun, știu discursul, e pe toate drumurile, aștept

să ajungă la faza cu rușii. Mă pune dracu' și deschid gura, *Ajungem la ruși ?*

Lecție de bază, pe care o uitasem : în România, o femeie ironică cu un bărbat își merită soarta. Eu nici măcar nu voisem să fiu ironică, eram obosită și cam plictisită de aceeași poveste reîncălzită și servită ca noutate a zilei. Dar, vai, șoferul meu s-a văzut luat la mișto. *Aiurea, duduie, habar nu ai ce vorbești. Se vede că stai cu nasul în telenovele. Rușii ? Și ei au luat-o în freză ! Ai auzit mătăluță de domnii de la Bildenburg ?* Oh, *fuck* ! Mi-e frică să-i corectez « Bildenburgul », că pe urmă iar mă trimite la telenovele sau mă aruncă din taxi. *Știam eu că habar nu ai ! Ăștia conduc lumea din umbră !* Din așa o umbră că până și nea Vasile din Drumul Taberei știa de ei. *Trimit câte unul ca Soros să stârnească zâzanie în stânga și în dreapta, și pe urmă își aranjează ei oamenii lor, ca Petrică Neulander și alții ca el. Acum suntem la mâna lor, dansăm ca ursul la comandă, nu vezi cum s-a întins Soros în toată țara ? Știi câți bani are Rothschild băgați aici ? Masonul ăla de Mugur Isărescu face cum îi zice Bildenburg, nouă ne zic « Văleu, e criză, nu sunt bani, strângem cureaua », și noi înghițim rahatul ăsta cu polonicul, asta ne e soarta !* Care va să zică, atunci când am fost la Salzburg, am dormit la castel pe banii conspiratorilor. Ideea mi se pare sublimă, și îl zgândăr un pic. *Păi de ce noi, stimate domn ? Credeți că era mai bine să ne lase în pace, să ajungem ca în Coreea de Nord ?*

Vai, duduie, mi-e milă de dumneata ! Habar nu ai pe ce lume trăiești. Cum să ne lase în pace ? Dumneata ai fost vreodată pe platoul Bucegilor ? Și ? Nimic ? N-ai simțit nimic ? Ascultă-mă pe mine, mai ieși din casă, că e jale, deschide-ți mintea, aerisește-te. Păi, pe platoul Bucegilor este un nod energetic primordial ! Tu la ce crezi că e Sfinxul acolo, doar așa, de pamplezir ? Păzește intrarea în adevărata gură-de-rai ! Alecsandri era mason, așa că a băgat fitilul în Miorița, să știe ăia ce și cum și, mai ales, unde !

Am o viziune literală a *Mioriței* alergând disperată să scape de fitilul care-i atârnă din fund, dar mă țin serioasă.

Acolo, pe platou, e singurul loc din lumea asta în care cerul și pământul comunică ! Pentru cei care au ochi să vadă, se vede piramida care unește cerul cu pământul ! Au venit americanii și au testat, a venit Mossadul, e o anomalie magnetică colosală, le-au sărit aparatele, li s-au topit elicopterele ! Necazul e că zona e păzită. De cine ? *Nu se știe ! Unii zic că spiritele dacilor dau de pământ cu toți invadatorii ăștia, arză-i-ar focul iadului.*

Deci Ceaușescu era mână-n mână cu Burebista și a fost terminat de masonii din Bilderberg care vor acces la lumea de dincolo, a cărei locație le-a dezvăluit-o Alecsandri, martirizând oaia neamului. Atunci de ce l-au trimis pe Ceașcă acolo înainte nu mi-era clar.

Văd eu că nu mă crezi, da' lasă că ești mică și nu știi nimic. O să treacă viață peste tine și o să-ți aduci aminte de ce ți-am zis. Ai meserie ? Nu te supăra că te întreb. Sunt casnică, i-am zis, m-am măritat cu un doctor din Tel Aviv și stau acasă, mă ocup de copii. *În Israel ?* Da, am venit să-mi văd părinții.

Tăcere. Probabil se gândește că o să pun Mossad-ul pe el.

Ajungem la Favorit. *Să vă trăiască copiii, doamna doctor !*

I-am dat un bacșiș gras, merita. Îmi era acum un dor colosal de America.

Dar ce, americanii nu au și ei faliții lor ? Nu prizează și ei conspirații ? Nu se hrănesc și ei cu povești fabricate în birouri prăfuite sau în minți zguduite, povești care transformă angoasa unei lumi incerte în iluminarea cunoașterii oculte ?

Ba bine că nu ! Asemenea unei narațiuni religioase moderne, conspirațiile transformă contingența unui univers nepăsător și indescifrabil într-o afacere accesibilă (deși cam murdară), iar apartenența la grupul select de inițiați capabili să descifreze limbajul conspirativ oferă un bonus psihologic greu de refuzat. O conspirație bine construită oferă avantaje nebănuite : *Angst*-ul fără obiect (și deci vulnerabil la etichetări patologice) se validează printr-o primejdie tangibilă (evreii, masonii, illuminati, guvernul federal), anomia

societății moderne – dezolantă ca o maioneză tăiată – este vindecată prin adăugarea unui ingredient-cheie care recreează textura multdorită a fraternității și solidarității de grup și, nu în ultimul rând, oboseala marilor mituri, vechituri descifrate de prea multe ori, este înlocuită cu vitalitatea narativă a unei noi creații în care nu suntem doar ascultători pasivi, ci făuritori activi. Iar când se întâmplă ca vreuna din teoriile astea să aterizeze în realitate – glorioasă răzbunare, din care toate celelalte povești își trag energie pentru încă o sută de ani !

Altfel spus, sigur, americanii au și ei faliții lor, așa cum au și francezii, și grecii, și chinezii.

Faliții americanilor se deosebesc însă de taximetristul meu prin două mari calități. În primul rând, sunt politicoși și discreți. Așa cum toată America s-a retras de pe stradă și se înghesuie pe Net, conspiratorii lor nu fac prozelitism în lumea reală. Dacă discuția în taxi sau în avion ajunge din întâmplare la 9/11, conspiratorul va tatona ușor pe unde te situezi și te va abandona dacă îi miroși a « oaie naivă », care înghite prostește povestea oficială (de obicei, temele tangențiale de tatonare sunt neîncrederea în mincinosul guvern federal și în propaganda mass-media – dacă, tu, interlocutor, nu șarjezi, e clar, ești spălat la creier). Apoi, în spiritul acelei fraternități regăsite, falitul american se va duce pe Net și te va face acolo cu ou și cu oțet *in absentia*, în atmosfera confortabilă clădită de cei care gândesc asemenea lui.

În al doilea rând, conspiratorii lor evită paranormalul arhaic (nagualii nu au detonat turnurile de la World Trade Center, Marele Spirit indian nu a falsificat aterizarea pe Lună) și încorporează, în schimb, date științifice. Faliții noștri vin cu « falii magnetice » – fâsâieli de acum două sute de ani, când magnetismul era magic. Ai lor cercetează punctul de topire al oțelului (că doar nu era să ardă de la kerosenul unui avion), soliditatea structurală a clădirii de la numărul șapte, mișcările bancare de pe zece septembrie, legăturile nu-prea-secrete

dintre familia Bush și sudiți, și tot așa – sunt mult mai bine documentați decât « oile naive ». Ce ți-e și cu oile astea în imaginarul colectiv de pe ambele părți ale Atlanticului !

Ca să îmi termin grantul, după o lună de zaiafet și epuizare hepatică, am plecat din București și m-am dus la tanti Adina. Dealurile de la Nucșoara, în octombrie, dor-alean-jale-doină-jind – o coardă subțire, gata să vibreze cum deschid ochii dimineața, o durere plăcută, neterminată, nesfârșită.

Poate că numai vârsta aduce dulceața acestei melancolii ispititoare ca un drog. Unul dintre avantajele îmbătrânirii, la fel de ascuns ca și celelalte bonusuri ale vârstei. Respect, bani, carieră – odată ce le-ai dobândit, îți dai seama că sunt o anticameră, că îți permit, dacă ai noroc și nu te înnămolești în ele, să intri mai departe în camerele exclusiviste în care găsești nostalgia copilăriei, detașarea de propriile emoții, confortul ritualului, precum și ochelarii aceia speciali care te lasă să vezi miezul ascuns al lucrurilor în praful sufocant al zilelor.

S-a dovedit că era mult mai ușor de scris despre ariile corticale implicate în reglarea emoțională voluntară de pe prispa casei bunicilor, dar anecdotica groasă din substrat (*neuroștiință la Cuca Măcăii*) mă irita. Mă irita și nebunia americanilor, care erau dispuși să îmi dea salariu timp de cinci ani ca să studiez capra și varza, cu condiția să le spun exact cum am să-mi petrec acești cinci ani : câți pacienți voi studia în fiecare an, la câte și la ce conferințe o să mă duc în fiecare an, câți dolari o să cheltuiesc pe creioane, și tot așa – oamenii ăștia îmi păreau a trăi într-o bulă anistorică, într-o țară scutită de rele, care nu știa ce înseamnă să vină turcii, tătarii, ungurii, rușii, ciuma, lăcustele, seceta, Cernobîlu', minerii.

În câteva săptămâni m-am obișnuit cu ideea de a-mi *lua angajamentul* pe ani și spre mijlocul lui noiembrie lucrurile s-au așezat în pagină. Până la Sfântul Nicolae am fost gata.

M-am întors la București, am trimis toată tărășenia la comitetul științific al departamentul de psihiatrie spre aprobare, acela avea să o trimită apoi la biroul de granturi al universității, de unde urma să plece la Institutul Național de Sănătate Mintală, hai noroc și sănătate, a intrat pe mâna birocraților. Apoi m-am dus la aeroport să-l iau pe Jason. Pentru că venirea lui Jason era arma secretă, recompensa pe care aveam dreptul să o revendic doar când treaba era terminată. Planificasem de luni de zile călătoria asta și îi trimisesem lui Jason o listă (altă listă !) cu ce să facă și, mai ales, ce să nu facă : să nu vină în șlapi și șapcă, să nu se suie în mașina vreunui piețar dacă eu întârzii, că o să ia o țeapă colosală, să nu zâmbească la toată lumea, că o să-l ia toți de prost, să nu încerce să vorbească românește decât între prieteni, să nu dea întruna aprobator din cap și, mai ales, să nu deschidă vreun geam acum, în miez de iarnă, doar că vrea să se aerisească. Românilor încă le mai e frig de pe vremea lui Ceașcă.

Mama a înflorit imediat ce a apărut Jason, așa cum înflorea și când apărea Radu – era iarăși un bărbat în casă, dormea mai liniștită, îi cerea părerea despre tot felul de prostii pe care în mod obișnuit le rezolva singură și spunea la telefon, cu o voce victorioasă, *Să văd ce spune Jason, dacă el e disponibil, venim cu plăcere.* Nu Jason și Mona, sau Radu și Soso, nu, să vedem ce spune domnul și pe urmă ne hotărâm. Dacă altădată asta m-ar fi enervat și aș fi bătut din copită în mijlocul sufrageriei, acum mă gândeam nu numai ce dor nebun trebuie să-i fie de tata, dar câtă răbdare a avut în

toți anii ăștia în care Soso și cu mine o călăream ideologic pe motive de *apucături patriarhale*, iar ea nu s-a luat niciodată în gură cu noi. Nu ne-a cerut niciodată să ne îndreptăm căile greșite și să devenim niște *femei-ca-toată-lumea* (cum zicea tanti Adina). Bănuiesc că, de fapt, era ușurată și mândră, dar, cum era crescută în România rurală a anilor cincizeci, știa că pentru ea trenul acela trecuse și tot ce putea să facă era să stea pe peron și să ne facă semn cu batista.

Jason era disponibil tot timpul, voia să cunoască pe toată lumea – gașca din liceu, din facultate, din rezidențiat. Cu ultimii a ieșit mai aproximativ, pentru că Roxana și Călin nu s-au putut abține, și dă-i să-i explice barbarului american cum e psihiatria o artă, *Bullshit*, a zis Jason (zău dacă nu îi crescuse o cască vikingă pe cap), e o meserie cu reguli, coduri și indicații. Ai, ai, ai, de aici a început veșnica dispută despre ce este obiectiv în boala mintală, ce e măsurabil, ce știm și cât ne prefacem, cât e răspuns la tratament și cât e mersul natural al bolii, pentru că, pe vremuri, germanii observaseră că episoadele de melancolie, de exemplu, treceau de multe ori de la sine, după vreo șase luni de chin și disperare, așa că, poate că și azi, în vreme ce ne zbatem de la o pilulă la o terapie, țac-pac !, trec șase luni, omul se simte mai bine, miracol al științei moderne ! Eu i-am lăsat să se păruiască, mi-am comandat niște cârnați de Pleșcoi și o fetească neagră, și m-am retras în zonele sigure ale plăcerilor simple.

Mai văzusem eu americani la București, dar, spre deosebire de alții, Jason nu s-a liniștit după ce l-am dus în locurile bune de servit turiștilor. A vrut și în Cotroceni, și în Ferentari, am mers în noul cartier din Băneasa, unde l-a pufnit râsul, *It is like a suburb partially born, still dangling from the city womb.* Ca fitilul Mioriței – așa se scrie istoria.

Cel mai mult însă a vrut să vadă locuri pe unde trecusem eu – am fost la liceu și la Facultatea de Medicină, în

Piața Universității și la căminul în care stătuse Dani, ne-am plimbat prin curtea balamucului și am mers până la APACA.

I-am arătat unde l-au găsit pe tata pe 14 iunie, lângă fântâna de la Arhitectură.

Cum a ajuns acolo, ați aflat vreodată ?

Da. A sunat acasă pe la prânz, când deja umbla vorba că minerii « fac ordine » în centru. Mama era la școală, noi ar fi trebuit să fim acasă, eram în sesiune. A sunat atunci la o vecină, care i-a spus că ne-a văzut plecând. S-a speriat, îi promisesem seara că o să stăm acasă, fusese bătaie în Piață cu o zi înainte, pe mine m-a prins acolo, au dat foc unii la camioane, am venit acasă mirosind ca un porc afumat.

Și v-ați dus iarăși în Piață ?

Eu nu, le luasem frica. M-am dus la facultate, aveam nevoie de o carte de la bibliotecă pentru examenul de obstetrică. Soso s-a dus, așa e ea.

Și ?

Era plin de mineri, bineînțeles.

A pățit ceva ?

Au luat-o la întrebări, că pe atunci purta ochelari. Au îmbrâncit-o, i-au spart ochelarii, dar a salvat-o Radu, a zis că e sora lui și că e țicnită, că are schizofrenie.

Serios ?

Foarte serios. Așa s-au cunoscut.

Și taică-tu ?

Tata a plecat de la laborator și s-a dus la Universitate. O colegă, doamna Marinescu, a încercat să-l oprească, dar el i-a zis *Fetele meu au talent să dea de belea.* Ăsta e ultimul lucru pe care știm că l-a spus. A murit aici, la fântână, cu minerii fojgăind în jurul lui.

Știi sigur că a fost infarct ?

Sigur. Nu l-a atins nimeni, avea doar o zgârietură pe frunte, de când a căzut, probabil.

Și, oricum, tata arăta ca un pensionar de ani de zile. Pensionarii cică îl iubeau pe Iliescu, dar tata l-ar fi scuipat în față dacă l-ar fi văzut. Oricum, mult timp nu mai avea, făcuse deja două infarcte, unul la Revoluție și altul la alegeri, nici nu-și revenise bine. Tata se născuse când au venit comuniștii, trăise toată viața în laborator, printre microbi și microscoape, nu a crezut că lumea se va schimba vreodată și '89 l-a șocat ireversibil.

Nu am întâlnit american căruia să nu-i placă România și românii. Mai ales românii (cum ? nu țara noastră, perla Carpaților, despre care noi spunem cât este de minunată, *păcat că e locuită* ?). Jason a mirosit și el relaxarea sublimă a vieții în România. Sigur, dacă ești străin și/sau dacă ai bani. Și chiar dacă nu, prezența subînțeleasă a comunității, care e gata să te prindă dacă ai dat în gropi, precum și aproximarea legilor și scurtăturile corupției – toate acestea lor li se păreau un dulce haos primitiv, o eliberare din regimul de fier al lagărului de muncă american. Jason a găsit vreo duzină de expatriați care i-au explicat cât e de reconfortantă viața în România dacă înveți câteva trucuri, îți alegi bine prietenii și ai grijă să-ți faci vizita medicală când te duci, periodic, înapoi în America.

Bucureștiul l-a lăsat, până la urmă, destul de rece, cu excepția traficului, care l-a fascinat. *Model tipic prehobbesian, în care fiecare încearcă să-și maximizeze beneficiile în detrimentul celorlalți. Bine că nu au liber la pistoale, ar fi o baie de sânge.* Nu am știut exact ce căuta, până nu am mers la Nucșoara, când au venit Radu, Soso și copiii în vacanța de Crăciun. Noi încercam să ținem lucrurile într-o ordine rezonabilă, iar Jason părea fericit când ordinea se dezintegra și pospaiul de civilizație se ducea pe apa sâmbetei. Un dulce haos primitiv. S-a luat curentul și am mâncat într-o seară la lampă. Jason s-a înmuiat ca o lumânare, a început să ne spună povești din Irak, pe care nu le auzisem înainte decât după sex și trei sti-

cle de vin. Tanti Adina nu terminase de făcut cârnații și Jason s-a oferit să o ajute, treabă de care noi toți fugeam și ne ascundeam ba în pod, ba în beci. Au venit copiii cu colindul, răcnind din toate puterile (auziseră că au venit americanii !). Jason le-a dat dolari, așa că au mai venit o dată și încă o dată.

Am mers și noi cu colindul – Radu cu sticla de țuică bine păzită în cojoc – și ne-am întors plini de noroi, pentru că Soso, după ce s-a pilit, a vrut neapărat să meargă în colind la casa învățătorului mamei, om la nouăzeci de ani, locuind singur sus pe deal, de am orbecăit la dus și ne-am dat în petic la întors, când eu am crezut că îmi amintesc o scurtătură și am sărit gardul într-o curte cu câini dezlegați, și l-am sărit înapoi cu o viteză olimpică dar cu tehnica pârțâită, așa că am aterizat toți în noroi – Jason era cel mai pilit și mai fericit, cântând *The lady is a tramp* în gura mare și explicându-le lui Soso, Radu și verilor din Nucșoara cum el *iubește și este fericire*. Știam eu de ce băgasem clauza « fără limba română ».

Ah, și apoi verii au vrut să mergem la « disco » la Văleni, dar noi am ales petrecerea de revelion din sat. Și dă-i cu Abba, și dă-i cu Modern Talking și Backstreet Boys, și dă-i cu Adrian Copilul Minune, de l-am văzut pe Jason foindu-se și șoptindu-i lui Radu ceva de suplimente de țuică. Dar brusc manelele au dispărut și au venit lăutarii, care întâi s-au moșmondit cu fel și fel de șlagăre etno-pop, însă, după vreo jumătate de oră, magnetizați de la țuica fiartă, au încins o sârbă adevărată, de s-au ridicat bătrâni și tineri, băieții zvâcnind din picioare ca niște armăsari sălbatici, gata să sară peste mese, dar ținuți în măsură de pasul precis, calm și îndesat al bătrânilor.

Și atunci îl vedem deodată pe Radu, băiat fin și calm, crescut la oraș, arhitect de software la Google, scriitor de romane *sci-fi* în timpul liber, cel mai *cool* om pe care l-am întâlnit vreodată, îl vedem cum își azvârle cojocul, scoate o

țipuritură și se alătură horei care l-a prins pe acordeonist la mijloc și s-a umflat cu câteva femei, din cele de poartă batic peste zi, dar uite că seara păstrează ritmul mai ceva decât flăcăii amețiți de băutură. Noi nu ne putem lua ochii de la Radu, care dansează cu o precizie rece dar cu o expresie atât de feroce, că în sfârșit înțeleg ce mi-a zis Soso când s-au luat, *Un lup în blană de miel, în sfârșit.*

Soso, nu dansezi și tu ? o întreabă Jason, care se ridicase în picioare și, hipnotizat, privea nexusul energetic din Nucșoara.

Sârba e prea rapidă pentru mine, răspunde Soso, *mi se împiedică stângul de dreptul. Dar Noni știe. Noni dansa toată noaptea când eram în liceu. Hrănea câinele din prima zi de vacanță ca să nu o latre la patru dimineața când se întorcea de la horă.*

Jason se întoarse spre mine de parcă ar fi aflat, în sfârșit, răspunsul la toate apucăturile mele misterioase. I-am tăiat-o scurt :

Nu dansez nici de frică.

De ce ?

Pentru că mă face să plâng. Și, când se termină, tot ce vreau e să trăiesc toată viața în Nucșoara, cărând apa cu cobilița și crescând oi și curci...

... și capre, zise Jason. *Caprele sunt foarte haioase. What is cobilita ?*

A doua zi, de Sfântul Vasile, ne-am trezit, mahmuri, în zgomote de bice și mai ales de buhai, *What the hell is that noise ?*, a strigat Jason pe jumătate adormit, crezându-se probabil în deșertul kuweitian. Era senin și rece, ninsese doar atât cât să curețe ulițele. Ne-am aruncat paltoanele peste pijamale și am ieșit în papuci, cu dracii de băieți ai lui Soso și Radu alergându-ne printre picioare. În fața casei trăsese un car cu boi, cu un brad împodobit în căruță. Zece flăcăi în cioareci albi și cojoace erau răspândiți pe uliță, pocnind din bice și zbierând urări de Anul Nou. Jason m-a învelit și în paltonul lui și, sprijiniți de gard, am stat acolo fericiți, în

sfârșit acceptați în poveste. Nu mai eram doi străini comentând *ritualul ăsta precreștin* sau *cultura dionisiacă evidentă în mersul cu capra* sau *manifestările sacrului în 'jde mii de obiceiuri uitate de timp și lume*. Eram de-ai locului.

Ne căsătorim, a zis Jason, categoric.

Bătaie inutilă de cap.

Plătim taxe mai mici.

Ah, now you're talking !

Și e mult mai ușor să înfiem.

Bine.

Bine ?

Bine.

Atunci au apărut tanti Adina și mama, una cu un platou de prăjituri și cealaltă cu o tavă cu țuică fiartă și pahare. Nu erau pentru noi, erau pentru colindători. Mai ales prăjiturile, un fel de cremșnit delicios cu cremă de lămâie și vanilie, știam că tanti Adina lucrase la ele ieri și le ascunsese de copii (dar ar fi trebuit să le ascundă de noi, că Soso și cu mine răsesem jumătate înainte de a pleca la horă). Mama a mirosit că pusesem ceva la cale, așa că a făcut un ocol și a venit la noi, a umplut trei păhărele cu țuica aburindă și a ciocnit cu noi. *La Mulți Ani, copii !*

8. Pasărea măiastră

Chris McNeil își luase diploma la Columbia University, era înalt și frumos, și abia fusese angajat ca profesor suplinitor la unul dintre liceele private din Pittsburgh. Venea dintr-o familie relativ înstărită – singurul copil al unui cuplu de dentiști din Florida. Părinții îi trimiteau bani din care plătea chiria și, o dată la doi ani, veneau să-l viziteze. Îl mai sunau când și când, dar nu prea des. Ca mulți părinți americani, erau opusul părinților români.

Părinții americani învață trei lucruri de bază despre copiii lor, lucruri care îi par stranii unui european.

Unu : cât sunt mici, copiii sunt niște Dumnezei fragili, care nu trebuie certați, nu trebuie ofuscați, nu trebuie forțați ; trebuie lăsați să-și dezvolte liber spiritul, care din naștere este genial, dar apoi este ciuntit și prostit de dogmele civilizației și cămașa de forță a educației. Teoria lui John Locke despre mintea *tabula rasa* la naștere pare să nu aibă prea multă trecere în America. Educația primară se bazează nu pe acumularea exponențială de cunoștințe, ci pe blândețea procesului educațional – să nu simtă mica loază că trebuie să facă un efort să învețe, ca să nu o traumatizăm. Înainte de orice, loaza trebuie să aibă *fun*. Ce contează că mai târziu, când nu va obține mare lucru dacă nu pune osul la treabă, tânărul o să rămână perplex că nimeni nu mai e interesat de distracția lui ?

Dacă ratează acest punct, părinții riscă să crească niște blegomani nevropați, lipsiți de curaj, imaginație, inițiativă, niște tolomaci sexual pe care nu o să-i vrea nimeni. Părinții își pun pielea în băț ca să petreacă *timp de calitate* cu copilul, aleargă de la slujbă la grădiniță, la meciul de fotbal al loazei, la *playdate* cu alți copii (pentru că aici copiii nu se joacă în fața blocului sau în fața casei, ci li se organizează « întâlniri de joacă », de parcă ar fi șefi de stat și de guvern). Bunicii nu sunt buni înlocuitori – doar niște părinți hărtăniți creează bazele sănătății psihice a copilului. Abordarea asta nu poate să explice însă cum de au ajuns copiii americani să aibă grade uluitoare de anxietate, depresie și deficit de atenție.

Doi : când au făcut optsprezece ani, copiii cad din rai pe pământ. Vor la colegiu ? Să muncească peste vară și să ia împrumuturi de la bănci, mama lor de independenți ! Vor să stea în casa părinților ? Să pună jos banii de chirie. Familia – prima experiență capitalistă a adolescentului. Părinții știu că nu trebuie să-și cocoloșească infanții decât până la optsprezece ani. După aceea, le dau drumul ca să nu-i « sufoce », sufocarea având drept consecințe tarele enumerate mai sus – blegomani nevropați, tolomaci sexual, bâlbâiți existențial. Copiii și părinții se mai văd de Crăciun și de Thanksgiving, dar nu se așteaptă nimeni ca părinții să aibă ceva de zis în alegerile majore din viața copiilor adulți. Nu am înțeles niciodată de unde vine regula de optsprezece ani. Pe baza biologiei reproducerii, copiii ăștia sunt gata de viață cu vreo patru ani înainte, dacă nu și mai bine. Pe baza maturității cerebrale, toți colegii mei care fac neuroștiință pe adolescenți spun același lucru : creierul nu se maturizează complet până spre douăzeci de ani, iar în cazul băieților, procesul de mielinizare este complet abia pe la douăzeci și patru-douăzeci și cinci de ani. Ce înseamnă asta ? Înseamnă că materia albă este incomplet dezvoltată, că schimburile de informații între diverse zone corticale se fac haotic și că, în principiu, tinerii

nu judecă clar, sunt impulsivi, nu-și pot amâna satisfacțiile și nu înțeleg impactul de lungă durată al tâmpeniilor pe care le fac la optsprezece ani. Așa că înțărcatul brusc la optsprezece ani pare o idee șubredă într-o țară care se mândrește cu creșterea « științifică » a copiilor.

Trei : părinții în vârstă nu vor « să fie o povară » pentru copiii lor. Au auzit ei că trebuie să se descurce singuri și să refuze orice ajutor, pentru că este umilitor să aibă copiii grijă de tine. Așa că se ajută cu alți părinți de vârsta lor sau conduc mașina până orbesc de degenerescență maculară, își plătesc singuri toate cheltuielile și învață *online banking* până li se taie curentul pentru că, din cauza demenței, au uitat să plătească factura, și tot așa, îi găsesc vecinii umblând brambura prin cartier în pijama și papuci în miezul iernii. Și atunci, copiii, stresați deodată de povara părinților, îi mută în *nursing home,* unde le e după cum și-au așternut. Dacă s-au chivernisit sau au făcut asigurare de demență, pot să aspire la un cămin de bătrâni aranjat ca un hotel de cinci stele, cu apartamente spațioase, terenuri de tenis, piscină, masaj, coafor și bucătar de fițe. Medicii geriatricieni vin în fiecare săptămână și asistentele îi sună pentru cele mai mici probleme. Dar, dacă banii sunt mai pe sponci, atunci sunt preluați de sistemul de stat (sistem la care mârâie mulți, înjurându-l de socialism și de falimentarea economiei americane). Sunt obligați să-și vândă casa (dacă o au), pentru că statul poate îngriji numai decăzuți, iar dacă ești parțial decăzut, vai de curul tău, trebuie cumva să sărăcești rapid ca să poți fi prins în rețeaua ultimă de îngrijire. După ce ai ajuns la fundul sacului, ești plasat într-un cămin de bătrâni scos din primul cerc al infernului. Bătrânii de aici stau câte trei în cameră, spațiul personal fiind demarcat cu perdele de plastic. Aerul miroase alternativ a urină uscată sau a excremente proaspete. Bolnavii cu demență avansată sunt legați de pat sau sedați ca să nu dea bătăi de cap personalului. Când scapă, aleargă

în scaunele cu rotile pe coridoare, aruncă cu caca în infirmiere și își smulg perfuziile, sperând să moară mai repede. Aici viețile se sfârșesc în escare infectate, pneumonii netratate sau embolii pulmonare de la trombozele venoase provocate de inactivitatea continuă.

Dar, oricât ar părea de groaznic, e doar ultima stație din viața săracilor Americii, și stația asta nu e prea departe de cum trăiesc de când se nasc și până mor.

Habar nu aveam că America are săraci când am venit aici și mai toți emigranții vor spune același lucru. Săracii altor țări se văd la televizor, se aude despre ei atunci când acele țări cer ajutor, ajung cu bărcile la porțile Europei, facem colecte pentru ei ca să nu moară de foame. Săracii Americii nu emigrează nicăieri, nimeni nu le vine în ajutor și sunt ascunși cu rușine în spatele filmelor de la Hollywood, televizoarelor plate și telefoanelor deștepte.

Spre deosebire de sărăcia din România – un fenomen uscat ca balega pe pereți –, sărăcia americană este pustuloasă, umedă și plină de dihănii slinoase, ca o budă turcească. Săracii lor sunt plini de datorii, își cumpără în rate televizoare și telefoane, au fel și fel de obiecte precare adunate în casă, sunt grași de la hamburgerii mai ieftini decât o foaie de salată și plăcintele de un dolar înecate în siropul de porumb cu care țăranii nu mai știu ce să facă de la atâtea finanțări guvernamentale. Nu au bani de doctori, dar au bani de droguri (mult mai ieftine decât medicamentele ținute în monopol de marile firme farmaceutice care împing bani în Congres ca să nu se schimbe nimic). La cincizeci de ani, săracii Americii fac un atac cerebral de la diabetul declanșat de siropul de porumb pe care îl toarnă și-n pâine și ajung în azilul de bătrâni, unde copiii lor preferă să-i uite.

Distrugerea familiei nucleare extinse este considerată de mulți sociologi un viciu capitalist extrem – oamenii singuri sunt mai ușor de controlat, muncesc mai mult și mai

turbat pentru că nu se pot baza pe familie ca să-i protejeze, cheltuiesc mai mult pe fel și fel de prostii (pentru că sunt singuri, se plictisesc, încearcă să suplinească lipsa celorlalți cu jocuri video, haine, filme și un milion de alte prostii). Sigur, există excepții, există subculturi întregi (ca amișii) care funcționează pe sistemul tradițional al familiei extinse, în care fiecare generație contribuie la economia casei, există părinți « elicopter » și mame « tigroaice », care își sufocă plozii cu prezența lor și cu acumularea de cunoștințe și abilități, există copii care au grijă de părinții lor până la moarte, dar excepțiile astea stârnesc o admirație anxioasă, de parcă ar fi un sacrificiu neobișnuit și puțin maladiv într-o lume care proclamă autonomia drept cheia fericirii.

Ca de obicei, extremele înfloresc în societatea americană – dacă majoritatea părinților se retrag din viața copiilor după majorat, există o minoritate agresivă care îi boscorodește până le ies peri albi, care îi îndoapă cu cursuri și lecții și balet și pian și vioară, ca pe niște gâște puse la îngrășat.

Marea masă de americani însă încearcă să nu devieze de la cele trei puncte, pentru că așa au învățat de peste tot, dar mai ales de la principalul mijloc de educație : filmele Hollywoodului. Părinții lui Chris McNeil chiar au mers mai departe – după ce unicul lor copil a intrat la colegiu, ei au ieșit la pensie și au hotărât să-și cumpere un iaht și să-și trăiască anii de aur navigând în sudul Pacificului. Totul a mers perfect până când, după vreo patru-cinci ani, Chris a început să dea semne că ceva nu e în regulă. Mai întâi au fost doar discursuri interminabile la telefon despre malignitatea Americii corporatiste care pusese ochii pe el, apoi telefoane de la managerii blocurilor în care locuia Chris, explicând că îi vor rezilia contractul pentru că e agresiv cu alți locatari, arată ciudat (cum ? poartă trei paltoane și căciulă în iulie, umblă cu câte trei-patru pungi de plastic agățate cu o sfoară în jurul gâtului), apoi știri scurte de la Chris cum că i s-a interzis

să meargă în campus pentru că « a avut o atitudine nepotrivită » față de o duzină de tinere profesoare și eleve. *Nu voiam decât să ne împrietenim, să ieșim la o cafea.* La un moment dat, a bruscat niște oameni într-o parcare. A venit poliția. Chris a încercat să-i lovească cu o lanternă. Lovirea unui polițist în America se lasă cu oase rupte – dacă ai noroc. În cazul ăsta, s-a lăsat cu bastoane, tasere și internarea involuntară la secția de psihiatrie. Ceea ce înseamnă că până și polițiștii s-au prins că e ceva putred – pentru că, de obicei, îi duc pe cei agresivi direct la pușcărie. Și dacă după aia se dovedește că erau agresivi pentru că vedeau cai verzi pe pereți, foarte bine, primesc medicamente în pușcărie. Unul din cinci pușcăriași americani suferă de o boală psihică gravă, dar asta nu îi scutește de închisoare.

Chris a fost lăsat să plece din spital după o săptămână. Răspunsese bine la tratament, era coerent, oarecum mofluz, dar nu foarte deprimat. Psihiatrul a vorbit la telefon cu părinții călători, care au confirmat că fusese diagnosticat cu schizofrenie și *he is great if he takes his meds.* Mai neclar era cine avea să controleze că își ia tratamentul. Părinții ? Tânărul era independent și ei își trăiau anii de aur, nu-i așa ?

În România, ar fi fost, probabil, mutat vrând-nevrând înapoi în casa părinților, regresat la stadiul de copil, controlat, dus de mână la doctor. Dacă refuza medicamentele, i s-ar fi pus pe ascuns picături de haloperidol în ceai. *Adios* autonomie și drepturi individuale – drepturile individuale se suspendă prin decret părintesc. Intervențiile părintești ale familiilor din « țările nedezvoltate » explică probabil nivelul mult mai scăzut de *functional impairment* documentat pentru bolile psihice grave în lumea a treia. Bolnavul mintal e ținut în familie și, chiar dacă nu mai poate să predea la colegiu, poate să mături prin casă și să curețe cartofi, și chiar și atât îi dă mai mult *meaning* decât închisorile de tip azil construite în Vest. Familia din România știe că alternativa e

închisoarea-spital de la Poiana Mare, unde bolnavii de schizofrenie sunt internați cot la cot cu bolnavii de tuberculoză contagioși. Mai bine stă Ionuț acasă, curăță cartofi și bea ceai cu gust dubios. În America, Ionuț se târâie pe la ușile spitalelor până e prins în tentaculele sistemului. Odată prins, greu mai scapă, dar opțiunile sunt mult mai decente decât Poiana Mare : există (deși din ce în ce mai puține) spitale-azil cu paturi curate și mâncare decentă, există apartamente protejate, în care bolnavii parțial recuperați sunt supravegheați discret până se pot reintegra, există servicii de psihiatrie comunitară, adică o echipă care se deplasează în cartier și controlează ce face bolnavul, îi face analize, îi dă rețete, există « manageri de caz » care funcționează ca niște părinți, au grijă să aibă mâncare, să meargă la doctor, îl ajută să achite chiria, îi completează formularele pentru pensia medicală.

Chris nu a fost prins de sistem. A oprit antipsihoticele de cum a ieșit din spital. A început să țină un jurnal pe pereții apartamentului, documentând întâmplări ce dovedeau că era cobaiul secret al Americii corporatiste, care încerca să-l controleze prin sateliți. Partea sănătoasă din mintea lui l-a convins că e bolnav și are nevoie de ajutor. Dar apoi a intervenit partea paradită din mintea lui și convingerea s-a transformat într-un șir de maladii imaginare pentru care Chris suna la 911 cel puțin o dată pe lună. De două ori a fost dus la camera de gardă de la Presbiterian și trimis acasă după ce analizele au ieșit OK, iar el a început să-i amenințe pe doctori că le sparge capul și le rupe picioarele dacă nu închid computerele alea care trimit informații la sateliți. Până la urmă, Chris s-a săturat să fie bolnav și plimbat, ca domnul Lăzărescu, de la Ana la Caiafa, așa că, într-o zi de primăvară, și-a pus lodenul, a luat cele două puști pe care avea dreptul constituțional să le posede și s-a îndreptat spre locul care ar fi trebuit să aibă grijă de boala lui adevărată, nu de bolile lui închipuite.

La unu și jumătate după-amiază, Chris a intrat pe ușa principală de la Western Psychiatric Institute and Clinic – aceeași ușă pe care intrasem și eu pentru prima dată cu șapte ani înainte. De cum a intrat, a scos puștile din loden și a împușcat-o pe recepționeră de cinci ori – de trei ori în burtă, de două ori în piept. După care a început să tragă la întâmplare în tot ce mișca prin holul principal. Când a terminat, a luat-o pe scări în sus, încercând să fugă prin ieșirea din parcare de la etajul doi. Ghinion – ușa era încuiată și se putea deschide numai cu *badge*-ul spitalului. S-a întors la parter – să ia un *badge* de la vreun împușcat ? Să iasă pe ieșirea principală ? Nu se știe. Când a ajuns la parter, a fost prins în ambuscadă de poliția universității, care l-a omorât pe loc.

Chris a lăsat în urmă un nor de praf de pușcă, bălți de sânge și un spital în panică. Soldații din echipele speciale au controlat spitalul etaj cu etaj, căutând alți pușcași, pentru că se zvonea că omul care o luase pe scări în sus era altul decât cel care coborâse la recepție. Între timp, echipele de ambulanță au transportat morții și răniții la serviciul de traumă de peste drum, de la Spitalul Presbiterian. Recepționera a supravietuit, dar trei oameni au fost declarați morți la fața locului : un laborant care ducea probe de sânge colectate de pe secții, un mecanic care tocmai reparase aerul condiționat în secția de copii și un doctor care tocmai venise de la laboratorul nevestei, unde mâncaseră împreună de prânz sarmale de post făcute de mama-soacră.

La bunici în sat, se angajau bocitoare. Când a murit bunicul, tot satul a venit la înmormântare. Două sătence, care în drum spre casa bunicilor vorbiseră tacticos cu restul lumii despre una-alta, au început să zbiere de cum au intrat pe poartă și din vaietele lor s-a molipsit aproape tot muiere-

tul, în timp ce bărbații s-au înghesuit să dea iama în țuică. Cele două nu s-au oprit timp de o oră întreagă. S-au făcut că-și smulg hainele și părul, boceau într-un tremolo bine dozat, povestind în bocete viața bunicului *Îți mai aduci aminte, nea Ioane, când s-a 'nămolit Dacia lu' Marin în gârlă, și matele ai adus boii și i-ai înhămat la mașină și au tras, au tras, nea Ioaaaaane !!!* Bocetele umpluseră ograda și nu aveai unde să te ascunzi de ele, nu puteai să te gândești la nimic altceva, te forțau să stai acolo cu trup și minte, să plângi, să suferi, să trăiești tragedia morții lui nea Ion așa cum se cuvine. Când l-au scos pe bunicul din casă, bocetele au atins apogeul. Soso și cu mine eram în școala primară și am trăit atunci pentru prima dată în viață sentimentul unei catastrofe irevocabile. Detaliile – faptul că bunicul, om la nouăzeci de ani, care supraviețuise Canalului, trăise o viață bogată și murise ușor – erau mai puțin importante. Dar bocetele acelea sfâșietoare când sicriul a fost scos pe poartă s-au codat în mintea noastră cu forța unor rădăcini de stejar bătrân. Nimic nu este nici azi irevocabil până nu vin bocitoarele să dea semnal de sfârșit.

La biserică, cele două bocitoare au păstrat măsura (cine dădea măsura asta habar nu am), suspinând pianissimo *te-ai dus, nea Ioane, te-ai dus*, ca un cor antic pentru buimacii care nu se prinseseră încă de moartea bunicului. Dar cum l-au scos din biserică – a doua plecare majoră, după părăsirea casei –, cum au revenit în plină forță, și groapa deschisă din cimitirul satului parcă le-a dat puteri noi. Când am ieșit din biserică, trasă de haină de o babă din sat, *nu ieși înaintea mortului, copilă, că vii tu la rând*, am abandonat-o pe mama și m-am dat pe lângă bocitoare. Le auzisem în curtea casei schimbând rapid replici normale cu bunica și alte femei. *Ai pus foarfeca și pieptenele în buzunarul hainei ? Le-am pus. Ața ? Aoleu, am uitat ! Ai lăsat un castron cu apă pentru mort ?* – asta era ca să nu moară mortul de sete dacă venea în următoarele patruzeci de zile să-și viziteze casa și familia, și, ca

Lăbuș, urma să bea apă lipăind din castronul pus în colțul casei mari. Voiam să nu pierd nimic din ce spuneau, bănuiam că știu secretele vieții și ale morții mai bine decât orășeanca de mama. Când au închis sicriul și l-au coborât pe bunicul în groapă, mi s-a făcut atât de frică de zgomotul pământului aruncat peste sicriu, încât m-am agățat de fusta uneia dintre bocitoare, care întâi m-a privit uimită, *de unde a apărut și copilul ăsta cu mucii șiroaie ?*, apoi și-a lăsat mâna pe capul meu și m-a mângâiat cu atâta duioșie, că mi-a venit inima la loc. După care a scos un chiot sălbatic *Văleu, țațo, unde e cocoșul ?*. Bunica a scos cocoșul – o pasăre frumoasă, dar cam amețită (îi turnaseră niște vișinată pe gât înainte, ca să nu se zbată prea tare și să cadă, Doamne ferește, în groapă). Cocoșul a fost aruncat peste groapă. *Ce face ?,* am șoptit către bocitoarea mea. *Alungă diavolul, copilă, cântă cocoșul și fuge diavolul, să nu cumva să-i fure sufletul lu' nea Ion.* Pasărea a scos un cârâit turmentat și bunicul a scăpat cu fața curată.

Spectacolul ăsta a devenit peste ani obiect de ridicol și povești la pileală, dar mă gândesc că nu erau toți, generație după generație, loviți cu leuca și că o înțelepciune arhaică era camuflată în burlescul situației. Sigur, banii puși în mâna bunicului temător de Hristos ca să aibă cu ce-l plăti pe Caron, oglinzile acoperite, oalele cu apă, ațele și foarfecele, bocitoarele și cocoșul, toate compuneau un aer de bâlci precreștin, din care numai femeia cu barbă mai lipsea. Dar bâlciul nu era rău, bâlciul ne ținea pe toți legați în *aici și acum,* bâlciul aducea secretul unei veselii absurde, testată de sute de ani pe milioane de înmormântări și de cocoși salvatori. Ca dovadă, Soso și cu mine, demne urmașe ale lui Zamolxis, în loc să tremurăm de panica morții, am râs toată seara, ascunse sub masa de la pomană, croncănind pe la picioarele câte unei babe slabe de înger.

★

Înmormântarea lui Jason a avut loc în Burlington, Vermont, unde familia lui trăia de la 1825. Cimitirul presbiterian avea aleile asfaltate și iarba verde tunsă regulamentar. Capelele fiecărei familii erau întreținute cu sfințenie, statuile curățate, scările reparate, frunzele măturate și florile schimbate cel puțin o dată pe lună. Adunarea sobră a ascultat în tăcere vorbele pastorului. Mama lui Jason era umflată de plâns, dar nu a scos un sunet în timpul înmormântării. Tatăl și cei doi frați mai mici arătau ca Jason – niște vikingi îmblânziți doar de ochii lumii –, privire albastră, umeri masivi și oase groase.

Oasele lui Jason fuseseră străpunse de gloanțe în șase locuri. *A murit într-o clipă,* a încercat să mă consoleze chirurgul din camera de gardă – o minciună blajină dar bizară, că doar știm cu toții, de la Marie-Antoinette încoace, că în fața morții viața se întinde ca un elastic și clipa aceea poate să se lungească insuportabil, glonțul pătrunzând deodată cu viteza unui șurub tocit în timp ce mintea colectează furibund cele mai prețioase amintiri, ca un sinistrat încercând să salveze din casa în flăcări obiectele cele mai de preț.

După pastor, fratele cel mic a spus câteva vorbe despre cum se alergau prin cimitir când erau copii și cum Jason a spus că el vrea să fie înmormântat « la etaj », adică sub acoperișul capelei. Zâmbete palide din audiență. Tăcere. Apoi Radu a spus și el câte ceva despre *Enkidu, prietenul meu, care vânase cu mine lei.*

Sicriul a fost coborât domol în groapă și ne-am întors cu toții la casa părinților lui Jason. În lumea asta, moartea nu era tratată regal, cu țimbale și vaiete, ci era umilită printr-o tăcere rigidă și aspră. Oamenii se sprijineau unul pe altul țepeni și calmi, transformând moartea dintr-o umbră uriașă într-o poveste dureroasă, dar tratată cu *hai sictir !* și, astfel, incapabilă să-i doboare. Evident, jalea sau bocitul ar fi fost

o înfrângere, o cădere în junglă, pe care moștenirea Iluminismului ar fi considerat-o o degradare rușinoasă. Îmi aminteau de poveștile cu englezii care își luau ceaiul printre ruinele Londrei în 1940.

Adunarea de la casa părinților lui Jason a fost o afacere la fel de controlată. Treceam de la un grup la altul, fiecare stând în picioare, ținând în mână un pahar de vin sau de whisky, zicând *Jason a făcut asta, Jason a zis asta*, vorbind despre glumele pe care le-a făcut Jason pe seama prietenilor, aventurile pe care le-a avut în Orientul Mijlociu, anii pe care i-am trăit împreună. *You should find solace in your happy years, Mona, he has been so insanely happy with you.* Mama mea vorbea la fel de așezat cu tatăl lui Jason, în vreme ce Derek, fratele cel mic, șoptea de zor cu Radu despre National Rifle Association și ușurința cu care americanii își puteau cumpăra arme de foc. Nimeni nu a băut mai mult de două pahare. În afară de mine. După trei de whisky (bun, Macallan de zece ani, oameni fini) și vreo patru de vin (și mai bun, pinot noir din Sonoma County) am pierdut socoteala.

A doua zi, când ne-am întors la Pittsburgh, mama mi-a spus ce am făcut după aia. Se pare că am povestit cu lux de amănunte cum ne-a mușcat pe amândoi un scorpion în Tulum și am așteptat să murim împreună câteva ore bune, recitând versuri solemne, moment în care le-am citat presbiterienilor din Emily Dickinson *I felt a funeral in my brain/And mourners to and fro* – cât de tâmpă trebuie să le fi părut ! Și le-am mai povestit cum, după versurile solemne, încă așteptând moartea, am trecut la Elena Farago și apoi i-am cântat lui Jason din Gil Dobrică și Dan Spătaru, el mirându-se de râsul meu, eu blocată în intraductibilul deliciu al neroziei din *Drumurile noastre* și lălăind transpusă în așteptarea morții. Când ni s-a făcut foame, ne-am gândit, în sfârșit, că poate scorpionul respectiv era din miile de specii neveninoase și poate că nu o să murim. În euforia învierii, ne-a dat prin minte

că nu există metodă mai bună de vindecare a spleenului și a hachițelor de prea-bine decât o întâlnire la mustață cu moartea. Ne-am petrecut restul serii făcând planuri pentru o clinică de « psihiatrie alternativă », în care toți nemulțumiții lumii occidentale aveau să fie tratați cu o doză-șoc de experiență formatoare. *E ca în terapia aia tembelă a lui Janov care mimează nașterea ca să scape de armura superegotică, doar că aici mimăm moartea, o tehnică mult mai veridică și eficientă, că doar nimeni nu crede că se naște iarăși, dar toți știm că o să murim,* spunea Jason antreprenorial.

Nu mi-ai spus că v-a mușcat un scorpion, mi-a reproșat mama. După care mi-a zis că i-am făcut pe toți să râdă povestind metodele pe care Jason și cu mine le scorneam pentru clinica de psihiatrie alternativă.

Și după aia ?

După aia ai adormit sub scări.

Cine a spus că timpul le vindecă pe toate a confundat supraviețuirea cu vindecarea. Un copil din Mozambic căruia o mină i-a ras picioarele are, poate, o șansă să supraviețuiască, dar tangoul nu va ajunge pe lista lui de plăceri. O fată din Pakistan arsă cu acid pe față de un pețitor respins are o șansă să scape cu ochii intacți, dar nu cred că va mai vedea vreodată lumea ca înainte, chiar dacă va ajunge să trăiască o sută de ani. De vă vedeți cu Primo Levi pe lumea cealaltă, întrebați-l dacă timpul l-a vindecat de Auschwitz atunci când a sărit de la etaj, la treizeci de ani de la eliberare. Sau, cât sunteți pe lumea asta, vorbiți cu femeile din Bosnia folosite ca sclave pentru plăcerea tigrilor lui Arkan, întrebați-le cum dorm noaptea.

Nu scăpăm niciodată de ce am pierdut.

Zilele mele s-au ritualizat la maximum după moartea lui Jason. Mama s-a mutat cu mine în casa pe care o cumpărasem

cu nici un an înainte, anticipând completarea dosarului de înfiere. Am anulat dosarul – doar nu era să cresc un orfan. M-am ținut de studiile mele cu scannere și laboratorul mi-a crescut suficient cât să mă țină ocupată cu instruirea studenților și cu publicarea rezultatelor. Nu refuzam să merg la nici o conferință – camerele de hotel aveau o liniștitoare lipsă de surprize. Acasă situația era mai spinoasă.

Când rămâi fără cineva preaiubit, cineva care ți-a intrat în colțuri și-n cusături, se întâmplă un fenomen ciudat. E ca și cum te-ai trezi dimineața cu poftă să auzi o melodie care ți-a rămas în cap peste noapte. Te duci în sufragerie să cauți în colecția de muzică melodia cu pricina. Dar sufrageria nu mai e. Surprins, te dai cu capul de zid, dar, ca să nu pari prost, te faci că nu e nimic, te duci în bucătărie, pui de o cafea și aștepți. Poate sufrageria reapare sau poate uiți de ea, că doar timpul le vindecă pe toate. De fapt, nu se întâmplă nici una, nici alta. De teamă să nu te lovești iar de zid, din ziua aia nu-ți mai cântă nimic în cap. În altă zi, vii obosită acasă și vrei să te întinzi în pat alături de Jason, să-ți șoptească la ureche trei bancuri vechi. Ghinion, a dispărut și dormitorul, s-a dus și somnul. La câteva zile după ce dispare și baia, o aud pe mama îndemnându-mă să fac un duș, că *nu e bine să stai așa.* Duș, duș, dar unde ?, că în toată casa nu a mai rămas decât bucătăria, care, nu după mult timp, se duce și ea, ca pisica lui Schrödinger, mama zice că e acolo, eu văd bine că s-a dus, și până la urmă din toată șandramaua nu mai rămâne decât casa scării, așa că n-ai ce face, te așezi acolo, oricât ar fi de strâmt, și aștepți. Mult și bine.

Când a venit Crăciunul, am lăsat-o pe mama să sune la toate rubedeniile, să plângă, să povestească, să repete aceleași detalii despre Chris McNeil și americanii obsedați de

arme de foc, și despre Radu care descoperise activismul social. Împreună cu frații lui Jason, Radu a alcătuit o asociație (una printre multe altele) militând pentru anularea celui de-al doilea amendament din Constituția americană. Amendament care sună cam așa : « O miliție bine organizată este necesară pentru securitatea unui stat liber. Prin urmare, dreptul oamenilor de a păstra și de a purta arme nu poate fi încălcat. »

Specialiștii în drept constituțional se ceartă de peste un secol pe tema originilor și limitelor celui de-al doilea amendament. Poate că primii guvernanți americani au emis această regulă pentru că în timpul Revoluției americane guvernul britanic a încercat să impună un embargo asupra armelor ? Poate că amendamentul oferă nu numai dreptul la autoapărare dar și pe cel la revoltă împotriva unui guvern tiranic ? Oare amendamentul apără un drept colectiv (al unei miliții, al unui stat) sau un drept individual care face ca orice Nea Georgel din Oklahoma să poată să-și cumpere o pușcă și să tragă în agenții federali care îi încalcă proprietatea ?

Modelul standard, care a prevalat până acum în viața americană, îi ține partea lui Nea Georgel. Încercările de îngrădire sunt blocate prin tribunale de organizații care înoată în bani de pe urma comercializării armelor de foc. Până și ceva ce pare la mintea cocoșului, cum ar fi verificarea istoricului penal și psihiatric al cumpărătorului, s-a lăsat cu acuzații isterice de « dictatură federală » și « control guvernamental ». Singurul control valabil este pentru istoricul criminal, și acela doar dacă deșteptul de criminal se duce și cumpără arme de la magazin. Dacă se duce și cumpără de la puzderia de expoziții de arme, nu-l întreabă nimeni de sănătate. Statistici generoase arată că peste 40 % din armele de foc sunt cumpărate legal de la expoziții, ca să nu moară de foame bandele de crimă organizată.

Cât despre verificarea istoricului de sănătate mintală, treizeci și cinci din cele cincizeci de state americane nu au

nici o problemă să lase orice lunatic să cumpere arme de foc. Celelalte cincisprezece au grade variate de control, cele mai multe blocând cumpărarea armelor de către pacienți care au fost internați involuntar. Unele dintre aceste cincisprezece state au introdus mecanisme de anulare a blocajului, la cererea National Rifle Association.

Chris McNeil e doar unul din lista de lunatici americani care au cumpărat cu acte în regulă un arsenal militar demn de Albania.

Adam Lanza, un elev cu autism și schizofrenie nediagnosticată, trăia împreună cu mama sa, Nancy, care își exercita dreptul constituțional la autoapărare adunând peste o duzină de puști semiautomate. Într-o zi, Adam – al cărui grad de organizare cerebrală era, probabil, echivalent cu traficul din București la ore de vârf – a luat o semiautomată, a împușcat-o pe Nancy în cap, după care s-a dus la școala din apropiere, pepinieră de viitori agenți federali și opresori ai libertății individuale, unde a omorât douăzeci de copii, dintre care paisprezece de clasa întâi.

James Holmes, un doctorand în neuroștiințe, s-a dotat cu grenade lacrimogene, două pistoale Glock 22, un Remington 870 și o pușcă semiautomată Smith & Wesson M&P 15, trei mii de gloanțe pentru pistoale, trei mii pentru pușca semiautomată și 350 pentru Remington. Toate obținute legal, pentru că o miliție bine organizată este necesară pentru securitatea unui stat liber. Apoi, domnul Holmes s-a dus la mol și a împușcat doisprezece oameni într-un cinema. Când l-au arestat, vorbea cu vocile din capul lui, iar acum procurorii se străduiesc să arate că era legal responsabil, chiar dacă trei psihiatri l-au diagnosticat cu schizofrenie paranoidă.

Deși 83 % dintre americani se declară creștini, sistemul judiciar american este mai aliniat cu Vechiul decât cu Noul Testament. Cineva trebuie deci să plătească. Și cum

National Rifle Association și politicienii pe care îi are în buzunare nici usturoi nu au mâncat, nici gura nu le miroase, statul Colorado o să-l declare competent pe James Holmes și o să le invite la execuție pe rudele celor omorâți, după care toți vom dormi mai liniștiți. S-a făcut dreptate.

Radu și frații lui Jason găsiseră, în sfârșit, o provocare pe măsura furiei lor. S-au pus pe treabă ca ardelenii – au luat-o încet, de jos, și-au creat conexiuni în media, printre politicienii locali, donațiile au început să curgă, pe urmă au venit și amenințările (asta le-a plăcut, le-a trezit ceva primordial și sălbatic în creierele amorțite de prea multă civilizație). Cei doi frați au venit de Crăciun la noi, adică la mama și la mine, și toată seara nu am auzit vorbindu-se decât despre strategii de schimbare a legii, de introducere de amendamente, de înfruntare a vreunui politician, de alianță cu vreun ziar local. Pentru început, plănuiau doar să schimbe legea în Pennsylvania. Vorbeau de planuri de durată – ani și decenii, și chiar *copiii noștri o să continue lupta*. Soso mi-a spus că Radu vrea să renunțe la slujba de la Google și să lucreze pentru ONG-ul lor.

Și ? Tu ce zici?

Eu zic bravo lui. Bani facem oricum, dar așa e fericit, uită-te la el !

Soră-mea și cumnată-meu erau, în sfârșit, americani. Din neamul acela care nu face același lucru până la pensie doar pentru că a stat ani de zile în facultate. Radu putea să-și permită, avea o nevastă bine plătită și ONG-ul ăsta primea suficiente fonduri ca să se salarizeze binișor. Și poate că ar fi făcut ceva asemănător și în România, poate că devenisem eu prea străină de ce făceau românii zilele astea. Dar imaginația lui Radu fusese stârnită de o poveste eminamente americană – puști, federalism, o Constituție veche de două sute de ani, ceva atât de străin memoriei românești, încât era clar că-și merita noua cetățenie.

Care va să zică Radu era fericit, Soso era mulțumită, mama vorbea cu toate rudele din România, frații lui Jason dezbăteau ce judecător ar fi mai potrivit pentru nu știu ce amendament, iar gemenii dăduseră iama în salata bœuf. Așa că m-am retras în solarul plin de mușcate și l-am sunat pe Chevo.

Dumitrescu, ce surpriză plăcută (nu mai era surpriză, vorbeam la fiecare Crăciun, ne vedeam vara în țară, dar Chevo nu ar fi renunțat la introducere cum nu ar fi renunțat la sacou în miezul lui iulie) ! *Ce mai faci ?* Bine. *Familia ?* Bine. Nu aveam inimă să-i spun de Jason, m-am gândit s-o las pentru la vară. *Cum merge cu descoperirile din creier ?* Merge. *Știi, Dumitrescu, am văzut un reportaj deunăzi despre ceva care seamănă cu ce faci dumneata și m-am gândit că voi, care vă ocupați cu ce se întâmplă în creier, sunteți ca exploratorii care au plecat în căutarea Lumii Noi.* Din care nu știu câți s-au înecat. *Simți că te îneci, Dumitrescu ?* Nu, dar nici nu m-am aventurat prea departe, doar cât să văd malul. Și dumneavoastră, domnule profesor ? *Eu sunt excelent. Am ieșit la pensie anul ăsta, în sfârșit.* De ce ? Oftat greu la celălalt capăt la firului. Clar nu era « excelent ». *S-au schimbat vremurile, Dumitrescu, mama ta știe, să-i transmiți felicitările mele că s-a pensionat mai repede, a înțeles înaintea mea cum se deșiră sistemul. Nu-i mai înțeleg pe copii, nu-i înțeleg pe părinți, nici măcar nu-mi mai înțeleg unii colegi.* Îmi vorbește de elevii care-i râd în nas când le recomandă Tolstoi sau le povestește cum a murit Socrate. Îmi vorbește de părinții care le țin partea copiilor, suspectându-l pe el, Chevo, de suprasolicitarea micilor Goe. De reclamații pentru corijențe, de transferuri aranjate în clase cu profesori mai « îngăduitori ». S-a săturat, stă acasă și citește. *M-am întors la clasici, dragă Mona.* Oh la la, dacă am trecut la *Mona*, s-a melancolizat serios. De unde s-a întors ? Că eu nu știam să fi plecat. *Ah, nu, am încercat, m-am străduit ! Am citit moderni, tot ce s-a scris în ultimii douăzeci de ani – Coetzee, Rushdie, Naipaul, Ōe. Îi știi ?* Păi, da. *Și ? Ce pă-*

rere ai ? Îmi place Coetzee, aproape în tot. Ceilalți, din când în când. *Eu îi văd mici, Dumitrescu* (așa îmi trebuie dacă mă dau cu *modernii*, sunt trecută înapoi la catalog). *Ce spun ei nu-mi ia respirația. Unul e deștept, altul doar șmecher, dar o să reziste vreunul ca Faustul lui Goethe ? Sau Muntele vrăjit ?* Știe că mă enervează Thomas Mann, face asta doar de-al naibii. Mai bine schimb subiectul. Și cu sănătatea cum stați, domnule profesor ? *Foarte bine, nu am de ce să mă plâng. Primarul cel nou a renovat parcul IOR, este o plăcere să te plimbi prin parc acum, chiar și iarna. Ah, să nu uit, să-ți cer și dumitale părerea. Am fost la întâlnirea de douăzeci de ani a clasei pe care am avut-o înaintea voastră. Minunați copii, minunați. Trist câți au plecat. Dar mulți au venit de prin Franța și de prin Canada și America doar ca să ne vedem, am fost foarte mișcat. Cum te-ai aștepta, sunt destui doctori printre ei și toți mi-au zis că ar trebui să-mi fac fel și fel de analize. Tu ce zici ? Eu mă simt excelent și povestea asta cu prevenția mi se pare un pic forțată.* Aveți o listă ? Are : analize de sânge, electrocardiogramă, ecografie abdominala, antigen de prostată, colonoscopie, radiografie de plămâni, că tot nu s-a lăsat de fumat – chestii de rutină pe care orice american le face la vârsta lui. Mă alătur și eu corului de pisălogi, Sărbători Fericite, asemenea, ne vedem la vară.

Două luni mai târziu, mi-a trimis prin Mișu rezultatele la analize, pentru că nu și-a deschis cont de e-mail, *Cine are nevoie știe cum să dea de mine.* Totul perfect.

În primăvară, mama mi-a spus că vrea să-i facă pomană de un an lui Jason, să meargă la biserica românească din Pittsburgh cu colivă, vin și colaci, *că dacă ne lăsăm pe secta lui de presbiterieni, bietul lui suflet o să primească iertare și mântuire la paștele cailor.* Pe mine m-a trimis să cumpăr un rând de haine, pe care le-am dat la Armata Salvării. Am făcut tot ce mi-a zis, m-am dus cu ea cu coliva și colacii la biserica în care nu călcam altfel nici o dată la doi ani, am stat afară cât a plâns cu toate celelalte mame de români aciuați în Pittsburgh, iar la

întoarcere am lăsat-o să-mi spună că *nu e bine, puiul mamii, ai ajuns ca o stafie, mergi și tu să vezi un doctor, ceva, că eu nu știu ce să mai fac.* Partea cu stafia mi-a amintit de pantalonii de crepdeșin de la APACA – acum aveau să mă cuprindă iarăși.

Sau poate vrei să lucrezi cu Radu, zău, eu cred că tare l-a lovit și pe el moartea lui Jason, dar a găsit ceva ce e folositor. Uite cum zice tot timpul de « prietenul lui, Enkidu, cu care vâna lei ». M-am abținut să-i spun că afacerea cu vânătoarea de lei e probabil apocrifă, că în nici una din versiunile cântecului lui Ghilgameș nu am găsit versul ăsta, și că probabil Nichita ne-a tras o fentă borgesiană, Pierre Menard, autorul lui Ghilgameș.

Sau poate vrei să-ți iei o vacanță, să mergem la Nucșoara, ce zici ? Sigur, că Nucșoara e ca Lourdes, mă urc până în vârful dealului și Jason învie a doua zi. Sau te pomenești că pe platoul Bucegilor trebuie să mă cațăr, să vorbesc cu Burebista, care o să-mi spună că nu e treaba lui, americanii mai au ceva de tras până vor ajunge zeii lor niște spirite înțelepte ascunse într-o Americă postapocaliptică, à la Cormac McCarthy. Până la apocalipsă, trebuia să mă descurc singură.

Sau nu chiar. Mama era și ea parte din asta. Dacă aș fi fost singură, probabil că aș fi stat ca Enkidu să-mi iasă viermi din nas (vers verificat !). Dar așa, i-am promis că mă întorc la Martha Jordan, analista mea semipensionată, și dacă dr. Jordan spune, o să iau și pastile, din alea pe care le prescriu eu de dimineața până seara. La urma urmei, toată lumea știe că dentiștii nu au dinți, computeriștilor nu le merge wi-fi-ul și psihiatrii nu se simt nici ei prea bine.

Când am ajuns acasă, mă aștepta un mesaj de la Mișu, să-l caut urgent pe Skype. Chevo e în comă la spital, la Floreasca.

A venit seara de la plimbarea lui zilnică în IOR, mi-a zis Mișu, s-a așezat cu *Faust* în brațe, a rugat-o pe soție să-i dea un Nurofen, că-l doare capul, a luat două, nu i-a trecut. După nici o oră, s-a ridicat brusc în picioare, *Mă simt infernal de rău.* Apoi și-a pierdut cunoștința și nu și-a mai reve-

nit. Salvarea l-a dus la Floreasca, unde s-au adunat neurochirurgi și neurologi și ATI-iști care făcuseră liceul la MF3. Analize peste analize, puncție lombară – roșie, tomograf – și mai rău, un anevrism, care stătuse nemișcat în toți anii în care Chevo ne-a predat despre cum să creștem, s-a spart acum, că ieșise la pensie, și i-a inundat creierul cu sânge. A rămas în comă cinci zile, până când neurochirurgii și neurologii și ATI-iștii MF3-ului și-au adus aminte de lecția din clasa a unsprezecea în care Chevo ne dădăcea despre cum să știm când să renunțăm.

L-au înmormântat în cimitirul armenesc într-o zi ploioasă de mai. Mișu mi-a trimis câteva imagini de la înmormântare. Puzderie de coroane, un cimitir plin, o lume sobră ca în Burlington, Vermont. N-ar fi stricat o pasăre măiastră și o bocitoare sau două – m-am oferit voluntară, chiar dacă nu puteau să mă audă de peste Ocean. Mai știu și pe alții care l-au însoțit de departe, plângând singuri prin Canada sau Florida sau Australia.

Așa s-a dus Chevo, omul îmbătat de cerul înstelat, Marele Maestru de Rit Clasic, magistrul nostru panglicar, Chevo, cel care ne-a învățat cum să vânăm lei.

9. Despre noi sau arta ficțiunii

După atâta amar de ani departe de casă, nu mai înțeleg încotro merge România, dar nici nu am ajuns să înțeleg de unde vine America.

Iar acum, colac peste pupăză, trebuie să mă pregătesc pentru întâlnirea de douăzeci de ani de la terminarea facultății – o afacere brutală pentru orice persoană cu mintea în cap. Ce se întâmplă într-o *întâlnire peste ani ?* Aranjăm bucăți de viață în povești sterilizate, bune de export și le oferim în stânga și-n dreapta, ca pe niște bomboane cu mentă ; ne întristăm și ne înveselim la fiecare două secunde, *ce dor mi-a fost de voi/cât de la fel vă iubesc*, până ajungem să fim mai storși emoțional decât o cârpă de bucătărie ; ne desfacem dintr-o coajă clădită cu chiu-cu vai și, iarăși copii, sperăm că și ceilalți știu secretul cu ieșitul din coajă, pentru că altfel dăm cu nasul de geamul vreunui *domn* sau vreunei *cocoane*, caz în care ne ieșim din pepeni că am picat de fazani și, repede înapoi în coajă, să ne batem pe care e mai scorțos. Și, chiar dacă îi găsim pe ceilalți copii, a doua zi tot s-a terminat bairamul, salut și la mai mare, ne mai vedem peste încă zece ani. Jocul ăsta ne învață să-i iubim nu pe navetiștii în timp cu care ne intersectăm la zece ani o dată, ci pe amărâții pe care îi vedem în fiecare zi, nu ? Sinistru joc, banală lecție.

Între timp, nu e bine nici aici, nici acolo. Când sunt acolo, îmi amintesc de ce e bine aici, când sunt aici, uit ce e rău acolo.

Acolo este acasă, unde mă bate gândul să mă întorc, cu pretextul înalt și pueril de *pus umărul la reconstrucția țării,* însă cu gândul ascuns să regăsesc căldura imposibilă din burta mamei. Dar e destul să închiriez o mașină și să merg pe drumurile țării câteva zile ca să-mi treacă și planurile altruiste, și iluziile tandre. La agenția de închiriat mașini încearcă să te tragă în piept. Ca pe vremuri. Pe șosea, fiecare vrea să evite să fie el fraierit, mai bine la spital decât prostul celorlalți, și, de fapt, toți sunt masiv trași în piept de cine trebuia să asfalteze drumurile alea de acum zece azi. Mai ceva ca pe vremuri ! Scheletul lumii pare făcut din nervi și muci, dar înăuntrul lui este o înghesuială călduță, prieteni, rude, străini care înțeleg șapte nuanțe din cele nouă pe care le-ai gândit (și mai inventează vreo patru în plus), ce mai, murim de gât unii cu alții.

Aici este unde a murit Jason și unde trăiesc iubiții mei de gradul întâi, toți. Aici, ce visez noaptea a doua zi pot să fac, fără să îngrop pe nimeni și fără să pup pe nimeni în fund. Aici, regula socială nu este să te păzești să nu fii luat de fraier, ci să nu îți strici buna reputație. Aici, nu e nimic de reconstruit, deși sunt destule de reformat, amendat sau anulat. Șoselele se repară, bolile se tratează, hoții intră la pușcărie. Scheletul lumii e făcut din oțel și bani, mulți, mulți bani, iar înăuntrul lui oamenii se salută de la distanță, fiecare în celula lui, în care, dacă locatarul are noroc, găsești pentru o vreme o nevastă și niște copii. După ce unii divorțează și alții pleacă de acasă, scheletul lumii încă ține bine, chiar dacă locatarul se usucă până la urmă și vine altul, mătură praful de oase și se așază în căsuța rămasă liberă.

Cum e mai bine ? Unde e mai bine ?

Românii veniți în America au trecut printr-o nemiloasă selecție culturală – aviz amatorilor.

Ești blajin și încet, ți se frânge sufletul fără mama-tata, speri că din băutele de la terasă o să iasă vreun mare secret despre viață sau doar îți place să toci grijile lumii și ultimul

roman al lui Cărtărescu – stai acasă, că aici ajungi pe antidepresive într-un an.

Ești mai iute și n-ai stare, ai ambiție dar n-ai scrupule – stai acasă, că aici dai de belea.

Îți aranjezi cămășile pe culori, te scoli dimineața cu șapte idei și cureți zăpada din fața blocului, inclusiv pentru mârlanii care s-au făcut că au uitat – vino, o să fii ca peștele în apă.

Dar ce te faci când vrei și să toci lumea la crâșmă, și să te scoli cu noaptea în cap ca să lucrezi la ultimul proiect de cercetare ? Ai luat-o în barbă – pierzi ceva, câștigi ceva, ca în orice mariaj.

Traiul în România e asemenea unui mariaj *à la russe*. Bărbatul pe care ți l-ai luat are fițe, e leneș, se crede buricul pământului și victima istoriei, mai dă cu tine de pereți sau te închide la Jilava, dar, când îți cântă o romanță despre ochii tăi negri, îți dau lacrimile și îi ierți orice. Sunt ani în care te uită închisă în casă și îți chiorăie mațele marți și vineri, dar, când îți face o tocăniță, miroase divin, de se sesizează vecinii și vor și ei. Ca într-un veritabil mariaj dostoievskian, România te scuipă, te mângâie, te înjură, te adoră, te ignoră – și tu, ajunsă o epavă geriatrică la nici patruzeci de ani, stai în redută, mergi după România ta ca Sonicika Marmeladovna după Raskolnikov și aștepți ca într-o bună zi, asemenea lui Rodion Romanovici, România să-ți cadă la picioare cerându-și iertare, iluminare finală. Pfff, cât aștepți, ai timp să mori !

Pe când America este *the ultimate sugar daddy.* Adică ? Adică un miliardar *self-made,* fără tătici și mămici în spate (America a pus pușca pe babaci în 1789), un miliardar care îți dă de toate dacă înveți și te ții de regulile jocului, care te păstrează tânără, frumoasă (la nevoie, cu un pic de botox sau doi stropi de silicon), « angajată » în lume (cu *updates* la fiecare minut despre ce au mai făcut toți oamenii de care nu-ți pasă), « conectată » în stânga și în dreapta până îți

zbârnâie creierii. Facebook. Instagram. Snapchat. Ce mai urmează... Stop-cadru – cât suntem de frumoși și fericiți, eu și *my sugar daddy*. Dați *like*, popor, cât mai mulți, că altfel avem dubii – dacă voi nu ne dați *like*, oare chiar ne iubim ?

Sugar daddy mă apără de rele, că doar de-asta are tot atâtea portavioane cât tot restul lumii la un loc. Adică zece. *Yeah, my sugar daddy* are zece portavioane, portavioane care se învârt în jurul casei noastre și trag cu bombardeaua în tot ce mișcă suspect. Rușii au unul – hai sictir, vedea-l-aș și pe ăla la fier vechi ! *Sugar daddy* îmi dă să mănânc până mă sparg și crede în libertatea personală, așa că, dacă vreau, mă îndop cu *junk – hell, baby, whatever makes you happy*. Și, dacă mă îngraș ca o scroafă, îmi spune că-i plac femeile cu forme, dar iese pe ascuns noaptea din casă să și-o tragă cu chinezoaica ascuțită de peste drum. După care neagă tot. *I did not have sex with that woman, miss Lewinsky*. Și îmi spune că mă iubește în fiecare zi. În fiecare zi ? De o sută de ori pe zi ! Scumpo, nu uita să iei pâine, *bye, I love you. Baby, grab me a beer, I love you.* Nu e mai bine decât *du-te, fă, și adu-mi o bere ?*

Spre deosebire de România, care are cronic hachițe la foc mic, America are rare, dar monstruoase crize de nervi, pe care le revarsă nu pe nevasta-popor, cum fac dihorii ăștia frustrați din lumea a treia, ci pe vecini mai mult sau mai puțin îndepărtați, mai păduchioși, mai nealiniați, mai cârtitori. Mai Vietnam, mai Panama, mai Afganistan, mai Irak.

Mulți fac greșeala să îl creadă prost pe *my sugar daddy*, dar asta e doar pentru că acolo sus puterea e simplă și fără dus-întors. Când ocupi un loc codaș, te zbați, te dai deștept, indispensabil și sofisticat – acrobații ca să fii luat în seamă. *My sugar daddy* are zece portavioane. Așa că la partea cu giumbușlucurile se retrage să tragă un pui de somn.

E adevărat că stă mai prost la capitolul cultură. Dar, pentru fiecare generație, importă oameni care mănâncă artele pe pâine și își formează cu îndârjire niște intelectuali cu

care s-ar mândri și Sorbona. După care îi închide în universități, de unde nu-i aude nimeni, pentru că intelectualii nu sunt oameni publici în America. Oameni publici sunt politicienii, jurnaliștii și celebritățile. Însă *sugar daddy* are în blană o colecție de purici fenomenali – Faulkner, Whitman, Stevens, Eliot, Pound. Sau puricele Emily Dickinson, general de brigadă. Dar pielea lui *sugar daddy* este groasă și prea puțin îl mănâncă morbul literar. Sau cel filosofic. Adică la ce-i trebuie ? Filosofii sunt deprimant de ineficienți (de la epoca axială încoace, tot o sârbă pe loc joacă), pe când o partidă de shopping și una de sex rezolvă necazul pe termen scurt. Cum lungim termenul ? Nu, nu acceptând culmile disperării, nici meditând precum curca-n lemne sau despicând *Dasein*-u' în patru. Toate pseudosoluțiile astea nu fac decât să creeze alte probleme, care creează alte probleme și alte probleme, iar *my sugar daddy* este cel mai pragmatic șef. Atât de pragmatic, încât nu se complică dincolo de pâine și circ. Marii intelectuali ai Americii, sclipitori, sofisticați și dezabuzați, sunt ținuți în subsolurile Colosseumului american. În arenă – circ și pâine. Și nicăieri nu este mai multă pâine, și nicăieri nu este mai mult circ decât în America. Așa că poporul imită ce vede. O partidă de shopping. Și încă una. Trei pizze și patru fripturi. Și un vin colosal. Zece perechi de pantofi. Șapte relații de scurtă durată. Trei filme cu bătăi și unul cu mesaj optimist. O călătorie în jurul lumii. Un telefon nou. Altă mașină. Încă ceva, apoi altceva, și tot așa. Cam epuizantă soluția, dar, dacă te oprești, mașinăria se duce dracului, și ăsta e secretul capitalismului – orice faci, nu te opri. Până mori.

De la Pittsburgh la Detroit, călătoresc împreună cu Radu, care pleacă la o conferință literară în San Francisco.

Cu tot timpul pe care l-a obținut de când e liber-schimbist, Radu gustă mai mult decât Soso sau decât mine din libertatea americană. Soso probabil că e cea mai sclavă, cu gărzile ei și bolnavii care fac accidente vasculare când ți-e lumea mai dragă, eu mă țin nici prea-prea, nici foarte-foarte, iar Radu nu se grăbește decât să ducă gemenii la școală, după care își face propriul program și mai are timp și de scris povești *sci-fi*. În România publicase vreo două-trei și începuse chiar să scrie un roman, dar ocolul american l-a lăsat fără inspirație aproape zece ani. Acum, s-a trezit într-o dimineață că romanul acela s-a scris în capul lui și nu trebuie decât să-l pună pe hârtie. Așa cum s-a ambiționat să se lupte cu National Rifle Association, tot așa s-a luat la trântă cu alt monstru : mașinăria editorială americană.

Ca să-mi distragă atenția de la moartea iminentă în avion, îmi povestește ce a învățat din asta :

Am dat peste alt labirint de reguli precise, dar interminabile. Non-ficțiunea e mult mai populară, așa că editurile au mai mult interes să publice cărți de gătit, de croșetat, de grădinărit, decât « ficțiune » Pentru non-ficțiune, poți tu, autor, să contactezi direct edituri prestigioase și să arunci momeala. Am auzit că mai prinde pe ici-pe colo. « Ficțiune » e un cuvânt cam murdar comparativ cu « literatură », « ficțiunea » e o făcătură cu calități pur distractive și fără nici un folos educativ. Aici, educația vine din cărțile de specialitate și din cele de self-help, à la *Dale Carnegie, « cum să devenim oameni de succes ». Canonul literar clasic nu e considerat, ca în România, o piatră de temelie pentru orice educație mai de Doamne-ajută, ci un hobby în declin. « Ficțiunea » e împărțită în « literară » și « comercială », și nimeni nu vomită când spui că scopul tău în viață e să faci bani din ficțiune comercială. « Ficțiune literară » scriu puțini, și din ăia majoritatea se citesc între ei sau în programele de doctorat în engleză. În general, e o literatură insulară, clădită pe oasele lui Hemingway și obsesia lui cu « show, don't tell ». Îi promovează puțin pe scriitorii străini și au parte de o replică similară din partea europenilor.*

Philip Roth are tot atâtea șanse să ia Nobelul ăla cât are armata americană să-i anihileze pe talibani. Nobelul și Pulitzeru' – astea contează printre literații americani.

Și Bookerul ?

Bookeru' mai puțin, că englezii au gusturi ciudate. Dacă tu te crezi scriitor de ficțiune literară, singura șansă este să ai un noroc chior să cazi pe gustul vreunui editor. Altfel, plătești o poală de bani ca să treci prin masterat de engleză sau de « scris creativ » și începi să publici încet-încet în fel și fel de reviste obscure în timp ce New Yorker-u' îți refuză anual propunerile. Timp în care ar fi bine să ai din ce trăi.

Cât despre comerciali – aici e bătaia peștelui. Dacă ești comercial, regulile se schimbă. În primul rând, nici un editor respectabil nu vorbește direct cu tine. Trebuie să-ți găsești un agent literar, care apoi caută un editor potrivit pentru genialul tău roman. E un lanț de distribuție, cu intermediari care sug sângele și răbdarea din tine, ca arendașii de pe țăranul român. Agentul știe ce se caută, ce face bani, la ce editură e mai bine să bată la ușă. Regula e că ceea ce a făcut bani acum trei ani e uitat, ce a făcut bani acum doi ani e depășit, ce a făcut bani anul trecut e la mare modă. Pentru debutanți e esențial să miroasă ce e la modă.

Păi un roman ia timp, moda se schimbă, ce te faci ?

Scrii repede, dar la rece, nu te atașezi de ce scrii, ești flexibil în stil ca o broască printre nuferi și mercenar în abordare ca un ienicer la Înalta Poartă. John le Carré poate să scrie de o sută de ori același roman despre Războiul Rece pentru că are un cerc fidel de cumpărători, pe când tu, iepure debutant, ai o singură șansă. Dacă vrei roman de spionaj, trebuie să fie neapărat din Orientul Mijlociu, să nu vii cu răsuflări mai vechi de 1990. Dacă scrii romane istorice, trebuie să fii precis la milimetru în reconstituirea atmosferei și a obiceiurilor (cum scrii și ce vrei să spui sunt absolut secundare). Și e bine să existe vreun personaj american, chiar dacă scrii despre hotentoți – îl pui pe un hotentot să ajungă sclav în America și bagi un flashback cu urmașul lui superrealizat meditând din Manhattan la ce câine e viața asta.

Și romanțurile pentru gospodine ?

Pentru romanele de amor, narațiunea are o structură extrem de rigidă, alcătuită din șapte puncte Unu – eroina are o problemă (nu rânji, nu problema aia*). Doi – eroina îl întâlnește pe El (de obicei, El vine în viața Ei, pentru că principiul masculin este vagabond). Cel mai bine e să nu se placă, să fie chiar în conflict, hârș-hârș, așa se încinge atmosfera. Trei – cei doi încep să se placă, ceea ce le dă bătăi de cap (el lucrează pentru concurență, ea îl suspectează de cinism). Patru – apare un antagonist, care le pune bețe în roate. Cinci – atracția erotică ajunge acolo unde se duce mintea ta, dar declanșează un dezastru, pentru că nu e voie sex fără consecințe (par egzampl, îi află la biserică sau Ea face stres posttraumatic). Șase, nadirul poveștii, totul pare pierdut, antagonistul e gata să câștige, El sau Ea cedează, paralizează, îi lovește camionul, cancerul sau mai știu eu ce. Și, în sfârșit, situația se dă de trei ori peste cap și totul se termină cu bine. Întotdeauna. Nu există abatere de la regulă, chiar dacă romanța e pe Marte sau în Roma Antică. Dacă nu scrii așa, nu te publică, și gata.*

Am aterizat în Detroit după treizeci și cinci de minute de zbor, în care mai-mai uitasem de moarte, captivată de regulile noului joc descoperit de Radu. Mintea lui de inginer își găsise de lucru. Gestiunea lanțului de producție, aprovizionarea sistemului cu iepurași alergând după morcovul celebrității literare, distribuția țintită a produselor finite către o masă clară de groase prototipuri psihologice – Radu încă se ținea de algoritmi. O hartă pentru o junglă. Cum rămânea însă cu zonele necartate, din care apare Rushdie, de unde prietenul din umbră dă un telefon critic sau colegul de la Litere întoarce un favor ? Mi-e teamă să-l întreb, vreau să stau mai departe pe hartă, e mai sigur.

Dar cele mai căutate acum sunt romanele fantasy (de la Stăpânul inelelor *și* Urzeala tronurilor*) și romanele pentru adolescenți, adică parascovenii gerontofobe cu eroi puberi gata să arate ei cum curajul bate înțelepciunea. Vrăjitorii* à la *Harry Potter și-au epui-*

zat interesul de piață, dar cele cu schelet mitologic – vezi fiul lui Zeus trăind în America, mâncând popcorn și îndoind trăsnetele pe degetul mic – încă se vând. Cred că le cumpără părinții disperați să propună ceva să-i atragă pe copii să învețe mitologie. Există și romane de nișă care merg destul de bine, adică își scot banii : romanul creștin și romanul pentru gagici, faimosul chick-lit. Romanul creștin respectă o structură similară romanelor de amor și, de obicei, e un cross-over între agape și eros. Iar pe piața de chick-lit e o bătălie incredibilă : toate puștoaicele astea care ascultă Justin Bieber citesc chick-lit, o chestie ca vata de zahăr, o storci și rămâi cu un sâmbure bun de scuipat. Totul e să fie amuzant, dar, de fapt, se reduce la lupta între eros și philia – de obicei, philia câștigă. Ce pot să spun, erosul a fost degradat în ultimul secol, bătălia se dă între agape și phylia.

Și tu ? încerc eu să-i distrag atenția de la greci și chick-lit, că văd că s-a învinețit la față.

Eu scriu sci-fi, *alt domeniu, cu alte reguli. Dar și aici ai nevoie de agent. Iar agentul nu citește ce-ai scris nici de frică, e bombardat cu sute de manuscrise pe zi. Și atunci cum află dacă ești pe placul lui ? Îi scrii o scrisoare de prezentare, de maximum o pagină – să nu-i agresezi atenția mai mult, că lumea e mare și plină de alte atracții. Dacă ai noroc și îi place scrisoarea ta, îți cere un sinopsis – adică un rezumat din ăla de făceam noi în clasa a șaptea și răsuflam ușurați că e rezumat, și nu comentariu. Maximum două pagini. Dacă povestea i se pare interesantă, atunci cere tot romanul, pe care îl dă la citit unor ajutoare de băgători de seamă. Dacă ajutoarele îi spun « I couldn't put it down ! It was so exciting ! », te-ai făcut cu agent. Care agent începe să meargă apoi cu săru-mâna pe la editori, până se găsește unul să aprobe proiectul. Asta însă se poate întâmpla și la trei ani de când ai scris tu, pe fază, romanul cel grozav despre centauri, gnomi și alea alea. Când departamentul de marketing se uită la proiect, strâmbă din nas – centaurii s-au ofilit, gnomii au căzut în dizgrație, nu ar putea domnul autor să schimbe un pic și să bage în roman un terorist cu mustrări de conștiință ?*

Am ajuns în terminalul de zboruri internaționale. Zborul meu e punctual. Mișu mă așteaptă la aeroport, casa lor din Arghezi e casa mea de când noi am închiriat apartamentul din Balta Albă, apoi vine Dani și mergem împreună la reuniune – lucruri simple.

Și tu ce cauți la conferința asta ?

Caut să învăț cum să scriu un sinopsis de succes, că se pare că nu știu. Am fost acum trei luni la prima parte – cum să scrii o scrisoare de prezentare.

A folosit ?

A folosit ! Am primit deja zece răspunsuri că să trimit sinopsisul. E ca și cum ai învăța o limbă străină. Agenții ăștia reacționează numai la niște structuri-cheie, la câteva cuvinte anume. Nu vorbești pe limba lor, nici nu se uită la tine, ești un diletant. În plus, am întâlnit alți scriitori aspiranți la publicitate și am văzut cu ce se luptă ei, ce vise au, ce pretenții. De exemplu, am întâlnit un poștaș care în timpul liber a scris un roman despre o invazie de gândaci chinezești în California, o jurnalistă la o revistă de grădinărit care a scris un roman despre Putin, un Putin cu o copilărie nenorocită dar devenit om inimos, sofisticat, îngrijorat de soarta lumii – să mor eu ! O avocată anti-vaxxer a scris un roman despre o alter-ego metempsihotică, un băiat din Kentucky are un proiect despre arhanghelul Mihail și oastea lui de îngeri care coboară pe pământ să salveze America de atei, liberali și curve, o agentă de turism deja a scris trei volume dintr-un roman erotic despre o sclavă din haremul lui Suleiman Magnificul – fuck fest cu șalvari. Nu râde ! Am învățat cum să scriem o scrisoare de prezentare, ceva ce citești cât timp coboară ascensorul – an elevator pitch. Apoi a venit o duduie agentă care ne-a ascultat pe rând și ne-a dat sfaturi – cum să sărim imediat la conflictul sclavei lui Suleiman, cum să o facem pe ea, agenta, să se « îndrăgostească » de Putin și să vrea să citească mai mult. Totul e cum să-i păcălești pe alții să citească ce-ai scris !

O pagină de prezentare ?

Da. În care prezinți « the hook », spui câte cuvinte are capodopera ta și de ce ești tu un autor minunat.

Hmmm ! Dragă duduie, oare cum ar arăta lumea dacă toți oamenii ar fi loviți de o orbire inexplicabilă ? În cât timp și cum s-ar deșira fabrica de civilizație ? Va supraviețui doctorul cel bun ? De ce soția lui e singura neatinsă de morbul modern ? În acest thriller medical de 85 000 de cuvinte, bătălia eternă dintre bine și rău se dă la vedere, cu cărțile pe masă. Omenirea e la răscruce. Se va salva civilizația ? Am aproape șaizeci de ani, acesta este primul meu roman, dar am lucrat la el peste două decenii, așa că este gata de publicare. Sunt un marxist nezdruncinat și un ateu înrăit – dar cine altul ar putea descrie fără milă jungla spirituală în care se prăbușește lumea ? Cu considerație. Un poștaș. *Voilà !*

Foarte bine, dar civilizația nu are voie să se salveze singură – trebuie un erou. Ceva de felul « va găsi doctorul tratamentul miraculos capabil să salveze civilizația ? ». Acum trebuie să găsești un agent care să nu fie ofuscat aflând că ești marxist și ateu, și, mai ales, să nu te considere nemarketabil pentru că ești cu un picior în groapă. Ah, cred că s-a deschis check-in. Drum bun, Noni, distracție mare și nu uita să ne suni când ajungi la București !

Radu !

Ce-i ?

Dacă Dani s-a schimbat ?

Eu m-aș îngrijora mai tare dacă nu s-a schimbat. Hai, drum bun ! Nu uita să ne suni, că nu pleci în Franța !

Dani se schimbase, nu glumă. Plecase un băiat subțirel, cu ochi enormi și păsărele invizibile ciripindu-i în jurul capului, iar acum în fața mea stătea un domn masiv și grizonat, o figură rabinică, cu barbă frumos tunsă și pungi groase în jurul ochilor. Nu ne văzuserăm de douăzeci și cinci de ani.

Golurile în timp subțiază pământul pe care calc până devine hârtie și cad într-o peșteră în care totul arată ca astăzi și miroase ca acum un sfert de veac. Între timp, Dani mă ia în brațe, brațe serioase de omul cavernelor, și mă sărută pe obraz apăsat și atât de lung, încât știu acum că nu i-a trecut, dar că a muncit mult să nu se vadă, așa cum spaniolii au muncit să înalțe o întreagă catedrală peste moscheea arabă din Cordoba.

Părhul tău e aproape alb, Mona, darh altfel ești neschimbată. Iar tu arăți ca un om serios, Dani. Sunt foarhte serhios ! Izbucnește în râsul care-l zdruncina pe vremuri când alerga prin camera căminului după vreun șobolan obraznic, în timp ce eu mă cocoțam pe masă, zbierând isteric. Sesam ! Râsul lui ne scoate din peșteră și îl găsim pe Mișu în hol, unde ne aștepta calm, să mergem la facultate, să ședem în bancă în amfiteatrul mare, să ne holbăm la șefele și șefii care ne-au luat locul, zău dacă înțeleg acum de ce a vrut Goethe al lui Chevo să stea clipa în loc când nimic nu e mai amețitor decât să treci cu viteză prin ani, să te întorci de unde ai plecat.

De la facultate mergem la bairam. Restaurant de fițe pe malul lacului Herăstrău, că doar ne-am ajuns. Chelneri cu maniere – s-a schimbat țara, poate mă întorc ! Unele doamne se tem probabil că au expirat, așa că s-au botoxat, siliconat, fandacsit. Altele trag de ani cu trucuri obosite de adolescente întârziate (geci de piele, ghete de grundge, unghii albastre și șapte rânduri de cercei în urechi), câteva sunt apatice gospodine în haine de duminică, dar cele mai multe s-au învechit frumos și au o liniște veselă care îndeamnă la confesiuni. Cât despre domni, toți sunt șefi de pe unde au venit și – spre deosebire de doamne, care știu să lase șefia la ușă – suferă în înghesuială și încearcă discrete jocuri de gleznă ca să iasă în față. Până la urmă, ne adunăm în aceleași grupuri ca în facultate. Dani, Mișu, Doinița, Bogdan cel mare și Bogdan cel frumos, divina Adina, Istvan și Silvana. Sun-

tem cinci străini – în afara de Dani și de mine, Bogdan cel mare, care e chirurg la Mount Sinai, Istvan, care face ortopedie în Anglia, la Birmingham, și Silvana, oftalmolog la Lyon. Povestim în zece minute ce ne-a luat douăzeci de ani – unde stăm și cum am ajuns acolo, soți, copii, cățel, poze, și mai multe poze. Dani a fost cel mai productiv, are cinci copii. Doinița și cu mine suntem capăt de drum genetic.

Nici nu aduc aperitivul, că echipa locală începe bombardamentul. *Cum e în Anglia ?* A fost mai greu până m-am obișnuit, dar acum e *fine*. *Se muncește la Lyon ?* (Silvana se întunecă puțin, dar zâmbește – se muncește, se muncește.) *Faceți gărzi ?* Facem. *Cum e în America ?* E bine, zic oftând și pregătindu-mă de povești, dar Bogdan cel frumos mi-o taie : *Am văzut la televizor că aveți și voi tâmpiți pe acolo, care nici măcar nu știu unde suntem pe hartă.* Păi, ce să facem, trăim toți sub curba lui Gauss, deunăzi văzui pe Anunțul Video un filmuleț cu țărani din Teleorman care ziceau că Adam a fost mireasa lui Hristos și Eva, fiica lor. *Hi hi, ăia erau țărani gușati... E adevărat că în America vă plătește pe procedură ?* Corect, zice Bogdan cel mare, e o variantă mai elaborată a sistemului de aici. *Cum ! Care variantă ? Cine ne plătește pe noi pe procedură ?* Pacienții, zice subversiv Bogdan cel mare.

Și, uite așa, nici nu am ajuns la friptane *when the shit hit the fan*. Ce-o fi fost în capul lui Bogdan cel mare nu știu. Mi-a zis mai apoi că lui i se părea normal să vorbească și de bubele din sistemul american, și de catastrofele din sistemul românesc. Nasul meu clinic îmi spune că i-a sărit discret țandăra la interogatoriul de gradul trei și le-a servit-o înapoi rămașilor. Mișu nu s-a atacat, chiar l-a pufnit râsul. Bogdan cel frumos a ridicat primul vocea și Adina i-a ținut isonul.

Băi, aș vrea să fiu și eu plătit ca un chirurg american sau și mai bine, știi ce ? Știi ce ? Nu vrei să schimbăm locurile vreo lună-două, să vezi și tu cum mai e pe aici ?

Te bășici degeaba, Bogdan are dreptate, suntem în rahat până-n gât.

Ei, și tu, Mișule, exagerezi (asta este divina Adina). *Avem nevoie de un model viabil, e adevărat, dar nu e dracul chiar așa de negru.*

Pot să vă spun cum merge trheaba la noi, în Isrhael.

Fugi, măi Dani, de aici, trheaba la voi merge că vă umflă americanii cu bani. Vreau și eu așa threabă, zice Bogdan cel frumos.

Și, uite așa, noi, plecații, am tăcut, iar rămașii s-au luat la ceartă între ei.

Nu poți să compari ce e acum cu debandada dinainte de '89 (Bogdan cel frumos).

Ei, asta-i bună ! E de zece ori mai rău acum ! (Mișu)

Cum, măi frate ? Ce-ți lipsește ? (Bogdan cel frumos)

Păi, de mine e vorba ? Fug doctorii din țară, asta îmi lipsește. Suntem plătiți ca niște conțopiști și am ajuns să trăim din șpagă. Se fură din toate direcțiile. E o rușine. (Mișu)

Dacă statul nu are bani din cauza evaziunii fiscale ! Dacă toți și-ar plăti dările la stat, ar fi bani să fim plătiți decent. Așa, karma ! Toți evazioniștii deschid portofelele când vin la doctor. (Bogdan cel frumos)

Care evazioniști, măi Bogdane ? Pensionarii pe care îi tratez de TBC ? (Doinița)

Ei lasă, dragă, că nu tratezi numai pensionari, hai să fim serioși. (Bogdan cel frumos)

Deci tu propui să mergem tot înainte ! (Doinița)

Nuuu, dar prea ne-am obișnuit să aruncăm vina pe doctori. Sistemul trebuie ameliorat, dar noi nu suntem o țară bogată, cum e Anglia, să asigure sănătatea tuturor și să le dea și doctorilor salarii pe măsura pregătirii. Pacientul trebuie să contribuie și el, asta e ! (Divina Adina)

Doar că românul s-a obișnuit să primească totul moca. În capul lui suspicios, doctorul e un șarlatan cu diplomă, care inventează boli ca să-l stoarcă de bani. Nu ai văzut ce afaceri se fac cu

« tratamente naturiste », cu « bioenergie », cu rădăcini de mama mă-sii ! În asta crede românul, în vraci și buruieni. Vine la doctor prea târziu și pe urmă dă vina pe noi că nu am făcut miracole. (Bogdan cel frumos)

Păi, și contribuția la CAS e tot moca ? Câți din banii ăia au intrat în spitale ? (Mișu)

Erau clar două tabere. Mișu și Doinița dădeau cu muribundul dar încăpățânatul sistem sanitar românesc de toți pereții. Bogdan cel frumos și divina Adina puneau sistemul în reanimare și-l țineau tandru de mânuță, lovind în poporul de evazioniști. Împărțirea opiniilor era un triumf marxist – condiția materială clar determina conștiința socială. Primii doi nu suiseră prea sus în ierarhie, pe când Bogdan și Adina ajunseseră aproape de top. Mișu, băiat briliant, se certase cu dobitocul de profesor care îi era șef pe vremea rezidenței și de atunci cariera lui universitară s-a terminat, nici examenul de primariat nu a putut să-l dea decât în urmă cu doi ani, după ce dobitocul a ieșit la pensie. Abia de curând începuse să-i meargă bine, dar doar pentru că șuntase sistemul și se angajase la particulari, departe de alți șefi. Mișu avea alergie la șefi – boală grea. Doinița nu avusese niciodată ambiții academice, își găsise post de medic de familie la Colentina, post pe care nu-l părăsise de cincisprezece ani, timp în care publicase trei cărți de poezii. Aflasem că era foarte activă și populară în blogosferă, unde nu pomenea niciodată nimic despre cariera ei medicală, vorbind doar despre drepturile animalelor. Era singura din anul meu de care știam că nu luase șpagă nici măcar de curiozitate. De partea cealaltă, Bogdan cel frumos fusese băiatul de aur al seriei, copil de doctori, mai lent la cap, dar generos cu cărțile părinților, ținut cu pile numai în note de zece, uns de curând în post de conferențiar și gata să ia postul de profesor când bătrânul avea să iasă la pensie. Cât despre divina Adina, pe cât era de curvă, pe atât era de brici. Când examenele erau « pe bune »,

se punea pe învățat și trecea cu brio. Când profesorul avea reputație de ciubucar, desfăcea elegant picioarele și trecea clasa fără să o doară capul. Intrase în politică de vreo zece ani și acum era nu-ș'-ce în Ministerul Sănătății. Mai frumoasă decât în facultate, îmbrăcată în Chanel și cu Vuitton alb la purtător, era un adversar mai redutabil decât Bogdan cel Frumos – ea măcar știa ce înseamnă să te lupți ca să capeți ceva.

Mări, măi copii,
Ce ne tot vorbim,
Și ne canonim,
Din aborigeni
La elvețieni
Este drumul lung,
Și nu îl ajung,
Până cea Adină,
Zisă și divină,
Ș-ăi din vârf cu ea,
Nu se ofilesc,
Sau se-mbolnăvesc,
Poate o depresie
Și apoi o pensie,
Canci mare schimbare,
Reformă cutezătoare –
Tot trăiți din amânare
Și din șpagă rozătoare,
Din cărți vechi de la Sorbonă,
Și pastile cu-acetonă.

Vreau să dansez ! îi zic lui Dani. Îmi dau jos tocurile și scot din geantă balerinii de serviciu. Atunci observ că mesele din jur se goliseră, colegii noștri erau deja pe ringul de dans, oameni la patruzeci-cincizeci de ani țopăind în disperare, nevăzuți de copii, subalterni și infirmiere. Îi fac semn

lui Mișu să abandoneze lupta, să lase paharul de whisky, chiar dacă e Glenfiddich de cinșpe ani, dar se vede treaba că lui îi place să sară la gâtul lung și alb al Adinei – ce sex eroic ar fi ieșit într-o lume mai onestă !

Iată-l pe Bogdan cel mare,
Antrenat în angajare
Nicidecum amăgitoare
Și deloc ispititoare.
Pe Dani îl îmbrâncește,
Și la dans mă ostenește.
Tu, măi Moni, ce mai spui,
Ce mai zici și ce mai faci ?
Uite, dragă, ce-ți propui:
Hai pe la New York
Să ne mai vedem,
Că sunt divorțat,
Sanda m-a lăsat,
Pentru un texan
Fără nici un ban.
Mări, cum ziceam,
Când le amețeam
În capitol șase,
Că romànca-o șterge,
De la crăticioară
Și-artă culinară,
Sus pe ulicioară,
Fără lăcrămioară,
La bărbat vioi,
Și mai tare-n coi
Ăla da vulpoi !
Nu vin la New York
Și nu mai fi porc,
Ia mâna grăsuță

De pe-a mea fesuță,
Te-ai făcut bogat,
Doctor asfaltat,
Vreau să mai jelesc,
Nu să mă iubesc,
Vreau să m-amețesc,
Poate amorțesc.

Prin aburii de blues din brațele lui Bogdan, îi văd pe Mișu și pe Adina dansând. Ah, micile satisfacții ale clarvăzătoarei doctorițe Omida ! Îl las pe Bogdan cu un pupic frățesc și mă întorc la Dani, care-mi spune, transpirat, cum se antrenează el pentru maraton, cum a învățat tango, cum a mers pe Marele Zid chinezesc și s-a scufundat în Marea Barieră de Corali. Mă las vrăjită de fițuica asta de promovare turistică – la urma urmei, este o dată la douăzeci și cinci de ani, data viitoare când ne întâlnim o să mă alerge cu cadrul în jurul mesei și o să-mi povestească despre proteza pierdută printre recifurile australiene. Dar acum suntem bine, dansăm două ore, trei ore, dansăm pe sârmă între ieri și mâine, acum o înțeleg pe Soso și clipa ei neprețuită.

Plecăm printre ultimii. Am schimbat cincizeci de telefoane și e-mail-uri, de multe ori habar nu am cine e cucoana care îmi spune că nu m-am schimbat – semn rău, dacă e să-l cred pe Radu. Apropo de Radu, acum trebuie să-i trimit un raport sau poate doar o pagină de prezentare, așa cum a învățat el între americani : *Dragă Radu, oare ce s-a întâmplat când oamenii s-au adunat după douăzeci și cinci de ani ? S-au schimbat ? S-au plafonat ? S-au încăierat ? Există vreo rezolvare pentru dragostea strangulată în vremuri de tristă amintire ? (da, dar într-o intimitate posthormonală care nu vinde cărți). Există vreo speranță pentru cei rămași ? Vreo alinare pentru cei plecați ?*

O luăm pe jos pe la Șosea. Dani are atâtea de povestit ! Începe de la primul născut, care s-a făcut actor, trece la

fetele care au terminat armata și ajunge la cei doi băieți care abia au intrat la gimnaziu. Evită ca prostul să vorbească despre nevastă, dar turuie fără oprire despre spital și viața în Tel Aviv.. *Trhebuie să vii să ne vizitezi.* E sâmbătă noapte, orașul trăiește furios. Ce deosebire față de torpoarea burgheză a Pittsburghului, unde nimic nu mai mișcă după miezul nopții. Și ce paradă de mașini !

Merțane bengoase,
Audi căpoase,
Cu șoferi țâfnoși
Sau libidinoși,
Lâng-o Cosânzeană
Și o damigeană.

Prindem un taxi la Televiziune. Îi spunem șoferului să meargă întâi în Arghezi, să mă lase pe mine, apoi la hotelul lui Dani.

Cum îi zice, dragă ?

Rhembrandt, darh pot să merg pe jos, e la doi pași.

Când trecem de Romană, mă lovește un gând.

Oprește ! strig la șofer. Mi-am uitat tocurile la resto. Mă omoară Soso, că-s ale ei.

Hai înapoi, zice Dani, bucuros că încă mai avem ce face.

Șoferul face rondul și o luăm înapoi.

Ești tăcută. Am înțeles, ai ajuns în Amerhica, îți place și nu-ți place, dar zici că orhașul ăla, Pittsburgh, e mișto.

Da, dar nu se mai zice *mișto.*

Bine, bine. Atunci vrhei să rhămâi acolo ?

Deocamdată.

Cum adhică deocamdată ? Eu știu că vrheau să stau în Tel Aviv până la moarhte, vrheau să morh acolo.

Hmmm ! Și cum e viața sub semnul *orașul meu, cimitirul meu* ?

Știu și eu ? Dar cu *orhașul meu, corhtul meu* cum e ? Hai, lasă, nu te supărha, zice Dani, auzindu-mi oftatul adânc,

mai bine zi-mi ce-ai făcut înainte de Amerhica ? Cum ai ajuns acolo ? Ce ai făcut în Rhomânia până să pleci ?

Ah, păi stai să vezi. Într-o zi de vară, m-am dus cu Cati la librăria Eminescu, unde aveau un program francez numit *donează o carte pentru un prieten român.* Tu, român, îți puneai numele, adresa și câteva cărți pe o listă, și lista mergea în librăriile FNAC, unde francezii generoși cumpărau cărțile pentru tine și, boier, le primeai acasă.

Cu Poșta Rhomână ?

Cu.

Interhesant.

Așa am primit de la Zénon *Pavilionul canceroșilor* și *Omul și simbolurile lui.* Era în '90, în anul următor Zénon a venit în România. Hai c-am ajuns !

Restaurantul e închis, luminile sunt stinse. Batem în geamuri. Nimic. Ocolim terasa și găsim intrarea din spate. Încă deschisă. *Alo, e cineva ? Alo ?*

Parchetul scârțâie. Apare o femeie de serviciu – răsuflu ușurată. Chelnerii s-or fi schimbat, dar tanti arată exact ca infirmierele de la Municipal care zbierau la noi când dădeau cu teul, *Mergeți pe margine, băiii, nu auziți ! Pe margine !* Hâr-mâr, conduri uitați – cum arată ? – negri cu platformă și cu dungă verde – unde ? – în sala Iorga – a, am închis la Iorga, stați să mă duc să văd dacă i-o găsit cineva și i-a lăsat la oficiu, la etaj. Trece pe lângă noi cu un damf inconfundabil. Femeia noastră de serviciu făcuse pare-mi-se curat și în sticlele de whisky, și, la cât mirosea, avea clar o toleranță serioasă, de țuicoman profesionist, că mersul îi este nealterat și vocea dreaptă ca și cauza Jianului. Dani face ochii mari, nu știe dacă să râdă, să n-o supere și să rămân fără pantofi. *Glenfiddich ?* îmi șoptește el.

Din ăla de cinșpe ani ! Dacă ar ști Bogdan !

Poate că era cadou.

Poate că era cadou de la femeia de serviciu. I-o fi scos apendicu' la copil.

Karma.

Și, cum ne întrecem noi în talente, se aude un zgomot clar de necaz : crescendo de bușituri succesive (corp prinzând viteză în timp ce cade pe scări), icneli înfundate (încă e bine) și la final un țipăt ascuțit de durere proaspătă.

Și-a rupt ceva, zice Dani. Ne repezim pe culoarul pe care mătușa dispăruse cinci minute mai devreme și, într-adevăr, o găsim grămadă la baza scărilor, scrâncind ca un copil. Tocurile lui Soso, culese din oficiu, zac vinovate lângă ea. *Văleu, mamă, văleu, mamă, văleu, mamă !* Când Dani dă să o întoarcă, scâncetul se transformă în zbieret veritabil, din acela cu ecou în restaurantul gol. *Aoleu, aveți milă de păcatele mele, nu mă atingeți !* Dani îi pipăie capul, scoate o lanternă oftalmologică din buzunarul de la piept (pe bune ? Umbli cu lanterna oftalmologică după tine ?), i-o aprinde în ochi, o pipăie pe ceafă și pe coaste. *Dani, are mâna ruptă, se vede de la o poștă.* Se uită scurt la mine – nu fi proastă, vrea să spună. *Clarh e rhuptă, darh de unde știi că asta e tot ?* Bun, are dreptate, sunt cel puțin douăzeci de trepte până la oficiul ăla. Îl las să-și facă treaba, pare să fie oarecum încântat că poate să-mi arate una și alta. Sun după ambulanță – *juma' de oră, poate chiar mai mult, avem un accident cu multiple vehicule la Piața Sudului.* Ies din restaurant, ocolesc iarăși terasa. Șoferul de taxi ne aștepta liniștit în fața restaurantului. *Să vedeți ce pacoste, femeia de serviciu a căzut pe scări* (se uită la mine suspicios, văd cum i se țes în cap trei scenarii de roman polițist), *trebuie să o transportăm la spital.* E cu sânge ? Nu, nu prea, doar s-a zgâriat pe față, la coate și la genunchi. Fractura e închisă. Gata, doamnă, se face, trag mașina în spate !

Înapoi în restaurant. Dani pare să fie în vervă maximă. A găsit mătura mătușii, a rupt-o în patru și i-a pus bietei femei antebrațul în atelă. *E deplasată și pulsul la rhadială e cam*

slab, să n-aibă vrheo leziune vascularhă. În entuziasmul lui, vrea să o ia pe mamaie în brațe. *Way overcompensating !* Dar nu zic nimic – cine are nevoie de comentarii psi când fractura e deplasată și artera radială prinsă la înghesuială ? În schimb, mamaie e deja speriată de Dani. *Pune-mă jos, dom'le, păcatele mele, pot să merg și singură, vai de neamul și sufletul meu !*

Bun. Ajungem la spital – e o înghesuială la ortopedie demnă de o oră mai omenească. La trei dimineața, sala de așteptare e plină și mai stau unii pe holuri pe vreo targă lăsată la-ndemână. *Maică, pe cine să anunțăm că ești la spital ? Ai familie ? Am, da' fata e în Spania, băiatul e paznic în tură de noapte. Păi, hai să-l sunăm pe el.* Sun, dau detalii, băiatul zice că vine cum se eliberează, îl văd cu coada ochiului pe Dani fojgăind nerăbdător pe lângă mine. Nici nu închid bine telefonul, că ne lasă sprijinite de-o targă și sare peste rând, bate la « Ortopedie – primiri » (primiri de ce ?), intră fără să aștepte răspuns. Mă reped după el, ajung la timp să o aud pe asistentă admonestându-l, *Înțeleg că sunteți doctori, dar aici toată lumea are o urgență, vă rog să așteptați. Doamnă drhagă, e o frhacturhă distală deplasată și cu posibilă leziune neurhovascularhă, e o urhgență !* Mă interpun între ei, scot o sută de lei și-i șoptesc asistentei cu înțelegere pentru pacostea care a dat peste ea odată cu Dani, *Doamnă, vă rog, chemați-l pe domnul doctor, mamaie a căzut rău și e mâna cam vânătă și amorțită.* Merge. Cum rămânem singuri în birou, Dani începe să-și bage nasul prin dulapuri. *Du-te și adu-o încoace,* îmi comandă domnu', *dacă găsesc niște morfină, îi rheduc frhacturha până se scoală doctorhul ăsta.* Ei hai, că acum îmi vine și mie să-l dau afară din cabinet. *Dar unde scrie, băi Dani, că sunt asistenta ta ? Du-te și adu-o singur și nu mai scotoci prin sertarele altora, că o să cheme ăștia bodigarzii și ne scot de aici în șuturi !* Trece tăcut și negru pe lângă mine, dar măcar a lăsat-o mai moale cu John Wayne în Vestul sălbatic. Nici nu se întoarce bine cu mamaie paralizată de teama că apucatul ăsta o să-i taie mâna, că apare

și doctorul de gardă, un băiat subțirel, la nici treizeci de ani, probabil rezident de an mic, dar deja specialist în mutre îmbufnate. Asistenta a făcut cum i-am zis, dar tot l-a încondeiat pe Dani la micul șef, care acum o să-și revendice teritoriul pe care Dani, nonșalant, a făcut pipi cât să simtă tot cartierul.

Ce avem aici așa urgent ? Ne ignoră profesionist pe Dani și pe mine, și merge țintit la mamaie, care, terifiată, trage o râgâitură forte. *O babă bețivă ???* Se întoarce foc și pară spre asistentă. *M-ai trezit pentru o babă bețivă ???*

V-a trhezit pentru o frhacturhă rhadială intrha-arhticularhă, deplasată și cu posibilă leziune neurhovascularhă, se bagă Dani în vorbă și în spațiul personal al tânărului.

Și cine ești matale, dom'le, nu te supăra că te întreb ?

Dani scoate cu o asemenea viteză legitimația de spital și i-o bagă sub nas, că probabil îl mâncau degetele de ceva vreme să se joace cu care-i mai tare în rang. Lanternă oftalmologică, legitimația de spital – este clar mai absorbit de doftoreală decât mine, care-mi lăsasem în Pittsburgh orice dovadă de meserie și status. O fi scriind pe legitimația lui Dani că e mare sculă la spitalul lui din Tel Aviv, dar tânărul nu e impresionat. Cel puțin nu așa cum se aștepta Dani.

Taci, măi perciunilă,
Păsări-lăți-lungilă,
Tu ești mai ciumat,
Dezrădăcinat,
Supraestimat.

E clar nevoie de o intervenție până nu se lasă cu sânge. Ies din cabinet, șoptindu-i asistentei *doamnă, nu-i lăsați să se încaiere, că ajungem toți la ziar.* E o oră de somn atât de dulce, divina Adina nu o să uite ușor că am sculat-o. *Adina dragă, suntem la urgențe,*

la ortopedie,
la spitalul din chindie,

Cine-i șef, dar șef pe bune,
Și cu coaie, și cu spume,
C-am dat peste-un șefuleț
Abia-nțărcat la nutreț.
Dani a căzut pe scară
Și și-a rupt o aripioară,
Nu e rău, dar nu-i nici bine,
E albastru cu buline.
Aoleu, zice Adina,
Vă trimit acum mașina,
Și-l conjur pe Ianculescu
Haiduc-șef sus la chindie,
Cel mai cel în melodie,
În hambar l-ortopedie.

Mă întorc cu inima strânsă – dacă s-au luat la păruială ? Nu s-au luat. Mamaie e întinsă pe pat, zombi moale și cu pupilele cât vârful de ac – clar, i-au dat morfină. Asistenta mă întâmpină cu un zâmbet ciudat și-mi șoptește *Am trăit s-o văd și p-asta !* Pe care ? Pe Dani și pe doftorelul cel necugetat vorbind liniștit. Cât am lipsit eu, în loc să sară în arenă, Dani i-a spus rezidentului câte mâini rupte a pus el la loc și cum poate el să-i arate nu știu ce manevre deștepte de reducere a fracturii. Așa că i-au făcut femeii de serviciu poză la mână și acum Dani îi explică rezidentului ce și cum stau lucrurile cu cele patru fragmente de oase. *Doctorul Popescu o să încerce să reducă fractura și eu o să-l asist,* s-a întors Dani spre mine.

M-am așezat pe scaun, am scos telefonul și am tras o poză. Soso o să vrea detalii despre toată tărășenia asta, mai bine să am poze în care Dani îi arată rezidentului sub ce unghi și cu ce forță să sucească mâna mătușii, după ce îl lămurește unde să injecteze lidocaină. Mai fac o radiografie când au terminat (se duc împreună, rezidentul copleșindu-l pe Dani cu zece întrebări pe minut), între timp apare și fiul femeii de serviciu, transpirat și nedumerit că maică-sa a intrat la

doctor înaintea poporului de la ușă. Îi povestesc cum s-au dus orele mici ale dimineții, mătușa e adusă de infirmieră de la radiografie, dar Dani și rezidentul întârzie pe undeva. Îi găsesc pe hol, unde au pescuit un alt *caz interesant,* băiatul Popescu se uită în gura lui Dani de parcă l-a găsit pe Mesia, și, ca să fie totul perfect, îl văd venind pe hol pe unul cu mers de baștan, luminile se aprind automat și infirmierele se cocoșează pe unde trece el. Ăsta trebuie să fie haiducul-șef, Ianculescu. Doamna doctor Dumitrescu ? Da. Și domnul ? Domnul e acolo. Și mâna ruptă ? Mâna ruptă e în cabinet. Ah, nu, nu domnul și-a rupt mâna, probabil că Adina a înțeles greșit, că am trezit-o din somn, orele sunt înaintate, ne pare rău că v-a deranjat. Nici un deranj.

Ieșim din spital pe la șase. E duminică dimineața și Bucureștiul și-a schimbat respirația, copil cuminte întorcându-se pe partea cealaltă pentru ultimul pui de somn. Tramvaiele și blocurile și mersul oamenilor îmi sunt atât de familiare, că doare, aceeași durere anuală a refuzului întoarcerii.

Sigur, dacă m-aș fi născut în Zimbabwe, aș fi fost din Zimbabwe, dar nu sunt. Sunt din Balta Albă.

Natura primară a ființei alege un loc și cu locul acela ești întipărit asemenea puilor de rață pentru care Konrad Lorenz a fost prima și singura mamă. Restul e negociere și toleranță pentru timpul petrecut în alt spațiu, spațiu care va rămâne undeva la marginea ficțiunii pentru tot restul vieții. Și, ca orice ficțiune, americană ori ba, respectă reguli scrise pe aer și risipite în cele patru zări cu primul oftat.

Luăm un taxi ? întreabă Dani.

Nu, hai pe jos. Ora asta se descompune rapid, trebuie mâncată până nu trece.

Hai atunci. Și poate găsim și ceva de mâncat, dacă tot ai pomenit.

La șase dimineața ?

Așa îmi place de el când e și prost, și deștept în același timp ! Îl iau de braț.

Ți-ai făcut un prieten nou astăzi.

Da, sărhacu. Erha ca un burhete uscat. Șeful ăla, Ianculescu, nu îi arhată nimic. Eu nu înțeleg cum ajung copiii ăștia să știe ceva.

L-ai invitat la Tel Aviv ?

Sigur. Îi găsesc și burhsă.

Un autobuz aproape gol trece în viteză pe lângă noi, roata din spate nimerește drept în groapa plină cu apă de lângă bordură și abia avem timp să ne ferim de dușul de noroi.

Arh trebui să vin mai des în orhașul ăsta, spune Dani. Unde-am rhămas ?

Cum adică unde am rămas ?

Până să cadă « baba bețivă ». Îmi spuneai cum a venit Zénon în țarhă.

Da.

Darh tu ? Tu cum ai ajuns în Frhanța ?

Ah, aia e altă poveste.

Păi, spune-mi.

Am luat Orient Express-ul. Am călătorit în compartiment cu două cucoane bețive și o psiholoagă speriată.

De carhe trhen ?

Cum *de care* ?

Adică era trhen din ăla cu cutiuțe mici sau toată lumea stătea la un loc în vagon ?

Ah ! Cu cutiuțe. Opt în cutiuță.

Și ceilalți patrhu ?

Ceilalți ?

Două cucoane bețive, o psiholoagă sperhiată și cu tine. Patrhu. Cine erhau ceilalți ?

Oameni care veneau și plecau, urcau la Brașov și coborau la Budapesta. I-am uitat.

Și mai deparhte ?

Mai departe ne-au ținut românii la vamă în Nădlac, așa că am ajuns cu întârziere în Austria. Ne-am oprit în gara din Viena, unde am stat trase pe linie moartă aproape douăzeci și patru de ore.

Și ce-ați mâncat ?

Coca-Cola.

Atât ?

Și niște kürtös kalács. Poate. Nu mai știu. Îmi amintesc doar că vânzătoarea s-a cam încruntat la noi.

De ce ?

Eram din Est, niște miloage. Lumea din Viena era îmbrăcată în paltoane de stofă sau haine de blană. Mihaela și cu mine eram în pufoaice, din alea făcute din izomerii lu' Tovarășa, ea galben, eu mov. Sau eu galben, ea mov.

Și după aia ?

În gara din Viena am văzut pentru prima dată un magazin de fițe și am mirosit un parfum franțuzesc.

Carhe ?

Givenchy. Ysatis.

Și pe urhmă ?

Pe urmă am fost la poștă, unde am sunat pentru prima dată dintr-o țară în alta. Ne-a nins în piața gării. A doua zi ne-am suit într-un tren lucios, care ne-a dus până la München. Și de acolo...

SFÂRȘIT

Cuprins

« Sunt un animal legat de țară așa cum pisica lui Soso e legată de casă. Sunt legată de limba în care m-am născut, cu toate scurtăturile minții. Totul e elaborat și oficial în alte limbi, când mă doare burta, mă doare în română și, când mi-e frică, transpir în română, poate că ar mirosi mai frumos să transpir în engleză, dar trebuie să mai aștept până când Jason și cu mine ne mutăm în vreo casă cu verandă și adoptăm doi copii, unul din Botoșani și unul din Zalău. Și apoi, poate peste cincizeci de ani, o să-mi înjur oasele anchilozate în engleză. »

